

ACADEMIA ROMÂNĂ
INSTITUTUL DE LINGVISTICĂ „IORGU IORDAN“
LIMBA ROMÂNĂ

5

DOMNIȚA TOMESCU
NUMELE DE PERSOANĂ LA ROMÂNI
Perspectivă istorică

Coordonatorul colecției: **MARIUS SALA**, membru corespondent
al Academiei Române

Redactor: **IOANA CRACĂ**

Cartea a apărut cu sprijinul
Ministerului Culturii și Cultelor
și al
Ministerului Educației și Cercetării .

Toate drepturile asupra acestei ediții aparțin
EDITURII UNIVERS ENCICLOPEDIC

ISBN 973-8240-40-9

ACADEMIA ROMÂNĂ
INSTITUTUL DE LINGVICĂ
„IORGU IORDAN”

LIMBA ROMÂNĂ

5

DOMNIȚA TOMESCU

Numele de persoană la români

Perspectivă istorică

31/267

univers enciclopedic

București, 2001

INTRODUCERE

„Fiecare nume de persoană își are istoria proprie.“
(Ștefan Pașca)

Cuvintele pe care le-am așezat în fruntea lucrării noastre nu au fost alese întâmplător. Ele exprimă simplu un adevăr, care face dificilă, pentru unii chiar imposibilă, orice încercare de a scrie o istorie a numelor de persoană, în general. Purtăm fiecare dintre noi un nume, care ne reprezintă ca ființă umană și socială, ne dă identitate, deosebindu-ne de semenii. Ar trebui să fie unic ca ființa noastră, dar a fost, este și va fi purtat de nenumărați și neștiuți alți oameni. Ne întrebăm, așadar, firesc: de unde vin numele noastre? Când și unde au mai fost purtate? Ce fel de nume au purtat românii de-a lungul vremii?

Cu gândul de a răspunde, după puterile noastre, la aceste întrebări, am încercat să scriem pe scurt istoria numelor de persoană la români, recitind mărturiile documentare ale trecutului. Ne-a interesat, îndeosebi, formarea și evoluția sistemului numelor de persoană românești, pe care le prezentăm într-o dublă perspectivă istorică: reconstituirea, pe baza originii numelor de persoană, a procesului de constituire a sistemului onomastic românesc și descrierea, pe baza atestărilor documentare, a etapelor sale de dezvoltare. Am separat intenționat istoria intrinsecă a formei numelor de persoană, prelungită în timp până la origine, de istoria documentată a uzului lor denominativ.

Desigur, memoria documentelor a reținut o foarte mică parte din numele purtate de români de-a lungul timpului. Potrivit unei statistici realizate de Christian Ionescu, care raportează numărul total al mențiunilor onomastice în documentele Țării Românești între anii 1352 și 1500 la numărul prezumtiv al locuitorilor satelor la acea dată, reprezentarea numărului real de nume personale este de 1%. Este atunci posibil să tragi concluzii generale pe baza unui material onomastic atât de sărac? Există argumente, atât de ordin statistic, cât și onomastic, pentru a răspunde pozitiv la această întrebare. Din punct de vedere statistic, documentarea istorică ne oferă numele de persoană ale unui

eșantion de populație reprezentativ (1%), ale căror caracteristici pot fi orientative nu numai pentru tipologii, ci chiar pentru evaluări de frecvență onomastică. Din punct de vedere onomastic, un procent mai mare de persoane denumite nu înseamnă, implicit, o cantitate semnificativă și o varietate mai largă de nume. După cum se știe, necesitățile denominative, exprimate prin numărul persoanelor care primesc nume, nu sunt niciodată acoperite de numărul de nume existente. Individualizarea strictă a persoanei prin nume nu este posibilă. Un număr nedefinit de persoane poartă același nume simultan sau în timp. Circulația, frecvența, productivitatea unui nume ar fi noțiuni lipsite de sens dacă un nume ar fi atribuit strict personal, adică unei singure persoane. Dimpotrivă, numele de persoană alcătuiesc un inventar limitat, dar nu închis, fixat în timp, cu o structură dată, din care sunt selectate, întâmplător sau motivat, forma sau formele care vor denumi o persoană. Actul atribuirii unui nume, al denominației unei persoane, este predeterminat de tradiții și reguli specifice unui anumit mediu social sau etnic. La nivel general, fără raportare la persoana sau persoanele denumite, numele se integrează unui sistem funcțional de denominație, specific pentru fiecare limbă. În virtutea înrudirii dintre limbi, sistemele onomastice pot manifesta trăsături comune. În același timp, libertatea de alegere sau de schimbare a numelui determină mobilitatea formelor onomastice, manifestată, însă, de obicei numai în cadrul sistemului. Între numele proprii, numele de persoană sunt cele mai supuse inovației și presiunii modei. O persoană poate primi, ocazional, un nume din afara sistemului, străin, împrumutat, care poate să dispară împreună cu persoana sau se poate transmite altor persoane din același mediu, fiind adoptat de sistemul românesc, în care poate întemeia o tradiție. Din acest punct de vedere inventarul numelor de persoane are un caracter deschis, dinamic.

În cadrul unui sistem onomastic, numele de persoană se deosebesc prin frecvență și stabilitate. Numele cele mai răspândite constituie un fond principal în cadrul inventarului onomastic general, greu de supus schimbării, care dă întregului sistem o mare stabilitate.

Așadar, dincolo de varietatea formelor onomastice concrete, este posibil să surprindem trăsăturile de generalitate ale sistemului. În căutarea lor, am cercetat mențiunile istorice cu speranța de a putea reconstitui ipotetic întregul sistem, plecând de la câteva forme cu existență certă. Punctul de referință al recuperării unui sistem onomastic istoric este onomastica actuală, cunoscută în linii generale, ca repertoriu, ca

structură, ca origine, ca frecvență. Sperăm ca lectura cărții să ne îndreptățească optimismul asupra posibilei reconstrucții a sistemului onomastic istoric, în special a celui medieval.

Stadiul cercetării. O istorie a numelor de persoană românești nu a fost scrisă încă. Nu se poate afirma, însă, că onomastica istorică a fost neglijată. Dimpotrivă, ea constituie o veche preocupare, căci primele observații asupra originii numelor proprii de persoană apar la cronicarii moldoveni din secolul al XVII-lea. De atunci, s-au adus numeroase contribuții la cunoașterea diferitelor aspecte istorice ale numelor de persoană.

Sintezele de istoria limbii române ale lui Al. Philippide, Ovid Densusianu, Al. Rosetti, S. Pușcariu, rezervă numelor de persoană, ca și numelor de locuri, comentarii asupra originii formelor. Sub acest raport, interesul specialiștilor s-a concentrat, mai ales, asupra onomasticii autohtone traco-dacice, studiate, în special, de I. I. Russu, precum și asupra numelor slave, analizate de I. Pătruț. Studii teoretice ample, cu referințe la istoria numelor de persoană, au constituit introducerea unor dicționare onomastice regionale, cum este glosarul lui Ștefan Pașca, generale, cum este cel al lui N. A. Constantinescu sau enciclopedice, cum este cel al lui Christian Ionescu. Prima lucrare de onomastică istorică românească a lui Nicolae Drăganu folosește documentarea numelor de persoană ca argument în sprijinul vechimii elementului etnic românesc atât în Transilvania, Banat, Muntenia și Moldova, cât și în Panonia sau Carpații vestici. Trăsăturile denominației personale vechi au fost descrise la nivelul unei provincii istorice (Țara Românească) de Christian Ionescu. Pe baza unor arhive locale au fost prezentate numele de persoană la nivelul unui sat. Fragmentar au fost studiate aspecte istorice ale denominației, cum sunt numele duble sau concurența dintre prenumele religioase și laice. În cea mai recentă lucrare de onomastică istorică, Aspazia Reguș și Corneliu Reguș prezintă, în perspectivă documentară, numele de femei din secolele al XIV-lea–al XVI-lea.

Metoda. Perspectiva istorică a lucrării noastre ne-a orientat spre alegerea unei metodologii adecvate. Concepută ca o reconstituire istorică a sistemului vechi al numelor de persoană purtate de români, ea se bazează integral pe material documentar. Folosirea înregistrării numelor de persoane în izvoarele arhivistice pentru rescrierea istoriei onomasticii românești implică, în primul rând, respectarea principiului integralității

și exactității datelor: verificarea numelor în varianta originală a documentului, interpretarea corectă a grafiilor, uneori obscure, redarea formei din document în cazul reconstituirilor de nume etc. Demersul istoric se sprijină pe două tipuri de analiză a formelor onomastice. Mai întâi, din perspectiva originii numelor de persoană, se pot configura, ca și în cazul limbii române, straturile istorice ale procesului de formare a onomasticii românești. În primul capitol sunt prezentate numele traco-dacice de substrat, sistemul numelor latine impus prin romanizare, elementele moștenite, continuitatea și romanitatea onomasticii românești. De asemenea, sunt discutate elementele de adstrat, împrumuturile directe din onomastica populațiilor migratoare și cele de superstrat cult legate de tradiția bisericească ortodoxă, bizantino-slavă și cea catolică latină.

Apoi, prezentarea sistemului onomastic medieval, cu cele două faze de fixare și de consolidare, s-a realizat prin sistematizarea cronologică a atestărilor documentare a numelor de persoane, a căror interpretare a sugerat caracterizarea întregului sistem. Împărțirea cronologică pe secole a fost impusă de necesitatea de organizare și de coerență a analizei. Ea nu are valoare clasificatoare, nu este un criteriu de sistematizare pentru onomastică. Nu există o onomastică specifică a secolului al XIV-lea, de exemplu, distinctă de cea a secolului următor, dar, în perspectivă istorică, interesează descrierea onomasticii dintr-o perioadă determinată de timp. Continuitatea sau discontinuitatea unor particularități de-a lungul mai multor secole se degajă numai din analiza aplicată, pe unități de timp.

Sursele de documentare. Cercetarea numelor de persoană în perspectivă istorică se bazează pe un material documentar bine organizat din punct de vedere arhivistic. Atât corpul de inscripții epigrafice din teritoriile dunărene, din care am preluat date pentru onomastica prelatină și latină, cât și documentele medievale publicate în ediții, unele cu text paralel, original și tradus, beneficiază de o prelucrare științifică, cu indice, comentarii și note.

Onomastica românească medievală este esențial cuprinsă în colecțiile de documente: *Documenta Romaniae Historica*, seria A (*Moldova 1384–1504; 1626–1629; 1632–1638*), 8 vol., seria B (*Țara Românească 1247–1580; 1626–1634*), 13 vol., seria C (*Transilvania 1351–1370*), 4 vol., București, Editura Academiei, 1971 –; *Documente privind istoria României*, seria A (*Moldova, veacul XIV, XV, 2 vol.; veacul XVI, 4 vol.; veacul XVII, 2 vol.*), seria B (*Țara Românească, veacul XVI, 4 vol.*;

veacul XVII, 4 vol.), seria C (*Transilvania, veacul XI, XII, XIII*, 1 vol.; *veacul XIII*, 2 vol.; *veacul XIV*, 4 vol.), București, Editura Academiei, 1951–1955. Onomastica sud-dunăreană este înregistrată în documentele bizantine din colecția *Fontes Historiae Daco-Romaniae*, vol IV, precum și în culegerea de documente *Români de la sud de Dunăre*, publicată de Arhivele naționale ale României. Pentru onomastica transilvăneană am folosit ca sursă documentară secundară lucrarea lui N. Drăganu, *Români în veacurile IX–XIV pe baza toponimiei și onomasticii*, care citează documente din arhivele maghiare.

Numele de persoană din secolul al XVIII-lea sunt documentate prin liste denominative și recensăminte nominale ale populației din diferite zone. *Urbariile Țării Făgărașului*, folosite și de Ștefan Pașca, conscripțiile arădene (*Conscriptio Aradiensis*) de la 1746, 1752, publicate de Gheorghe Ciuhandu precum și *Recensămintele populației Moldovei din anii 1772–1773 și 1774*, editate de Institutul de Istorie al Academiei de Științe a R.S.S. Moldovenești, merită, prin bogăția materialului, studii onomastice speciale, mai ales statistice.

Referințele necesare la onomastica actuală se sprijină pe materialul existent în dicționarele de onomastică, dar mai ales pe o prelucrare statistică a numelor de persoane din arhivele Serviciului Evidenței Populației al Ministerului de Interne realizată de Gheorghe Bolocan, citate în *Bibliografia selectivă a lucrării de față*.

Terminologia onomastică. Pentru a înlesni accesul unui public mai larg la cunoașterea onomasticii istorice românești, dar și pentru precizia metodologică necesară, vom explica câțiva termeni de specialitate folosiți frecvent în lucrare.

Prin *nume de persoană*, *antroponim* sau *formă onomastică* înțelegem orice nume propriu care denumește, identifică și individualizează o persoană.

Termenul general *onomastică* are două sensuri: 1. ansamblul sau totalitatea numelor de persoană; 2. disciplina care studiază numele proprii. Termenul echivalent *antroponimie*, mai special, indică, în mod corespunzător: 1. ansamblul sau totalitatea numelor de persoană; 2. disciplina care studiază exclusiv numele de persoană. Adjectivele *onomastic* și *antroponimic* se folosesc cu sensul „referitor la numele de persoană”.

Numele de persoană, în general, pot fi indicate, în virtutea funcției lor, de la caz la caz, prin fiecare dintre termenii *nume de botez*, *prenume*,

*nume de familie, supranume, poreclă. Numele de botez este un nume individual primit cu prilejul creștinării prin botez. Nu coincide întotdeauna cu termenul *prenume*, care se referă la orice nume de individualizare directă a persoanei, folosit singur sau alături de numele de familie. Prin *nume de familie* se înțelege: 1. nume de persoană individual primit în virtutea apartenenței la o familie sau prin înrudire directă sau indirectă; 2. nume colectiv al unor persoane între care există relații de rudenie directă sau indirectă.*

Supranumele este un nume care are funcția de a individualiza suplimentar o persoană. Supranumele cu valoare calificativă și afectivă este o poreclă.

Cu referire la prenume se folosește termenul *hipocoristic*, pentru un nume modificat formal, prin procedee fonetice: scurtare sau redublare (consonantică, silabică), lexicale: sufixare (diminutivală) sau prin combinarea acestora.

În legătură cu supranumele se folosesc termenii *matronim* și *matronimic*, prin care se înțelege un nume de persoană format de la numele mamei. Nu arată întotdeauna descendența maternă directă; poate fi un nume ereditar transmis pe linie paternă. Corespunzător, *numele marital* este numele de persoană format de la numele soțului. Termenii *patronim* și *patronimic* se referă la un nume de persoană format de la numele tatălui, care indică descendența, filiația sau genealogia pe linie paternă.

Dacă se are în vedere structura numelui, se folosesc termenii *nume unic* (alcătuit dintr-o singură formă), *nume dublu* sau *nume mixt* (alcătuit dintr-un prenume și un supranume sau dintr-un prenume și un nume de familie). După numărul de forme din structura numelui se pot folosi termenii *nume triplu* sau *nume multiplu*. Numele duble, triple sau multiple se mai numesc *formule denominative*. Termenii *nume unic*, *nume mixt*, *dublu*, *triplu* etc. nu sunt echivalenți cu termenii *nume simplu*, respectiv, *nume compus*. Primii se referă la alcătuirea denumirii, ceilalți au în vedere procedeele de formare a unui nume. De exemplu, numele *Ion Popescu* este un nume mixt, nu un nume compus ca *Țărâlungă*.

*Nume de persoană motivat sau nemotivat este cel a cărui formă are sau nu o semnificație lexicală, de exemplu: *Lupu*, *Floarea* etc., fiind folosit în virtutea acestei semnificații. Prin semnificația socio-culturală un nume poate fi *creștin*, *religios* sau *profan*, *laic*, *nereligios*. Cu referință la numele religioase se folosesc termenii *nume calendaristic*, înscris în calendarul religios, ortodox sau catolic etc., și *nume hagiografic**

(nume de sfânt). Pentru un nume de persoană provenit dintr-un cuvânt comun al vocabularului limbii române se folosește termenul *nume delexical*.

Termenul *denominație* se referă la actul denumirii, al atribuirii unui nume propriu. Adjectivul *denominativ* are sensul corespunzător „referitor la denumire sau la atribuirea unui nume“.

*
* *

Cartea pe care o propunem spre lectură tuturor celor interesați de istoria numelor de persoană românești este rodul unei îndelungate activități de documentare și cercetare asupra onomasticii istorice. Sugestia întocmirii acestui volum și sprijinul generos pentru realizarea sa aparțin domnului Marius Sala, membru corespondent al Academiei Române, directorul Institutului de Lingvistică „Iorgu Iordan“ din București, coordonatorul colecției de față, căruia îi mulțumim cu vie recunoștință.

Adresăm sincere mulțumiri editorilor acestui volum, mai ales bunăvoinței domnului Vlad Radu Popa, directorul Editurii Univers Enciclopedic.

Aceeași caldă grațitudine o îndreptăm către cititorii, care ne vor urma în această incursiune în trecutul numelor noastre.

ABREVIERI

bg.	= bulgar
d.Hr.	= după Hristos
ebr.	= ebraic
fr.	= francez
germ.	= german
grec.	= grecesc
it.	= italian
î.Hr.	= înainte de Hristos
lat.	= latin
magh.	= maghiar
pol.	= polonez
rom.	= românesc
scr.	= sârbocroat, sârb și croat
sl.	= slav
tc.	= turcesc
ucr.	= ucrainean
ung.	= unguresc

I. FORMAREA ȘI EVOLUȚIA SISTEMULUI NUMELOR DE PERSOANĂ

1. Periodizare istorică

Numele de persoană sunt parte integrantă a limbii unui popor. Este de la sine înțeles că onomastica urmează cursul dezvoltării limbii, determinat de istoria poporului pe care îl reprezintă. Numele de persoană ale românilor, ca fond denominativ național, cunosc o evoluție corespunzătoare devenirii istorice a poporului român și a limbii sale. Etapele acestui proces istoric pot fi delimitate aprioric. Istoria numelor de persoană românești se poate reconstitui, însă, numai pe suport documentar, prin cercetarea mărturiilor onomastice existente pentru fiecare epocă. Este de mirare că cele mai multe studii de onomastică istorică s-au sprijinit, în general, pe formele actuale ale numelor de persoană și pe originea lor, fără a cerceta înregistrările arhivistice ale antroponimelor. Se poate spune că stabilirea originii numelor de persoană, adică studiul lor etimologic, dezvăluie o istorie ascunsă a onomasticii, în măsura în care răspunde la întrebarea: de unde vin formele folosite în denotația personală? Punctul de plecare al celor mai multe nume de persoană purtate de români este în afara istoriei sistemului onomastic românesc. Uzul, tradiția transmiterii, modificările formale, circulația și productivitatea numelor de persoană alcătuiesc istoria românească a acestor forme. În același timp, istoria numelor de persoană nu se confundă cu istoria sistemului antroponimic în care ele funcționează, în cadrul unei structuri și a unor relații determinate.

Pe baza datelor furnizate de cercetarea istorică a numelor de persoană, se pot distinge patru mari perioade ale dezvoltării sistemului românesc al numelor de persoane:

a) constituirea unui sistem de denotație personală prin romanizare și creștinare;

b) împrumutul unor nume de persoană prin contactul cu popoarele migratoare;

c) fixarea sistemului antroponimic românesc medieval sub influența dominantă a bisericii ortodoxe;

d) modernizarea numelor de persoană.

În lipsa izvoarelor istorice, existența primelor două etape este probată indirect: atestările unor nume de persoană din sistemul românesc timpuriu poartă amprenta lor formală. Lacuna documentară a perioadelor de început, specifică și altor sisteme onomastice, ne îndreptățește să le etichetăm drept „istoria neștiută a onomasticii românești“. Ultimele două etape cuprind istoria documentată, „știută“, a sistemului antroponimic românesc. Etapa medievală, cuprinsă între secolele al XI-lea și al XVII-lea, este bine reprezentată în documentele de arhivă ale provinciilor istorice românești: Transilvania, Țara Românească și Moldova. Etapa modernă, care începe în a doua jumătate a secolului al XVIII-lea, se reflectă integral în recensăminte succesive ale populației, începând cu urbariile făgărășene din anii 1722–1788, registrele de impozitare arădene din 1743 și 1746, listele nominative ale populației Moldovei din 1772–1773 și 1774.

Etapele de formare și de consolidare a sistemului onomastic românesc corespund diferitelor stadii de constituire a unei tipologii a denotației personale, care evoluează de la identificarea și individualizarea unică prin nume de botez / prenume la cea complementară / adițională prin supranume, nume de familie, de la formula denominativă simplă la cea dublă sau multiplă, de la sistemul onomastic popular la cel administrativ/oficial.

2. Formarea sistemului onomastic românesc

Etapa de formare a unui sistem al numelor de persoană românești este anterioară atestării lor documentare (secolul al XI-lea). Perioada și circumstanțele coagulării acestui sistem au fost mult controversate și, adeseori, greșit interpretate. Limba română este o limbă romanică. În consecință, crearea sistemului de denotație personală corespunde procesului formativ al limbii române, ca parte a romanității. Sistemul antroponimic românesc nu a apărut exclusiv în interiorul limbii deja

constituite și nici în afara ei, ci o dată cu aceasta. Dezvoltarea acestui sistem se desfășoară în conformitate cu evoluția romanică generală, creatoare a unor sisteme onomastice de tip romanic, diferite de la o limbă la alta. Totodată, este de așteptat ca sistemul românesc al numelor de persoană să evolueze distinct în contextul specific al romanității orientale. Numele de persoană românești, ca sistem romanic, ar trebui să se organizeze conform unei stratificări istorice pe baze latine, cu un substrat prelatin și un adstrat de nume străine, eventual cu un superstrat cult. Analiza numelor de persoană românești în perspectivă etimologică și istorică pare să confirme această structură.

Ce spun inscripțiile dunărene? Ca și în cazul celorlalte limbi romanice, cunoașterea onomasticii străvechi, aparținând stratului prelatin și al celui latin, începe cu cercetarea izvoarelor epigrafice (inscripții pe piatră, marmoră, cărămidă, table cerate, obiecte etc.). Clasificarea materialului antroponimic epigrafic face posibilă reconstituirea inventarului numelor de persoană de pe teritoriul Daciei preromanizate și romanizate (*Onomasticon Daciae*). I. I. Russu își exprima convingerea că adunarea întregului fond onomastic din inscripțiile dunărene ar permite înțelegerea deplină a caracterului romanității dacice, incluzând și soarta elementului autohton sub presiunea romanizării. Sistematizarea și studierea textelor epigrafice din Dacia Traiană, realizate de specialiști străini ca András Kerényi și, mai ales, români ca I. I. Russu, H. Mihăescu, C. Daicoviciu, D. Tudor, încearcă să dea răspuns unor întrebări tot atât de tulburătoare precum cele privitoare la nașterea limbii române. Care este moștenirea de nume personale lăsată de romani? Este posibil ca romanizarea să perpetueze o limbă fără a impune și numele latine?

Corpusul de inscripții găsite în provinciile danubiene, care cuprinde peste 3000 de nume de persoană, prezintă: a) un număr redus de forme prelatine, traco-dacice (67 de nume unice și supranume) alături de nume de origine greacă, ilirică, celtică; b) un amestec surprinzător de forme daco-latine; c) substituirea formelor autohtone vechi prin nume latine (2000 de pronume, nume gentilice și supranume). Toate aceste nume romane au dispărut, la rândul lor, treptat, până la contactul cu slavii în secolele al VI-lea–al VII-lea d. Hr.

După cum se poate observa, inscripțiile danubiene consemnează eliminarea unor nume și înlocuirea lor cu altele, mobilitatea întregului sistem de nume personale prelatine și latine reflectând schimbările aduse

de procesul romanizării. Este surprins chiar momentul pierderii formelor autohtone, coexistența celor două sisteme de nume, precum și extinderea, respectiv, intensificarea romanizării, care se realizează și prin nume de persoană.

Numele traco-dacice. Ansamblul numelor prelatine înregistrat în inscripțiile dunărene se completează cu numele dacice menționate în izvoarele epigrafice din întreg Imperiul Roman. Apartenența la fondul autohton a celor mai multe nume este confirmată prin consemnarea originii purtătorului: *Dacus* sau a calității de conducător dac sau de soldat în cohortele din Dacia etc. Departajarea numelor tracice sud-dunărene de cele dacice nord-dunărene este imposibil de realizat. Inventarul acestora aduce la lumină forme străvechi, multe dintre ele într-o variantă latinizată, cel puțin prin terminație. Elemente constitutive ale acestor nume se pot descifra prin repetabilitatea lor în forme diverse. Cităm, din lista completă a acestor forme stabilită de I. I. Russu, câteva nume specifice, pentru a observa diferențele care le separă de onomastica latină care le va înlocui: *Blasa, Butes, Dades, Dizo, Eptala, Heptapor, Mucapa, Mucapor, Mucapuis, Mucatra, Mucatralis, Mucasenus, Seuthes, Sola, Tarsa, Tetula, Tzino, Tzinta*, prezente în repertoriul inscripțiilor dunărene și *Butus, Dida, Drilgisa, Sassa, Scorilo, Sisi, Sterissa, Tarsa, Zurozis*, selectate din epigrafie romană. Similitudinea lor formală cu unele nume românești de mai târziu poate trezi interesul amatorilor de etimologii fanteziste.

Multe inscripții surprind faza de trecere de la onomastica traco-dacică la cea latină, manifestată fie în latinizarea formelor prin adăugarea terminației *-us*: *Aulenus, Aulusanus, Bithus, Brasus, Decebalus, Decibalus, Ditucentus, Mucasenus, Mucianus, Natoporus, Pieporus, Pirusus, Traibithus*, fie prin combinarea unor nume traco-dacice, de cele mai multe ori latinizate, cu nume latine propriu-zise: *Aurelius Babus, Aelius Balius, Iulia Bessa, Aurelius Calminus, Aelius Valens* qui et *Esbenus* etc. În aceste denominații mixte daco-romane, primul nume este, în general, latin (de obicei un nume gentilic), al doilea este numele autohton. Denominația cu trei nume este în declin, cele mai multe nume reprezentând simplificarea sistemului la două nume prin dispariția *preaenomen*-ului. Astfel, formele trinominale: *Sex. Rufius Decibalus, P. Aelius Mucatra P. Aelius Mucianus, M. Ulpiu Mucianus, T. Flavius Tarsa, L. Vibius Zurozis* coexistă cu forme binominale: *Aurelius*

Denzi, Aelius Diales, Aurelius Ditucentus (Ditugenius), Aurelius Drebias, Aurelius Duda, Valeria Dula, Eptidius Modestus, Aurelius Godes, Aelia Muciale, Aurelius Mucianus, Aelia Prisosta, Aurelius Tzolutus etc. Îmbinarea numelor dacice cu cele latine se regăsește în sânul aceleiași familii: o inscripție funerară este dedicată fiului *Aurelius Fabius* de către părinții săi *Aurelius Rebur* și *Fabia*. Ambii părinți poartă nume romane specifice, tatăl fiind identificat și cu numele dac. Avem prilejul să observăm și modul de transmitere a numelor romane: fiul poartă numele romane ale ambilor părinți. Istoricul Al. Xenopol cita o inscripție epigrafică elocventă pentru contopirea daco-romană, în care tatăl, *T. Aelius Ariort*, aflat în fruntea unui municipiu, purtător al unui nume daco-roman, este comemorat de soția sa *Digna*, fiul său *Publ(ius) Aelius Valente*, ambii cu nume romane, precum și de nepotul său *Udar*, care revine la un nume dac.

În inscripțiile, mai ales, romane apar frecvent numele *Dacus, Dacia, Dacicus, Daciscus, Dacianus*, ca supranume de identificare a obârșiei etnice sau locale a purtătorului (*ethnicon*). Pe acestea trebuie să le considerăm totuși nume romane, chiar dacă provin de la numele vechi al țării și al locuitorilor ei, pentru că asemenea supranume erau date în general de romani ca semn distinctiv al persoanei: *G. Decimus Dacus, Aurel Lucianus Dacus, L. Avilius Dacus, Vibia Dacia, Nonia Dacia, Iulia Dacia, P. Aelius Dacianus, Iulius Daciscus, Ulpius Dacio*. În cele mai multe lucrări de specialitate aceste nume sunt considerate nume dacice, deși este evident că au funcționat în interiorul sistemului roman. De altfel aceste supranume au fost identificate mai mult în epigrafia romană decât în cea din Dacia.

Înlocuirea numelor traço-dacice cu cele latine poate fi ilustrată de onomastica unor inscripții care menționează obârșia autohtonă dacă a unor persoane; care au nume exclusiv latine, ca *Iulius Secundinus*, veteran... de etnie dacă etc. În inscripțiile din Scitia Minor, citate de Al. Xenopol, părinții poartă nume dacice sau trace: *Mucapor, Sedida*, iar copiii numai nume romane: *Longinus, Marta* și *Valerius*. De asemenea, copiii lui *Mucapor* și *Eftipia* se numesc *Sabinus, Aurelius, Valerius* și *Sabinianus*.

Așa cum mărturisesc inscripțiile epigrafice dunărene, numele traço-dacice s-au contopit cu cele romane, supraviețuind mult timp presiunii sistemului roman. Soarta lor, era însă, decisă. Romanizarea își pune treptat pecetea și pe onomastica autohtonă.

Numele latine. În ceea ce privește numele latine din inscripțiile danubiene, se poate observa adoptarea predilectă a numelor gentilice *Aurelianus*, *Aelius*, *Valeria*, *Julia*. Numărul covârșitor al numelor latine din inscripțiile dacice dovedește tendința de substituție a vechilor nume tracice, chiar dacă aceasta nu va fi fost totală. Este posibil ca numele autohtone să subziste alături de cele latine până la dispariția sistemului latin. Numele latine din inscripțiile dunărene indică intensitatea romanizării cu elemente italice, precumpănitoare față de cele de alte origini. După cum arată statistica prezentată de I.I. Russu, din 2600 de nume latine din repertoriul epigrafic dunărean, 1860 sunt nume romane de tip italic.

Sistemul denominativ latin cu trei nume (trinomial): *praenomen*, *nomen*, *cognomen* se păstrează. O explicație a acestui sistem ne ajută să înțelegem, pe de o parte, mențiunile onomastice latine din inscripții, iar, pe de altă parte, uriașa ruptură dintre onomastica romană și cea romanică. Primul nume din formula denominativă latină *tria nomina* era *praenomen* „înaintea numelui“, nume strict individual, ales dintr-un inventar restrâns de 18 forme, unele transparente, notate de obicei prescurtat: *Appius* (rar), *Aulus* (rar), *Decimus* „al zecelea născut“, *Gaius*, *Gnaeus*, *Kaeso* (arhaic), *Lucius* „născut pe lumină“, *Mamercus* (arhaic), *Manius* „născut în zori“, *Marcus*, *Numerius* (rar), *Publius*, *Quintus* „al cincilea născut“, *Servius*, *Sextus* „al șaselea născut“, *Spurius* „bastard“, *Tiberius* „sub protecția Tibrului“, *Titus*. Al doilea element denominativ, *nomen*, considerat adevăratul nume de identificare oficială a persoanei, era, de fapt, semnul de apartenență la o gintă: *nomen gentilicium*, fiind un nume comun tuturor membrilor gintei respective. Al doilea nume a avea forma unui adjectiv cu terminația *-ius*: *Aelius*, *Aemilius*, *Aurelius*, *Carcilius*, *Claudius*, *Cornelius*, *Duilius*, *Flavius*, *Fulvius*, *Horatius*, *Iulius*, *Laurentius*, *Livius*, *Lucilius*, *Lucretius*, *Marius*, *Octavius*, *Ovidius*, *Silvius*, *Terentius*, *Ulpus*, *Valerius*, *Vergilius*, *Vincentius*, *Vinicius*, *Virginus*. Motivarea numelor gentilice latine, niciodată dovedită științific, a lăsat loc unor etimologii populare susținute de legende, care apropie formele de numele comune, sugerând proveniența lor din elemente lexicale: *Aurelius* a fost pus în legătură cu *aurus* „aur“, *Caecilius* cu *caecus* „orb“, *Claudius* cu *claudus* „șchiop“, *Cornelius* cu *cornus* „corn“, *Flavius* cu *flavus* „blond“, *Fulvius* cu *fulvus* „brunet“, *Laurentius* cu *laurus* „laur“, *Lucilius* cu *lux* „lumină“, *Marius* cu *Mars* „numele zeului Marte“, *Octavius* cu *octo* „opt“, *Silvius* cu *silva* „pădure“, *Valerius* cu *valens* „sănătos“, *Vincentius* cu *vincere* „a învinge“. Am redat lista acestor *nomina latina*

atât pentru a observa specificul onomasticii latine dunărene, cât și pentru a anticipa un fenomen onomastic surprinzător: salvarea de la uitare și reactivarea pe cale cultă a acestor nume în onomastica creștină medievală sau în cea modernă. Din acest punct de vedere se poate spune că onomastica latină continuă în discontinuitate istorică. Se poate parafraza și celebra formulă a istoricului N. Iorga: latinitate după latinitate sau latinitate postlatinătate. Al treilea nume, *cognomen*, era un supranume (poreclă), care, la început, se atribuia individual, ulterior devenind transmisibil din tată în fiu. Toate numele de tip *cognomen*, studiate în ansamblul lor de specialistul finlandez I. Kajanto, erau în general forme motivate, descendența lor din numele comune (calificative, nume de animale sau de păsări, nume de locuitori etc.) fiind clară: *Agrippa* „născut cu picioarele înainte“, *Caesar* „pletos“, *Cato* „șiret“, *Cicero* „cel cu aluniță“, *Cincinnatus* „cel cu zulfii“, *Flaccus* „bleg“, *Maximus* „cel foarte mare“, *Paulus* „cel mic“, *Naso* „năsos“, *Catullus* „cățel“, *Corvus/Corvinus* „corb“, *Africanus*, *Asiaticus*, *Hadrianus* „de la Marea Adriatică“, *Coriolanus* „din Corioli (oraș)“. Dacă cel de-al treilea nume coincidea la două sau mai multe persoane era introdus suplimentar al patrulea nume, strict individual, *agnomen*: *C(aius) Iulius Caesar Octavianus*. *Agnomenul* era purtat, în general, de personalități ale lumii romane.

Formula denominativă triplă era aplicată numai cetățenilor romani. Sclavii nu purtau nume, fiind desemnați prin poreclă. Doar în cazul eliberării lor, primeau prenumele și numele gentilic al stăpânului, la care se adăuga porecla avută ca sclav. Femeile, care nu primeau nume la naștere, luau un nume oficial de formă feminină, provenit de la numele gentilic al tatălui: *Iulia* < *Iulius*, *Fulvia* < *Fulvius* etc. Numele oficial era adoptat o dată cu intrarea în viața socială prin căsătorie. În epoca imperială, regulile acordării numelor feminine, ca și a celor masculine pierd din strictetețe, formându-se nume feminine de la *cognomenul* tatălui cu sufixul *-ina*: *Agripina*, *Paulina*, *Messalina*.

În inscripțiile dunărene, numele latine înregistrate indică, în general, folosirea sistemului trinomial: *P. Aelius Dacianus*, *L. Marius Perpetuus*, *P. Aelius Gemelus*, *M. Tiberius Marcianus* etc. Se poate remarca, potrivit unei statistici realizate de I.I. Russu, frecvența numelor gentilice: *Aurelius* (280 de persoane), *Aelius* (240 de persoane), *Ulpus* (95 de persoane). Numele feminine, mai rare, au, de obicei, două forme rezultate din feminizarea numelui tatălui (nomen + *cognomen*), de exemplu: *Arria Saturnina*, *Aelia Marciana*.

Nume de alte origini. Un număr important de nume din inscripțiile dunărene sunt de origine greacă: *Achilleus, Alexander, Apollonius, Callistus, Demetrius, Dionysius, Socrates, Theodorus, Thimoteus, Zeno*. Multe dintre acestea sunt adoptate de populația romană sau de cea romanizată ca o modă onomastică, foarte răspândită în societatea imperială. Între acestea se evidențiază câteva nume care vor intra în tradiția numelor religioase prin martirii creștini, asigurându-și o supraviețuire îndelungată, care nu a fost hărăzită formelor latine dominante.

În componența aceluiași inventar epigrafic se includ și forme ilirice: *Andena, Andueia, Anduenna, Andarus, Bedarus, Carpius, Dasas, Epicadus, Liccaius, Plares, Plator, Scenobarbus, Sutta, Suttius*, orientale (semitice, egiptene, iraniene): *Addebar, Habibis, Hammonius, Iiddeus, Syrus, Syrillio, Thaemus, Theimes, Themo*, aparținând, cu siguranță, coloniștilor, de obicei soldați în cohortele romane. Toate numele străine au împărțit soarta numelor autohtone și a celor latine.

Continuitatea onomasticii latine. Desigur, nu trebuie să fii specialist pentru a constata că numele de persoană din inscripțiile dunărene nu s-au perpetuat, creându-se o enormă ruptură între două vârste ale populării aceluiași teritoriu. Ruina sistemului onomastic latin a fost aproape totală. Lipsa de continuitate a sistemul roman de denotație tripartită, precum și misterul dispariției numelor prelatine și a celor latine caracterizează atât romanitatea orientală, cât și pe cea occidentală. Pierderea formelor onomastice latine oficiale, în general, și a celor din corpusul de inscripții, în special, îndeamnă pe mulți istorici și lingviști să pună sub semnul îndoielii romanitatea antroponimiei românești. Printre cei care și-au exprimat rezerva asupra romanizării numelor de persoană, și, implicit, asupra moștenirii latine în onomastica românească se numără Sextil Pușcariu: „Precum n-am păstrat cu fonetism românesc numirile topice latine oficiale, tot astfel nu avem nici o urmă sigură de o continuitate între onomastica latină oficială și cea română. Pe cât se pare strămoșii noștri se numeau, la începutul veacului de mijloc, cu cunoscute nume rustice, mai ales nume de animale, plante, pietre scumpe etc.“. Ștefan Pașca împărtășește opiniile lui S. Pușcariu asupra acestei probleme istorice: „În adevăr, toate încercările făcute de unii cercetători – diletanți sau chiar specialiști încercați – de a dovedi menținerea în antroponomastica noastră a unor nume străvechi, au cam dat greș“. Pentru Ștefan Pașca, „este surprinzător că cele mai vechi documente nu ne destăinuiesc

moștenirea sigură a unor elemente străvechi, în timp ce în limba vorbită se oglindește atâta romanitate“. Aspectul numelor de persoane înregistrate în documentele medievale i se pare mult înstrăinat de formele romane. Cu autoritatea sa de specialist în onomastică, Ștefan Pașca afirmă că o examinare a istoriei românilor exclusiv pe baza numelor de persoană ar duce la concluzia că originea lor este neromană, în totală contradicție cu datele pe care le oferă studiul limbii române. Ignorând informațiile asupra situației celorlalte sisteme onomastice romanice în raport cu soarta onomasticii latine, mai târziu, constatarea absenței formelor latine în onomastica românească a fost distorsionată și interpretată ca un contrargument al continuității istorice a poporului român, chiar dacă aceasta era dovedită de perpetuarea unei limbi puternic romanizate, ca limba română, dar și de numeroase dovezi arheologice. Logica unei asemenea atitudini este simplistă: pierderea numelor latine indică absența sau dispariția purtătorilor numelor respective. Tratarea continuității la acest nivel este superficială din două puncte de vedere. În primul rând, argumentul onomastic nu poate fi invocat decât cu precauții științifice: se are în vedere mobilitatea numelor de persoană în raport cu stabilitatea limbii. Pierderea unei forme onomastice nu trebuie confundată cu dispariția numelui persoanei. În al doilea rând, romanitatea numelor de persoană românești trebuie discutată în contextul larg al onomasticii din toate domeniile romanice. Declinul și pierderea numelor de persoană latine a fost generală în toată aria romanității. Cauza nu trebuie căutată în condițiile particulare ale romanizării unui singur teritoriu, cum este cel dunărean, fiind comună tuturor limbilor romanice.

Discontinuitatea onomasticii latine a avut și alte interpretări. Considerată a fi imposibilă la un popor cu o moștenire romanică atât de viguroasă, absența numelor romane din onomastica românească a fost pusă pe seama fie a absenței documentelor, fie a superficialității stabilirii etimologiilor numelor de persoană. Efectul acestor constatări a fost neașteptat. În căutarea febrilă a moștenirii latine în onomastica românească, se ajunge adesea la falsa sau forțata recuperare etimologică a unor prenume sau la etimologii nesigure, controversate la nesfârșit. De exemplu, Al. Philippide consideră, drept reminiscențe din antroponimia antică, nume ca: *Bărbat* < lat. *Barbatus*, *Marin* < lat. *Marinus*, *Martin* < lat. *Martinus*, *Frâncu* < lat. *Francus*, *Galu* < lat. *Gallus*, *Cândea* < lat. *Candidus*. Pe urmele unor considerații ale lui Al. Philippide, Ștefan Pașca adaugă, doar ca ipoteză de lucru, conservarea în onomastica

românească a unor radicale (rădăcini) onomastice. Astfel radicalul *Flor-*, detașat din nume romanice ca *Florinus*, *Florius*, *Florio*, poate fi recunoscut în numele românești *Flor*, *Floru*, *Florea*, deși se poate considera că aceste nume, ca și *Floarea*, pot proveni de la numele comun (apelativ) *floare* sau, după cum crede N. Drăganu, de la sărbătoarea Floriilor (că și numele românești *Crăciun*, *Pascu*, *Botez*). Tot cu valoare ipotetică se admite continuitatea unui radical onomastic *Sor-* în nume românești ca *Sora*, *Sorin*, *Soricu*, pe care S. Pușcariu le explica prin numele comun românesc *soră*. Unul dintre cele mai controversate antroponime în ceea ce privește descendența sa din onomastica latină, este prenumele românesc vechi: *Barb(u)*. Istoria stabilirii originii acestui nume este exemplară pentru acțiunea de recuperare a numelor descendente din latină. B.P. Hasdeu susține, pe lângă posibilitatea de a fi o creație românească de la numele comun *barbă*, o perpetuare a numelui latin *Balbus*. I.A. Candrea susține originea latină a numelui, dar consideră că acesta continuă, prin formele onomastice intermediare: **Barbără* > **Barboră* > **Barbură* > *Barbur*, numele latinesc feminin *Barbara*, transmis pe cale religioasă. Această evoluție este sprijinită, după opinia lui Chr. Ionescu, de existența în onomastica românească a unor variante populare ca *Barbă*, *Barbor*, *Barbur*, *Barbura*, precum și a unor tradiții de celebrare a numelui *Barbul* la sărbătoarea Sfânta Barbara. G. Weigand considera numele *Barbul* o formă slavă, ca și numele bulgar *Barbul*, probabil o formă scurtată (hipocoristică) sârbească de la numele *Barbara*. Ștefan Pașca leagă numele *Barbu* de alt nume vechi: *Bărbat*, sprijinindu-se pe existența în domeniul slavo-dalmat a numelor: *Barbatus* (secolul al XII-lea), *Barbius* (secolul al XIV-lea). Și Chr. Ionescu așază cele două nume, *Barbul* și *Bărbat*, în aceeași familie onomastică, susținând că *Bărbat*, ușor de explicat prin cuvântul comun corespunzător, pare a fi mai degrabă continuarea unui cognomen roman *Barbatus*, înregistrat și în inscripțiile dacice. Pe linia recunoașterii romanității acestui nume, Ș. Pușcariu crede că tulpina românească *barb-* din care ulterior s-au format numele comun *bărbat* și numele de persoană *Barbul* e înrudită cu forma italiană (lombardă) *barba* „unchi“, prezentă, ca și cuvântul românesc *bade*, în formule de adresare, fixate cu ușurință apoi ca nume de persoană.

Ceea ce pare evident în discuțiile asupra continuității onomastice latine este lipsa de preocupare pentru delimitarea sistemului numelor de persoană de formele prin care se realizează acest sistem. S-ar putea adăuga și necesitatea de a deosebi aspectul oficial al denominației latine

de cel popular. În ceea ce privește sistemul denominativ latin trinominal, oficial, pierderea sa, în primele secole după Hristos, s-a produs chiar în sânul societății romane. Simplificarea acestui sistem a însemnat conservarea fie a numelui gentilic, fie, mai ales, a cognomenului. Decadența primului nume (*praenomen*) se constată începând cu secolul I, a numelui (*nomen*) în secolul al III-lea. Începând cu secolul al III-lea și al IV-lea apare tendința de a se folosi, chiar în documentele oficiale, un nume unic. O statistică efectuată pe baza mărturiilor epigrafice din teritoriile hispanice între secolul I și secolele al III-lea și al IV-lea constată că denumirile trinominale reprezintă 24,74%, denumirile binominale (*nomen* + *cognomen*), 30,81% și cele uninominale (fie *nomen*, fie *cognomen*), 44,42%. Principala cauză a dispariției numelui gentilic, după I. Kajanto, a fost acordarea cetățeniei romane tuturor locuitorilor liberi din Imperiu, prin edictul împăratului Caracalla, din anul 212 d.Hr. Dacă numele gentilic era semnul distinctiv al cetățeniei romane în perioada clasică, el își pierde vechiul prestigiu socio-politic o dată cu extinderea dreptului de cetățenie asupra tuturor persoanelor, cu excepția sclavilor. În ultimele secole ale Imperiului Roman, până la formarea noilor limbi romanice (secolele al IV-lea–al VIII-lea), folosirea numelui unic se generalizează sub influența onomasticii popoarelor cu care lumea romanizată a venit în contact.

Preocuparea de a găsi argumente și contraargumente pentru ideea continuității numelor latine în sistemul de denotație românească a îndepărtat cercetarea de la documentarea propriu-zisă. Adevăratele urme latine în onomastica românească sunt uitate, ignorate sau minimalizate. Este vorba despre succesiunea în antroponimia românească a unor nume latine și greco-latine creștine și, probabil, a unui model sau tipar de denotație onomastică prin forme delexicale. Moștenirea aproape exclusivă a numelor religioase în limba română, ca și în întreaga romanitate occidentală, corespunde unei realități istorice: pierderea progresivă a formelor latine laice sub presiunea răspândirii creștinismului. Romanizarea, înfăptuită prin limbă și credință religioasă, a dus, poate paradoxal, la distrugerea sistemului onomastic roman tradițional. Creștinii au fost probabil primii care au optat pentru numele unic. Botezul presupunea adoptarea unui nume nou, care, dincolo de valoarea sa de identificare, avea semnificația simbolică a rupturii cu viața anterioară, necreștină. Numele de botez unic se generalizează, mai ales după oficializarea religiei creștine (secolul al IV-lea). Pe această cale se reiau și se pun în circulație forme vechi de origine diversă, mai ales ebraică și grecească.

Formele onomastice ebraice din Vechiul și din Noul Testament (numele biblice), redată în variantă grecească sau latină prin traducerea textelor sfinte în cele două limbi, alcătuiesc nucleul primului inventar de nume religioase, introdus pe filieră bisericească, cărturărească. O dată cu răspândirea creștinismului, începe cea de a doua viață a numelor din cărțile sfinte: ele vor fi purtate de un șir nesfârșit de credincioși, dintre care unii, prin credința, râvna și faptele lor, vor spori prestigiul inițial al numelui. Numele religioase adaugă la valoarea lor denominativă pe cea afectivă, devoțională. Astfel, se fixează, ca nume de botez, numele patriarhilor biblici: grec. *Abráam*, lat. *Abram* < ebr. *Abrahám* „tată este înălțat“; numele profetilor: grec. *Ieremiás*, lat. *Hieremias*, < ebr. *Yirmeyah* „înălțarea Domnului“, grec. *Daniél*, lat. *Dániel* < ebr. *Danihel* „judecător este Domnul“, grec., lat. *Elias* < ebr. *Elijáh(u)* „Dumnezeu este Iehova“; numele regilor biblici: grec. *Zaharías*, lat. *Zacharía(s)* < ebr. *Zekarjáh* „Iehova și-a amintit“, dar, cu precădere, numele din Noul Testament, cele ale apostolilor lui Hristos: grec. *Pétros*, lat. *Pétrus* < traducerea ebr. *Kepha* „piatră“, grec. *Ioánnes*, lat. *Iohánnes*, *Ioannis* < ebr. *Iochanan* „Dumnezeu este milos“, grec. *Iacóbos*, lat. *Jacóbus*, *Jacobus* < ebr. *Ya'aqobh* „știitor de călcâi, geamăn“, grec. *Bhartolomáios*, lat. *Bartholomaeus* < ebr. *Bartalmaj*, grec. *Mattháios*, lat. *Mattheus* < ebr. *Matithyáh* „darul lui Iehova“, grec., lat. *Simon* < ebr. *Shim'on* „împlinirea dorinței“, grec., lat. *Thomás*, lat. *Thómas* < ebr. *Thomas* „geamăn“, cele ale arhanghelilor: grec. *Gabriel*, lat. *Gábriel* < ebr. *Gabhriel* „eroul lui Dumnezeu“, lat. *Michael* < ebr. *Mikha'el* „cine-i ca Dumnezeu?“ și grec., lat. *Raphael* < ebr. *Rephael* „Dumnezeu a vindecat“, precum și cele ale sfințelor rude ale lui Iisus: grec. *Ioséph*, *Iosepos*, lat. *Ióseph*, *Ioséppus* < ebr. *Yoseph* „Dumnezeu să adauge“, grec., lat. *Maria* < ebr. *Miryam*, *Maryam* „amărăciune“ sau „cea dorită“, grec. *Ioakim(os)*, lat. *Ioachim* < ebr. *Jehojakim*, grec., lat. *Anna* < ebr. *Hannah* „îndurare, bunăvoință“, grec., lat. *Elisabeth* < *Elisheba* „Dumnezeu este jurământul“; numele simbolic al lui Mesia: *Emanuel* < ebr. *Immanoil* „Dumnezeu este cu noi“. Se poate observa că, la origine, formele onomastice biblice sunt, în general, *nume teoforice* „purtătoare a lui Dumnezeu“, de preamărire a numelui și a acțiunilor sale, cuprinzând concentrat, într-o scurtă formulă, o mărturisire de credință.

O bună parte dintre numele ebraice biblice au și valoare hagiografică, fiind consacrate o dată cu sanctificarea personajelor pe care le reprezintă. Este cazul numelor din Noul Testament care identifică pe

marii sfinți ai creștinismului. În legătură cu raportul dintre numele biblice și cele hagiografice, lucrările teologice, ca și cele onomastice, manifestă, nu întotdeauna explicit, două tendințe: reunirea lor într-o singură clasă a numelor religioase, prin punerea semnului de egalitate între cele două denumiri și departajarea lor în două subclase ale numelor religioase, uneori până la limitarea numelor biblice la cele care apar în Vechiul Testament și a celor hagiografice, la cele care sunt incluse în Noul Testament.

Cu timpul, prin actul botezului, numele biblice sau /și hagiografice devin populare, cunosc o largă circulație, re consolidată de cele mai multe ori, de faima celor care le poartă, martiri sau personalități ale bisericii. De exemplu, numai numele *Ioan* este purtat de 158 de mucenici și clerici înscriși în calendarul sau sinaxarele ortodoxe. Răspândirea acestui nume în faza creștinismului timpuriu corespunde întru totul frecvenței sale de mai târziu, numele *Ioan* ocupând primul loc în statistica prenumelor actuale din toate sistemele onomastice creștine. Și celelate nume biblice apar destul de des în martirologii: *Petru* (55), *Simeon* (45), *Jacob* (30), *Iosif* (30), *Mihail* (22), *Ilie* (20), *Daniel* (18), *Gabriel* (12) etc.

Propagarea numelor religioase continuă pe cale cultă, oficială, mai ales prin fixarea calendarului bisericesc. Numele biblice sau hagiografice intră într-o nouă etapă, devenind nume calendaristice, celebrate o dată cu purtătorii lor în anumite zile ale anului. Nu toate numele biblice au și valoare calendaristică. În repertoriul numelor de botez vor intra, mult mai târziu, tot pe cale cultă, și nume din Vechiul Testament ca *Adam*, *Eva*, *Isac*, *Iudita*, *Macovei*, *Manase*, *Noe*, *Rebeca* (*Reveca*), *Solomon*, care nu au valoare hagiografică. Din această perspectivă se justifică deosebirea între numele biblice, numele hagiografice și numele calendaristice ale căror domenii sunt parțial coincidente, parțial divergente.

La numele de botez de origine ebraică se adaugă și numele de origine greacă din Noul Testament, numele a doi dintre apostoli: grec. *Andréas* < *andreia* „bărbăție, curaj“ (< grec. *anér*, *andros* „bărbat“); lat. *Andréas*, *Andréa*, grec. *Philippos* „iubitor de cai“, lat. *Philippus*, semn al extensiunii onomasticii grecești în Iudeea elenizată. Aceste nume hagiografice sunt adaptate și în variantă latină, paralelism care justifică denumirea lor de forme greco-latine.

Alături de numele biblice, de origine ebraică sau grecească, în calendarul creștin se includ și nume grecești de proveniență laică, consacrate de marii martiri ai credinței de la sfârșitul secolului al III-lea și începutul secolului al IV-lea, înscriși în rândul celor mai însemnați sfinți ai

creștinătății, mai ales, ai tradiției ortodoxe: grec. *Basíleios* < grec. „împărat“, lat. *Basilius*, grec. *Demétrios*, *Dimitrios* < (zeița) *Demetra*, lat. *Demetrius*, grec. *Geórgios* (*Gheóorghios*) < gr. *georgós* „lucrător al pământului, țăran“, lat. *Georgius*, grec. *Nikólaos* (< grec. *nikao* „a învinge“), lat. *Nicoláus*.

Difuziunea numelor de botez restructurează întreaga denotație personală anterioară. Înlocuirea numelor latine, ca și a celor prelatine, câte s-au păstrat, a fost inevitabilă. Singurele forme latine salvate de la dispariție sunt cele care au avut șansa de a fi fost purtate de evangheliști, sfinți sau de martiri din primele veacuri ale creștinismului. Pe cale religioasă, s-au conservat prenume latine: *Caius*, *Marcus*, *Tiberius*, *Titus*, numele gentilice latine: *Aemilius*, *Antonius*, *Claudius*, *Fabius*, *Flavius*, *Flavian*, *Iulius*, *Valerius* și cognomene latine: *Augustinus*, *Bárbarus*/*Bárbara*, *Camillus*, *Candidus*, *Cassianus*, *Caelestinus*, *Constantinus*, *Cornelius*, *Desiderius*, *Faustinus*, *Felix*, *Felicianus*, *Fortunatus*, *Hadrianus*, *Iulianus*, *Laurentius*, *Lucas* (< *Lucanus*), *Martinus*, *Maximus*, *Maximinus*, *Maximianus*, *Maxentius*, *Paul(l)us*, *Romanus*, *Sabinus*, *Sebastianus*, *Severinus*, *Valentinus*, *Valerianus*, *Vincentius*, *Vitalis*, care au devenit nume calendaristice. Păstrarea lor în inventarul numelor religioase, în bună măsură, a fost motivată de transparența lexicală a unor cognomene: *Candidus*, *Caelestinus*, *Desiderius*, *Felix*, *Felicianus*, *Maximus*, *Valentinus*, *Vincentius*, *Vitalis*, care sugerau virtuți sau deziderate creștine.

Numele de botez unice (biblice, hagiografice sau calendaristice), care au substituit aproape integral antroponimele latine, au alcătuit la început un fond onomastic general, comun tuturor limbilor romanice, precum și celorlalte limbi ale creștinătății. De altfel, până astăzi, numele religioase se constituie într-un inventar internațional, chiar dacă formele onomastice naționale diferă de la o limbă la alta. Nucleul acestui sistem de nume creștine este constituit din puține forme, intens circulate, care corespund importanței și semnificației sfinților celebrați prin nume. Nu toate formele religioase, au avut aceeași răspândire. De timpuriu, aria occidentală a creștinismului din Imperiul Roman de Apus se desparte de aria orientală cu centrul la Constantinopole. Tradiția denotației creștine se va diviza încetul cu încetul. Preferința pentru numele creștine de formă latină deosebește onomastica religioasă apuseană de cea răsăriteană, care va cultiva numele religioase de formă greacă. După despărțirea oficială a bisericii de rit roman de cea de rit ortodox, în anul 1054, această divizare se accentuează, iar, mai târziu, chiar se

oficializează. Separarea celor două tradiții onomastice religioase va avea, drept consecință, multiplicarea și diversificarea numelor de persoană, care vor circula în variante paralele, uneori pe același teritoriu.

În acest context, romanitatea onomasticii românești se exprimă adecvat prin nume de botez latine și greco-latine conservate, ale căror forme arată o evoluție fonetică regulată: *Îndre, Îndrea, Undrea* < *Andréas*; *Îndon, Înton* < *Antonius*; *Barbura, Barbără, Barboră, Barbăr, Barbur, Barbu* < *Barbara*; *Medrea, Medru* < *Demetrius*; *Georz, Giorzu, Zorj* < *Georgius*; *Nicoară, Necora* < *Nicolaus*. Variantele moștenite ale numelor de botez sunt forme populare, atestate în onomastica românească medievală și, mai târziu, incluse în inventarul numelor de familie. Aria de răspândire a acestor forme, Transilvania, este semnificativă ca spațiu de continuitate romanică. Este interesantă coincidența conservării, în forme asemănătoare, a numelor de botez greco-latine în onomastica românească și în cea albaneză: *Ndre* < *Andraeas*, *Ndue* < *Antonius*, *Gjon* < *Ioannes* (alături de forme care în română nu s-au moștenit: *Zef* < *Iosephus*, *Mërti, Mërtir* < *Martinus*, *Pal* < *Paulus*, *Shtjefën* < *Stephanus*).

Numele religioase moștenite pot fi identificate și în structura unor forme onomastice compuse: *Sângeorz, Semjordzu, Sânzor; Sânmedrea, Simedrea, Simedru, Sumedru; Sânicosară, Sânnicosară, Sânpietru*. Succesiunea în limba română a unui compus latin, de tipul: *sanctus* + numele sfântului, este nesigură, chiar dacă și alte limbi romanice există același tip de denumiri. Mai verosimilă este formarea prin compunere a acestor nume în românește, prin combinarea cuvântului comun moștenit *sân, sânt* cu numele religios, de asemenea, conservat. Este adevărat, că, în acest ultim caz, circulația variantelor onomastice populare moștenite ar trebui să fie foarte intensă și foarte extinsă. Indirect, prin intermediul unui nume de sărbătoare creștină perpetuat în română: *Sânziene* < lat. *sanctus dies ioannes*, se fixează prenume ca *Sânziana, Simziana*, atașate uneori pripit celorlalte nume de botez descendente din forme latine. Multe dintre numele de persoană compuse după modelul *Sângeorz* etc. apar fixate, sub influență maghiară, în denumirea unor localități din Transilvania.

Potrivit ultimelor cercetări în domeniul onomasticii istorice, folosirea numelui de botez unic se pare că a rezistat până la sfârșitul secolului al XI-lea. Onomastica religioasă propunea creștinului un singur nume, ales dintr-un inventar destul de limitat, care nu va mai fi suficient pe măsură ce numărul persoanelor care au același nume crește. Numele de persoană își îndeplinește cu greu principală funcție, aceea de a

identifica și a individualiza o persoană. Era inevitabilă folosirea unor nume laice mai diversificate, luate în general din inventarul de cuvinte existent la acea dată. Cu timpul se resimte necesitatea apariției, pe lângă numele de botez, a unui al doilea nume de individualizare a persoanei. Primele manifestări ale denotației suplimentare (complementare sau adiționale) apar sporadic la sfârșitul secolului al XI-lea. Acest nume suplimentar era individual, neereditar, folosit nesistematic. Al doilea nume putea fi un alt nume de persoană (patronimic), indicând ascendența pe linie paternă, un nume de loc care arăta proveniența persoanei sau un nume comun, o poreclă motivată de particularitățile persoanei. Similitudinea cu cognomenul latin este evidentă. Ea poate fi o coincidență, o influență cultă sau o continuitate a unui tipar denominativ transmis prin numele laice, care au circulat, fără îndoială, alături de numele religioase unice.

Denotația dublă coexistă cu numele unic, simplu, care ocupă poziția dominantă până la sfârșitul secolului al XI-lea pe întreg teritoriul Romaniei, cu ritmuri de evoluție distincte de la o limbă neolatină la alta. Numele duble apar în Iberoromania la date diferite: în domeniul galician, asturian, castilian în prima jumătate a secolului al IX-lea, în cel portughez și catalan, în secolul al X-lea, iar în Galoromania în a doua jumătate a secolului al IX-lea.

Romanitatea numelor de persoană românești. Mulți dintre specialiști: Al. Graur, N. A. Constantinescu, Chr. Ionescu alătură primului strat etimologic al antroponimiei românești și numele de persoană laice, formate de la cuvintele comune ale limbii moștenite din latină. Ele se încadrează în categoria mai largă a „numelor de persoană delexicale“, denumite astfel pentru a indica proveniența lor din elemente ale vocabularului. Înzestrarea numelor comune cu funcții onomastice de identificare și de individualizare a persoanei reprezintă un transfer de forme dintr-o clasă în alta: nume comune > nume proprii, realizabil numai pe teren românesc. Din această cauză, numele de persoană delexicale sunt considerate „creații românești“ propriu-zise, indiferent de originea numelui comun de bază. În consecință, ele nu pot fi analizate ca forme prelatine, latine, slave, grecești etc., ci ca forme românești a căror origine îndepărtată, nu imediată, este cea a numelui comun inițial. Termenul de „nume pseudolatine, pseudoslave, pseudogrecești“, folosit recent în literatura de specialitate pentru aceste nume, grupate după originea lor

îndepărtată, nu este întru totul adecvat. Un nume de persoană provenit de la o formă lexicală românească de origine latină nu are o „falsă“ ascendență latină, ci se așază la capătul unui șir de forme descendente, inițial, din latină. Din acest punct de vedere, este justificată încadrarea numelor delexicale de acest fel între formele romanice ale limbii, curentă în literatura de specialitate europeană. Numele de persoană delexicale pot fi vechi sau recente, procesul lor de formare fiind continuu. Crearea numelor de persoană cu bază lexicală moștenită din limba latină este o trăsătură comună tuturor limbilor romanice. Cercetări din ultimii ani au arătat că fiecare limbă romanică acordă funcții onomastice, cu motivații similare, aceluiași cuvinte moștenite, selectate din aceleași domenii onomasiologice. Astfel, devin nume de persoană cuvintele de origine latină care denumesc:

a) grade de rudenie: *Aușu* < rom. *auș* „moș“ < lat. *auus*; *Bărbat* < rom. *bărbat* < lat. *barbatus*; *Bătrânu* < rom. *bătrân* < lat. *veteranus*; *Fătu*, *Fata* < rom. *făt*, *fată* < lat. *foetus*, *feta*; *Fecior* < rom. *fecior* < lat. **fetiolus*; *Frate* < rom. *frate* < lat. *frater*, *-is*; *Sora*, *Soru* < rom. *soră* < lat. *soror*, *-is*; *Geamănu* < rom. *geamăn* < lat. *geminus*;

b) părți ale corpului uman și animal: *Barbă* < rom. *barbă* < lat. *barba*; *Bucă* < rom. *bucă* < lat. *bucca*; *Căpățână* < rom. *căpățână* < lat. **capitina*; *Coadă* < rom. *coadă* < lat. *coda*; *Cornu* < rom. *cornu* < lat. *cornus*; *Geană* < rom. *geană* < lat. *genae*; *Ghebu* < rom. *gheb* < lat. *gibla*, *glibba*; *Falcă* < rom. *falcă* < lat. *falx*, *-cis*; *Frunte* < rom. *frunte* < lat. *frons*, *-tis*; *Limbă* < rom. *limbă* < lat. *lingua*; *Mustață* < rom. *mustață* < lat. **mustacea*; *Nară* < rom. *nară* < lat. *narae*; *Ochiu* < rom. *ochi* < lat. *oculus*; *Pântece* < rom. *pântece* < lat. *panticem*; *Piele* < rom. *piele* < lat. *pellis*; *Pieptu* < rom. *piept* < lat. *pectus*; *Sprânceană* < rom. *sprânceană* < lat. *supercilia*; *Tâmplă* < rom. *tâmplă* < lat. *tempula*; *Teastă* < rom. *țeastă* < lat. *testa*; *Ureche* < rom. *ureche* < lat. *auricula*;

c) culori: *Albu* < rom. *alb* < lat. *albus*; *Galben* < rom. *galben* < lat. *galbinus*; *Negru* < rom. *negru* < lat. *niger*; *Roșu* < rom. *roșu* < lat. *roseus*; *Căruntu* < rom. *cărunt* < lat. *canutus*;

d) calități și defecte (mai ales, fizice): *Blându* < rom. *blând* < lat. *blandus*; *Bun* < rom. *bun* < lat. *bonus*; *Dreptu* < rom. *drept* < lat. *directus*; *Frumosu* < rom. *frumos* < lat. *formosus*; *Grasu* < rom. *gras* < lat. *grassus* (<*crassus*); *Grosu* < rom. *gros* < lat. *grossus*; *Lungu* < rom. *lung* < lat. *longus*; *Mare* < rom. *mare* < lat. *mas*, *maris*; *Măruntu*

< rom. *mărunt* < lat. *minutus*; *Mutu* < rom. *mut* < lat. *mutus*; *Orbu* < rom. *orb* < lat. *orbis*; *Scurtu* < rom. *scurt* < lat. **excurtus* (*curtus*); *Sterpu* < rom. *sterp* < lat. **extirpus*; *Strâmbu* < rom. *strâmb* < lat. *strambus*; *Surdu* < rom. *surd* < lat. *surdus*; *Șchiopu* < rom. *șchiop* < lat. *scloppus*;

e) stare de sănătate (boli): *Frigură* < rom. *friguri* < lat. *frigora*; *Lângoare*, *Lingoare* < rom. *lângoare*, *lingoare* < lat. *languorem*; *Pecingine* < rom. *pecingine* < lat. *petigenem*; *Pușchea* < rom. *pușchea* < lat. *pustula*; *Râie* < rom. *râie* < lat. *aranea*; *Sugel* < rom. *sugel* < lat. **sugillum*; *Zgaibă* < rom. *zgaibă* < lat. **scabia*, *scabies*;

f) animale domestice și sălbatice: *Ariciu* < rom. *arici* < lat. *ericius*; *Berbece*, *Berbecu* < rom. *berbec*, *berbece* < lat. *berbex*, *-ecis* (< *vervex*); *Bou* < rom. *bou* < lat. *bouus* (< *bos*, *bovis*); *Calu* < rom. *cal* < lat. *caballus*; *Capră* < rom. *capră* < lat. *capra*; *Cățelu* < rom. *cățel* < lat. *catellus*; *Câine* < rom. *câine* < lat. *canis*; *Cerbu* < rom. *cerb* < lat. *cervus*; *Iapă* < rom. *iapă* < lat. *equa*; *Iepure* < rom. *iepure* < lat. *lepus*, *-oris*; *Lupu* < rom. *lup* < lat. *lupus*; *Mielu* < rom. *miel* < lat. *agnellus*; *Nămaie*, *Nămai* < rom. *nămaie*, *nămai* < lat. *animalia*; *Oaie* < rom. *oaie* < lat. *ovis*; *Porcu* < rom. *porc* < lat. *porcus*; *Șoarece* < rom. *șoarece* < lat. *sorex*, *-icis*; *Ursu* < rom. *urs* < lat. *ursus*; *Vacă* < rom. *vacă* < lat. *vacca*; *Vițelu* < rom. *vițel* < lat. *vitellus*; *Vulpe* < rom. *vulpe* < lat. *vulpes*;

g) păsări: *Corbu* < rom. *corb* < lat. *corvus*; *Cucu* < rom. *cuc* < lat. *cuculus*; *Pasăre* < rom. *pasăre* < lat. *passer*; *Găină* < rom. *găină* < lat. *gallina*; *Mierlă* < rom. *mierlă* < lat. *merula*; *Păun* < rom. *păun* < lat. *pavo*, *-onis*; *Porumb* > *Porumbelu* < rom. *porumb* > *porumbel* < lat. *palumbus*; *Rândunea* > *Rândunică* < rom. *rândunea* > *rândunică* < lat. **hirundinella* (< *hirundo*); *Sturzu* < rom. *sturz* < lat. *turdus*; *Turturea* > *Turturică* < rom. *turturea* > *turturică* < lat. *turturella* (< *turtur*); *Vultur* < rom. *vultur* < lat. *vultur*, *-is*;

h) insecte: *Albină* < rom. *albină* < lat. *alvina*; *Furnică* < rom. *furnică* < lat. *formica*; *Greiere* < rom. *greier(e)* < lat. **grylliolus* (< *gryllus*); *Muscă* < rom. *muscă* < lat. *musca*; *Purice* < rom. *purice* < lat. *pulex*, *-icis*; *Tăun* < rom. *tăun* < lat. *tabo*, *-onis* (< *tabanus*); *Viespe* < rom. *viespe* < lat. *vespa*;

i) plante, fructe: *Arbore* < rom. *arbore* < lat. *arbor*, *-oris*; *Arin* < rom. *arin* < lat. *alpinus* (< *alnus*); *Ceapă* < rom. *ceapă* < lat. *caepa*; *Cireș* < rom. *cireș* < lat. **ceresius* (< *cerasus*); *Cânepă* < rom. *cânepă* < lat. **canapa* (< *canabis*); *Frasin* < rom. *frasin* < lat. *fraxinus*; *Plopu*

< rom. *plop* < lat. *ploppus* (< *pop(u)lus*); *Teiu* < rom. *tei* < lat. * *tilium* (< *tilia*); *Cireaşă* < rom. *cireaşă* < lat. *ceresia*; *Prună* < rom. *prună* < lat. *pruna* etc.;

j) fenomene naturale: *Brumă* < rom. *brumă* < lat. *bruma*; *Gheaţă* < rom. *gheaţă* < lat. *glacia* (< *glacies*); *Negură* < rom. *negură* < lat. *nebula*; *Ploaie* < rom. *ploaie* < lat.*plovina (<*pluvia*); *Vântu* < rom. *vântu* < lat. *ventus*;

k) sărbători creștine: *Crăciun* < rom. *Crăciun* < probabil lat. *creatio*, *-onis*; *Paștea, Pașca* < rom. *Paști, Paște* < lat. *Pascha*; *Sânzian, Sânziana* < rom. *Sânziene* < lat. *sanctus dies Ioanni* etc.;

l) membri a unor grupuri etnice (popoare): *Alaman, Alăman* < rom. *alăman* < lat. *Allamanus*; *Frâncu* < rom. *frânc* < lat. *Francus*; *Românu* < rom. *român* < lat. *Romanus*;

m) stări sociale, meserii/profesii: *Împăratu* < rom. *împărat* < lat. *imperator*; *Șerbu* < rom. *șerb* < lat. *servus*; *Păcuraru* < rom. *păcurar* < lat. *pecorarius*; *Pescaru* < rom. *pescar* < lat. *piscarius*; *Preotu* < rom. *preot* < lat. *presbiterum* .

Bineînțeles că aceste exemple nu cuprind toate domeniile onomasio-logice reprezentate de numele de persoană românești provenite din cuvinte de origine latină, dar se poate observa că, în general, se fixează, ca antroponime, forme lexicale care aparțin vocabularului fundamental.

Dintre antroponimele de proveniență lexicală, un număr restrâns de forme onomastice, simple sau derivate, sunt înregistrate ulterior ca pre-nume masculine: *Albu, Bărbat, Cornea, Cornu, Crăciun, Fătu, Fratea, Lupu, Mielu, Paștea, Ursu, Șerban* și feminine: *Albina, Căpria, Căprița, Cireașa, Domnița, Mierla, Negurița, Oița, Sora, Sorica*. Majoritatea cuvintelor comune care dau naștere unor nume de persoană se întâlnesc în subclasa supranumelor (porecle), devenite mai târziu nume de familie. Prezența unor cuvinte comune cu aceleași trăsături semantice în deno-minația latină motivată de tip *cognomen*, atrage atenția asupra unui posibil model antroponimic roman. Fixarea numelor comune ca antroponime se face prin preluarea formei de bază în diferite ipostaze morfologice: forme de gen diferit, masculine: *Albu, Bărbat, Bărbosu, Fătu, Ursu* și feminine: *Furnică, Muscă, Vulpe*, forme unice de singular: *Brumă, Mierlă, Negură, Ploaie, Secară*; forme nearticulate: *Arbore, Barbă, Bucă, Frate, Galben, Limbă* și articulate: *Botu, Cucu, Flămându, Porcu, Spătaru, Surdu, Urātu*.

Numeroase apelative sunt preluate în inventarul onomastic ca forme derivate care diversifică și mai mult posibilitățile denominative: *Frățilă*, *Gurită*, *Pieptea*, *Lăptea* etc. Multe nume de acest fel sunt compuse, prezentând diferite structuri: *Barbăalbă*, *Caproșu*, *Frunțelată*, *Gurălungă*, *Limbădulce*, *Ochialbi*; *Bea-zăce*, *Fuge-bine*, *Plânge-banul*, *Roade-oală*.

Romanitatea unei părți a onomasticii delexicale se dezvoltă în corespondența dintre numele de persoană românești și cele din diferitele limbi neolatine, în privința uzului antroponimic al cuvintelor atribuite aceluiași etimon. Trăsături comune ale sistemelor onomastice romanice apar nu numai la nivelul formelor simple, dar și a celor derivate sau compuse. Omogenitatea numelor de persoană din diferite sisteme neolatine permite reunirea lor într-un corpus al onomasticii romanice delexicale. Acestui obiectiv i se dedică un program de colaborare științifică europeană (proiectul *PatRom*), care a realizat primul dicționar etimologic și istoric al antroponimiei romanice. Caracterul unitar al dezvoltării onomasticii romanice poate fi argumentat cu numeroase exemple. Dintre acestea, prezentăm transferul onomastic al cuvintelor romanice descendente din etimonul latin *capra*. Folosit deja în limba latină ca un cognomen, cuvântul *capra* se regăsește în onomastica tuturor limbilor romanice, cu excepția unei mici arii dialectale din sud-vestul Belgiei. Descendenții lexicali ai etimonului latin *capra* s-au fixat în toată România occidentală și orientală ca supranume, devenite ulterior nume de familie, diferențiate doar prin vitalitate și productivitate. Domeniul românesc prezintă cazul particular al extinderii acestui nume comun și la prenumele feminine: *Căprina*, *Căpriia* și *Căprița*, atestate în Moldova în secolul al XVI-lea. În fiecare dintre sistemele onomastice romanice, primele atestări sunt vechi, au continuitate, regăsindu-se cu o frecvență relativ ridicată în inventarul actual al numelor de familie. Astfel, în ariile ibero-romanice (teritoriile romanizate din Peninsula Iberică), reprezentate de limbile portugheză, spaniolă și catalană, rezultatele fixării onomastice a numelor comune sunt foarte asemănătoare. Cuvântul portughez *cabra*, de exemplu, formează nume de persoană, a căror primă atestare (*Dioguo Fernandez Cabra*), datează din anul 1565. Același cuvânt cunoaște mai multe mențiuni în secolul al XVII-lea și se identifică în repertoriul numelor de familie actuale portugheze cu o frecvență relativ mică (4 nume). În Spania, forma lexicală asturiană *cabra* apare timpuriu ca nume de persoană în 1181 (*Pelagius Cabra/Capra*), fiind foarte răspândită în secolul al XV-lea. În Aragon numele apare în forma dialectală specifică

(*Raimundus Crabe*) în 1205. Astăzi, numărul total al purtătorilor numelui de familie *Cabra*, înregistrați numai în orașul Madrid, este de 279. Cuvântul catalan *cabra* este menționat cu funcție onomastică în 1249 (*Bernat Cabra/Capra*), are atestări succesive în secolele al XIV-lea, al XV-lea și al XVI-lea și apare cu o frecvență ridicată în inventarul actual al numelor de familie (235 de persoane). Domeniul galoroman (francez, belgian și elvețian) este reprezentat de numeroase mențiuni istorice ale unor nume de persoană formate de la cuvântul comun *chèvre* sau de la variantele sale dialectale, începând cu anul 1067 (*Guilabert Capra*). Tradiția acestui nume este vie în secolele al XII-lea, al XIII-lea, ca și în secolele imediat următoare, în diferite zone ale Franței prin forme diferite: *Capra*, *Cabra*, *Chabra* în Provence, *Chievre*, *Chivre*, *Chèvre*, *Chieure* în zonele centrale și nordice. În fondul numelor de familie contemporane se înregistrează în ordinea frecvenței după numărul de persoane denumite: *Chabre* (153), *Cabre* (113), *Chèvre* (95), *Chabra* (9) etc. În domeniul italian numele de persoană *Capra* a cunoscut o largă difuziune, fiind atestat din secolul al IX-lea. În secolele al XII-lea și al XIII-lea numele are 10, respectiv, 18 înregistrări. Din secolul al XI-lea datează formele onomastice corespondente din Sardinia și din secolul al XII-lea cele din Sicilia. În inventarul de nume de familie actuale sunt menționate numele *Capra* (general), *Crava*, *Cavra* în regiunile din nord, *Chiabra* în Liguria. Forma *Capra* are o frecvență medie: numai în Sardinia sunt înregistrate 90 de persoane cu acest nume. În sistemul românesc numele de familie delexical *Capră* apare în sursele documentare relativ târziu, în anul 1647 în Țara Românească și în 1688 în Moldova. În onomastica actuală românească este un nume frecvent, purtat de 2703 de persoane în România și 133 de persoane în Republica Moldova. Formele articulate ale cuvântului comun s-au fixat ca nume de persoane în toate limbile romanice: *Lacabra* înregistrată în anul 1549 în domeniul iberoroman, *La Chievre*, *La Chieure*, *Lachèvre* (cu 368 de atestări) în domeniul galoroman, *La Capra* în domeniul italoroman și *Capra* în domeniul românesc cu șase atestări actuale.

Situația descrisă nu este izolată. Toate numele romanice de sorginte lexicală prezintă sistematic aceleași modele denominative istorice sau actuale. Paralelismul formelor, al procedeelelor de derivare sau de compunere onomastică îndreptățesc constatarea unui înalt grad de integrare a antroponimiei romanice.

Influențe onomastice culte: elementul grec. Contextul creștin al romanizării orientale rezervă elementului grec un rol particular în constituirea inventarului antroponic românesc. Influența onomastică greacă veche, manifestată direct sau prin intermediul formelor religioase, se dovedește a fi un domeniu puțin cunoscut, deschis studiului, în ciuda dificultăților de a departaja numele de persoană vechi grecești de numele latine sau slave de origine greacă. Inscripțiile din Dacia cuprindeau deja 343 de forme onomastice grecești, printre care *Demetrius, Theodorus, Thimotheus* au creat mai târziu o tradiție creștină durabilă. Creștinismul a introdus în repertoriul său onomastic, mai ales după secolul al IV-lea, numele grecești ale apostolilor, ale sfinților și ale martirilor greci. O largă difuziune a avut probabil numele apostolului Andrei, care ar fi predicat în Scythia Minor (Dobrogea). Sursele epigrafice ale spațiului dunărean confirmă circulația numelor grecești printre creștinii acestor locuri: martirii de la Axiopolis (303–304) se numeau *Chiril, Chindea și Tassios*, cei de la Niculițel (secolul al IV-lea): *Zottikos, Attalos, Kamasis, Philippos*. Un donarium cu semne creștine găsit în săpăturile arheologice de la Biertan (Sibiu), din secolul al IV-lea, menționează numele grecesc al donatorului *Zenobius (Zenouis)*. Martirii din timpul regelui Athanaric (370–372) poartă nume grecești: *Niceta Romanul și Sava Gothul*. Ampla difuziune a numelor grecești în comunitățile creștine locale poate fi dovedită prin numărul martirilor purtători ai aceluiași nume, de etnie diversă, atestați în regiuni și perioade diferite. Este semnul unei largi circulații a numelor grecești în întreaga lume creștină, care merge până la generalizarea unor forme onomastice religioase. Redăm mai jos cele mai răspândite nume grecești (în varianta românească), în ordinea frecvenței, stabilite după numărul martirilor care au purtat numele respectiv: *Teodor (41), Alexandru (40), Grigorie (31), Ștefan (25), Teofil (24), Macarie (23), Atanasie (20), Nichifor (20), Teodul (19), Zinon (18), Dionisie (17), Acachie (16), Eusebiu (16), Anastasie (15), Agapie (14), Cristofor (14), Diodor (14), Neofit (14), Chiriac (13), Filip (12), Timotei (12), Evstatie (11), Teodosie (11), Eftemie (9), Teoctist (9), Zosima (9), Andronic (8), Antim (8), Mina (8), Procopie (8), Serapion (8), Teofan (8), Calinic (7), Evghenie (7), Nestor (7), Nichita (7), Policarp (7), Sofronie (7), Filimon (5), Amfilohie (4), Anatolie (4) etc.* Numele martirilor creștini, mai ales ale celor din secolele al III-lea–al V-lea, indică constituirea unui inventar de nume creștine motivate, alcătuite din cuvinte comune legate de viața religioasă. Multe dintre acestea sunt compuse grecești în a căror

structură apare numele lui Dumnezeu sau al lui Hristos: *Teodor* „darul lui Dumnezeu“, *Teoctist* „creat de Dumnezeu“, *Teodosie* „darul lui Dumnezeu“, *Teodul* „robul lui Dumnezeu“, *Teofan* „arătarea lui Dumnezeu“, *Teofil* „iubitor de Dumnezeu“, *Teofilact* „protejat de Dumnezeu“, *Teofor* „purător de Dumnezeu“, *Teohari* „mila lui Dumnezeu“, *Christodor* „darul lui Christos“, *Christofor* „purător de Christos“, *Christodul* „robul lui Christos“ etc. Printre numele de persoană grecești cu semnificație creștină apar forme legate de sărbătorile religioase: *Anastasia*, *Hariton* „înviere“, *Chiriac* „duminică“, *Lambru* „Paștele“ sau de condiția credinciosului: *Filotei* „pios“, *Neofit* „nou convertit“. Importanța numelui de botez pentru viața creștinului este sugerată de forma grecească *Ieronim* „nume sfânt“. Numele creștine grecești care au la bază forme lexicale îmbogățesc inventarul onomastic religios, alcătuit din numele biblice sau din numele de sfinți. Circulația numelor de persoană grecești în lumea creștină este asigurată, în general, de biserică, prin filieră cultă. Incluse în calendarul ortodox după separarea de Roma în anul 1054, numele grecești se regăsesc mai târziu în tradiția onomastică religioasă românească, care nu este în exclusivitate opera misionarismului sud-dunărean slav, cum se susține în general.

3. Împrumuturi onomastice directe: elementul migrator

Mai multe secole de migrație a goților (271–375), a hunilor (375–453), a gepizilor (453–566), a avarilor (566–799), a slavilor (secolele al VI-lea–al VII-lea), a pecenegilor (secolele al IX-lea–al X-lea), a cumanilor (secolul al XI-lea) au marcat diferit evoluția antroponimiei românești. O evaluare generală a împrumuturilor onomastice de la aceste popoare arată că acestea corespund, proporțional, împrumuturilor lexicale care alcătuiesc adstratul limbii române. Împrumuturile germanice (goți, gepizi) sunt aproape inexistente. De asemenea, celelalte migrații (hunii, avarii) nu au lăsat nici o urmă în onomastica românească. Specificul invaziilor migratoare timpurii (teritoriu extracarpatic, durata limitată, deplasarea rapidă) explică lipsa de influență asupra populației autohtone. Cea mai puternică influență manifestată în limba și în onomastica românilor este cea slavă. Acest fapt își găsește explicația tot în

particularitățile migrației slave: așezarea pe un teritoriu stabil, conviețuirea cu populația autohtonă, asimilarea lor în spațiul nord-ducean, și, nu în ultimul rând, creștinarea. Invaziile pecenegilor și ale cumanilor au lăsat puține nume, de altfel controversate, deși cumani au fost o populație migratoare de asemenea asimilată și creștinată. Asimilarea cumanilor de către populația românească a fost însă parțială. Perioada târzie a migrației lor, pe fondul unei limbi și a unui sistem onomastic de mult timp formate, și-a spus de asemenea cuvântul.

Împrumuturi germanice. Formele vechi de origine germanică în onomastică, ca și în vocabularul românesc. Ascendența germanică (gepidică) directă a unor prenume ca *Aldea*, susținută de C. Diculescu și reluată de N.A. Constantinescu, este incertă. Numele în care C. Diculescu identifica rădăcina gepidică *Aldi, prezentă și în formele germane *Aldo*, *Aldus* sau în cele italiene: *Aldo*, *Aldino*, este considerat de unii specialiști ca G. Weigand, Ștefan Pașca, de origine slavă. Etimologia slavă a numelui *Aldea* este sugerată de prezența aceluiași radical în nume de persoană compuse de tipul *Aldimir*, *Aldomir*, precum și de existența, între formele onomastice bulgare, a numelui de persoană *Aldija*. Nu se exclude originea germanică a formei slave împrumutate de români. B. P. Hasdeu îl considera un nume românesc propriu-zis. Controversa etimologică asupra numelor de origine germanică, identificate de C. Diculescu, discutate și de Gh. Giuglea, Vasile Bogrea și Al. Philippide a adus în discuție și radicalul unguresc *áld-*, care traduce numele *Benedictus*.

Împrumuturi slave. Preluarea numelor de persoană din onomastica slavă corespunde unei puternice influențe slave asupra lexicului românesc. Împrumuturile lexicale și cele onomastice se bazează pe raporturi slavo-române mai directe și mai strânse încă de la venirea slavilor (secolele al VI-lea–al VII-lea). Superficială la început, influența numelor slave asupra onomasticii românești se accentuează după creștinarea slavilor (secolele al IX-lea–al X-lea), care a accelerat asimilarea lor etnică de către populația locală (secolele al XI-lea–al XII-lea). Motivele împrumutului de nume slave sunt tot de natură onomastică: nevoia de îmbogățire și reînnoire a inventarului autohton de nume de persoană, atracția pentru elementele noi, prestigiul social al purtătorului etc. Paralelismul cu germanizarea sistemelor onomastice romanice se impune,

cu rezerve asupra cantității și a importanței elementelor slave în formarea onomasticii românești. Se apreciază că atât elementele germanice în onomastica romanică occidentală, cât și elementele slave în onomastica romanică orientală (românească) au constituit un adstrat onomastic, care a schimbat aspectul inventarului numelor de persoană. Importul de nume germanice în Apus și de nume slave în Răsărit a avut o valoare diferențioare pentru sistemele onomastice romanice în formare.

Una dintre opiniile cele mai răspândite în literatura de specialitate apuseană a fost aceea a dispariției elementului tradițional latin la contactul cu onomastica germanică, susținută de P. Aebischer. Urmând aceeași linie, Ștefan Pașca stabilește o corespondență între fenomenul pierderii numelor latine și ascendența vieții spirituale a slavilor creștinați, care au înlocuit numele de sfinți de origine latină cu nume de persoană cu bază lexicală slavă sau cu nume de sfinți luate din hagiografia greco-latină modelate după fonetismul slav. Formularea celor două opinii lasă loc unor ambiguități: numele latine înlocuite de formele germanice sau de cele slave nu sunt altceva decât nume religioase, unele de origine latină, altele de formă latină, care au substituit, la rândul lor, numele latine din sistemul denominativ roman. Numele latine religioase au fost moștenite de popoarele romanice, au avut o difuziune populară, paralelă cu cea cultă, bisericească, până la migrația germanică, respectiv slavă. Este evidentă confuzia între împrumuturile slave directe și împrumuturile culte pe filiera bisericească.

După părerea celor mai mulți specialiști, numele străine, germanice sau slave, s-au impus în fața numelor autohtone prin tendința generală de imitație a numelor, împrumuturile făcându-se prin clasele suprapuse, prin poziția privilegiată a cuceritorului, chiar inferior din punct de vedere cultural, prin farmecul noutății și al exotismului lor. La aceste motive se poate adăuga unul funcțional: o formă onomastică străină, din afara sistemului propriu, corespunde mai bine necesității de individualizare prin nume a persoanei.

Deși prenumele de origine slavă par majoritare în anumite epoci, estimarea lor cantitativă este foarte imprecisă. În evaluarea lui Ștefan Pașca, numele slave reprezintă circa două treimi din cantitatea totală a numelor de botez atestate până la sfârșitul secolului al XIX-lea, procentaj considerat de Ioan Pătruț exagerat, pentru că include și derivatele lexicale românești cu rădăcină sau temă slavă. O statistică a numelor românești de origine slavă pe epoci istorice și tipuri denominative rămâne un

deziderat al cercetării onomastice, care ar putea stabili amploarea împrumutului antroponimic slav.

În general, numele slave importate au fost adaptate formal sistemului românesc. Ștefan Pașca observă că împămbântenirea numelor slave a fost atât de puternică, încât unele nume uitate de popoarele slave au fost preluate ulterior de la români: numele *Oprea* este considerat de bulgari ca tipic românesc, *Stan*, *Bran* (fără terminație vocalică) au fost reluate de onomastica slavă sud-dunăreană din română.

De altfel, influența slavă cuprinde etape istorice distincte, ale căror rezultate sunt adesea confundate:

- a) împrumutul vechi de forme onomastice laice;
- b) acțiunea slavonei bisericești asupra numelor creștine greco-latine și greco-bizantine;
- c) importul direct (neoslav) de nume de persoane aparținând sistemelor onomastice învecinate: bulgar, sârbo-croat, ucrainean.

Antroponimele românești de proveniență slavă sunt dificil de deparțat în această triplă perspectivă etimologică. Inventarul antroponimelor slave se mărește excesiv dacă se adaugă, necorespunzător, așa-numitele forme onomastice „pseudo-slave“, formate de la cuvinte românești de origine slavă, care sunt, de fapt, creații românești delexicale. În analiza noastră vom încerca totuși să separăm împrumuturile onomastice slave directe (laice), slave vechi și neoslave, de împrumuturile culte (religioase).

Împrumutul onomastic vechi slav de tip laic privește, în primul rând, un număr limitat de prenume compuse bitematice (alcătuite din două elemente lexicale), de exemplu: *Dragomir*, *Ne(a)gomir*, *Radomir*, *Vladimir*, *Dragoslav*, *Neagoslav*, *Radoslav*, *Vladislav*. Cele două elemente ale numelor slave compuse pot fi combinate în diferite feluri prin schimbarea poziției în structura compusului: *Miroslav* și *Slavomir* etc. Partea cea mai stabilă a compusului este al doilea element de compunere, primul element este mai mobil, realizând combinații diferite cu elementele tematice de pe poziția a doua. Cele mai frecvente elemente tematice care ocupă de obicei a doua poziție în structura compusului sunt *-brat*: *Dragobrat*, *Milobrat*; *-mir*: *Aldomir*, *Balomir*, *Bratomir*, *Dragomir*, *Dobromir*, *Negomir*, *Radomir*, *Slavomir*, *Tihomir*, *Vladimir*; *-neag*: *Voineag*; *-slav*: *Berislav*, *Bratoslav*, *Dragoslav*, *Neagoslav*, *Radoslav*, *Stanislav*, *Vladislav*, *Voislav*. Structura și semnificația compuselor slave erau transparente, fiind alcătuite din cuvinte comune: *brat* „frate“, *dobră* „bun“, *dragă* „scump, prețios“, *mir* „pace“, *neaga* „alintare“, *radă* „vesel,

bucuros“, *slava* „glorie, glorios“, *stan* „(a sta) drept, ridicat, probabil, demn“, *tihă* „liniștit, tăcut“, *vladă* „stăpân“ < *vladiti* „a stăpâni“, *voi* „luptător, războinic“.

Fiecare element tematic al formelor compuse se fixează și ca formă simplă, monotematică: *Brat, Drag, Neag, Rad, Stan, Vlad* etc. Rămâne de discutat dacă formele simple au rezultat din simplificarea compusului, fiind forme scurte sau hipocoristice, sau dacă au avut o circulație independentă, anterioară formării compusului. În general, românii au împrumutat formele onomastice slave în varianta simplă, pe care au adaptat-o la sistemul românesc, prin articulare: *Brat(u), Dobr(u), Drag(u), Mir(u), Neag(u), Rad(u), Stan(u), Vlad(u)*. Ca nume românești, ele vor circula în ambele variante, nearticulată și articulată, fixându-se apoi fie în forma nearticulată: *Stan, Vlad*, fie în cea articulată: *Bratu, Neagu, Radu*.

Elementele tematice slave s-au constituit și ca radicale ale unor forme onomastice derivate, de exemplu, cu sufixul: *-c(o)*: *Bratco, Balco, Mirco, Stanco, Voico* etc. Acomodarea românească diferită a sufixului slav din aceste nume creează în serie forme onomastice noi: *Balcu, Balcea, Balciu, Mircu, Mircea, Mirciu, Stancu, Stancea, Stanciu, Voicu, Voicea, Voiciu* etc. Prin intermediul formelor derivate slave, în onomastica românească pătrunde un sistem de sufixare, extrem de productiv, care diversifică numele la nesfârșit. Sufixele slave preluate în onomastica românească au fost cercetate de I. B. Albescu, și Ioan Pătruț. Ștefan Pașca a prezentat, cu exemple, 72 de sufixe slave simple și 22 de compuse fără a reuși să epuizeze inventarul. N. A. Constantinescu include sufixele slave într-o clasificare detaliată a sufixelor din onomastica românească. Multe dintre acestea au valoare dublă lexicală și onomastică, fiind selectate din cuvinte românești de origine slavă sau de alte origini. Preluarea în limba română a sufixului lexical slav precede selectarea sa ca formă onomastică. Din acest motiv, vom cita ca împrumuturi slave numai sufixele care au valoare exclusiv onomastică și care se presupune că au pătruns o dată cu numele de persoană de aceeași origine. Sufixele onomastice slave sunt, potrivit formelor pe care le derivă:

a) patroninice: *-a* (*Bala, Boba, Mana* etc.), interferent cu sufixul moțional (de formare a numelor feminine) *-a; -ea* (*Balea, Bobeia, Manea, Mircea* etc.); *-oe* (adaptat *-oiu*) (*Brătoe, Brătioiu, Neagoe, Neagoiu, Radoe, Radoiu*); *-otă* (*Balotă, Dobrotă, Dragotă, Neagotă, Radoită*);

b) afective peiorative: *-ac* (*Budac, Brătac, Năstac* etc.), *-an* (*Bălan, Boban, Brătan, Dobran, Pașcan, Răducan* etc.); *-ilă* (*Băncilă, Dobrilă, Rădilă, Vlădilă* etc.);

c) afective diminutivale: *-c-*, cu 3 variante de terminație *-ca* (adaptat *-că*), interferent cu sufixul moțional (feminin) *-ca*, *-co* (adaptat *-cu*) (*Balca > Balcă, Balco > Balcu, Danca > Dancă, Danco > Dancu, Raica > Raică, Raico > Raicu* etc.), *-cea* (adaptat *-ciu*) (*Balcea > Balciu, Dancea > Danciu, Raicea > Raiciu* etc.); *-eș* (*Babeș, Bobeș, Daneș* etc.), *-eci/-ecil/-eț* (*Dobrec, Dobreci, Dobreț, Măneci, Măneț, Rădeci, Rădeț, Voitec, Voiteci, Voiteț* etc.), *-oș* (*Beloș, Boboș, Dragoș, Neagoș*), *-ș(a)* (*Balșa, Neagșa, Tomșa*).

Alături de elementele tematice ale numelor slave compuse preluate în comun sau individual, sunt puse în circulație nume simple formate de la cuvinte vechi slave comune. Acestea alcătuiesc o serie destul de restrânsă: *Bor(u)* < sl. *boră* „luptă“, *Bran* < sl. *brană* „luptă“, *Cerna* < sl. *črănă* „negru“, *Dead(u)* < sl. *deadă* „bunic“, *Osl(u)* < sl. *oslă* „vultur“, *Pârnu* < sl. *prăvă* „primul (născut)“, *sân* < sl. *sānu* „fiu“, *Vâlcu* < sl. *vâlc* „lup“, *Vran(u)* < sl. *vrană* „corb, negru“. Numărul relativ mic de cuvinte de bază sporește prin folosirea unor sufixe sau prin adaptarea acestor nume în mai multe variante. Astfel, slav. *bealǫ* „alb“ va da naștere unei familii de antroponime românești, diversificate prin adaptarea diferită a formei de origine: *Bălu, Belu, Bela, Beală, Bălea, Belea, Bălea, Bălca, Bâlca, Bălcu, Belcu, Bâlcu, Bălcu, Belciu, Bâlcu, Belcea, Bâlcea, Bălcin, Belcin, Bălica, Bălicu, Bălicea, Bălița, Bălin, Belin, Bălinț(u), Belinț(u), Băloi(u), Beloi(u), Bălotă, Belotă* etc. Prezentarea generală a formelor slave (simple, derivate sau compuse) în cadrul împrumuturilor laice nu trebuie să creeze falsa impresie că toate exemplele sunt forme foarte vechi. Larga difuziune a numelor citate în toate sistemele onomastice slave face dificilă și riscantă datarea acestor împrumuturi. O temă slavă, un sufix, un derivat sau un compus pot fi preluate și din onomastica bulgară, sârbo-croată sau ucraineană. În acest caz, atestarea documentară a numelor într-o perioadă mai veche sau mai recentă, continuă sau discontinuă, precum și într-o anumită zonă geografică poate fi orientativă.

Împrumutul unor forme onomastice neoslave este caracteristic antroponimiei medievale timpurii și târzii, după cum poate fi prezent în orice etapă a dezvoltării sistemului onomastic românesc. Antroponimele neoslave importate din sistemele onomastice ale unor popoare învecinate prezintă câteva particularități, în temeiul cărora ar putea fi recunoscute:

caracterul popular și laic, aspectul dialectal, fonetismele specifice, distribuția regională. Împrumuturile bulgare se localizează în județele sudice ale vechii Țări Românești, cele serbo-croate, în Oltenia și Banat, cele ucrainene, în părțile nordice ale Moldovei și în Maramureș. În unele dintre aceste împrumuturi se recunosc cuvinte, teme sau sufixe din limbile neoslave actuale. Pe această bază sunt considerate, ca forme bulgărești împrumutate, de exemplu, numele laice *Cotelea* < bg. *cotel* „căldare“, *Crătun* < bg. *cratuna* „cap de dovleac“, *Dârmă* < bg. *dârma* „greblă“ etc., ca forme sârbo-croate, derivatele cu sufixul *-ici*: *Draghici*, *Radici*, ca forme ucrainene: *Jucu* < ucr. *juk* „cărbuș“, *Malancă* < ucr. *Malanca* „colindător cu capra“ și cele derivate cu sufixul *-iuc*: *Babiuc*, *Saviuc*, *Cozmaciuc*. Rămâne dificultatea de a stabili dacă numele de persoană recunoscut ca bulgăresc, sârbo-croat, ucrainean etc. este un împrumut onomastic, preluat de români în sistemul lor denominativ, sau dacă este un nume străin, utilizat corespunzător în sistemul onomastic al unei etnii de pe teritoriul românesc. Sunt necesare informații asupra posesorilor numelor sau indicii formale asupra adaptării românești a formei numelui. Primele forme citate ca împrumuturi bulgare sunt românești prin sufix: *Cotelea* sau prin modificările fonetice ale numelui: *Crătun*, *Dârmă*.

Împrumuturi cumane. Printre elementele etnice migratoare asimilate, cumanii (secolul al XI-lea) adaugă inventarului onomastic românesc câteva nume laice, cercetate, mai ales de N. Iorga și de N. Drăganu. Numele cumane au stârnit interesul istoricilor, ca mărturii asupra unei populații dispărute în masa etnică românească și maghiară. Numele cumane sunt identificate prin terminația lor specifică: *-aba*, *-abă*, de fapt un element de compunere cu semnificația „tată“. Seria numelor de acest fel este specifică, cum era de așteptat, antroponimiei medievale timpurii, incluzând nume cu atestări rare, astăzi aproape dispărute: *Talaba* (*Talabă*, *Talabu*), *Tartabă*, *Tocsabă* (*Tocsabe*, *Tocsoabă*, *Tagsaba*), *Tortaba* (*Târtaba*, *Târtoabă*, *Turtaba*). Cu excepția primului nume care poate proveni și de la un nume comun românesc *talabă* „grapă sau boroană“, celorlalte li se recunoaște originea prin terminație. În forma *Tocsabă* a fost identificat și elementul turcic *toguz*, *doguz* „nouă“.

Una dintre formele cele mai cunoscute ale onomasticii de proveniență cumană este numele *Basarabă*, cu varianta *Basarab*, care s-a impus prin tradiție. Ca nume al primului voievod al statului feudal Țara

Românească numele *Basarab* a intrat în titulatura domnească și a devenit numele familiei domnitoare a *Basarabilor* sau a *Basarabeștilor*. Mai mulți voievozi au adoptat același nume în speranța confirmării unor drepturi succesoriale: Neagoe *Basarab*, Matei *Basarab*. Numele a avut și o circulație populară în antroponimia medievală. Originea numelui este destul de controversată. Părerile au fost unanime în a recunoaște că acest nume este un compus, dar sunt divergente în modul de segmentare și de recunoaștere, inclusiv etimologică, a elementelor componente. În funcție de stabilirea structurii acestui nume *Ba-sarabă*, *Bas-ar-abă*, *Basar-abă* se stabilește originea sa traco-dacică, persană, veche germanică sau cumană. B. P. Hasdeu îl considera un nume de castă nobiliară dacică, compus cu numele *Sarabă* cu sensul „cap, conducător“ precedat de titlul *ba-* înrudit cu forma românească *ban*, de origine persană sau pecenego-cumană. Interpretarea cumană a numelui ca un compus din *basar*, frecvent în limbile turcice, cu sensul „a pune piciorul, a pași, a apăsa“ și *-aba* „tată“ este împărtășită de cei mai mulți specialiști.

Tot ca nume de origine cumană sunt interpretate numele: *Bozgaciu*, *Cazan*, dar fără o argumentare corespunzătoare. În general se consideră, în cadrul influenței cumane, și prenumele *Coman*, *Comana*. Considerarea celor două forme ca nume etnice, provenind din numele populației migratoare cumane, este dovedită de forma intermediară *Cuman*, înregistrată în anul 1220. Din acest punct de vedere, însă, numele *Coman* și *Comanu* nu pot fi considerate nume cumane împrumutate, ci nume românești de proveniență lexicală care evocă această populație dispărută. Ca nume proprii, numele *Coman* și *Comana* funcționează numai în sistemul românesc. Mai ales forma *Comana*, care poate fi o feminizare specific românească a numelui *Coman*. Interesantă este și poziția diferită a accentului în forma lexicală românească *cumán* și în cea onomastică *Cóman*.

4. Împrumuturi onomastice culte: factorul religios

O perioadă esențială pentru fixarea sistemului onomastic românesc este legată de viața bisericii românești medievale și de credința ortodoxă. Influența ortodoxismului s-a exercitat atât pe cale populară, prin tradiția botezului, cât și pe cale savantă, prin organizarea vieții și a

administrației ecleziastice. În general, se consideră că rolul ortodoxiei în fixarea sistemelor onomastice orientale este comparabil cu influența exercitată de catolicism în evoluția sistemelor romanice occidentale. Un loc de seamă în acțiunea elementului religios ortodox asupra onomasticii românilor îi revine culturii bisericești slave, care a transmis românilor formele religioase ale ritului bizantin, incluzând printre acestea și numele din calendarul ortodox. Elementul religios bizantin care alcătuieste fondul religios al ortodoxiei românești a fost aproape estompat de supralicitarea influenței slave bisericești. În contextul constituirii unui fond religios al onomasticii românești și al răspândirii pe linie bisericească, cărturărească a unor nume calendaristice, este momentul unei corecte evaluări a împrumuturilor slave bisericești.

În paralel, onomastica din Transilvania, și, parțial, cea din Moldova central-vestică se caracterizează prin influența romano-catolică, adeseori interferentă cu cea ortodoxă. Numeroase nume religioase sunt preluate și se răspândesc în variantele formale impuse de calendarul catolic. Una dintre formele de manifestare a bisericii catolice în raport cu sistemul onomastic românesc, mai ales cel transilvănean, este cea a împrumutului onomastic cult, prin filieră romanică, mai precis, italiană.

Influența slavă bisericească care a mediat introducerea fondului bizantin al numelor religioase, precum și influența neoromanică a bisericii catolice pot fi interpretate ca un superstrat cult în fixarea onomasticii românești.

Împrumuturi slave religioase. Importul de forme onomastice religioase slave este minor, în pofida introducerii limbii slave bisericești și a puternicei influențe slave asupra lexicului religios. Onomastica religioasă românească nu include nume slave propriu-zise. Singurele prenume slave cu semnificație religioasă sunt *Bogdan*, *Bogoslov*, *Nedelea*, care traduc formele grecești corespondente *Theodoros* „darul lui Dumnezeu“, *Theologos* „cuvântul lui Dumnezeu“, *Kiriakos* „duminică“. N. Iorga explică și numele *Preda* ca provenind dintr-o formă lexicală slavă cu sensul „înainte mergător“. Nici unul dintre aceste nume nu figurează însă în calendarul ortodox. În schimb, pe cale bisericească cultă, pătrund în sistemul românesc variantele slave ale numelor creștine greco-latine sau, mai ales, cele de tradiție bizantină. Slavona bisericească, limba traducerilor slave ale cărților religioase, impune modificări formelor grecești bizantine, care deja își transformaseră aspectul vechi.

Slavona bisericească nu a adus modificări esențiale, specifice limbii slave, numelor religioase, dar a schimbat terminațiile greco-latine *-os*, *-us*, în *-u* (scurt) și *-ius -ios* în *-ij*. Traducerile în limba română, având ca model, când textul bizantin, când pe cel slav, au adaptat atât terminațiile bizantine, cât și pe cele slave, prin acomodarea fonetică a acestora. Prin acest șir de transformări succesive ale formei numelor s-a ajuns la terminația românească *-ie*: *Alexios* > *Aleksij* > rom. *Alexie*. N. A. Constantinescu crede că terminația românească *-ie* evoluează ulterior spre terminația *-e*: *Gheorghie* > *Gheorghe*, *Vasilie* < *Vasile*. În orice caz, prin numărul foarte mare al numelor religioase care prezintă terminația *-ie*, aceasta capătă valoare de sufix onomastic, derivând nume de persoană de la forme care se terminau în consoană: numele *Pascal* este redat uneori ca *Pascalie* și apoi ca *Pascale*. Cu excepția numelor terminate în *-os*, *-ios*, toate numele bizantine își păstrează forma nealterată. De asemenea, numele latine intrate în calendarul bisericesc: *Constantin*, *Marcu*, *Maxim* etc., nu au fost modificate prin preluarea lor în slavonă. Se poate observa cu ușurință că nu toate formele onomastice religioase poartă marca filierei slave. N. A. Constantinescu insistă asupra ideii, de multe ori ignorate, că tradiția onomasticii religioase românești este în primul rând, rezultatul culturii bizantine, și, în mai mică măsură, al bisericii slave.

Împrumuturi romanice (italiene). Influența religiei și a bisericii catolice s-a exercitat în mod specific asupra antroponimiei românești, în special din Transilvania, dar și în alte regiuni, în care românii au îmbrățișat această credință. Căile de pătrundere a antroponimiei religioase neoromanice în mediul românesc sunt cele specifice epocii medievale, în primul rând, prozelitismul și activitatea misionară catolică. Acțiunea papalității de a organiza biserica Regatului Ungar, inclusiv pe cea a Transilvaniei, și de a propaga credința catolică s-a desfășurat, mai ales, în secolele al XII-lea și al XIII-lea și a dus la catolicizarea totală a cumanilor (la mijlocul secolului al XII-lea) și parțială a unor grupuri de români din Transilvania și Moldova, în secolele următoare. În aceste condiții, se introduc în inventarul românesc nume religioase din calendarul catolic, în special prin filieră italiană. Acestea reprezintă, mai ales, nume de sfinți de largă difuziune în toate sistemele antroponimice creștine occidentale: *Augustin*, *Benedict*, *Dominic*, *Fabian*, *Ieronim*, *Iulian* etc., unele coincidând cu numele religioase ortodoxe. De multe ori, un nume religios se fixează în variante formale diferite, în funcție de difuziunea

catolică sau ortodoxă a numelui: *Bartolomeu*, respectiv, *Vartolomei*, *Laurențiu*, respectiv, *Lavrentie* etc. Prin forma lor, multe nume de persoană românești religioase indică proveniența sau filiera italiană. Împrumutul formelor italiene pe cale cultă duce chiar la apariția unor serii onomastice corespondente în limbile română și maghiară, cu adaptări specifice pentru fiecare limbă. Există trei posibilități de preluare a modelului onomastic italian: a) exclusiv în limba română, în absența unor forme maghiare corespondente; b) paralel în limbile maghiară și română și c) prin filieră maghiară.

a) Împrumutul exclusiv în limba română a unor forme onomastice italiene privește prenume românești mai vechi, dispărute din seria numelor de botez actuale, dar prezente în inventarul numelor de familie, ca *Iacom*, explicabil prin variantele *Iàcomo*, *Iàcomi* ale prenumelui italian *Giàcomo*, *Giàcomi* provenit din forma latină *Iacomus*, corespunzătoare numelui de origine ebraică *Iacobus*. Variantele *Gioàn*, *Gioàni* a prenumelui italian *Giovanni* provenit din forma latină *Ioannes / Ioannis* explică variante ale unor nume de persoană românești ca *Gioan*, *Gioană*, *Giona*, *Gionea* atestate în onomastica medievală. Mai ales, numele românesc *Giurgiu*, înregistrat timpuriu în onomastica românească, este pus în legătură cu numele italian *Giorgio* format de la numele religios latin *Georgius*.

b) Împrumutul paralel al formelor onomastice italiene în mediul maghiar și românesc este reprezentat de prenume românești ca *Giuliu*, *Giulie*, *Giulă*, *Giulea*, care nu preia forma maghiară *Gyula*, ci corespunde variantei italiene *Giulio* (< *Iulius*), ca și prenumele maghiar *Gyula*.

c) Filiera maghiară de împrumut a unor prenume italiene poate fi acceptată doar în cazul unor forme, al căror fonetism specific o poate proba. De exemplu, prenumele românești *Sandru*, *Sendrea* pot fi puse în legătură cu hipocoristicul italian *Sandro* < *Alessandro*, numai prin intermediul numelui maghiar *Sandor*.

Concluzii. Faptele, exemplele și argumentele prezentate pledează pentru o lărgire a etapei de formare a sistemului onomasticii românești. Numele de persoană alcătuiesc un inventar mai deschis împrumuturilor și inovațiilor, deci mai mobil, decât limba a cărei structură rămâne stabilă. Procesul formativ al antroponimiei românești începe cu romanizarea și creștinarea populației autohtone, care impune numele de botez religioase, continuă prin crearea numelor laice din formele lexicale românești și

se completează cu adoptarea și adaptarea unor împrumuturi străine, mai ales, slave. Din punctul de vedere al sistemului numelor personale, procesul de constituire este încheiat atunci când structura denotației personale românești este configurată în linii generale: nume unice/nume duble; prenume / nume de familie / supranume; nume religioase / nume laice; nume moștenite / nume autohtone / nume împrumutate; nume populare / nume oficiale, cu modele denominative pentru fiecare clasă tipologică. Constituirea unei tradiții onomastice a tipului denotației și a unor forme prin care se realizează este semnul funcționării acestui sistem. Formarea sistemului onomastic, înțeles ca repertoriu general al numelor de persoană, este, însă, un proces evolutiv continuu, cu o dinamică condiționată istoric și social.

II. FIXAREA SISTEMULUI ONOMASTIC ROMÂNESC MEDIEVAL

1. Numele de persoană românești în secolele al XI-lea și al XII-lea

Istoria documentată a antroponimiei românești începe în secolul al XI-lea prin înregistrarea primelor nume ale românilor în documentele bizantine și maghiare.

Românii sunt atestați ca popor în secolul al IX-lea. Românii balcanici apar sub numele de *vlahi* în 850 (*vlachoryncini*) și în 980 (*vlahoi*), termen de origine germană împrumutat de slavi și transmis bizantinilor sau ungarilor. Românii nord-dunăreni sunt atestați în același secol de învățatul armean Moise de Choren și sunt denumiți în sursele bizantine tot *vlahi* (*ungrovlahi* cei din Țara Românească și *moldovlahi* cei din Moldova). În unele surse documentare mai vechi, românii, mai ales cei din Transilvania, sunt identificați ca popor prin vechea denumire *daci* și chiar *poenodaci*.

Atestarea românilor, ca popor, și forma de înregistrare a numelui lor etnic sunt deosebit de importante pentru identificarea onomasticii românești, dat fiind raportul direct dintre nume și purtător. Se știe, că, mai ales, antroponimele românești înregistrate în teritoriile din afara teritoriului național sau în zonele cu populație amestecată, nu pot fi sigur recunoscute, decât după etnia consemnată a purtătorului lor. Chiar și în cazul numelor de persoană formate de la cuvinte comune ale limbii române, există rezerva împrumutului formei românești de către o persoană de alt neam, așa cum românii au luat numeroase forme onomastice din alte limbi. Etnia explicită a purtătorului unui nume este un element esențial al identificării numelor românești, mai important chiar decât teritoriul pe care sunt documentate acestea. Acest element de identificare etnică poate să apară direct, sub forma unui supranume: *Christian olachus*, sau indirect, prin indicarea generală a grupului etnic: liste de români, documente privitoare la iobagii români, supușii români fideli

(*fidelis Olachis nostris*) etc. Din acest punct de vedere, mărturia literară a poemului german *Nibelungenlied*, compus la mijlocul secolului al XII-lea sau în primul deceniu al secolului al XIII-lea, asupra principeului *Râmunc* al Țării valahe „herzoge *Râmunc* uzer Vlâchen lant“ este considerat ca o atestare timpurie a românilor și a onomasticii lor. Istoricul Al. Xenopol interpreta forma *Râmunc* ca un nume etnic, „al poporului român, dat capului său“, având în vedere că terminația *-c* sau *-g* se adaugă în mod obișnuit în limba germană cuvintelor terminate în *-in* sau *-un*. Vom vedea că, la acea dată, mențiunile documentare asupra unor nume românești sunt mai numeroase, iar românii sunt reprezentați de o onomastică specifică.

Antroponimia sud-dunăreană. Cele dintâi atestări documentare asupra numelor de persoană la români datează de la mijlocul secolului al XI-lea. Ele aparțin vlahilor sud-dunăreni, menționați în documentele bizantine ale epocii.

De altfel, documente mai vechi, din secolul al IX-lea, probau circulația unor nume de origine latină în Imperiul bizantin, pe care istoricii le atribuie în mod firesc singurei populații romanizate din acest spațiu, românilor sud-dunăreni. Astfel, printre emisarii țarului Boris al bulgarilor la negocierile cu Roma din 859/867, 879 sau la Conciliul de la Constantinopole din 869/870, figurează nume creștine cu formă latină sau latinizată ca *Petrus*, *Ioannus*, *Martinus* și laice ca *Cerbulu*, *Ursus*, care pot reprezenta populația romanică balcanică, chiar dacă nu este menționată clar etnia celor care aveau aceste nume. De asemenea, este semnalată și prezența la Constantinopol în secolul al IX-lea a numelor latine *Traianus*, *Dometianus*, *Aetius*, *Barbatus*.

În ceea ce privește numele de persoană ale românilor sud-dunăreni, sursele bizantine, mai ales Kekaumenos, Nikita Choniates et Ioan Kinnamos, menționează, în legătură cu evenimente importante din Imperiul bizantin, cum ar fi revolta vlahilor din Tesalia din anul 1066 sau expedițiile militare din 1094, numele conducătorilor și participanților vlahi. Acte mănăstirești de la Sfântul Munte Athos, păstrează numele unor păstori valahi din Moglena la anul <1094>. Se pot adăuga și numele împăraților din dinastia Asăneștilor, de origine valahă, conducători ai Imperiului vlaho-bulgar între anii 1187 și 1207. Aceste nume de persoane, atestate izolat, prin hazard, alcătuiesc o serie antroponimică care prefigurează onomastica medievală românească prin următoarele particularități:

a) poziția predominantă a prenumelor creștine: *Ioan*, *Ionița*, *Grigorie*, *Niculita*, (*frații*) *Theodor* și *Dimitrie*, *Petru*, *Lazăr*, *Constantin*;

b) prezența numelor laice slave: *Dobromir, Slavota, Verivoi, Stan, Ivancu*;

c) existența numelor provenite din cuvinte românești comune de origine latină: *Păducel* sau *Păduchel*;

d) derivarea onomastică cu sufixe greco-slave și slave: *-ița (Ionița, Niculița), -ilă (Pudilă), -oje (Verivoi) -ota (Slavota)*;

e) împrumutul numelor cumane: *Asan, Čusman*;

f) apariția unor supranume care indică etnia purtătorului numelui: *Verivoi Vlahul* și a supranumelor legate de calități sau defecte fizice: *Radu cel Șchiop, Caloian* „Ioan cel frumos“, supranume al țarului vlahilor și bulgarilor, *Ioniță Asan*, < grec. *kalós* „frumos“ și *Ioannes* (N.A. Constantinescu îi dă sensul „Ioan cel Viteaz“, făcând legătura cu Făt-Frumos din basmele românești, echivalat cu Tânărul Viteaz);

g) folosirea numelor duble care amestecă prenumele religioase sau pe cele profane cu supranume grecești sau grecizate care ascund probabil numele înaintașului sau al strămoșului persoanei respective (patronimice): *Ioan Gremianites, Grigorie Bambakas, Niculița Delphinás, Slavota Karmalakes, Dobromir Chrysos*.

Antroponimia la românii din Panonia și Moravia. În secolul al XI-lea și al XII-lea se înregistrează în actele bisericești și laice maghiare din Panonia, unde populația românească, puțin numeroasă, a fost asimilată de elementul etnic majoritar, vechi nume de persoană, în a căror formă se pot identifica elemente ale limbii române. Desigur, în absența mențiunii etniei purtătorilor acestor nume, este imposibil să luăm în considerație multe nume religioase, ca *Simen* sau *Wasil*, care ar fi putut aparține populației românești, de vreme ce numele respective sunt frecvente în onomastica națională.

Asemănarea formală a numelor de persoană din secolul al XI-lea cu unele cuvinte din vocabularul românesc a sugerat interpretarea lor ca nume ale unor români, mai ales că acestea distonează cu celelalte forme onomastice menționate în același document. Numele aparțin unor oameni simpli, iobagi, corespunzător stării sociale a românilor. Plecând de la aceste cazuri, ipoteza existenței unor nume românești la o dată timpurie, chiar înaintea atestării unor nume de persoană în teritoriile românești, nu a întârziat. Ele au fost prezentate și studiate de N. Drăganu, care a reconstituit, pe baza lor, istoria și drumurile românilor la începuturile epocii medievale.

Cele mai multe numiri de origine românească din Panonia au fost găsite în comitatele din jurul lacului Balaton. În diploma de ctitorie a abației din Tihany din anul 1055, ca și în cea de mai târziu din 1211, de întărire a bunurilor aceleiași mănăstiri, N. Drăganu identifică nume de persoană ca *Buna, Ciot/ Chot, Micu, Moncat, Orda, Rou, Turba, Vrsac, Waca*, pe care le apropie de cuvintele românești comune: *bun, ciot, mic, mâncat, urdă, rău, turbă, ursac, vacă*. De asemenea, se raportează forma *Nuuzou* din același document la numele de persoană românesc *Nuțu* < *Ionuț* sau formele *Karachun/ Carasun*, la numele de sărbători creștine: *Crăciun*. Câteva dintre aceste nume: *Orda, Moncat, Rou și Vrsac* sunt puse chiar de N. Drăganu sub semnul îndoielii, dar le menționează ca atare pentru a deschide dezbaterea asupra etimologiei lor. Dintr-un act de la anul 1082 este amintit numele de persoană *Buthe*, iar din conscripția de la anul 1086 a bunurilor abației din Bakony, sunt extrase numele *Tath, Scequ, Grossus, Guna*, înrudite cu formele lexicale românești: *tată, sec, gros, gună* (haină păstorească la aromâni).

În secolul al XII-lea, lista numelor de persoană cu formă lexicală, înregistrate în Panonia, se îmbogățește, după opinia lui N. Drăganu, cu formele onomastice: *Fiare*, aparținând unui călugăr de la anul 1105, *Fot, Foth* (anul 1152), *Keczal* (anul 1162) și *Turz* (anul 1183), provenind de la cuvintele românești de origine latină *făt* < *foetus*, *cătel* < *catellus*, *sturz* < *turdus*.

Desigur asemănarea numelor de persoană citate cu elemente lexicale românești se pretează la supoziții etimologice, dar argumentarea lor este dificilă, și, pentru unele forme, chiar hazardată. Se impune reconsiderarea acestor nume în lumina a cel puțin două principii etimologice onomastice: continuitatea formelor în secolele următoare și distincția netă a acestor forme de cele specifice altor populații, în primul rând, de cele ale populației maghiare majoritare în teritoriu. Din acest punct de vedere, rămân în discuție doar numele *Buna, Micu*, eventual, *Crăciun*, care apar frecvent în onomastica românească începând chiar din secolul al XII-lea. În ceea ce privește formele atestate în secolul al XI-lea, *Karachun/Carasun* este posibilă, în egală măsură, proveniența din numele maghiar al sărbătorii *Karácsony* (considerat de origine slavă sau chiar românească de către H. Schuhardt), deși mai târziu (anul 1339) se înregistrează un român cu acest nume: *Karachyno olako*. Pentru celelalte forme indicate de N. Drăganu, originea românească nu este imposibilă, dar nici sigură, având în vedere raritatea lor între numele proprii

românești. Și numele *Nuutzu*, ca hipocoristic de la un derivat *Ionuț* al numelui *Ion*, este puțin probabil la acea dată, deși în onomastica sud-dunăreană apăruseră deja diminutive ale numelor de persoană românești.

Prezența unor forme onomastice românești în Carpații vestici (Moravia), unde populația românească și-a păstrat identitatea până în prezent, a fost semnalată documentar de B. P. Hasdeu, care amintește un act morav din anul 1052, în care apar numele *Crisan*, *Bukan filius Neg* și *Kokor*. De altfel, nici eruditul învățat nu le considera sigure, pentru că epoca de așezare a românilor în Moravia este mai târzie, deci „trebuia să fie urcată cu două secole mai sus“.

Antroponimia din Transilvania. În secolul al XII-lea, documente privitoare la Transilvania înscriu forme religioase și laice care ar putea fi atribuite unor români. Printre aducătorii de sare din părțile Transilvaniei sau printre gospodăriile din Transilvania care trebuiau să dea sare se menționează într-un act de danie de la 1138: *Iwanus*, *Sima*, *Nicolus*, *Sokol*, *Simeon*, *Wasil*, cu forme mai apropiate de onomastica românească decât cea maghiară. Desigur prezența unor nume de persoană cu forme asemănătoare în mai multe sisteme onomastice, printre care și cel românesc și maghiar, face imposibilă siguranța atribuirii lor unor români, dar, în egală măsură, și unor maghiari sau altor naționalități.

Sistemul de denotație personală. Din mărturiile documentare ale secolelor al XI-lea și al XII-lea, precum și din interpretările prezentate, se pot desprinde câteva concluzii asupra denotației cu nume de persoană în faza de început a sistemului onomastic românesc.

a) Numele unic constituie principala modalitate denotativă, fie că este vorba de nume de botez, fie de forme laice de tip supranume individual. Numele unice predomină în onomastica sud-dunăreană și este exclusivă în cadrul formelor onomastice delexicale din documentele maghiare.

b) Denotația dublă apare numai în onomastica sud-dunăreană în forme bine conturate, probabil ca o influență a sistemului onomastic bizantin în care numele duble sunt vechi și frecvente.

c) Sistemul dublei denotații va opera de timpuriu schimbări în sistemul onomastic românesc. Numele unic se fixează fie în prima poziție, ca prenume, fie ca nume complementar/suplimentar/aditional.

Numele de botez și numele laice de origine slavă apar de obicei în prima poziție. Numele laice, creații românești de lexicale, ocupă a doua poziție ca supranume de descendență (patronime) sau ca supranume calificative neafective: etnice sau afective: porecle.

d) Formule denominative sau lanțuri onomastice de precizare a filiației nu sunt înregistrate.

2. Numele de persoană românești în secolul al XIII-lea

Dacă secolele al XI-lea și al XII-lea reprezintă începutul mențiunilor documentare ale numelor purtate de români, secolul al XIII-lea atestă deja configurarea unui sistem onomastic românesc. Numărul înregistrărilor onomastice crește, cuprinzând provinciile românești istorice: Transilvania și Țara Românească, precum și românitățile balcanice. Pe baza documentației mai bogate se pot trage unele concluzii asupra structurii inventarului și asupra fixării unor tradiții onomastice cu privire la atribuirea numelor. Formele onomastice sud-dunărene, ca și cele din Țara Românească, sunt certificate ca nume românești prin menționarea explicită a etniei posesorilor acestor nume. Caracterul românesc al numelor de persoană transilvănene este dedus din forma lor, în care se recunosc cuvinte din vocabularul limbii române. Primele atestări, în ordine cronologică, revin numelor de persoană transilvănene, urmate de formele onomastice valahe sud-dunărene și de cele muntenești.

Antroponimia din Transilvania. În Transilvania, numele românești sunt înregistrate documentar chiar de la începutul secolului. În anul 1202–1203 printre numele vierilor și ale iobagilor de pe moșiile din zona Aradului sunt menționate forme românești: *Buca, Buna, Chuma, Chupa, Karachin, Fichur, Micus, Nuqucz*, pe care N. Drăganu le consideră corespunzătoare cuvintelor: *bucă, bun, ciupă, Crăciun, fecior, mic, nucut*. Rezervele formulate, în general, cu privire la incertitudinea numele de lexicale, se mențin și la formele din secolul al XIII-lea, dar șansele de confirmare a originii lor românești sunt mai mari, pe măsură ce se înmulțesc mențiunile aceluiași nume de persoană în surse documentare diferite. O bogată colecție de nume transilvănene de la

începutul secolului al XIII-lea include *Registrul de la Oradea (Registrum Varadiensis)* din anii 1208–1235, care relatează 389 de procese în care se aplica proba fierului roșu pentru dovedirea unor infracțiuni. Prezența unor români printre cei suspuși judecății este foarte probabilă. Într-adevăr se constată apariția, printre nume vizibil străine, a unor forme identice sau asemănătoare cu unele cuvinte comune românești: *Micu* (anul 1213), *Voivoda*, comitele de Dobâca (anul 1214), *Albeus* (anul 1214), *Fata* (anul 1219), *Mochou (Moșu)* (anul 1222) și cu nume de sărbători: *Crachinus (Crăciun)* (anul 1208), *Pascha* (anul 1215), *Chrachun (Crăciun)* (anul 1221). Se pot identifica și câteva nume de origine slavă, specific românești prin forma lor articulată: *Rodu (Radu)* și *Sthanu* (anul 1215).

În cele două izvoare amintite, unele nume de persoană coincid, fapt care consemnează răspândirea lor. Un fapt semnificativ este continuitatea numelor de persoană: *Buna*, *Karachin (Crăciun)*, *Mic(u)*, înregistrate și la românii din Panonia în secolul al XI-lea. Se poate susține, așadar, instituirea unei tradiții a acestor nume, pe care le vom regăsi în secolele următoare atât la românii din Transilvania și Țara Românească, cât și la cei din sudul Dunării.

Lista numelor românești de persoană din documentele ungurești până la sfârșitul secolului al XIII-lea se amplifică cu forme onomastice, aproape lipsite de ambiguitate, care provin de la nume comune, cele mai multe din vocabularul moștenit: *Borbat*, *Ciot*, *Karachin*, *Crachinus*, *Kopacs*, *Kuine*, *Fichur*, *Furko*, *Micu*, *Murga*, *Pascha*, *Piscu*, *Porc*, *Smaragd*, *Turba*, *Vaca*.

În aceeași perioadă sunt înregistrate și numeroase nume religioase, prezente în inventarul românesc medieval și, uneori, în cel actual, fără să fie probată etnia purtătorului numelui. Forma latinizată a acestora poate reda un nume românesc, dar tot atât de posibilă este și apartenența lor la alte sisteme onomastice: *Ioannus*, *Nicolaus*, *Filipus*, *Marcus*, *Basilius*, *Damiano*.

Multe din numele de persoană din secolul al XIII-lea atribuite românilor transilvăneni se regăsesc în documentele maghiare din secolul al XIII-lea, privitoare la Panonia. N. Drăganu aduce în discuție forme ca: *Buna* (anul 1234–1270), *Chuca* (anul 1210), *Chula* (anul 1234–1270), *Chuma* (anul 1221), *Chuth* (anul 1269), *Copach* (anul 1264), *Crachin* (a. 1235–1270), *Kaas* (anul 1229) *Ketel* (anul 1231), *Fichur* (anul 1202–1203), *Furko*, *Forquu* (anul 1276), *Micou* (anul 1221), *Porc* (anul 1237), *Vaja*, *Voya*, *Waya* (oia) (anul 1237) etc., care notează nume

formate de la cuvintele românești (în ordine): *bun, ciucă, ciul, ciumă, ciut, copac(i), Crăciun, caș, cățel, fecior, furcă, mic, porc, oaie* etc.

Chiar variantele de grafie pentru aceeași formă, în același document sau în documente succesive, pot fi considerate un argument în favoarea caracterului românesc al numelui de persoană respectiv, care îi era probabil străin celui care a întocmit sau a scris documentul. Astfel numele *Porc, Porca, Porcea*, evident românești, apar redade ca *Porc, Porck, Porquo* (anul 1237 și 1240), *Porcha, Porchia* (între anii 1237–1255). De asemenea, numele *Sora, Soru*, românesc incert, este notat *Zor* (anul 1214), *Szor* (anul 1235), *Sorou* (1239), iar *Furcă* este înregistrat ca *Furko, Forquu* (anul 1276).

Pe aceeași bază documentară, se poate trage concluzia că antroponimia românească din Transilvania, în epoca primelor atestări documentare, manifestă similitudini cu numele de persoană din alte perioade și arii ale onomasticii medievale și chiar a celei moderne a românilor. Caracterul unitar al ansamblului numelor proprii atribuite românilor în vechime, continuitatea cu forme românești din sistemul antroponimic medieval târziu sau din cel modern poate fi interpretată ca o dovadă concludentă a existenței, în secolul al XIII-lea, a unui sistem onomastic deja format în liniile sale generale.

Antroponimia sud-dunăreană. Compararea repertoriilor onomastice din secolul al XIII-lea, aparținând românilor de la sudul și nordul Dunării, constată continuitatea și omogenitatea lor. Onomastica românească sud-dunăreană timpurie are avantajul de a fi consemnată integral într-un document deosebit de prețios, singular, pentru acea epocă, prin amploarea datelor: un inventar de 230 de nume de persoană, incluse în diploma emisă în anul <1220> de regele Ștefan Nemanja, supranumit și Primul Încoronat, fondatorul statului sârb medieval. Cele 230 de nume aparțineau vlahilor care au ridicat mănăstirea Jica și care aveau obligația de a plăti o dare anuală. Bogăția atestărilor onomastice din acest document ne oferă o imagine de ansamblu a antroponimiei românilor de la sudul Dunării în secolul al XIII-lea, prezentând următoarele caracteristici:

a) Lista vlahilor blacanici probează, în primul rând, existența la românii sud-dunăreni a unui sistem onomastic stabil, în care majoritatea formelor se regăsesc în tradiția antroponimică românească de la nordul Dunării. Unitatea antroponimiei românești sud- și nord-dunărene este remarcabilă.

b) Din cele 220 de nume purtate de români, 30 de forme nu apar în onomastica românească nord-dunăreană, marcând caracterul distinct al fondului onomastic balcanic: *Zlina, Braien, Dănjina, Pacemil, Goștilo, Pacen, Cuplen, Daișa, Mujilo, Brapa, Leav, Sratin, Hrelia, Buțcat, Dead* etc.

c) Toate numele sunt unice. Deși acest inventar de nume este destul de cuprinzător pentru data timpurie a atestărilor, nu se identifică supranume, nici identificarea liniei de descendență prin patronime. O singură dată este marcată o relație de înrudire: *mama lui Gostimir*, formulă denominativă care înlocuiește numele persoanei.

d) Numele laice predomină, dar apar și multe nume religioase: *Vasile, Ilie, Andriia, Nicola*. La botez se atribuie numele sfinților importanți celebrați de biserica ortodoxă. Tradiția lor este aceeași cu cea a românilor nord-dunăreni. Importantă este forma în care sunt notate numele religioase, care nu este cea slavă bisericească: numele *Vasile* apare în varianta specific românească, iar *Andriia* este mai aproape de etimonul grec. Unele nume de botez sunt fixate în varianta lor populară: *Grigor (Grăgur) < Grigore, Tudor < Teodor*.

e) Multe nume din lista vlahilor provin de la nume comune ale limbii române, de origine latină: *Bun, popa Mic, Rug, Singur, Bucea* sau chiar prelatină: *Bucur*. Forma *Bucur* se repetă de mai multe ori, semn al unei circulații mai mari decât a altor nume, fiind înregistrată uneori în variantă ușor slavizată: *Bucor*. Numele *Bun* și *Mic*, cu tradiție la românii transilvăneni, reapar într-o arie destul de depărtată. Extinderea circulației unor nume la românii din diferite regiuni nu poate fi interpretată decât ca un semn al unității și specificității sistemului lor onomastic, chiar din perioada medievală timpurie.

f) În afara numelor cu semnificație etnică, precum *Coman, Cuman*, înregistrate de mai multe ori în cuprinsul aceluiași document, nu apar nume de persoană delexicale românești de alte origini.

g) Numele de origine slavă, cum era de așteptat, sunt foarte numeroase și frecvente, fiind menționate de mai multe ori ca nume ale unor persoane diferite. Numele slave sunt, în general, adoptate în formă simplificată sau hipocoristică, rezultând din reducerea numelor slave compuse bitematice: *Stan, Radu, Neag, Draga, Bala, Sima, Vlad*. Formele derivate ale numelor slave din acest document prezintă aproape toate sufixele cu valoare onomastică din antroponimia românească: *-ac: Turiac; -an: Beajan, Bratan, Drăgan, Drăgășan, Grădan, Luțan, Șarban, Vălcsan; -ea/ -ia: Bucea, Ciucea, Dragnea, Gunea, Voinea; Braia,*

Bojaia; -eș/ -iș/ișa: Brateș/ Radiș/ Gostișa, Hodișa, Vratișa; -ilo (> ilă)/-ila: Berilo, Bratilo, Brătילו, Bunilo, Desilo, Gostilo, Goștilo, Mujilo, Predilo/Voila; -in /-ina: Bratin, Budin, Culin, Sratin/ Srațin, Vusin, Batina, Brătina, Dănjina, Preadhina, Prujina, -iță/-ița: Dobriță, Hojița; -oci: Tihoci; -oș: Dragoș, Gărdoș, Radoș, Miroș; -ota(-otă): Beagota, Bealota, Cernota, Gugota, Liubota, Nanotă, Neagota, Radota -uș: Neaguș, Draguș, Drăguș, Raduș. Și formele compuse sunt numeroase, prezentând toate modelele de compunere bitematică a numelor slave: -brat: Milobrat; -dan: Bogdan, Prodan; -mir: Brătămir, Crasimir, Desimir, Dragomir, Dobromir, Gostimir, Preadniir, Radomir, Scoromir, Stanimir, Tihomir, Teșimir, Velimir, Voimir; -neag/ -neaga: Bratoneag, Poneag, Voineag/Ciărneaga; -slav: Berislav, Bratoslav, Budislav, Desislav, Dobroslav, Dragoslav, Pârvoslav, Radoslav, Neagoslav, Tihoslav, Vâlcoslav, Voislav. Numele de persoană formate de la numele comune slave propriu-zise: Dead, Leav, Nerad, Sâna, Plean, Zlata, Zlatan sunt dintre cele neînregistrate în onomastica românească.

h) Prenume feminine nu apar, probabil fiind o listă cu numele capilor de familie contribuabili. Singura femeie consemnată în listă este identificată indirect prin numele fiului: *mama lui Gostimir*.

Deși numele feminine sunt, în general, mai rar reprezentate în actele medievale decât cele masculine, totuși prima atestare a unui prenume feminin românesc, confirmat prin etnia persoanei purtătoare, se înregistrează tot în documentele bizantine privitoare la vlahii sud-dunăreni din secolul al XIII-lea. În hotărârile lui Demetrios Chomatianos, arhiepiscopul Ohridei, datate aproximativ după 1217, există un fragment privitor la despărțirea și partajul averii dintre olarul Chrysos și *Ciola*, „vlahă“, „coborâtoare după neam din vlahi“. O posibilă explicație a acestui nume de persoană este sugerată de comentariul etimologic a lui N. Drăganu în legătură numele de persoană masculin *Chula*, atestat în anul 1234. Ambele nume pot fixa cuvântul românesc de origine greacă *ciul* „animal fără urechi, cu urechi foarte mici“, existent și în aromână, care a format verbul *a ciuli* „a-și pleca urechile, a-și face mici urechile“. Cuvântul maghiar *csula* „cu urchile mici sau tăiate, mai ales oaie sau vită slabă cu coarne mici“, ca și cel bulgar *čul*, sârbesc *čula* „cu urechile mici“, formele cehe *čul'ena* „capră cu urechile mici“, *čulka* „oaie cu urechile mici“, au fost împrumutate de la păstorii români. Numele feminin *Ciola* este o formă onomastică creată în limba română, motivată probabil de un defect fizic.

Prezența în lista numelor vlahilor sud-dunăreni a caracteristicilor generale ale sistemului onomastic românesc de mai târziu, la o dată, la care există încă lacune documentare în legătură cu provinciile istorice de la nordul Dunării, poate constitui un argument al vechimii antropimiei românești, în general.

Antroponimia din Țara Românească. Primele nume personale din Țara Românească sunt înregistrate în documentele maghiare din secolul al XIII-lea și aparțin conducătorilor formațiilor statale românești (cnezate și voievodate). În 1247, diploma emisă de regele Ungariei Bela al IV-lea întărește Cavalerilor Ioaniți întreaga Țară a Severinului împreună cu cnezatele lui *Ioan* și *Farcaș*, precum și toată Cumania, cu excepția voievodatelor românești ale lui *Litovoi* și *Seneslau*, cărora le acordă jumătate din venituri. Chiar reduse ca număr, numele menționate indică aceeași structură a inventarului onomastic românesc, constatată și la lista românilor sud-dunăreni.

a) Numele creștine sunt reprezentate de forma *Ioan* (redată în text la genitiv *kenazatibus Joannis*), variantă cultă, bisericească a numelui, a cărei tradiție începe în secolul al XI-lea. *Ioan* va deveni ulterior cel mai frecvent prenume din fondul denominativ românesc, ca de altfel în majoritatea sistemelor onomastice europene.

b) Numele laice sunt de origine slavă: *Litovoi* (*Lytuouy*) și *Seneslau* (*tera Szeneslay*). Pus în relație cu toponimul istoric din același document *terra Litua*, numele *Litovoi* aduce prima informație asupra relației dintre numele de persoană românești și numele de locuri.

Forma *Litovoi/Litovoe*, pe care N. A. Constantinescu o pune în legătură cu numele slave (ucrainene) compuse *Litobor* și *Litomir*, explicate de Fr. Miklosich din sl. *liută* „rău, crud“, este înregistrată și la românii sud-dunăreni, precum și între formele medievale moldovenești în anul 1407 și cele oltenești în 1595. Se pare că a fost un nume cu o circulație destul de redusă, care va dispărea din inventarele onomastice, deși formele sale hipocoristice *Litul*, *Lita* și *Litea* se păstrează și astăzi în inventarul numelor de familie. Fratele voievodului Litovoi, *Bărbat*, poartă un nume specific românesc. Numele *Seneslau* redă varianta de pronunțare românească a numelui slav compus *Seneslav*. Este o formă medievală destul de răspândită în variantele: *Sanislav*, *Sănislav*, *Senislav*, *Sinislav* și *Sănislav*.

c) Formele onomastice românești, provenite de la nume comune, sunt reprezentate de numele *Farcaș (Farcasii)*, dacă avem în vedere că acesta este traducerea maghiară a numelui *Lupu*.

d) Un nume de persoană stă la originea numelui de loc *Țara Severinului (terra de Zeurino, terra Zeurini)*. Numele *Severin(us)*, de origine latină, este un nume religios inclus în calendarul ortodox de mai multe ori ca *Sever, Severin, Severian* și în calendarul catolic prin *Severinus* de Noric, după care se pare că a fost denumit castrul *Severin* construit la 1230–1233.

Sistemul de denotație personală. Formele onomastice înregistrate în secolul al XIII-lea indică un sistem de denotație personală simplificat. Numele unic, nume de botez sau supranume individual, este generalizat. Chiar și în onomastica sud-dunăreană, care în secolul anterior manifesta tendința de a individualiza suplimentar persoana prin supranume, mențiunile documentare cuprind numai nume unice.

3. Numele de persoană românești în secolul al XIV-lea

Antroponimia românească este mai amplu documentată în secolul al XIV-lea, când surselor istorice din Transilvania și Țara Românească li se adaugă cele din Moldova. Sporește numărul de forme onomastice înregistrate, existând posibilitatea de a le urmări în ani succesivi, în arii compacte. Diversificarea socială a numelor de persoană este mai accentuată, iar variația formelor este mai extinsă. Prezentarea antroponimiei românești din secolul al XIV-lea se va face în ordinea cronologică a atestărilor documentare ale numelor de persoană din fiecare arie onomastică istorică.

Antroponimia sud-dunăreană. După un secol de la înregistrarea primei liste denominative a românilor balcanici, un act din <1321–1322>, emis la curtea regelui sârb Ștefan Miliutin, menționează din nou numele vlahilor din teritoriu. Compararea celor două inventare de nume personale arată că antroponimia românească din aria sud-dunăreană este aproape neschimbată de-a lungul unui veac. Noua listă indică: relativa raritate a numelor religioase: *Gheorghe, Tudor*; frecvența ridicată a

numelor slave derivate: *Dragoviță, Voinea*; persistența unor compuse slave: *Berislav, Boeslav, Bratislav, Dragoslav, Dobroslav, Neagoslav, Stanislav*. Totuși apar unele tendințe noi, anunțate de absența numelor slave simple, atât de răspândite la românii nord-dunăreni până târziu, și de prezența mai marcată a formelor slave neîmprumutate de onomastica românească nord-dunăreană: *Drajan, Dragoviță, Dubraviță, Drujoe, Goişin*. Se pare, pe de o parte, că onomastica sud-dunăreană resimte influența sistemului onomastic sârbesc, iar, pe de altă parte, că numele românești sud-dunărene se diversifică printr-o relativă îndepărtare de sistemul românesc propriu-zis. În același timp, se constată extinderea derivării cu sufixe românești de origine latină și la formele onomastice de origine slavă, de exemplu *Grăbeșică*.

Antroponimia din Transilvania. Un inventar al formelor onomastice din secolul al XIV-lea din Transilvania privește, mai ales, trei regiuni situate la extremități ale teritoriului transilvănean: Maramureș, în nord-vest, Ciceu în est și Hațeg, în sud-vest. La acestea se adaugă numele românești dintre Timiș și Mureș, atestate în anul 1364, citate de N. Drăganu: *Cârstea, Negul, Vlaicul, Nicolae, Vasile, Zarna*.

Cele mai multe documente privitoare la Maramureș datează de la mijlocul secolului al XIV-lea. Însemnătatea mențiunilor onomastice din aceste acte este justificată de rolul istoric al Maramureșului ca țară legendară a descălecatului Moldovei, precum și de vechimea și autenticitatea acestei străvechi vetre românești. Din punct de vedere antroponimic, documentele maramureșene sunt grăitoare, atât pentru consemnarea numelor voievozilor românilor maramureșeni și confirmarea circulației numelui descălecătorului legendar al Moldovei, *Dragoș*, cât și pentru atestarea transmiterii ereditare a numelor în cadrul aceleiași familii.

Numărul numelor românilor maramureșeni reținuți de memoria documentelor nu este mare, dar permite câteva observații interesante asupra onomasticii românești medievale, în general. Se pot urmări mai multe linii genealogice ale voievozilor maramureșeni. Mai întâi, în anul 1326, diplomele maramureșene consemnează pe *Ștefan*, fiul lui *Nicolae* fost voievod, comite de Maramureș (*Stephanus filius Nicolai*). La rândul său, *Nicolae* voievod este fiul lui *Mauriciu*, comite de Ugocea și de Maramureș. Apoi, în anul 1336 este hotărnicită moșia Bedeuhaza, din ținutul Maramureșului, a românilor *Drag* și *Dragoș* (*Dragh et Dragus Volahorum*). Este prima mențiune a membrilor unei familii, din sânul

căreia, potrivit tradiției istorice, provine întâiul descălecător al Țării Moldovei. În anul 1349, *Ioan*, fiul lui *Iuga*, voievodul românilor din Maramureș, este însărcinat să rezolve plângerea lui *Giulea* (*Gyula*), fiul lui *Dragoș* (*Dragus*), care, nealăturându-se, împreună cu fiii săi *Dragoș* (*Dragus*), *Ștefan* (*Stephano*), *Tatar*, *Dragomir* (*Dragumer*), *Costa* (*Kusta*) și *Mirăslău* (*Myruslou*), necredinciosului *Bogdan*, fostul voievod, este izgonit de acesta de pe moșiile Giulești și Nyres din Maramureș. *Bogdan*, considerat al doilea descălecător al Moldovei, este unchiul lui *Ioan* și al lui *Ștefan*, fiii voievodului *Iuga*, probabil fratele acestuia. Dreptul de proprietate asupra satului Giulești din Maramureș îi este întărit în 1355 lui *Dragoș Românu*, fiul lui *Giulea*, fiul lui *Dragoș* (*Dragus*, *filius Gyula*, *fili Dragus*, *olacus*). În alt document din 1355, *Dragoș*, comite la această dată, este numit în două feluri: *Drag olaco* de Bedehaza et *Dragus*, fiind identificat și prin formula: *filius Gyula*. În 1360 sunt menționați și fiii lui *Dragoș*, *Giulea* și *Lad* (*Dragus filius Gyule*, *fidelis Olachi nostri et Gyule et Lad filiis suis*). În 1365 este repus în posesia bunurilor sale *Balc*, fiul lui *Sas*, considerat de istoriografia românească urmașul lui *Dragoș* descălecătorul. În 1368 *Balc* este voievodul românilor, primind împreună cu fratele său *Drag* (*Drag*), cu *Dragomir* și *Ștefan*, frații săi după tată, o moșie. În sfârșit, în anul 1343 și 1351, sunt menționați în comitatul Satu Mare, fiii voievodului românilor *Crăciun* (*Karachun*) din Bilke: *Sărăcin* (*Zerechen*), *Nicolae* (*Nicolaus*), *Balathin* și *Rugas*, iar în 1360 este menționat într-un document al cancelariei regelui Ludovic, *Stan*, fiul lui *Gurheș*, probabil *Gureș*, român din Maramureș (*Staan filius Gurhes*, *fidelis Olachus noster*) și doamna *Magdalena*, soția sa, fiica lui *Stan*, fiul lui *Ivan*, (*Staan, filius Ivan*), cneazul de Sărășău. În 1360 i se întărește lui *Stan* fiul lui *Petru* (*fidelis Olachi nostri*), moșia Rona de Sus din aceeași regiune.

Toate aceste nume de persoană, aparținând unei clase sociale stăpânitoare în Maramureșul istoric, cu puternice tradiții și relații de familie, alcătuiesc un fond onomastic specific în care se regăsesc aproape toate formele onomastice atestate anterior în alte arii de românitățe. Amestecul de nume creștine: *Ștefan*, *Nicolae*, *Ioan*, unele fixate în formă hipocoristică, *Costa* < *Constantin* și *Iuga* < *Gheorghe* cu nume laice de origine slavă: *Drag*, *Dragoș*, *Bogdan*, *Dragomir*, *Mirăslău*, *Balc* este caracteristic epocii. Apar nume din seria etnicelor: *Tatar* și *Sas*, precum și nume de origine latină, introduse prin filieră cultă, catolică, ca *Mauriciu* și *Giulea* / *Giula* < *Iulius*. Aproape toate numele sunt incluse în formule

denominative duble, de descendență, cu numele tatălui alăturat celui al fiului. Nu cunoaștem relația de rudenie dintre *Drag* și *Dragoș*, amintiți în anul 1336, dar documentul din 1355 conține, prin formula denominativă triplă: *Dragoș, fiul lui Ghiula, fiul lui Dragoș Românul*, una dintre primele atestări ale tradiției românești de transmitere a numelui în aceeași familie de la bunic către nepot. De altfel și numele *Giulea* revine în aceeași familie, la a doua generație.

Repetabilitatea numelui în linia genealogică a unei familii face dificilă identificarea prin nume a descălecătorului Moldovei, *Dragoș*, deși mențiunile documentare confirmă tradiția istorică și populară, a descălecătorului, recunoscută, după cum arată istoricul Gh. Brătianu, de majoritatea specialiștilor medievști, care o situează la mijlocul secolului al XIV-lea. Fără a avea pretenția de a ne spune părerea într-o dezbateră istorică, semnalăm totuși, pe baza informațiilor documentare, ambiguitatea numelui, care face nesigură desemnarea persoanei lui *Dragoș*, descălecătorul, chiar în sânul familiei sale, atestată cert în actele maramureșene. În absența altor informații documentare, acesta poate să fie bunicul, tatăl lui *Giulea*, menționat în 1336 sau nepotul, fiul lui *Giulea* din 1355, ambele persoane fiind în conflict cu *Bogdan*, fostul voievod, considerat deja trădător (*infidelis*) în 1336. Dacă se ia în considerație prima posibilitate, data probabilă a venirii lui *Dragoș* în Moldova poate fi mutată în prima jumătate a secolului al XIII-lea. În acest fel, organizarea statului feudal Moldova, așa cum o arată primele documente ale cancelariei moldovenești (începând cu anul 1384), ar fi avut timp să se consolideze, după întemeiere, într-o perioadă mai lungă de timp.

Și numele primului descălecător *Dragoș* poate fi reinterpretat în lumina aceluiași documente. După cum se poate observa, actele maramureșene evocate, redactate în limba latină, cuprind un amestec de nume românești în variante nelatinizate, latinizate și maghiarizate. Indiferent de identitatea persoanei purtătoare, cele două forme de origine slavă *Dragh* și *Dragus* pot reprezenta același nume *Drag* în două variante de grafie, una păstrând neschimbat numele, alta latinizată prin terminație, sau pot nota forma de bază și forma sa diminutivată cu sufix românesc: *Drag* și *Draguș/Drăguș*. Forma românească *Dragoș* este evident ulterioară, rezultând din pronunțarea maghiară sau din pronunțarea românească influențată de cea maghiară a diminutivului *Draguș/Drăguș*. Invers, variantele românești ale numelor maghiare terminate în *-oș*, de exemplu *Micloș* folosesc sufixul echivalent *-uș*: *Miclăuș*. Numeroase

exemple de același fel pun într-o lumină nouă sufixul onomastic *-oș*, care poate fi un împrumut maghiar direct sau o formă de adaptare maghiarizată a diminutivelor în *-uș*. Maghiarizarea evidentă a numelui românesc al satului *Giulești* tradus *Gyulahaza* se extinde și asupra numelui de persoană, probabil al unuia dintre întemeietori: *Giulea*, notat exclusiv *Gyula*. Ambele nume, cel românesc *Giulea* și cel maghiar *Gyula* provin din aceeași formă: *Iulius* > *Iulea* fără o influență reciprocă, care ar fi avut ca rezultat românesc numele *Ghiula*. În varianta maghiară este redat și numele unuia dintre frații lui *Dragoș Românul*: *Myruzlo*. Forma din document notează varianta românească *Mirăslău*, adaptare a numelui de origine slavă *Miroslav*.

Relatarea unui conflict din anul 1353, în care este implicat *Iacob*, fiul lui *Wyd*, probabil *Vida*, castelanul de Ciceu, cuprinde numele cnezilor și ale românilor acestuia: *Petru*, fiul lui *Mihail* (*Mychaelis*), *Jula*, *Ioan*, fiul lui *Brerer*, *Voicu*, *Frate* (*Frath*) și *Ioan cel Lung* (*Iwan Longum*). Dintre aceste nume religioase și slave desprindem forma *Jula*, altă variantă a numelui *Iulius* > *Iulea*, foarte răspândită în onomastica transilvăneană medievală, românească și maghiară.

Onomastica românească din zona Hațegului este reprezentată de un document dat de *Petru*, voievodul Transilvaniei și castelan de Hațeg, în anul 1360, care conține o prețioasă listă cu 42 de nume, printre care se înregistrează 11 nume ale unor cnezi, 5 nume ale unor preoți și 7 nume ale unor iobagi români: *Mic*, fiul lui *Murc*, *Stoian*, *Boian* (*Bolyen*), fiii lui *Musana*, *Balotă* (*Balata*), *Baia/Baiu* (*Bay*), *Jurj* (*Surs*), *Nan*, nepoții lui *Costa*, cnezii *Sărăcin cel Bătrân* (*Sarachenus antiquus*), *Prodan Roșu* (*Rufus*), *Roman*, fiul lui *Ciomac* (*Chomak*), *Mihail* (*Michael*), fiul lui *Giulea* (*Gulya*), *Dan de Cinciș*, *Costantin de Sălașu*, *Nan*, fiul lui *Baia/Baiu*, *Dumitru* (*Demetrius*), fiul lui *Bărbat*, *Basarab Lungu* (*Bazarab longus*), *Dușa/Doja* (*Dusa*) de *Densuș*, *Vlad de Vâlcelele Rele* (*Gunazfolu*), preoții *Petru*, *Zampa* de *Clopotiva*, *Balc* de *Poieni*, *Dalc* de *Densuș*, *Dragomir* de *Tuștea*, iobagii *Tatomir Roșu* (*Tathemirus Rufus*), *Stoian zis Pitic*, *Nan*, fiul lui *Costantin*, *Baia* (*Baya*), fiul lui *Buză* (*Buz*) de *Clopotiva*, *Ladislau*, fiul lui *Zombur*, *Dragomir* de *Silivaș*, *Mihu*.

Numele lor confirmă constituirea unui fond onomastic specific românesc, cu forme distincte de numele populației maghiare din aceeași perioadă. Majoritatea numelor sunt înregistrate anterior sau au circulat în epocă, chiar în arii mai depărtate decât cea sud-dunăreană. Nu există particularități onomastice la nivelul diferitelor clase sociale.

Numele religioase: *Mihail, Costantin, Dumitru (Demetrius)*, fixate și în variante populare regionale: *Jurj (Surs) < Georgius, Giulea (Gulya) < Iulius* sau hipocoristice: *Costa (Kosztá), Nan < Anania, Miha < Mihail*, se îmbină cu numele laice de origine slavă: *Stoian, Boian, Balotă, Prodan, Dan, Dușa, Vlad*. Chiar și preoții românilor nu poartă numai nume religioase (de exemplu: *Petru* din Ostrov), cum ar fi de așteptat, ci, mai mult, nume slave: *Balc, Dalc, Dragomir, Zampa*. Dintre numele care au la bază cuvinte ale lexicului comun, de exemplu: *Buză*, se remarcă, prin frecvența lor, formele *Mic, Bărbat, Sărăcin*. Numele *Mic* este atestat în secolul al XIII-lea, atât la românii sud-dunăreni, cât și în documente maghiare din Transilvania în 1202, în variantă latinizată *Micus, Micou* în 1212, frecvent înregistrat în secolul al XIV-lea și al XV-lea, în toate cele trei provincii istorice. Numele *Bărbat* este specific onomasticii românești timpurii, fiind atestat în documentele maghiare din secolul al XIII-lea, precum și în Țara Românească ca nume al fratelui voievodului *Litovoi*. *Sărăcin* face parte dintre numele românești medievale, din seria formelor onomastice etnice. Numele etnic de la baza acestui nume propriu, de obicei neinclus în dicționarele românești, îi indică pe sarazini, populația de religie musulmană din vestul Europei. Forma românească este apropiată de cea italiană *Saraceno*, sugerând posibilitatea unei filiere de împrumut a cuvântului comun sau chiar a numelui propriu. Multe nume, mai ales ale cnezilor, dar și ale iobagilor, sunt însoțite de a) supranume de individualizare calificativă, traduse sau rediate în latină: *Sărăcin cel Bătrân (Sarachinus antiquus), Prodan cel Roșu (Prodan Rufus), Basarab cel Lung (Bazarab Longus), Tatomir cel Roșu, Stoian zis Pitic*; b) formule denominative suplimentare de descendență, în care este notat gradul de rudenie și numele tatălui, de exemplu: *Myk filius Murk, Roman*, fiul lui *Ciomac, Michael*, fiul lui *Gulya, Nan* fiul lui *Bay, Demetrius filius Borbath*; c) indicații asupra satului de obârșie, care pot deveni supranume de tip local: *Dan* din Cinciș, *Costantin* din Salașu, *Dușa* din Densuș. O singură atestare a unui nume cuman, pare izolată, dar locul ei de înregistrare, în Transilvania, are o însemnătate particulară pentru cunoașterea circulației acestei forme specifice pentru Țara Românească, unde se fixează ca nume dinastic. În contextul numelor maghiare, specificitatea acestui inventar este dată de numele de origine slavă și de creațiile românești laice de proveniență lexicală.

Unei configurații comune a inventarului de nume personale transilvănene i se integrează și forme onomastice românești din alte zone

ca *Șerban (Surban)*, *Dumitru (Demetrius)*, *Cristian (Christianus)*, *Ioan (Iwan)*, menționate într-o pricină a castelanului de Unguraș, *Gheorghe Românul (Georgium Olachum)*, iobag din Revfalva, *Neagu (Negh)*, iobag, atestate la mijlocul secolului al XIV-lea, *Dan (Daan)* din Duboz, în comitatul Timiș în anul 1369.

Formele onomastice transilvănene nu diferă de cele din Țara Românească, dacă luăm ca exemplu numele unor români refugiați de peste munți. În 1359 regele Ludovic al Ungariei recompensează cu moșia Recaș de lângă Timișul Mic credința lui *Karapeh (?)*, *Stanizlau*, *Neagu (Negwe)*, *Wlanijk*, *Nicolae*, *Ladislau*, fiii lui *Ladislau*, fiul lui *Zarna*, credincioșii români, care și-au părăsit moșiile din Țara Românească pentru a-l sluji, atunci când Alexandru Basarab, voievodul Țării Românești nu l-a recunoscut ca domn.

Foarte rar se întâmplă ca documentele să menționeze nume de români, nespecifice, în grafii chiar enigmatice, ca *Bybarch*, voievodul românilor din Halamagiu, *Reman Românul (Reman Olachi)*, băieș din Zlatna etc.

Antroponimia din Țara Românească. Comparativ cu numele de persoană din documentele transilvănene, cele înregistrate în secolul al XIV-lea, în Țara Românească, au un cadru particular de manifestare, în condițiile organizării statului feudal românesc, în care biserica ortodoxă joacă un rol important. Datorită circumstanțelor istorice ale întemeierii Țării Românești la mijlocul secolului al XIV-lea, prin reunirea micilor formațiuni statale locale, documentarea numelor de persoane ale românilor se concentrează în a doua jumătate a veacului, între anii <1351> și 1400. (De aceea, vom menționa în comentariul nostru numai datele de primă atestare ale unor forme sau trăsături onomastice specifice, datarea fiind subînțeleasă pentru cele mai multe dintre numele analizate.) Saltul de un secol de la data ultimelor atestări (1247) explică dezvoltarea surprinzătoare a sistemului onomastic românesc în secolul al XIV-lea, așa cum se dezvoltă în puținele documente rămase din această perioadă. Sistemul antroponimic bine conturat, concordanța sa cu tradițiile onomastice românești și străine consemnate în sursele istorice ale epocii, nu se pot explica decât prin continuitatea formelor antroponimice românești mai vechi, dincolo de conservarea lor documentară.

Cele mai importante caracteristici ale numelor de persoane la începuturile vieții statale din Țara Românească țin de integrarea lor treptată

într-un sistem oficial, paralel cu cel popular. Numele religioase se impun din ce în ce mai mult, devenind mai diversificate. Biserica recomandă, prin calendarul creștin ortodox, forme onomastice culte, răspândite ulterior pe cale populară. Selecția numelor religioase este dictată de celebrarea unor sfinți în dublă tradiție, bisericească și populară, uneori implicând semnificații creștine îmbinate cu vechi superstiții și ritualuri profane. Seria numelor religioase înregistrate înscrie, în primul rând, forme personale de tradiție biblică și hagiografică: *Ion, Gavriil, Iacov, Luca*, și forme greco-bizantine calendaristice: *Nicodim* (anul <1374>), *Antim, Atanasie, Sarapion* (anul 1389), *Sofronie*. Numele de tradiție biblică au o circulație populară. Forma lor este tributară slavonei bisericești, impunând variante greco-slave sud-dunărene: *Iacov, Gavriil* (anul 1388). Numele grecești sau greco-slave calendaristice sunt purtate de clerul românesc ortodox, preoți și monahi. Ele au o circulație limitată, fiind, de fapt, exclusiv nume impuse prin filieră cărturărească. Printr-o ciudată coincidență, care ține totuși de frecvența formelor onomastice, hipocoristicele rezultate din simplificarea prin scurtare a numelor religioase sunt comune cu cele înregistrate atât în Transilvania, cât și în Moldova: *Costea, Ștef* (anul 1388).

Împrumuturile slave se fixează, de obicei, în forme simplificate monotematice, specifice sistemului românesc. Difuziunea le este asigurată și de pătrunderea lor în tradiția denomației voievodale. Dacă, la început, numele domnești sunt religioase: *Nicolae Alexandru*, ulterior, domnii Țării Românești adoptă nume slave dintr-un repertoriu onomastic redus: *Vladislav, Dan, Mircea, Radul*. Perpetuarea numelui întemeietorului *Basarab* în formula denominativă domnească medievală, ca și reputația unor nume voievodale constituie un factor de difuziune a acestor forme onomastice, mai întâi, în rândurile boierimii, care imită obiceiurile curții domnești. Mai ales, boierii din divanul domnesc, menționați frecvent în actele medievale, sunt purtătorii unor nume slave simple sau compuse, de foarte multe ori diferite de cele specific voievodale: *Stoian, Bran, Drăgan, Stanislav, Radoslav, Radomir, Tatomir*. Pe această cale, circulația numelor slave se intensifică, alcătuind, în scurtă vreme, baza repertoriului onomastic laic românesc.

Formele de origine slavă din inventarul onomastic muntenesc al secolului al XIV-lea sunt înregistrate în trei variante, care reprezintă tot atâtea stadii ale împrumutului onomastic:

a) forme neadaptate, cu terminație slavă, nespecifică sistemului românesc: *Balco* (anul 1388), *Detco*, *Voico* etc., care, ulterior, vor deveni nume românești prin suprimarea sau prin modificarea terminației, de exemplu: *Balc*, respectiv, *Voicu*;

b) forme adaptate, cu terminație românească, în variante diferite de adopție: *Stance* (anul 1386), *Stancea* (anul 1390). Acestea pun mai bine în lumină valoarea sufixului/formantului *-ea*, atât de frecvent în onomastica românească, care servește, în special, acomodării la sistemul limbii române, a formelor importate;

c) forme de origine slavă complet adaptate, chiar împământenite, a căror terminație este tratată ca o articulare a formei: *Budul* (anul 1388), *Danciul*, *Radul*, *Stanciul*, *Vâlcul*, *Vladul*.

Creațiile onomastice românești din elemente lexicale comune, sunt de obicei de origine latină: *Albul* (anul 1389), *Alaman*, slavă: *Badea* (anul 1390) sau turcească: *Aga*, *Cioban* (anul 1390–1400). Ca și în onomastica din Transilvania sau Moldova, în Țara Românească, formele: *Roman* (anul 1389), *Cârștian*, *Cristian* și-au făurit o tradiție de nume evocatoare fie a etniei românești/ a strămoșilor îndepărtați, fie a calității de creștin, prin numele Mântuitorului.

Derivatele onomastice propriu-zise se formează frecvent cu sufixul *-ea*, uneori cu altă valoare, de pildă, hipocoristică: *Oncea* < *Ioan* (anul 1389), *Basea* < *Vasile*, decât cea de acomodare formală ca în *Aldea*, *Burcea*, *Truțea* (anul 1389). Derivatele antroponimice se diversifică prin sufixe diminutivale de origine latină, atașate chiar unor baze onomastice slave: *Mădrîcica* (*Mudrăcica*) (anul 1389), și prin sufixe augmentative sau moționale: *Caliiian* (anul 1390), *Calin*, *Vâlcăniș*, *Drăgoi*.

În documentele muntenești, apar în secolul al XIV-lea forme onomastice împrumutate, de origine maghiară: *Mogoș* (anul 1389) < magh. *mogos*, *mogus*, *magos*, *magas* „înalt“, *Tamaș* < magh. *Tamas* < *Thomas*. Împrumuturile maghiare în onomastica românească presupun o influență transilvăneană exercitată prin mișcări de populație dintr-o zonă în alta. Conviețuirea maghiarilor cu românii în spațiul transilvănean a fost, fără îndoială, marcată de influențe reciproce ale celor două sisteme onomastice, produse, însă, într-o etapă târzie, cu un efect destul de limitat. Exodul numelor de origine maghiară spre Țara Românească, ca și spre Moldova, este mijlocit de populația românească din Transilvania, care se așază statornic la sudul Carpaților sau de transumanța păstoraască.

În secolul al XIV-lea circulă în Țara Românească și nume de origine turco-cumană: *Cazan* (anul 1388), *Berindei*, *Udobă*. Dintre acestea,

numărul cel mai mare de înregistrări la persoane diferite îl are forma *Cazan*. Toate numele de această origine, menționate în actele secolului al XIV-lea, nu se vor fixa ca prenume, ci ca nume de familie.

Împrumuturile străine sporesc prin lărgirea contactelor comerciale și culturale cu diferite țări. Este probabilă și așezarea în Țara Românească a unor străini, care aduc cu ei și nume din afara sistemului onomastic național. Preluarea numelor străine se poate face prin contact direct sau poate fi intermediată de alte forme onomastice. Pentru multe dintre acestea din urmă este foarte dificil de reconstituit filiera de pătrundere a numelor în inventarul antroponimic autohton. Chiar și în cazul numărului redus de forme care s-au mai păstrat din secolul al XIV-lea, tot se regăsesc, în inventarul lor, unele nume de persoană străine. Astfel, se înregistrează nume de origine germanică ca *Aldea*, preluate prin filiera italiană a numelui *Aldo*, adaptat prin sufix, și *Haneș*, pătruns prin filiera maghiară a numelui *Iohannes* sau *Hans*.

Într-un act din anul 1391 este menționat primul prenume feminin din onomastica Țării Românești: *Calinichia*. Prenumele de origine greacă, destul de rar întâlnit, aparține soției voievodului, fiind, așadar, un nume princiar, domnesc. Numele poate fi un împrumut grecesc, purtând o terminație specifică pentru adaptarea formelor grecești medievale: *Calinichia*, *Candachia*, *Fotinia* etc., dar, mai probabil, este un derivat românesc cu sufix moțional de la numele religios, specific monahal, *Calinic* < grec. *Kallinicos* „glorios, învingător“, alcătuind o pereche onomastică de gen. Perechile de gen, alcătuite prin derivare moțională, de la aceeași temă devin frecvente în antroponimia românească, în care prin tradiție se transmite numele bunicului sau al străbunicului, mai rar, al tatălui către un moștenitor. Dacă moștenitorul este de sex feminin, va fi denumit cu un nume nou creat în care să se regăsească numele masculin din linia de descendență aleasă. O formă onomastică izolată, fără circulație ulterioară, probabil tot o creație moțională onomastică este numele jupanitei *Bisa*. Numele reapare, poate prin coincidență, ca nume bărbătesc, în secolul al XV-lea (anul 1488).

Un număr destul de mare de nume din această perioadă sunt fixate deja în formule denominative duble de tip prenume + supranume sau, rar, prenume + nume de familie: *Dimitrie (Dimitru) Dăbăcescul de Dăbăcești* (anul 1387), *Nan Udobă (Nan Dobă)*, *Stoian Halgaș*, *Stan Drăgan*, *Stanciul Turcul*, *Stanciul a lui Balco*, *Stancea Vranin/Stance Vrană*, *Stanislav al lui Oreav* (anul 1388), *Stoian Golin*, *Groza*

Moldovan. Purtătorii lor aparțin clasei boierești, care apelează la individualizarea complementară prin supranume în procese de recunoaștere sau de întărire a unor drepturi de proprietate. Formele onomastice duble tind să se oficializeze, extinzându-se treptat și în denotația altor categorii sociale. Apariția numelor duble pune în evidență prenumele religios sau laic, grăbind procesul de specializare funcțională onomastică a unor nume. Dintre formele incluse în a doua parte a numelor duble din documentele veacului al XIV-lea, numai forma *Dăbăcescul* este ereditară, pe cale de a deveni nume de familie. Înregistrarea sa la o dată destul de timpurie are valoarea unei prime atestări a supranumelor / numelor de familie derivate cu sufixul *-escu*, specific onomasticii românești. Pusă în relație cu numele de grup: *Dăbăcești* de la care s-a format numele satului de baștină a familiei, se poate spune că această formă este un supranume individual alcătuit prin singularizarea numelui colectiv. În acest caz, sufixul *-escu* nu are valoare patronimică. Celelalte supranume sunt, în general, de tip patronimic, prin indicarea descendenței pe linie paternă. Numele tatălui apare în cazul nominativ: *Nan Udobă*, *Stoian Halgaș*, *Stan Drăgan* sau în cazul genitiv: *Stanciul a lui Balco*, *Stanislav al lui Oreaov*. Sunt reprezentate și supranumele de proveniență locală: *Groza Moldovan* și cele etnice: *Stanciul Turcul*.

În aceeași perioadă se fixează și supranumele colective: locul *Hinăteștilor* (anul 1388), prin derivarea patronimică cu sufixul de descendență de origine latină *-ești*, în formă invariabilă de plural. Supranumele de grup se vor fixa, în special, ca nume de sate.

Antroponimia din Moldova. Atestările documentare ale numelor de persoană în Moldova încep în anul 1384. Ca și în Țara Românească, până la sfârșitul secolului al XIV-lea, un număr restrâns (10) de documente păstrate aduc la lumină forme onomastice disparate, care indică apartenența la un sistem denominativ constituit. Numele de persoană moldovenești, atestate documentar, coincid, în general, prin particularități și tendințe, cu formele antroponimiei transilvănene și ale celei munte-nești, cu formele sud-dunărene. Antroponimia moldovenească este parte a sistemului onomastic românesc unitar. Condițiile istorice specifice ale constituirii și ale organizării Moldovei ca stat feudal, la mijlocul și în a doua jumătate a secolului al XIV-lea, se reflectă în specificul onomasticii medievale. Rolul preponderent al bisericii ortodoxe în stat marchează puternic sistemul onomastic, de la începuturi, așezat pe baze religioase.

În cadrul numelor de persoană religioase, înregistrate în această perioadă în Moldova, se remarcă ca element specific fixarea unei tradiții a numelor domnești, voievodale, prin specializarea unei serii restrânse numeric de nume religioase care se repetă pe parcursul mai multor generații: *Petru, Roman, Alexandru, Ștefan*. Această tendință este semnificativă, dacă se compară cu tradiția numelor voievodale românești din Țara Românească, predominant laică, cu nume împrumutate: cumane prin numele întemeietorului dinastiei *Basarab* sau slave. Numele religioase sunt adoptate în mediul voievodal în forma lor cultă, propusă calendaristic de biserică. Uneori aceasta este influențată în grafie, poate și în pronunțare, de formele ortodoxe din biserică răsăriteană (ucraineană): *Olecsandro* (anul 1392), notat în actele ulterioare, începând cu anul 1399, *Alecsandru*.

Numele religioase ocupă un loc important și în onomastica clasei sociale boierești și a celei țărănești. Folosirea numelor religioase de sfinți importanți se extinde probabil o dată cu tradiția românească a atribuirii numelui după ziua nașterii copilului, coincidentă sau apropiată cu sărbătoarea sfântului respectiv. Astfel, într-un document din 1393, într-o familie al cărei cap poartă un nume de origine slavă și un supranume romanice: *Dragomir Albu*, toți fiii au nume de botez creștine: *Dimitrie, Petru, Mihail, Giurgiu, Toader*. Aceste nume de botez nu respectă strict forma calendaristică cultă, fixându-se în variante populare: *Giurgiu* pentru *Gheorghe, Toader* pentru *Teodor*.

O particularitate a onomasticii moldovenești, manifestată încă din secolul al XIV-lea, o constituie diminutivele afective, corespunzătoare unor nume religioase, cel mai frecvent derivate cu sufixul *-aș*: *Andriaș* (anul 1392), *Mihalaș, Mihăilaș*, dar și *-ăș, -âș, -iș*: *Ioanăș, Ioanăș* (anul 1392)/*Ioaniș* sau *-ică*: *Petrică* (anul <1398–1399>). În varianta diminutivă, afectivă apar înregistrate și numele boierilor din Divanul domnesc, semn că aceste forme familiare, populare au tendința să se oficializeze.

Prenumele religioase, simple sau derivate, apar și sub forma variantelor duble pentru una și aceeași persoană: varianta românească și cea slavă/slavizată: *Ioanăș Viteazul* (anul 1392) și *Ivanaș Viteazul* (anul 1397), sau variante hipocoristice cu sufixe diferite: *Costea* (anul 1392) și *Costân* (anul 1397). Faptul sugerează indirect echivalența variantelor folosite în denominație.

Hipocoristicele de tip slav ale unor nume religioase: *Iuga* < *Gheorghe*, *Costea* < *Constantin* sunt unicele sau printre puținele forme înregistrate în secolul al XIV-lea în fiecare dintre cele trei provincii istorice românești. Acest fapt poate fi interpretat ca un semn al circulației acestor forme în epocă pe o arie extinsă, dincolo de hotarele istorice ale provinciilor românești. În același fel trebuie să fie considerată prezența, în Moldova, în afara ariei transilvănene inițiale, a unor variante ale numelor religioase culte împrumutate prin filieră, probabil, italiană: *Jula* (anul 1384), *Giurgiu* sau prin intermediar maghiar: *Șandru*, *Șendrea* (notat *Sandria*). Unele dintre aceste nume al căror focar este, fără discuție, Transilvania, sunt atestate în Moldova înaintea formelor ardelenesti corespunzătoare. Pătrunderea lor în onomastica moldovenească se explică tot prin obișnuitele mișcări de populație de o parte și de alta a Carpaților în perioada medievală de început.

În Moldova, variantele populare ale prenumelor religioase se diversifică prin împrumuturi realizate pe căi diferite, funcționând ca nume independente: *Iurie*, *Iurga*, *Iuga*, *Giurgiu*, *Jurj*, *Gherghe* pentru *Gheorghe*.

Numele create pe baze lexicale, mai ales cele rezultate din transferul onomastic al unor nume comune de origine latină, alcătuiesc o serie destul de bine reprezentată prin numele *Albu*, *Șarban* (variante de pronunțare moldovenească a numelui *Șerban*), *Mic*, *Negru*. Se reîntâlnesc, ca o dovadă a largii extensiuni a formelor de acest tip, numele etnice: *Coman* (anul 1398).

În onomastica moldovenească a secolului al XIV-lea apar și primele nume feminine formate de la elemente lexicale. Primele forme: *Mărgărita*, *Mușata* (anul 1384 și, respectiv, 1393) apar chiar în familia domnească, purtate de mama voievozilor Petru și Roman, bunica lui Alexandru cel Bun și a lui Bogdan. Primul nume poate fi și o adaptare a numelui *Margareta*, tradițional ca nume religios catolic în onomastica maghiară. Cel de al doilea poate fi interpretat mai verosimil ca o derivare onomastică cu sufixul feminin (moțional) *-a* de la numele bărbătesc *Mușat*, tradițional ca nume voievodal moldovenesc, imprimat și ca nume dinastic al familiei *Mușatinilor*.

Numele de origine slavă consemnate în documentele moldovenești din secolul al XIV-lea sunt destul de numeroase, ocupând locul al doilea, ca rang de frecvență, după numele religioase. Formele onomastice moldovenești sunt, în general, comune cu cele de aceeași origine din actele transilvănene sau muntenești. Se reîntâlnesc trei tipuri de forme

onomastice de origine slavă: a) nume simple monotematice considerate, de obicei, ca împrumuturi sud-slave: *Vlad* (anul 1392); b) nume derivate: *Litovoi* (anul 1397), *Stravici*; c) nume compuse bitematice: *Radomir*, *Vladimir*, *Stanislav* (anul 1392). Notabilă este reapariția numelui *Litovoi*, înregistrat la începutul documentării formelor muntenesti (secolul al XIII-lea), după un veac, într-o arie nordică, destul de depărtată. Este un semn exemplar de continuitate onomastică, chiar dacă, ulterior, numele apare din ce în ce mai rar, dispărând din onomastica actuală. Nume slave specifice pentru documentele moldovenești medievale pot fi considerate cele care nu apar sau apar foarte rar în inventarele antroponimice din alte arii românești, cum sunt *Bârlă*, *Baliță*, *Braial/Brae*. Uneori formele de origine slavă se concentrează în arii continue în numai două dintre provinciile istorice românești: numele *Bogdan* este atestat în anul 1349 în Transilvania și în anul 1392 în Moldova, în ambele cazuri fiind purtat de personalități voievodale, care îi asigură prestigiul onomastic. De asemenea, se constată răspândirea numelui *Dragoș/Drăguș* în ambele arii românești, numele moldovenesc fiind înregistrat tot în 1392. În privința procedurii de integrare a formelor onomastice slave, se observă a) prezența unor variante populare scurtate (hipocoristice) neadaptate: *Coșco* < *Constantin* sau *Nicolae?*, *Iațco* < *Iosif* sau *Iacob*, *Sinco* < *Sin*, *Stețco* < *Ștefan*, probabil împrumuturi slave răsăritene după terminația sufixală asemănătoare formelor ucrainene și b) forme împământenite prin adăugarea articolului hotărât: *Bratul*. Formele onomastice neadaptate a) reapar, în veacurile următoare, prezentând o variantă românească a terminației: *Iațcu*, *Sincu*, *Stețcu*, interpretată ca o formă de articulare a numelui respective. De altfel, derivatele de origine slavă, fixate ca prenume întrec, ca număr, formele simple. Modelul derivativ slav de mare productivitate cu sufixări multiple succesive de la aceeași temă duce la diversificarea largă a antroponimiei românești, în general, și a celei moldovenești, în special: *Baliță/ Balicica/ Beliciță, Brătîlă/ Bratei/ Brătei, Brătuș, Drăgoi, Drăguș/Drăguș/Dragoș*. Derivarea cu sufixe slave, de exemplu, diminutivale, se realizează pe teren românesc, având ca punct de plecare forma articulată a numelui slav, deplin adaptată: *Răduleț*. Sufixul *-ea* servește mai mult la acomodarea unor nume proprii nespecifice sistemului românesc: *Bârlea* < mai probabil ucr. *berlo* „baston“ decât ung. *bérlö* „chiriaș“, *Ghidea* < *David* (*Daghid*), dar și la fixarea onomastică a unor cuvinte comune românești, terminația realizând distincția formală între numele propriu și numele

comun de origine: *Grozea* (anul 1392) < rom. *groază*, *Gâdea* < rom. *gâde*. Specifică antroponimiei medievale în aria moldovenească este și derivarea onomastică cu sufixul *-ău*: *Hândău* (anul 1398), ca o formă de adaptare a sufixului slav *-ov* prin pronunțarea maghiară, după cum formele slave compuse cu tema secundă *-slav* apar în pronunțarea sau în grafia maghiară cu o terminație specifică: *Vladislav* > *Ladislau*; *Seneslav* > *Seneslau*.

Apariția formulelor denominative duble și, implicit, a supranumelor complementare/aditionale poate fi datată încă de la primele documente moldovenești din secolul al XIV-lea. Numele de botez religioase *Ion*, *Iuga* și cele laice românești : *Micul*, *Șarban* sau de origine slavă: *Bratul*, *Dragomir*, *Vlad* se stabilesc în poziția de prenume. Prezența lor în cadrul supranumelor complementare / aditionale are funcție patronimică, indicând numele tatălui, mai rar, al unui strămoș mai îndepărtat. În onomastica moldovenească a epocii se consemnează ambele variante de fixare a supranumelui patronimic, la nominativ: *Belicița Caloian*, *Șarban Hândău*, *Stanislav Rotompan/ Rotâmpan*, *Mic Horaet* sau la genitiv: *Iuga a lui Giurgiu* (în grafie slavonă, *Iuga Giurgevicia*) (anul 1392), *Vlad a lui Sin* (*Vlad Sinov*), *Ion Petrovici*. Și în cazul supranumelor individuale care au funcționat ca nume unice, încadrarea în formulele denominative duble poate fi explicată tot prin funcția patronimică: *Dragomir Albu* (anul 1393). Fixarea numelui unic, prenume sau supranume, în poziția de supranume complementar/aditional patronimic se poate face și cu ajutorul sufixelor de descendență, patronimice, unele străine, sârbești ca *-ici*: *Sinco Bârlici*, *Ivan Stravici*. În ceea ce privește prezența neașteptată a sufixului *-escu*, în Moldova, într-o perioadă atât de timpurie, înregistrată în anul 1392: hotarul lui *Șerbănescu* (*Șerbanovăskovo*), considerăm că forma sufixului reflectă, mai degrabă, notarea și adaptarea cultă, prin sufixul *-eschi*, în slavona cancelariei feudale, a formelor adjectivale de apartenență sau de proveniență. De asemenea, supranumele calificative (porecle) pot fi de individualizare directă: *Ivanaș Vitiazul*, *Badea cel Bătrân* sau patronimică: *Bratul Netedul* (anul 1393) apare inițial ca *Bratul a lui Netedul* (*Neatadulova*) (anul 1392). Supranumele de proveniență locală, realizate cu sufixele specializate *-anu*, *-eanu*, sunt pe cale de a se stabili: numele *Bârlă Hârlăoanu* este folosit alături de formula *Bârlă de la Hârlău*. Unele supranume complementare devin ereditare, fiind purtate de membrii familiei: *Baliță* fiul lui *Bârlici* este consemnat și ca *Baliță Bârlici*, la fel ca *Sinco Bârlici* etc.

Sistemul de denotație personală. Sporirea posibilităților de documentare asupra numelor de persoană din secolul al XIV-lea contribuie la o mai bună reprezentare a particularităților sistemului de denotație a persoanelor:

a) Numele unic predomină în toate ariile onomastice românești, fiind exprimat prin nume de botez, religioase sau laice, și prin supranume individuale.

b) Denotația dublă apare o dată cu necesitatea individualizării suplimentare a persoanei, la date diferite în onomastica celor trei provincii istorice românești.

c) Ca prenume se fixează numele de botez religioase, numele de origine slavă sau creații românești pe baza elementelor de vocabular. Prin împrumuturi directe sau culte pătrund forme onomastice străine cu funcție de prenume.

d) Supranumele individuale complementare / adiționale apar în aproape toate ariile onomastice românești. Antroponimia transilvăneană, muntenească și moldovenească au o tipologie comună a denotației cu supranume. Predomină supranumele patronimice de indicare a descendenței pe linie paternă, cu forme derivate prin sufixe specializate sau cu forme flexionate (reproducerea numelui tatălui în cazul nominativ sau genitiv. Supranumele calificative neafective de tip etnic sunt frecvente. Supranumele calificative afective de tip poreclă se înregistrează mai rar. Supranumele de indicare a locului de baștină sau a locului de stabilire prin proprietate devin din ce în ce mai numeroase, dar formele derivate cu sufixe locale sunt mai puțin frecvente.

e) Formule denominative sau lanțuri onomastice de precizare a genealogiei sunt obișnuite.

f) De la numele de persoane se formează supranume colective, din care iau naștere numele de sate.

g) Unele supranume individuale complementare se transmit ereditar, pregătind apariția numelor de familie.

Concluzii. Fixarea sistemului onomastic medieval românesc se realizează treptat pe parcursul a patru veacuri, de la primele mențiuni documentare ale numelor de persoană purtate de români, în secolul al XI-lea până la sfârșitul secolului al XIV-lea. Desigur, secolul al XIV-lea nu este o dată-limită a procesului de constituire stabilă a sistemului de denotație personală, dar se poate considera, pe baza mărturiilor

onomastice, că sistemul antroponimic, la această dată, era în linii generale fixat. Inventarul numelor de persoană este încheiat ca structură, indiferent de numărul de forme onomastice existente, de circulația, frecvența sau productivitatea lor. Numele de persoană purtate de români aparțin fie fondului religios, fie celui profan. Sursele populare sau culte ale numelor religioase sunt stabilite. Numele laice își alcătuiesc repertoriul prin creații românești de la cuvintele comune, fie prin împrumuturi. Procedeele de formare a numelor, derivarea cu sufixe onomastice și compunerea, sunt productive. Sistemul de denotație se perfecționează prin trecerea de la numele unice la numele duble, în structura cărora se identifică toate tipurile de supranume: patronimice, calificative, locale etc. Apariția supranumelor ereditare pregătește și anticipează apariția numelor de familie. Formele onomastice populare se diferențiază de cele culte.

Sistemul fixat în perioada timpurie a onomasticii medievale nu va mai suferi modificări esențiale, de structură, dar se va consolida în secolele următoare, modernizându-se apoi o dată cu societatea care i-a dat naștere.

III. CONSOLIDAREA SISTEMULUI ONOMASTIC ROMÂNESC MEDIEVAL

1. Numele de persoană românești în secolul al XV-lea

Unitatea și continuitatea onomasticii din documentele secolului al XIV-lea cu cea din secolul al XV-lea, atât ca tendințe, cât și ca forme propriu-zise, nu justifică prezentarea lor separată. Totuși anumite deosebiri, care țin de evoluția sistemului onomastic, cer încadrarea lor în etape diferite ale dezvoltării onomasticii românești. Dacă numele de persoane din secolele anterioare indică fixarea unui sistem denominativ cu trăsături destul de bine conturate, în secolul al XV-lea începe etapa de consolidare a acestui sistem, care în nucleul său dăinuie până astăzi.

Numărul documentelor păstrate din această perioadă crește și se diversifică în conținut. Implicit o cantitate însemnată de nume de persoană sunt atestate în diferite circumstanțe, ceea ce permite o evaluare mai precisă și mai nuanțată a caracterului și a particularităților sistemului onomastic românesc medieval. Din păcate, sub raportul distribuției în arii onomastice și al comparării lor, în secolul al XV-lea, documentația la care am avut acces este precară pentru antroponimia transilvăneană și cea sud-dunăreană.

Structura inventarului onomastic se precizează în relație cu distribuția socială a purtătorilor de nume: se disting numele domnești, numele boierești, numele bisericesti: preoțești și monahale. Acestea nu sunt serii închise, cu nume strict destinate unei anumite categorii, dar se poate observa preferința pentru anumite nume, alegerea numelui fiind orientată de calitatea persoanei și a mediului.

Supranumele individuale sunt frecvente. Majoritatea lor devin nume transmisibile urmașilor, transformându-se treptat în nume de familie. Chiar dacă oficializarea numelui de familie se face mai târziu, caracterul ereditar al supranumelui, impunerea supranumelui în denomiția tuturor membrilor familiei respective, prezența supranumelui, pe lângă prenume în poziția a doua a formulei denominative mixte / duble sunt indicii că

numele de familie începe să funcționeze. Supranumele colective, numele de grup întrec în număr și răspândire supranumele individuale, fixându-se mai ales ca nume de sate. De cele mai multe ori legătura între numele personal și numele de grup este evidentă cu posibilitatea transferării reciproce a denumirii de la persoană la grup și, îndeosebi, invers, în funcție de înrudirea persoanelor. Relația dintre numele de locuri și numele de persoană se evidențiază, de asemenea, pe fondul raporturilor de proprietate.

Atribuirea numelor de persoană în actul denominației își dezvăluie tradițiile, cele mai multe păstrate până în prezent. Modalitatea de transmitere a acestor nume din generație în generație este descifrabilă în numeroase documente.

Antroponimia din Țara Românească. Numele unic. În secolul al XV-lea, majoritatea formelor onomastice sunt înregistrate încă sub forma numelui unic. Indistinct, în formă unică se exprimă atât numele de botez/prenumele religioase, cât și numele laice: prenume sau supranume individuale. Lectura documentelor muntenești din secolul al XV-lea creează, însă, impresia unui declin al sistemului numelui unic, înlocuit treptat cu forme onomastice duble. Numele unic se păstrează, în general, pentru desemnarea unor persoane publice, cum sunt boierii din divan, individualizați mai mult prin funcție decât prin nume. De asemenea, numele unic, de obicei prenumele, este folosit pentru indicarea persoanelor din aceeași familie, numită sau nu cu numele generic de grup. De exemplu, un hrisov din anul 1464 este dat lui *Tudor* cu frații săi *Nicula* și *Stan* și *Mircea* și *Nenciul* și *Radul* și *Nicula cel Mic*. În toate aceste cazuri se formează șiruri de prenume sau nume de botez, care consemnează moștenitorii unei persoane, proprietari ai unor bunuri. Apartenența lor la un grup sau la o familie, calitatea lor de fii, nepoți sau frați, sunt semnalate explicit, în cuprinsul documentului. Trecerea de la sistemul numelui unic la cel al numelui dublu este consemnată documentar printr-o serie de forme onomastice, inițial, unice, care reapar ulterior însoțite de supranume de individualizare suplimentară. Astfel, numele unic *Dimitrie* spătar, înregistrat în 1437 va fi menționat în actele de după 1475 ca *Dimitrie Ghizdavăt*, *Dragomir*, mare stolnic (1475–1483) este notat mai târziu ca *Dragomir Izvoranul*.

Numele dublu/mixt. Prezența în denominație a formulelor onomastice duble pune în evidență deosebirile funcționale dintre numele

de persoane, care pot denumi și individualiza persoana, fie direct, ca nume de botez/ prenume, fie complementar, ca supranume. Distincția dintre prenume și supranume nu este formală, ci strict funcțională. Numele de botez, care sunt, prin excelență, forme de individualizare directă, pot deveni supranume complementare patronimice, ca nume de botez al tatălui: *Radul al lui Stan, Radul al lui Vintilă, Cârștiian Pătru* etc. La fel, formele laice create de la nume comune sunt fixate și ca nume de botez, și ca supranume: *Badea lui Badea, Micu Popșor* etc.

Pentru secolul al XV-lea, formele onomastice duble / mixte nu sunt o noutate. Dacă secolul al XIV-lea marchează apariția numelor complementare / adiționale, secolul al XV-lea este cel al dezvoltării sistemului denominativ dublu sau triplu. Atestările unor denumiri de acest tip se înmulțesc o dată cu necesitățile tot mai numeroase de identificare oficială a persoanei. Se poate susține că apariția supranumelor și a numelor de familie corespunde unei dezvoltări a relațiilor sociale de tip feudal, în special a celor de proprietate, care cer o precizie mai mare a indicării și a individualizării personale, prin nume, prin descendență sau prin localizare. Numărul formulelor denominative duble este în creștere în secolul al XV-lea, dar este cu mult mai mic decât cel al al numelor unice. În întregul material documentar al acestui secol, structura numelui mixt cuprinde un prenume / nume de botez + un supranume individual, care tinde să se fixeze ca nume de familie. Formele alcătuitoare ale formulei mixte de denotație pot fi analizate separat, ca variante funcționale al numelor de persoane. Componenta formulelor denominative arată că în secolul al XV-lea ne aflăm în faza de stabilire a numelui oficial al persoanei. Scopul înlocuirii numelui unic cu o formulă denominativă mai largă este identificarea mai precisă a persoanei. În cadrul structurii acestora, se poate observa fixarea formelor, odinioară unice, fie ca prenume, fie ca supranume individual. Oscilația formei aceluiași nume în același document sau în documente succesive arată că procesul stabilirii numelor oficiale este la început și are dificultăți. Intervenția celui care scrie documentul: grămătic, copist este uneori hotărâtoare, pentru că decide care dintre variante este forma numelui. Multe dintre formele onomastice sunt notate potrivit pronunțării lor, conform variantei populare, orale, altele sunt transformate, probabil cu încuviințarea purtătorului, pentru că documentele ulterioare înregistrează tot forma schimbată, semn că această variantă a fost acceptată.

Prenumele. Deși pot să apară în poziții diferite ale formulei denominative sau ale lanțului onomastic, formele onomastice se constituie treptat în serii specializate: nume de botez / prenume, respectiv supranume complementare / nume de familie. Din acest punct de vedere, documentele secolului al XV-lea indică concentrarea numelor de botez / prenumelor într-un fond onomastic stabil, folosit sistematic în denotație.

În cadrul inventarului de prenume din secolul al XV-lea pot fi discutate și coincidența sau diferența dintre numele de botez și prenume, asupra căreia ne atrag atenția multe lucrări de specialitate.

În general, pe baza materialului documentar, nu se poate face o distincție între nume de botez și prenume. Sugestia de a considera, ca nume de botez, numai formele religioase, prenumele fiind o clasă mai largă, care include și nume laice, nu se justifică, întrucât, la botez, nu se atribuie obligatoriu nume ecleziastice. Până în prezent, părinții aleg numele de botez al copilului, fără ca preotul să impună un nume religios. Este adevărat că, în cazul copiilor bolnavi, există obiceiul de a schimba numele copilului, cel religios fiind preferat în actul redenumirii, dar există și tradiția acordării unor nume de conjurare a sorții sau a pericolului prin forme specifice care sunt prenume laice, transparente și motivate. O distincție între numele de botez și prenume se poate face doar din perspectivă funcțională: numele de botez este legat de denotația strict individuală, directă, la naștere sau la creștinare, prenumele este o formă a denotației duble. Numele de botez devine prenume numai în relație cu supranumele complementar sau cu numele de familie.

În Țara Românească, în secolul al XV-lea, numele de botez/ prenumele, bărbătești sau feminine, sunt, în mare măsură, religioase. În perspectiva evoluției istorice a onomasticii românești, continuitatea și stabilitatea formelor este remarcabilă. Mărturiile documentare indică constituirea unui inventar onomastic religios de bază, cu număr redus de forme destinate denotației bărbătești sau feminine, care au, în schimb, o largă răspândire. Numele din seria denominativă masculină (prenume de băieți/bărbați) sunt mai frecvent atestate decât cele feminine (prenume de fete/femei), fapt firesc pentru poziția socială a femeii în societatea feudală, dar și pentru specificul mențiunilor documentare care se referă, mai ales, la capul familiei. Circulația formelor onomastice masculine arată consolidarea tradiției de preluare denominativă a numelor sfinților, celebrați de calendarul creștin ortodox. La aceste nume adăugăm și forma *Cârstiian* (< lat. *Christianus*, prin intermediar slav),

de închinare sau de devoțiune către numele Mântuitorului, precum și pe cele care evocă sărbători religioase.

O ierarhie a numelor religioase bărbătești din secolul al XV-lea, în ordinea frecvenței mențiunilor documentare pentru persoane diferite (al căror număr este notat în paranteză), arată următoarele preferințe denominative (numele sunt redată în forma calendaristică, oficială): *Ioan* (25), *Petru* (25), *Mihail* (22), *Dimitrie* (16), *Teodor* (15), *Cristian* (12), *Cârstea* (11), *Ștefan* (11), *Nicolae* (12), *Gheorghe* (8), *Constantin* (4), *Simeon* (3), *Andrei* (3), *Grigore* (2), *Luca* (2), *Pavel* (2), *Sava* (2), *Antonie* (1), *Alexandru* (1). Unele dintre aceste nume apar în forma unică oficializată de calendarul ortodox: *Alexandru*, *Andrei*, *Antonie*, *Luca*, *Pavel*, *Sava*, *Ștefan*. Cele mai multe, însă, prezintă, pe lângă forma calendaristică, și variante populare specific românești: *Ion* (11), *Pătru* (12), *Petre* (3), *Dimitru* (9), *Dumitru* (4), *Nicula* (7), *Nicola* (3), *Gherghe* (4), *Mihai* (4), *Gherghi* (2). Alte nume se înregistrează numai în forma populară: *Cârștiian* (12), *Toader* (4), *Tudor* (9), *Costantin* (4). Variantele populare au o circulație mai largă decât cea a numelor calendaristice oficiale. Forma lor, uneori mult diferită de cea propusă de filiera greco-ortodoxă a numelor calendaristice, ridică problema vechimii și a provenienței lor în sistemul popular românesc. Nerespectarea canonului formal al numelor calendaristice numai de către o parte dintre numele purtate de români are nevoie de o cercetare mai atentă a etimologiei variantelor populare a numelor de sfinți, pentru a putea răspunde la întrebarea: pot fi ele alăturate formelor greco-latine religioase moștenite, de circulație populară, sau sunt forme împrumutate la o dată diferită de cea a introducerii în sistemul onomastic românesc a formelor creștine ortodoxe culte? Fără acest studiu se poate ajunge la etimologii forțate, precum cea a lui N.A. Constantinescu care leagă numele *Cârștiian* de numele grecesc *Cristofor*. Alternanța variantelor populare cu formele calendaristice cărturărești în notarea numelor respective arată o nesiguranță din partea copistului, pentru a reda în scris una dintre variantele numelui personal.

Printre numele de botez cu mai multe mențiuni documentare în secolul al XVI-lea se numără și *Roman* (9 atestări la persoane diferite), cu o situație deosebită de cea a numelor calendaristice de sfinți, a căror ocrotire este solicitată pentru cel botezat. La origine nume etnic, provenit din latinescul *Romanus*, numele religios *Roman* cunoaște o tradiție romano-catolică și una bizantină, regăsindu-se, mai târziu, între primele

forme onomastice românești. Răspândirea acestui nume în onomastica românească medievală nu este susținută atât calendaristic, prin tradiție religioasă, cât, mai degrabă, prin apropierea sa de numele etnic *român*.

Prezența numelor hagiografice majore, care preiau nume de mari sfinți ortodocși, confirmă indirect tradiția românească a atribuirii numelui sfântului sărbătorit în luna nașterii copilului. Din acest punct de vedere surprinde absența unor nume ca *Ilie*, *Vasile*, identificate anterior, care nu poate fi pusă decât pe seama hazardului documentar. Numele sărbătorilor religioase, preluate de onomastica românească: *Pascalie*, *Crăciun* se situează în aceeași tradiție denominativă. În schimb, se poate constata prezența unor nume religioase bizantino-slave, ca *Nichifor*/*Nechifor*, *Precopie*, atestate în 1487, care sunt în afara marilor sărbători religioase ortodoxe. De asemenea, remarcăm înregistrarea unor nume creștine de tradiție catolică ca *Martin*, *Mărtin*.

Multe prenume religioase sunt fixate în formă simplificată (hipocoristică): *Nan*, *Mihu*, *Ștefu*, *Costea*, *Iuga*. Un prenume frecvent ca *Ion* are mai multe variante hipocorostice: *Oancea* (anul 1456), *One* (anul 1471), *Ona* (anul 1482), *Onu* (anul 1483). Numele de botez circulă adesea în variante paralele, românești și străine: forma *Ion/loan* (25) este concuroasă de varianta slavă *Ivan* (10) cu derivatul *Ivanco* (2). Unele prenume sunt forme hipocoristice străine, de pildă, grecești *Iano* sau sunt adaptări românești ale unor nume străine: *Mihală* (anul 1430) < magh. *Mihály*.

Seria numelor religioase din secolul al XV-lea se completează prin menționarea documentară a numelor clericale: preoțești și, mai ales, monahale, primite de călugări la începutul vieții monastice, înlocuitoare a numelui de botez din viața mireană. Numele monahale înregistrate se deosebesc de numele religioase purtate de mireni prin preluarea unor forme onomastice calendaristice mai rare, de circulație cultă. Desigur din lista de 28 de nume de preoți și monahi din Țara Românească nu lipsesc cele ale unor sfinți importanți ai bisericii: *Ioan*, *Matei*, *Iacov*, *Iosif*. Unele nume preiau forme vechi ebraice: *Moise*, *Daniil*, *Gavriil*, *Samoil*, *Ioil* sau latine: *Domențian*. Predomină însă formele grecești: *Agaton*, *Hariton*, *Ilarion*, *Visarion* și cele greco-slave (grecești transmise prin intermediar slav), adaptate cu ajutorul terminației românești: *-ie*: *Alexie*, *Dionisie*, *Eftimie*, *Ghervasie*, *Ioanichie*, *Macarie*, *Mardarie*, *Sofronie*. Formele grecești sau greco-slave sunt preluate din calendarul ortodox. La origine, aproape toate aceste forme religioase sunt nume augurale sau „de bun augur“ (de urare a unor calități pentru noul-născut),

de exemplu: *Agaton* < grec. *Agathon* < grec. *agathos* „bun“, *Ilarion* < grec. *Hilarion* < grec. *hilarós* „vesel“, *Gherasim* < grec. *Gerásimos* „onorat“, *Evtimiel/Eftimie* < grec. *Eutymios* < grec. *eutymia* „liniște, pace sufletească“, *Macarie* < grec. *Makarios* < *makários* „fericit“, *Sofronie* < grec. *sóphon* „cu mintea sănătoasă, înțelept“. Valoarea lor în sistemul onomasticii românești, în care pătrund ca nume calendaristice, de martiri creștini, este exclusiv devoțională (care exprimă devoțiunea religioasă). Valoarea de nume augurale, pe care au avut-o inițial numai în sistemul onomastic grecesc, de la care au fost împrumutate tot ca nume cu semnificație creștină, nu este percepută. Proveniența lor este cărturărească, fapt care explică relativ slaba lor răspândire în sistemul denominativ popular. Puține dintre aceste nume, de pildă *David*, *Moise*, *Gherasim* intră totuși în tradiția denominativă comună, mirenească. Cele mai multe, însă, formează chiar din această perioadă un fond de nume monahale, distinct sau cu tendințe de distincție față de numele purtate de obicei de mireni.

Înregistrările numeroase de nume onomastice laice, formate de la elemente lexicale dintre cele mai diverse, fac posibilă separarea celor fixate ca prenume de cele fixate ca supranume individuale, patronimice sau calificative. Identificarea prenumelor are în vedere, în primul rând, poziția în cadrul formulei denominative duble. Astfel, numele unic: *Badea*, slugă domnească (1428) apare mai târziu ca nume dublu: *Badea Cotescul* din Cotești, fiind evidentă fixarea numelui unic ca prenume, ocupând prima poziție în formula denominativă. Cu aceeași funcție denominativă, numele *Badea* este înregistrat ca prenume transmis prin tradiție, de la bunic către nepot: *Badea*, fiul lui *Branislav*, nepotul lui *Badea Ciutin* (anul 1445). Pe baza acestui criteriu, se evidențiază funcția de prenume a următoarelor forme de origine prelatină: *Bucur*, latină: *Albul*, *Badea*, *Bărbat*, *Crăciun*, *Groza*, *Micul*, *Mușat*, *Șerban*. La celelalte nume de proveniență lexicală, înregistrate ca nume unice, este dificil de precizat valoarea lor de prenume sau de supranume. Totuși, orientându-ne după comportamentul lor onomastic în secolele următoare, putem adăuga la seria prenumelor următoarele forme: *Fătul* (anul 1469), *Lăpădat* (anul 1471), *Lupșa* (anul 1486), *Lupul* (anul 1490), *Mușat* (anul 1451), *Gureș* (anul 1468), *Păunul* (anul 1483), *Puiul* (anul <1454–1455>), *Șerbul* (anul 1456), *Ursul* (anul 1437). Multe dintre aceste forme păstrează, chiar în grafie, pronunțarea lor populară, dialectală: *Șărban* (anul 1437).

Formele de origine slavă apar fixate, mai ales, ca prenume laice sau ca supranume patronimice. Ele ocupă un loc însemnat în structura inventarului de prenume din secolul al XV-lea. În unele familii, se înregistrează atribuirea unor nume exclusiv de origine slavă: *Badea Ciutin* cu fiii săi *Badea, Slavul, Radul, Neacșu, Branislav* (anul 1445).

Formele slave, cele mai multe atestate anterior, sunt printre cele mai frecvente în inventarul prenumelor, în general, și laice, în special (notăm în paranteză numărul persoanelor diferite care poartă numele respectiv): *Radu* (97), *Stan* (59), *Stanciu* (58), *Stoica* (57), *Vlad* (38), *Dan* (22), *Neagoe* (18), *Neagu* (15), *Oprea* (15), *Mircea* (14), *Danciu* (12), *Vâlc/Vâlcu* (11), *Vlaicu* (11), *Voico/Voicu* (11), *Brat/Bratul* (10), *Balea* (8), *Vâlc/Vâlcu* (8), *Stroe* (7), *Vintilă* (7), *Drag/Dragul* (5), *Pârve/Pârful* (5), *Bran* (4), *Stoe/Stoia* (4), *Dobre/Dobrul* (4), *Dadu* (3), *Vâlc/Vâlcu* (3), *Preda* (3). Numele citate sunt forme slave simple: *Bran, Brat/Bratul, Dadu, Dan, Dobre, Dobrul, Drag/Dragul, Neagu, Pârve/Pârful, Preda, Radu, Stan, Vlad, Vâlc/Vâlcu* sau derivate: *Balea, Danciu, Mircea, Neagoe, Oprea, Stanciu, Stoica, Stoe/Stoia, Stroe, Vâlc/Vâlcu, Vintilă, Vlaicu, Voico/Voicu*. Formele slave derivate se integrează, în mod obișnuit, în familiile onomastice, slave sau românești, ale formelor simple, pe care uneori le întrec ca frecvență, de exemplu: *Dobre* (4) > *Dobrotă* (3), *Dobrița* (2); *Drag/ Dragul* (5) > *Drăgoi/ Drăgoiu* (9), *Drăghici* (5), *Dragotă* (3), *Drăgan* (2), *Dragoe* (2), *Dragole* (1). La acestea se adaugă forme slave izolate, care sunt, probabil, împrumuturi mai recente: *Batie, Bârcă, Bârul, Bealota, Boica, Bora, Dragole, Cernat, Iarciul, Iușa, Malciul, Manciu, Proica, Straoa, Teșa, Voina*. De altfel, aceste forme nu s-au impus în inventarul prenumelor românești, regăsindu-se doar în seria numelor de familie.

Sub raportul formei, în secolul al XV-lea, împrumuturile onomastice slave reprezintă toate fazele procesului de adaptare, întâlnite și în perioada anterioară.

a) Unele nume de persoană își păstrează terminația slavă, nespecifică sistemului fonetic al limbii române. Sunt forme onomastice încă neadaptate, fapt care marchează, de obicei, caracterul recent al preluării numelui: *Baico, Branco, Calcio, Cancio, Deatco, Hacico, Milco, Staico, Stanilo, Stoico, Trifo, Voico, Zlatco*. Examineate din perspectiva onomasticii medievale târzii sau a celei moderne, se constată că soarta acestor forme a fost fie adaptarea la sistemul românesc prin modificarea corespunzătoare a terminației: *Baicu, Calciu/Calcea, Milcu, Staicu,*

Stănilă, Stoica/Stoicu/Stoicea, Trifu, Voicu, fie dispariția: *Branco, Cancio, Deatco, Hacico, Zlatco*.

b) Alte nume de persoană slave sunt adaptate prin simplificarea terminației slave: *Balc, Brat, Neag, Stan* sau prin modificarea acesteia: terminația *-o* este substituită fie de terminația *-u*, specifică numelor de persoană masculine: *Neagu, Radu, Pârvu, Dobru, Voicu* etc., fie de terminația *-e*: *Dobre, Pârve, Vâlce*, alternând cu sufixul onomastic *-ea*, tot de origine slavă: *Dragolea, Oprea*. Puse în relație cu numele cu terminația *-e*, variantele cu sufixul *-ea* creează impresia unei articulări a numelui, propice împăământării acestor forme.

c) Numele de persoană slave care au adoptat terminația *-u* sunt, de asemenea, tratate ca forme românești articulate. Varianta scrisă a acestor nume redă grafic această falsă articulare prin adăugarea articolului hotărât: *Dadul, Neagul, Nenciul, Radul, Stanciul, Vâlcu, Vlaicul, Voicul* etc. Notarea articolului la aceste nume depinde de cel care scrie documentul (copist, gramatic). Ea poate fi voluntară, dacă se respectă o tradiție a grafiei sau involuntară, conform unei obișnuințe. Orice mențiune a numelor articulate și, mai ales, orice concluzie asupra articulării formelor onomastice, plecând de la aceste nume, implică o atentă verificarea a formei originale și luarea în considerație a tradiției grafice a epocii.

Stadiile intermediare de adaptare a numelor de persoană slave creează nesiguranță în fixarea acestor forme. Una și aceeași persoană poartă un nume cu variante duble, triple sau multiple: *Bale/Balea, Coica/Coico, Vâlce/ Vâlcea/ Vâlcu/Vâlcu*. Variantele de adaptare a formelor slave, fixate ca prenume independente, purtate de persoane diferite, contribuie la diversificarea denotației: *Stancea* spătar, *Stanciul* vistier, *Stance, Pârvul* mare vornic, *Pârve* logofăt.

Formele slave compuse sunt frecvente în onomastica secolului al XV-lea, înregistrându-se atât nume care au continuitate: *Dragomir* (37), *Radomir* (5), *Dobromir* (4), *Tatomir* (3), *Neagomir* (1), *Vladimir* (1), *Vladislav* (6), *Stanislav/Stănislav* (5), *Radoslav* (3), *Dragoslav* (2), *Branislav* (1), *Voislav* (1), cât și nume atestate izolat: *Budușlov* (1), *Draghislav* (1), *Razimir* (1), *Strățimir* (1).

Tradiția numelor de origine cumană este încă vie în secolul al XV-lea prin nume ca: *Toxaba* (anul <1428>)/*Tocsaba stolnic* (anul 1459), *Berendei* (anul 1432), *Ticuci* (anul 1480). Considerat de origine turco-cumană, numele *Cazan* este cel mai răspândit cu 10 atestări, dintre care 4 sunt încadrate în formule denominative în care ocupă poziția de prenume.

Numeroase împrumuturi onomastice dezvăluie mai multe surse străine, preluate direct sau printr-un intermediar onomastic. Cele mai multe importuri de nume provin, prin formele onomastice transilvănene, din onomastica maghiară: *Gal* < magh. *Gál* < lat. *Gallus*, *Hodor grămătic* < magh. *Hodor* < *hód* „castor“, *Miclea* < magh. *Miklós*, *Laslău*, *Lațco* < magh. *László* < *Ladislas* < *Vladislav*, *Moga* < magh. *Mogós*, din cea germană: *Hanoș*, *Haneș* < germ. *Iohannes*, *Linart* < germ. *Lenard*, precum și din cea italiană (pe cale cultă): *Baldovin*. Nu lipsesc dintre atestări nume bulgărești: *Sușman* sau turcești: *Hasan* < tc. *Hassan* < arab. *hasanum* „frumos“, *Hamza*, foarte răspândit și la albanezi. În general, formele străine au înregistrări izolate. Unele, ca *Micle*, *Miclea*, *Baldovin*, *Amza* se înscriu în repertoriul românesc din perioadele următoare sau ca *Moga*, *Haneș* se reîntâlnesc în inventarul numelor de familie actuale. Altele sunt prezențe efemere, dispărând ulterior.

Prezența unui prenume străin între înregistrările documentare nu înseamnă identificarea unei persoane cu aceeași etnie. Numele poate fi purtat de un român sau de o persoană străină de oricare altă etnie, stabilită în Țara Românească. De pildă, numele armenesc *Sahac* apare, într-un document din anul 1450, ca prenume, într-o familie purtătoare de nume autohtone, trecute în pomelnicul mânăstirii Cozia, fiindcă au dăruit bunuri mânăstirii: *Radul*, soția sa *Stana* și fiii săi *Cazan*, *Radul*, *Sahac*. Numele *Sahac* este transmis prin tradiție patronimică, pentru că frații săi, boieri în Divanul domnesc, sunt identificați cu numele *Cazan a lui Sahac* și *Radul a lui Sahac*.

Numele străine împrumutate sunt integrate în sistemul onomastic românesc, fiind selectate în denotație o dată cu cele autohtone. În cadrul aceleiași familii, prenumele atribuite relevă amestecul de forme onomastice de diferite origini (slave, românești, cumane) și cu diferite valori (religioase, laice): într-un document din anul 1441, *Stanciul Moenescul* este înregistrat împreună cu cei cinci feciori ai săi: *Moian*, *Stoica*, *Sin*, *Vlad*, *Mihail*, cu șase nepoți, fiii fiului său *Moian*: *Aldea* și *Moian* și o fată *Stanca*, precum și *Serban*, *Coman*, *Mihail*, fiii celui de al doilea fiu *Stoica*. De asemenea, în altă familie sunt înregistrați *Roman* și frații săi *Dan*, *Radul*, *Micul*, *Mușat*, *Stoica*.

Mențiunile documentare din secolul al XV-lea sunt reprezentative pentru modalitatea de transmitere a prenumelui în familie, în linie directă de la tată la fiu, fixată prin tradiție. Astfel, un document din anul <1441>, arată că numele *Moian* purtat de tatăl lui *Stoian Moenescul* din

Moenești este transmis întâiului născut al lui Stoian, *Moian* care îl dă fiului său, *Moian*. Tradiția numelui cuprinde deja patru generații: străbunic, bunic, nepot/ strănepot. Numele *Moian* aparține întemeietorului satului *Moenești*, satul de baștină al familiei. Și alte documente ne furnizează informații prețioase pentru cunoașterea sistemului popular de denotație, privind atribuirea numelor personale după o linie genealogică: *Badea* Ciutin cu fiii săi: *Badea*, *Slavul*, *Radul*, *Neacșu*, *Branislav* și fiul său *Badea* (anul 1445), *Hamza* cu nepotul său *Hamza* (anul 1496), *Ban* feciorul lui *Ban* vornic (anul 1498) sau după numele fratelui: lui *Cârstea* cu fiii săi *Stănilă*, *Vlaicul*, *Stoian*, *Stan*, *Stoica* și *Cârstiian* și lui *Cârstiian*, fratele său cu fiicele sale... (anul 1500).

Uzul prenumelor duble este la început. O primă atestare izolată din anul 1437: *Radul Stan*, fiul lui *Bâră*, suficient de clară, atrage totuși atenția asupra riscului de a considera ca prenume dublu o formulă denominativă cu supranume patronimic. De altfel, un *Radu al lui Stan* apare într-un act din 1409, fără legătură cu locul înregistrării numelui dublu evocat anterior.

Prenumele feminine alcătuiesc o serie mai restrânsă, din motive de ordin social, pe care le-am expus în capitolul introductiv. Frecvențele nu sunt reprezentative, ci doar orientative. Structura inventarului de nume feminine reproduce în linii generale pe cea a numelor bărbătești. Se remarcă prezența numelor religioase specific feminine: *Maria* (5), *Anca* (4) < *Ana*, *Marina* (2), *Catalina* < *Ecaterina* (1), *Elena* (1), sau a celor care alcătuiesc pereche cu numele bărbătesc corespunzător: *Cârstiiana* (1), *Tudora* (1). Sunt consemnate și trei nume monahale feminine: *Eupraxia*, *Magdalena* și *Samonida*.

Prenumele feminine cu bază lexicală sunt rare: *Mica* (2), *Buna* (1). Preluat probabil pe cale cultă, numele *Margareta*, destul de răspândit ca nume princiar, mai ales la curtea maghiară, apare în 2 înregistrări sub forma scurtată (hipocoristică): *Marga*.

Prenumele laice feminine de origine slavă includ forme caracteristice: *Staia* (2), *Calea* (1), *Vișa* (1). Prenumele cele mai frecvente sunt perechile feminine ale unor prenume bărbătești: *Stana* (6), *Stanca* (6), *Neaga* (3), *Rada* (3), *Neacșa* (2), *Vlădaia* (2), *Voica* (2), *Boba* (1), *Dobra* (1), *Pârvana* (1). Multe dintre aceste nume sunt creații feminine românești. Ca și la numele religioase, constituirea perechilor de nume masculine și feminine corespunde tradiției denominative de transmitere a numelui de la o generație la alta, nu numai la descendenții în linie

bărbătească, dar și la urmașii de sex opus. Numele feminin se formează de la cel masculin, prin derivare cu sufixele *-a: Neag /Neaga; -ia: Vlad /Vlădaia* etc.

Ca o noutate a antroponimiei secolului al XV-lea se înregistrează, la o dată timpurie, împrumuturi neogrecești în seria prenumelor feminine, care include și formele onomastice: *Chera, Cherața și Caloiana*. Primele două nume provin de la nume comune ale vocabularului: *Kerá, Kira* „doamnă“ < grec. *kyros* „autoritate“ și *kerátsa* „madame“, probabil contaminată, după opinia lui N. A. Constantinescu cu *kirátsa* „femeie rea“. Cel de al treilea nume este perechea feminină a numelui bărbătesc *Caloian/Caloianu*, legat de sărbătoarea populară cu același nume, atestat în secolul al XII-lea, ca supranume al împăratului Ioan I Comnen și al țarului vlahilor și bulgarilor, *Ionită Asan*, < grec. *kalós* „frumos“ și *Ioannes*.

Un număr mic de prenume masculine au formă feminină: *Chera, Gherghina, Dobrița*, probabil prin preluarea numelui mamei (nume matronimic), în cazuri speciale, în absența unei recunoașteri paterne sau a identității paterne etc.

Supranumele individual complementar sau adițional. Criteriul de identificare a supranumelui complementar este, ca și în cazul prenumelor, poziția secundă în structura formulei denominative duble. Supranumele individuale complementare înregistrate în secolul al XV-lea în Țara Românească sunt de trei tipuri, după cum se formează pe baza unor a) nume de persoană; b) elemente lexicale; c) nume de locuri. a) Supranumele care provin de la nume de persoană indică descendența pe linie paternă (patronim) sau maternă (matronim), precum și relația de căsătorie (nume marital) sau cea de rudenie directă: frate (adelfonim).

Supranumele patronimice fixează fie prenumele sau numele de botez al tatălui: *Tatomir Ursea*, mai rar, al unui strămoș, fie supranumele (porecla) acestuia. În poziția de supranume patronimic apar atât numele religioase, cât și cele laice. Supranumele de acest fel sunt înregistrate în variante diferite, realizate fie flexionar, prin cazurile nominativ: *Nan Pascal* și genitiv: *Drăgoi al Banului (Banov)*, fie derivativ, prin sufixe cu valoare patronimică: *Radul Vintilescul*. Dintre formele latine moștenite, numele *Udriște* < lat. *Hadrianus*, are 5 atestări în secolul al XV-lea, cu 2 ipostaze onomastice: nume unic, în anii 1493, 1492 și 1494, și supranume patronimic, ocupând a doua poziție în cadrul numelui dublu: *Manea Udriște* (anul 1457), *Dragomir Udriște* (anul <1457–1461>). Supranumele patronimic devine ereditar, fiind transmis de *Manea Udriște*,

menționat într-un document din anul 1439, fiului său *Dragomir Udriște*, înregistrat în anul 1485 <1485>, care apare în alt document cu numele *Dragomir a lui Manea*.

La identificarea supranumelui, ca și a prenumelui, trebuie totuși să avem în vedere că în secolul al XV-lea se înregistrează, e drept, foarte rar, și unele formule denominative duble / mixte cu prenumele așezat după numele de familie, ceea ce îngreuiază sau face nesigură indicarea prenumelui: *Cont Mihai, Han David*. Când cele două poziții ale numelui dublu sunt ocupate de prenume, religioase sau laice, alegerea supranumelui este aproape imposibilă: *Cârștian Petru, Radul Porca*. Supranumele complementare în cazul nominativ provin din formule denominative de identificare explicită a filiației: *Stan sin Tatul, Radul Stan sin Bâra*.

Foarte numeroase sunt numele duble /mixte în care prenumele tatălui (patronimic) este redat sub forma cazului genitiv. Forma românească a numelui în cazul genitiv este reconstituită din forma genitivului slav (notat în paranteză în transcriere românească): *Vâlcsan al lui Florea (Florev), Stoica a lui Vintilă (Vintilev)*. De multe ori, reconstituirea supranumelui este dificilă, mai ales pentru formele străine rare. Tot în spiritul tradiției scrisului de cancelarie, semnalăm tendința de a nota, prin forme slave cu terminațiile *-ev* și *-ov*, atât ale supranumelor românești în cazul nominativ, cât și ale celor în cazul genitiv.

Cel de al doilea procedeu de fixare a supranumelui complementar/ aditional patronimic este cel derivativ: se adaugă la forma supranumelui un sufix specific, numit chiar sufix de descendență sau sufix patronimic. Sufixarea patronimică a supranumelui are două aspecte legate de denotația populară sau de cea oficială, de cancelarie. În sistemul românesc, se folosesc sufixe onomastice tradiționale ca *-escu*, adăugate formei supranumelui individual: *Stanciul Moenescul* (anul 1441), *Vintilă Florescul* (anul 1478-1489), *jupan Drăghici Vintilescul* (anul 1491), *Radul Vintilescul* (anul 1488). Cele trei exemple sunt nume boierești, care atestă circulația timpurie a sufixului *-escu* în onomastica românească. Ultimul nume apare și sub forma *Radul a lui Vintilă (Vintilov)* (anul 1498), ilustrând valoarea patronimică a sufixului *-escu*. În notarea oficială, de cancelarie, supranumele patronimic este redat, de multe ori, prin derivarea cu sufixe slave culte, cum este *-eschi* și *-ischi*, adăugate la forma românească a numelui tatălui: *Cârstea Pleșeschi* (anul 1424), *Oprea Oprischi* (anul 1482). Forma artificială a sufixului slav nu are circulație; ea poate reda în scris sufixul românesc *-escu*.

În general, adaptarea numelor românești la forma genitivului slav a fost dificilă și nu a urmat nici o regulă. În scris, supranumele patronimice sunt redade, mai întâi, prin adăugarea terminației genitivului slav -a: *Albula, Bratula*. Mulți specialiști, ca N. A. Constantinescu, susțin punerea în circulație a acestor genitive slave, care explică extinderea numelor masculine cu terminația -a, a celor calendaristice chiar: *Cosma, Duca, Foca*, a celor albaneze: *Ghica, Leca*, a celor aromânești: *Bura, Meta, Nota, Pana* etc. Printre sufixele patronimice de adaptare a genitivului slav se numără și sufixul -ea, care a adaptat, pe de o parte, formele românești la exprimarea genitivului slav: *Buzea, Coltea* etc., iar, pe de altă parte, numele slave la sistemul românesc: *Manea, Vrancea, Vâlcea* etc. De cele mai multe ori, formele de genitiv ale numelor de persoană folosite ca patronim sunt redade prin terminațiile slave: -ev, -ov, -ici, -evici, -ovici, care sunt sufixele de exprimare a posesivului slav. Deși a fost probată echivalența acestora cu sufixele patronimice românești, nu întotdeauna ele traduc o formă românească în -escu. În general, sufixele posesive slave se folosesc neriguros, deși precizia denumirii în actele de proprietate este foarte importantă. De obicei, se utilizează mai multe terminații pentru același nume: *Vintilev, Vintilov, Manevici, Manovici*. Formele autentice ale numelor erau date de multe ori uitării, adâncindu-se deosebirea dintre forma orală, populară și cea scrisă a numelui. Unele supranume prezintă sufixe patronimice de circulație sud-slavă, ca -ici, în alternanță cu sufixe de redare a genitivului: *Stan Negrovici* (anul 1451) este înregistrat într-un document din același an ca *Stan Negreva*.

Pe lângă prenume, în poziția de supranume patronimic, se pot identifica în actele secolului al XV-lea nume proprii care au funcționat ca supranume individual unic. Este cazul numeroaselor supranume afective (porecle), devenite transmisibile urmașilor. La a doua generație supranumele pierde motivația inițială, afectivă, indicând doar linia de descendență: *Neag Taurul* etc. Este cazul faimosului supranume *Dracula* al voievodului român *Vlad Țepeș*, moștenit de la tatăl său, *Vlad Dracul* (*Vlad cel Bătrân, Vlad Basarab cel Mare*). Porecla tatălui, plină de sugestii sângeroase, se explică prin Ordinul Dragonului, primit de acesta în 1431 de la regele Sigismund de Luxemburg, ca simbol al apărării religiei contra ereziei husite. Colierul acestei decorații, întruchipând dragonul răsturnat, învins, ca și veșmântul ceremonial de catifea roșie cu o manta verde, purtate cu mândrie de Vlad cel Bătrân, au jucat un mare rol în fixarea poreclei. Dragonul va figura pe blazonul familiei întemeiate

de Vlad cel Bătrân, a *Drăculeștilor*. Supranumele *Drăculea* a fost moștenit de fiul acestuia Vlad Țepeș, sub forma hipocoristică și diminutivală *Drăculea*, probabil *Dracul cel mic*, fiul *Dracului*, sau direct de la supranumele colectiv *Drăculești*. Varianta *Dracula*, *Dragula* este forma de adaptare străină a numelui românesc *Drăculea*. Simplă poreclă transmisă ereditar, supranumele *Dracula*, sugerând vampirismul și spiritul malefic, nu are nimic comun cu cruzimea lui Vlad Țepeș, nici cu legendele sângeroase ulterioare. La baza majorității supranumelor care au devenit ulterior nume de familie nu stă, de fapt, porecla inițială a unui strămoș, de individualizare unică, ci un patronim care a vehiculat această poreclă.

De asemenea, supranumele patronimic poate fi redat printr-un nume străin, a cărui origine este uneori imposibil sau greu de precizat, sau printr-un nume românesc deformat prin grafie, prin pronunție, prin circulație. Dintre numele de acest fel din documentele secolului al XV-lea, menționăm: *Alagoz stolnic*, *Petec Babușin*, *Cazan Bilbaneș*, *Busaga/Vuşaga*, *Mircea Buțcat paharnic*, *Stanciul Cortofleş*, *Stoica Curcmaz*, *Stanciul Dohoret*, *Dragomir Ruhât*, *jupan Sarandino*, *Neagul Șula*, *Dragomir Țacal*, *Zamona*.

Între supranumele înregistrate regăsim în anul 1429 și forma *Caraja comis*, care notează varianta de grafie sau de pronunțare a numelui aromân sud-dunărean *Caragea*.

Alături de supranumele patronimice se înregistrează, mult mai rar, supranume matronimice și maritale. Supranumele de descendență pe linie maternă (matronimice) se folosesc în cazul copiilor bastarzi și al celor orfani sau părăsiți de tatăl lor, mama administrând, în acest caz, bunurile familiei. Matronimul are valoare juridică ca și patronimul. După cum arată materialul documentar al veacului al XV-lea, formarea matronimelor se face după modelul patronimelor, flexionar prin formele de caz nominativ al numelui mamei: *Voico Dobrița* (anul 1457) sau prin cazul genitiv: *Vladul Stancăi* (anul 1465). Numele de persoană cu forme feminine la numele bărbătești formează supranume ambigue din punctul de vedere al funcției patronimice sau matronimice: *Stanu Mândrii* (anul <1478–1481>).

Numele boierului *Radul al lui Furcă*, notat *Furcovici*, atestat în anul 1492, este reprezentativ pentru felul în care un supranume (poreclă) funcționează ca un patronimic.

b) Supranumele formate pe baza elementelor lexicale (supranumele delexicale) sunt reprezentate în onomastica secolului al XV-lea prin

forme de calificare, de identificare etnică etc., obiective sau afective, porecle: *Stanciu Ceapă*, *Badea Piper stolnic*, *Mircea Buză* etc. Formele lexicale comune devenite supranume fac parte din câmpuri semantice diferite. Dintre supranumele cu valoare obiectivă cele mai bine reprezentate în antroponimia muntenească din această perioadă sunt cele de identificare sau caracterizare etnică: *Stoica Rusul* (anul 1415), *Tatul Sârb/Sârbul*, *Stepan Turcul*. Nu toate supranumele etnice au la bază nume comune. Răspândirea prenumelor etnice în onomastica anterioară explică circulația supranumelor de acest tip: *Alămanu*, *Coman*. Cu aceeași valoare calificativă apar supranumele legate de numele de meserii. Unele dintre acestea sunt încă la limita dintre numele comune și cele proprii: într-un document din anul <1487–1494> este menționat *Dan pușcar* cu frații săi. În documentele următoare aceeași persoană este înregistrată ca *Dan pușcarul*, identificarea tinzând spre individualizare.

Motivat sau nemotivat, cuvintele creatoare de supranume calificative, afective, desemnează, mai ales, obiecte din universul casnic: *Borcan*, *Bucșa* (< *bucșă* „căptușeală de metal la butucul roții carului, scobitura în lemn în care se îmbucă altă bucată“). *Bucșe pitar*, *Cârlig grămatic*, *Cojoc*, *Gogoașe stolnic*, *Sucală vistier* (< *sucală* „unealtă de depănat pe țevi firul de la războiul de țesut“), *Lal Bolovan*, *Stoica Corman* (< *corman*, *cormană* „parte a plugului care răstoarnă brazdele“). Consemnarea funcției sau a rangului boieresc arată că aceste nume populare sunt răspândite în medii sociale diverse, chiar în rândurile clasei boierești. Multe supranume au valoare calificativă apreciativă sau peiorativă, specifică poreclelor: *Cârpițul*, *Dolofan*, *Dușman*, *Grozav*, *Gureș*, *Lăudat*, *Stângaciul*, *Sprinten*; *Gheorghe Afumatul*, *Stan Costișatul*, *Cazan Crețul*, *Dumitru Ghizdavet* (< *ghizdav* „frumos, arătos, plăcut“), *Antonie Lungul*, *Stan Nebuneica*, *Gheorghe Obraz*, *Drăgușin Orbul*. Indirect și numele de animale sau de păsări sugerează tot calități sau defecte umane, dacă nu sunt legate de întâmplări memorabile din viața celui căruia i se aplică porecla: *Stanciul Șoimul vornic mic*, *Neag Taurul (Ganea Taurul)*.

În secolul al XV-lea sunt înregistrate pentru prima oară supranume (porecle) compuse: *Taeîncoș* slugă domnească (anul <1437–1438>). Ca și în cazul altor tipuri de supranume, cele provenite de la nume comune sunt transmisibile ereditar ca patronime. Astfel, supranumele poate fi purtat de membrii familiei: într-un document din anul 1463 sunt menționați *Radoslav Subt Coastă*, *Brata Subt Coastă*.

c) Supranumele locale individualizează persoana după locul obârșiei, după moșia deținută în proprietate etc.: *Danciul Dijanul din Dijani*,

Coman Făgărășanul, Stoico Hârseanu (anul <1437–1446>), *Dobre Runceanul, Dragomir Izvoranul*. Identificarea prin numele locului de baștină se face, în majoritatea cazurilor, prin formule denominative explicite: *Dragomir de la Segarcea* (anul 1415). Supranumele locale se formează prin derivare de la un nume de loc, prin adăugarea unor sufixe specializate ca *-anu, -eanu*. Supranumele individuale locale trebuie să fie puse în legătură cu numele de grup/supranume colective locale, atestate într-un document din anul 1431, prin care acordă drepturi *rucărenilor, argeșanilor, târgoviștenilor, târgșorenilor, săcuianilor, gherghiceanilor, brăilenilor (brăiloveanilor), buzăianilor, floceilor*.

Derivarea numelor de persoană. Alături de funcționalitatea onomastică a formelor atestate, un aspect important al onomasticii istorice din secolul al XV-lea este cel al structurii formale a numelor de persoană din sistemul antroponimic medieval. Bogăția materialului documentar permite cunoașterea nu numai a sufixelor cu care se formează numele de persoană românești, ci și a tipologiei lor. Se poate observa prezența majorității sufixelor din onomastica românească. Numărul de forme înregistrate ne indică frecvența și productivitatea anumitor sufixe. În cele ce urmează vom descrie sistemul de derivare onomastică din secolul al XV-lea, prin prezentarea sufixelor detașate din formele onomastice istorice. (În șirul de exemple, forma cea mai veche este însoțită de menționarea primei atestări a formei în secolul al XV-lea.)

a) Sufixe lexico-onomastice:

-an (sufix de origine slavă, augmentativ și local): *Andrian, Balaban, Cârștiiian, Dâlban, Galian, Iuban, Jitian, Maican, Negovan, Stoian, Stoican, Șarban, Trămândan, Tudoran* (anul 1424), *Vârban*;

-aș (sufix de agent și diminutival): *Rutaș* (anul 1437);

-co, -că, -ca (sufix de origine slavă, diminutival): *Ivanco, Milco, Chircă, Roșca*;

-ean, -eanu (sufix de origine slavă, local): *Danciul Dijanul din Dijani* (anul 1453), *Coman Făgărășanul, Dragomir Izvoranul, Moldovean spătar, Dobre Runceanul*;

-easa (sufix de origine latină, moțional): *Stăneasa* (anul 1840), *Lucșineasa/Lucșăneasa, Stroiasa, Voineasa*;

-ei (sufix diminutival): *Rădei, Slăveiu* (anul 1465);

-el (sufix de origine latină, diminutival): *Mogoșel* (anul 1497);

-escu (sufix de origine latină, patronimic): *Stanciul Moenescul* (anul 1441), *Vintilă Florescul, jupan Drăghici Vintilescul, Radul Vintilescul*;

-eș (sufix de origine slavă, diminutival și de acomodare a sufixelor străine): *Galeș, Gureș, Mareș, Mateș* (anul 1425), *Utmeș* (anul 1415);

-eț/-eață (sufix de origine latină, diminutival): *Știrbeț* (anul 1465), *Vrabeț; Bârleață* (anul 1486);

-ică (sufix de origine latină, diminutival): *Mițică* (anul 1487);

-in/-ina (sufix de origine greco-latină, diminutival): *Babușin, Balin, Cânădin, Gavalin* (anul 1424), *Mladin, Rădin, Rusin; Gherghina* (anul 1415);

-iș, -ișa (sufix diminutival): *Oprișa paharnic, Oprișe* (anul 1469);

-iță (sufix de origine latină, diminutival): *Rădiniță* (anul 1495);

-oi, -oaia (sufix de origine latină, augmentativ și peiorativ, la feminin, marital): *Berivoi, Drăgoi, Honoi* (anul 1437), *Pârciulovoaia*;

-oș (sufix de acomodare a numelor străine, maghiare): jupan *Chicoș, Dragoș* (anul 1467), *Mogoș*;

-ui (sufix de origine latină, diminutival): *Furdui, Măcui* (anul 1484);

-uș (sufix diminutival și de acomodare a numelor străine): *Maleuș Micleauș* (anul <1429>);

-uț (sufix de origine latină, diminutival): *Ceucuț (Ciocuț) gramatic* (anul 1487);

b) Sufixe onomastice:

-ache (sufix neogrecesc, diminutival): *Ianache* (anul 1417). Atestare timpurie. În lucrările de specialitate este considerat împrumut din secolul al XVI-lea;

-ău, -eu (sufix de acomodare a numelor străine): *Cârjău, Cârjeu* (anul 1478);

-ea, -ia (sufix patronimic și de adaptare a formelor străine): *Aldea, Badea, Balea, Borcea, Bordea, Botea, Bratea, Bunea, Buzea, Cândeal, Cânda, Cârstea, Ciorea, Curcea, Draculea, Fârcea, Fusea, Gârdea, Godea, Hânsea, Hințea, Macrea comis, Manea, Mânea, Milea, Mircea, Mustea, Oancea, Pârlea, Pilea, Piprea, Ratea, Rodea, Sinea, Solcea, Stancea, Stânciulea, Solea, Tughea, Ursea Vasea* (anul 1415), *Vânjea, Voicea, Voinea, Buia, Diia jupan* (anul 1464), *Goia, Stoia*. Sufixul -ea se atașează ulterior formelor articulate cu articol hotărât sau celor care prin terminație sunt asimilate cu formele articulate: *Pahulea*. Numele derivate cu sufixul -ea alternează cu cele terminate în -e, sufixul fiind interpretat ca o formă de articol hotărât din care se reface o opoziție nearticulat/articulat: *Micle/Miclea, Pârve/Pârvea* (anul 1437), *Bobe /Bobeia, Negre /Negrea ; Pahulea /Pahule, Man/Manel/Manea*;

-*ici* (sufix sud-slav, patronimic): *Drăghici* (anul 1421), *Draghici*;
-*ilă* (sufix de origine slavă, de acomodare onomastică): *Brătîlă*,
Frătîlă, *Guţilă*, *Mihăilă*, *Mirilă*, *Negrilă*, *Stănilă* (anul 1415), *Stoilă*,
Sutilă, *Vintilă*;

-*oiei-oia* (sufix de origine sud-slavă, hipocoristic): *Boe*, *Brătivoie*,
Goe, *Neagoe*; *Goia*, *Stoia*;

-*ota*, *-otă* (sufix greco-slav, probabil patronimic): *Capotă*, *Dobrotă*
(anul 1424), *Dragotă*, *Hârgota paharnic*, *Lumota*, *Nanotă*;

-*şa* ((sufix de origine slavă, hipocoristic): *Tepşa* (anul 1497);

Nu au fost introduse în această clasificare sufixele slave culte, de cancelarie, care nu au avut circulație: *-eschi*, *-ischi*, *-ev*, *-ov*.

Sistemul de denotație. În secolul al XV-lea, în Țara Românească, numele unic al persoanei continuă să funcționeze, ca și astăzi, în planul denotației directe, în vorbire.

Numele duble se răspândesc în defavoarea numelui unic, punând în circulație supranume complementare/aditionale cu diferite valori : patronimice, matronimice, maritale, calificative, etnice, locale. Numele duble se fixează într-o formă pe cale de a se oficializa. Se poate spune că onomastica documentelor din secolul al XV-lea surprinde constituirea a două subsisteme de denotație personală: unul popular, de circulație orală și altul oficial, de circulație scrisă.

Antroponimia din Moldova. Numele de persoană din documentele moldovenești din secolul al XV-lea probează caracterul unitar al onomasticii românești din toate provinciile istorice. Numeroasele similitudini cu antroponimia din Țara Românească, inventarul asemănător de forme, tendințele denominative comune indică apartenența celor două arii la același sistem onomastic. Cu intenția de a evidenția acest fapt, prezentarea pe care o facem antroponimiei din Moldova are un caracter pronunțat comparativ. Orice evaluare paralelă a onomasticii din cele două provincii istorice trebuie să țină seama, însă, că numărul documentelor din secolul al XV-lea, privitoare la Moldova (570 în seria completă) este dublu față de cel al documentelor din Țara Românească (288 în aceeași ediție). În consecință, numărul total de înregistrări ale numelor de persoană este mai mare în documentele moldovenești decât în cele din Țara Românească și procentajele cresc corespunzător.

Numele unic. În secolul al XV-lea, formele onomastice moldovenești prezintă, în general, aceleași tipare denominative, oscilând între

numele unice și cele duble, pe cale de a se impune. Nu se înregistrează deosebiri nici în privința alcătuirii numelui unic și a celui dublu, precum nici în repartitia lor socială. Cu toate acestea, tendința de dezvoltare a denominației duble este mai accentuată în Moldova, respectiv, numele unice apar mult mai rar. Numele unice sunt mai puține în Moldova, deși totalul înregistrărilor onomastice este mai mare. Se poate observa că numele unice se păstrează numai în anumite situații, când identitatea purtătorului este precizată și prin alte elemente. De pildă, la numele unic exprimat prin prenume, masculin sau feminin, în unele cazuri, individualizarea persoanei se face explicit prin precizarea mai multor relații de familie decât descendența pe linie paternă, eventual, maternă: *Anușa*, fiica *Fedcăi*, mama lui *Lazor Piscul*, sora lui *Manoil Șerbescul* sau *Băloș*, nepotul lui *Petru Vilna*, frate cu *Lazor* etc. De asemenea, menționarea rangului boieresc sau a funcției persoanei era considerată suficientă pentru individualizarea suplimentară: *Iurie stolnic*, *Costea vistier*, *Andreico ceașnic*, *Alexa spătar*, *Cozma ușar* etc. În funcție de mărimea rangului boieresc, numele persoanei este precedat de un termen de reverență *jupan*, potrivit tradiției, sau *pan*, după moda poloneză, care arată apartenența celui numit la clasa aristocratică, și, implicit, notorietatea acestuia. În același timp, numeroși boieri din divanul Moldovei adaugă prenumelui un supranume, urmând o tendință care se va accentua în perioadele următoare. Numele duble sunt pe cale de a înlocui treptat numele unic. Preponderența numelor mixte, alcătuite din prenume și supranume, este semnul dezvoltării sistemului oficial de identificare a persoanei.

Prenumele. Specializarea funcțională a formelor onomastice în denominația individuală directă sau în cea suplimentară este evidentă. Numele de botez/ prenumele sunt constituite într-un inventar cu o structură asemănătoare celei pe care o prezintă și repertoriul onomastic muntenesc. Diferențele se observă numai la nivelul formelor onomastice concrete sau, mai ales, la cel al frecvențelor înregistrate. Preponderența prenumelor religioase este mai accentuată în onomastica moldovenească, probabil și datorită unei diversificări extinse a unui nume de botez, multiplicat prin numeroase diminutive sau hipocoristice. Numele de botez *Andrei /Andreiu*, prezent și în inventarul onomastic muntenesc, are foarte multe variante: *Andreica*, *Andreico*, *Andreicu*, *Andrica*, *Andrică*, *Andriicu*, *Andreias*, *Andriaș*, *Andrieș*, *Andrușco*, *Andrușu*. De asemenea, numele feminin *Maria* își formează o familie numeroasă prin derivări și simplificări multiple, unele necunoscute în Țara Românească: *Mara* (1),

Marena (8), *Mărena* (2), *Marina* (4), *Mărina* (2), *Marișca* (2), *Marușca* (13), *Mărușca* (4), *Măria* (2), *Măriuța* (3). Această proliferare a prenumelor, mai mult decât oricare altă particularitate, constituie specificul onomasticii moldovenești.

Și în Moldova numele de botez alcătuiesc două serii de forme destinate denominației bărbătești și feminine. Toate numele de botez masculine sunt selectate din inventarul hagiografic sau calendaristic general, dar ordinea frecvențelor, după numărul de atestări ale fiecărui nume, este schimbată. Cu toată relativitatea evaluării acestui ultim aspect, redăm mai jos o ierarhie a numelor de botez bărbătești din Moldova, după numărul total de atestări din secolul al XV-lea (forma citată este cea calendaristică, numărul mențiunilor incluzând și pe cele populare). Pentru o mai bună orientare, redăm numărul atestărilor moldovenești (prima cifră din paranteză) comparativ cu cel al înregistrărilor din Țara Românească (al doilea număr din paranteză): *Ioan* (77/25), *Petru* (52/25), *Ștefan* (32/11), *Mihail* (29/22), *Teodor* (29/15), *Luca* (19/3), *Toma* (19/1), *Lazăr* (10/1), *Nicolae* (9/12), *Alexandru* (9/1), *Andrei* (9/3), *Manoil* (9/0), *Gheorghe* (7/8), *Ilie* (7/0), *Marco* (6/2), *Matei* (6/1), *Ignat* (6/0), *Filip* (5/0), *Crăciun* (4/4), *Pavel* (4/2), *Maxim* (4/1), *Gavril* (3/2), *Sava* (2/2), *Grigore* (2/2), *Dimitrie* (1/16), *Constantin* (1/4), *Martin* (1/2), *Antonie* (1/1), *Cristian* (0/12).

Din aceste date, se constată, în primul rând, circulația aceluiași nume de botez religioase în ambele provincii istorice, ceea ce dovedește unitatea inventarului onomastic creștin românesc. Dacă se ține seama de volumul dublu al atestărilor din Moldova, observăm că, în ambele arii, numele *Ioan*, *Petru*, *Mihail*, *Teodor* au o largă răspândire, iar *Crăciun*, *Maxim*, *Grigore*, *Pavel*, *Gavril*, *Sava*, *Martin* au frecvențe reduse. Pre-numele *Roman* (20/9), formă care își întemeiază tradiția românească mai mult pe sugestia etnică decât pe cea religioasă, este răspândit în egală măsură în ambele provincii istorice și, probabil, și în Transilvania, unde este frecvent până astăzi. Circulația sa în aria moldovenească, extinsă prin derivate ca *Romașco* (anul 1462) și *Românel* (anul 1472), este sporită de prezența între numele voievodale.

Deosebiri apar în legătură cu preferințele onomastice, într-o regiune sau alta, pentru anumite prenume/ nume de botez. Înregistrările documentare din cele două provincii indică predilecția denominativă pentru nume ca *Ioan*, *Toma*, *Luca*, *Lazăr*, *Alexandru*, *Ștefan*, *Andrei*, *Matei*, *Marco*, în Moldova și pentru: *Dimitrie*, *Nicolae*, *Cristian*, în Țara

Românească. Distribuția numelor de mai târziu nu mai corespunde acestei departajări, care poate fi întâmplătoare în sursele documentare ale epocii. De asemenea, în Moldova apar unele nume neînregistrate în documentele muntenești din aceeași perioadă: *Manoil* (9), *Ilie* (7), *Ignat* (6), *Filip* (5), *Manoli* (4).

Numele de botez/prenumele masculine din Moldova apar adesea în forme populare, exclusive: *Jula* (2), *Julea* (1), *Giulă* (1), *Giulea* (1) < *Iuliu*, *Iulie*; *Iachim* (2) < *Ioachim* sau care coexistă cu cele calendaristice culte: *Ion* (64) / *Ioan*; *Giurgiu* (47), *Ghiorgi* (2), *Giurgel* / *Giurcea* (8), *Gavrilă* (1), *Gavriul* (1), *Jurja* (1) / *Gheorghe*; *Lazor* (10) / *Lazăr*; *Neculai* (6), *Nicoară* (5), *Necoară* (3), *Nicola* (3), *Nicula* (3), *Niculae* (1), *Nicolai* (1) / *Nicolae*; *Pătru* (4) / *Petru*; *Indrea* (1) / *Andrei*; *Vasile* (9), *Vasâle* (1) / *Vasilie*, *Vasile*.

Un prenume poate avea mai multe variante populare, probând existența unor multiple filiere de pătrundere a numelor de persoană religioase în sistemul onomastic românesc: *Tador* (19), *Toader* (14), *Toder* (4), *Todor* (2), *Tudor* (1) / *Teodor*. Dintre variantele populare, *Nicoară* (*Nicora* anul <1432–1433>), *Necoară* (anul 1483), *Indrea* (anul 1469), aparțin grupului restrâns de nume de botez românești, considerate ca moștenite prin forma lor modelată după regulile evoluției fonetice. Aceste nume nu au fost înregistrate decât în spațiul moldovenesc și în cel transilvănean.

Productivitatea accentuată a prenumelor masculine înregistrate în Moldova, în veacul al XV-lea, se exprimă în serii hipocoristice și derivate amplu diversificate. De exemplu, numele de botez *Ioan*/*Ion* alcătuiește cea mai cuprinzătoare serie hipocoristică și derivativă: *Oana* (2), *Oană* (41), *Oancea* (14), *Oanică* (1), *Oanciul* (1), *Oanța* (6), *Oanță* (3), *One* (1), *Onea* (2), *Once* (1), *Oncea* (1), *Onica* (1), *Onică* (6), *Onicică* (1), *Onicica* (2), *Oniță* (1), *Onța* (1), care se adaugă seriei derivate de bază: *Ioanăș* (2), *Ioaniș* (3), *Ionașco* (4), *Ioniță* (5). De asemenea, numele de botez *Mihail* dezvoltă, prin scurtare sau derivare, o serie onomastică destul de largă: *Mihalco* (1), *Mihăilaș* (1), *Mihăilă* (6), *Mihău* (2), *Mihnea* (1), *Mihno* (1), *Mihul* (25), *Mihlea* (2), *Mihnea* (2), *Mihuță* (1).

Majoritatea formelor scurtate sau derivate funcționează ca prenume independente. De altfel, unele nume de botez înregistrate în Moldova au fost împrumutate în sistemul onomastic românesc numai ca forme hipocoristice: *Cozma* (18) < grec. *Kosmas*. Numărul înregistrărilor unor hipocoristice, de exemplu *Coste(a)* (36) depășește uneori frecvența

prenumelui de bază: *Constantin* (1), sugerând, de asemenea, un împrumut direct al formei scurtate. Există, în inventarul medieval moldovenesc, forme simplificate (hipocoristice) comune ambelor arii istorice românești (prima cifră notează numărul mențiunilor documentare moldovenești, cea de a doua pe al celor din Țara Românească): *Nan* (10/17), *Ștefu(l)* (6/3), *Cârstea* (13/11), unele predominante în Moldova: *Coste(a)* (36/5), *Mihul* (21/2), *Iuga* (9/2). Altele caracterizează numai onomastica moldovenească, continuând o tradiție anterioară: *Duma* (26) < *Dumitru* sau apărând pentru prima oară în secolul al XV-lea, uneori anterior înregistrării formelor calendaristice corespunzătoare: *Ilea* (anul 1445) = (9 atestări) < *Ilie*, *Hrăste* (anul <1430–1431>) = (4 atestări) < *Cristian*, *Costin* (anul 1431) = (3 atestări) < *Constantin*, *Dima* (anul 1461) = (3 atestări) < *Dimitrie*, *Lie* (anul 1414) = (3 atestări) < *Ilie*, *Lazea* (anul 1436) = (3 atestări) < *Lazăr*, *Iușa* (anul 1404) = (1) < *Gheorghe*. Varietatea formelor scurtate înregistrate pentru același prenume se explică, în mare măsură, prin căile de acces diferite nu numai ale numelor de botez, dar și ale hipocoristicelor, în inventarul onomastic medieval moldovenesc. Se disting filiere onomastice nord-slave (ucrainene): *Iurie* (18), *Iurca* (1), *Iura* (1) < *Gheorghe*, *Ivan* (15), *Ivanco* (9), *Ivu* (6), *Ivașco* (32), *Ivașcu* (2) < *Ioan*, *Vasco* (10) < *Vasile*, *Fedco* (2), *Fetco* (1) și *Fedor* (1) < *Teodor*, *Oleșco* (1) < *Alexandru*, grecești: *Iancu* (9), precum și maghiare, prin intermediul formelor transilvănene: *Șandru* (24), *Șandro* (2), *Șandrea* (2), *Șandra* (1). Fiecare dintre variantele hipocoristice dezvoltă ulterior propria tradiție, distinctă de cea a prenumelui de bază.

Locul precumpănitor al derivatelor, în general, și al celor diminutive, în special, în repertoriul onomastic constituie, de asemenea, o trăsătură specifică a antroponimiei moldovenești. Aproape toate numele de botez au și variante derivate cu sufixe diminutive afective: *-aș*, *-eș*, *-el*, *-ișor*, *-ică*, *-iță*: *Alexăndrel* (1), *Cârștișor* (1), *Cozmiță* (1), *Dumitraș* (1), *Giurgică* (2), *Iliaș* (17), *Ilieș* (2), *Ioniță* (2), *Petraș* (3), *Petrică* (6), *Petrișor* (2), *Petriță* (1), *Românel* (1), *Șandrică* (1), *Șendrică* (4), *Șandrișor* (1), *Șefănel* (1). Sufixul de origine ucraineană *-așco* și varianta sa românească *-așcu* formează o serie derivativă bine reprezentată, începând cu secolul al XV-lea: *Gligorașco* (1), *Ionașco* (2), *Pătrașco* (2), *Pătrașcu* (2), *Romașcu* (3). Frecvențele sunt modeste, dar modelele derivate sunt bine conturate.

Ca și în Țara Românească, numele clericale, mai ales cele monahale, manifestă tendința de a se diferenția de numele mirenești prin

atribuirea unor forme onomastice calendaristice mai rare: *Anthim, Afanasie, Anastasie, Chiprien, Eustatie, Domentian, Dosoftei / Dositei, Ghenadie, Ghedeon, Gherondie, Ilarion, Paisie, Tarasie, Varlaam.*

O sursă bogată pentru constituirea repertoriului onomastic moldovenesc medieval o reprezintă numele biblice: *Aaron / Aron (2), Avram (3), David (7), Iachim (6), Iacob (2), Ieremia (3), Iosif / Osif (3), Isac (2), Isaia / Isaiu (8), Moise / Moişă (2), Solomon (2).* Majoritatea sunt ne-calendaristice. Atestate izolat în Țara Românească, numele de proveniență cultă, biblică au în Moldova circulație populară, fiind destul de răspândite.

Alături de formele onomastice religioase, în documentele moldovenești din secolul al XV-lea, se înregistrează o serie de nume laice, create pe baza unor cuvinte ale vocabularului limbii române. Numărul lor este ușor mai mic decât cel al numelor similare înregistrate în Țara Românească (30/20), dar coincidența formelor este evidentă și surprinzătoare. Aria continuă a unor nume delexicale muntenești și moldovenești reconfirmă unitatea onomasticii românești medievale, în ciuda separării teritoriale și administrative a țărilor române. Prenumele de acest fel, pe care le vom cita cu numărul de atestări în Moldova / Țara Românească au forme identice și frecvențe asemănătoare: *Mic/Micul (21/11), Albu(l) (10/16), Badea (5/24), Bucur (3/5), Fătu (2/1), Grozav (1/1), Lupșal/Lupșe (1/1), Mușat (3/3), Puiul (1/1), Șerba (1/0), Șerbea (1/0), Șerbu (3/3),* își consolidează tradiția, datând, la unele dintre ele, din primele secole de documentare istorică. Forma moldovenească *Mic*, în alternanță cu *Micul*, clarifică și proveniența delexicală a acestui nume, considerată nesigură, în favoarea unei mai sigure adaptări a numelui personal *Micula*. Pe lângă aceste nume tradiționale, cu frecvențe destul de ridicate, sunt înregistrate, în Moldova, prenume care nu se regăsesc în inventarul onomastic medieval munteneșc: *Mălin (1), Măndre / Măndrea (5), Zorea (1).* Ultimul nume citat corespunde, ca radical, numelui slav sudic: *Zoran*, prezentând un sufix specific de adaptare românească. Ca și supranumele *Zorilă*, este adecvat atribuirii motivate a prenumelui, pentru a marca nașterea în zori a unui copil, legătura cu verbul *a zori*, pe care o susține Iorgu Iordan, fiind mai puțin probabilă.

Supranumele individuale unice, cele mai multe calificative obiective, dar și unele afective (porecle), provin, în ambele arii onomastice considerate, din aceleași câmpuri semantice: universul casnic: *Cârlig, Ciorbă, Corlat, Foali, Ghiocu, Pojar, Știubei, Veriga*; calități și defecte umane:

Furău, Jumătate, Lungu, Pitic; animale, păsări, insecte: *Lupul, Cucu, Uliu, Purice*; corpul omenesc: *Căpătână, Cosiță, Pântece, Ureacle, Ureche*; meserii: *Croitoru, Zlătaru*; etnice: *Coman*. Într-un document datat aproximativ 1481, este menționat și prenumele *Soltan*, notat probabil cu pronunția sa populară. Dacă nu reprezintă un împrumut străin, maghiar, de pildă: *Zoltan*, acest prenume poate proveni de la cuvântul comun *sultan*, fiind perechea masculină, mai rară, dar mai devreme atestată, a prenumelui feminin *Sultana*. De altfel, forma onomastică feminină *Sultana* este mai greu de explicat prin descendența directă din numele comun *sultan*, căruia îi lipsește forma feminină corespunzătoare.

În ceea ce privește onomastica de origine slavă, documentele moldovenești din secolul al XV-lea menționează o serie de prenume, unele devenite supranume patronimice, înregistrate și în documentele din Țara Românească. Se poate vorbi, așadar, de un fond onomastic comun și în cazul împrumuturilor slave. Acesta este alcătuit din forme onomastice mai vechi, atestate în veacurile anterioare, cu o tradiție consolidată, cele mai multe adaptate la sistemul antroponimic românesc.

În același timp, se constată, în Moldova, o scădere semnificativă a numărului de atestări ale prenumelor de origine slavă, incluse în fondul de bază al onomasticii românești. Ierarhizarea acestor prenume, după frecvența mențiunilor documentare în cele două provincii istorice, corespunde, în linii generale, circulației lor reale: *Stan* (38/59), *Vlad* (20/38), *Stanciu(l)* (18/58), *Radu(l)* (17/97), *Danciu(l)* (15/12), *Dan* (13/22), *Brat/Bratu(l)* (10/10), *Mircea* (8/14), *Neagu(l)* (7/15), *Vâlce/Vâlcu(l)* (7/11), *Stroe* (5/7), *Dadu(l)* (5/3), *Neagoe* (4/18), *Balea* (4/8), *Vlaicu(l)* (3/11), *Voico/Voicu(l)* (3/11), *Stoica* (1/57), *Vâlcău* (1/8), *Dobrel/Dobru(l)* (1/4), *Oprea* (0/15), *Vintilă* (0/7), *Dragl/Dragu(l)* (0/5), *Pârvel/Pârveu(l)* (0/5), *Bran* (0/4), *Stoel/Stoia* (0/4), *Vâlcsan* (0/3), *Preda* (0/3). Diferențele între cifrele reprezentând numărul mențiunilor documentare moldovenești / muntenești sunt cu atât mai mari, cu cât numărul documentelor muntenești este la jumătatea celor moldovenești. Prenumele *Stan*, care ocupă primul loc în ierarhia moldovenească, ca *Radu* în cea muntenească, trebuie să fie evaluat după un raport al înregistrărilor de 38/118. Chiar prenume ca *Danciu(l)* și *Dadu(l)* care, în cifre absolute, au mai multe înregistrări în Moldova decât în Țara Românească, trebuie situate într-un raport real de 15/24 pentru numele *Danciu(l)* și de 5/6 pentru numele *Dadu(l)*. Nici un prenume de origine slavă din Moldova nu este înregistrat exclusiv sau mai des decât forma

sa corespunzătoare din Țara Românească, în schimb există prenume muntenești de origine slavă, neînregistrate în Moldova: *Oprea, Vintilă, Drag/ Dragu(l), Pârve/Pârveu(l), Bran, Stoe/ Stoia, Vâlcsan, Preda*.

O uniformizare târzie a numelor de origine slavă din onomastica românească ascunde specificul regional al formelor și al circulației lor. În cadrul derivatelor onomastice, apar în Moldova, pentru prima oară, forme hipocoristice, diminutive și peiorative caracteristice, neîntâlnite în alte arii: *Dobruleț* (1) < *Dobre/Dobru, Dragan* (3), *Drăgan* (1), *Drajan* (1), *Draghie* (3) < *Drag/ Dragu, Balicică, Baliță* (3), *Baloș, Băloș* (2) < *Balea*. Numele etnic *vlah* „român“ este reluat în forma slavă *Vlașin*, care apare ca prenume în trei mențiuni documentare. Legat de tradiția descălecatului Moldovei, prenumele *Dragoș* se remarcă printr-o largă difuziune, fiind înregistrat documentar de 13 ori în veacul al XV-lea. De asemenea, apar exclusiv în câteva mențiuni moldovenești prenumele *Cerna* și *Cernat* (anul 1428) < sl. *cernu* „negru“, intrat și în vocabular, mai ales, ca participiu verbal *cernit* „negru, (ulterior) îndoliat“. Cele două prenume de origine slavă sunt legate, fără îndoială, de apariția, în aceeași perioadă, a numelui *Cernislav* (anul 1434).

Multe dintre formele onomastice slave, care au circulat ca nume unice nu s-au impus în fondul stabil de prenume românești, dar se regăsesc în multe nume de familie actuale: *Bala, Balan, Bârlă, Coșcă/ Coșcu, Grăd, Grădiu, Gârdu, Gruban, Sin*.

Din punctul de vedere al adaptării formelor slave, se remarcă diminuarea numărului de variante neadaptate în favoarea celor adaptate prin terminații românești specifice, redăte uneori ca forme articulate.

În onomastica moldovenească continuă tradiția numelor slave compuse, dar declinul acestor forme este evident. În afara prenumelor *Dragomir* (15/37) și *Stanislav/Stănilav* (1/5), cu frecvențe inferioare formelor similare muntenești, celelalte nume slave compuse: *Branislav, Dragoslav, Dobromir, Neagomir, Radomir, Radoslav, Tatomir, Vladimir, Vladislav*, nu mai apar în documentele din Moldova. În schimb, izolat, se înregistrează forme noi ca: *Aldomir, Balosin, Balomir, Cernislav, Dragosin, Stanimir*.

Onomastica documentelor moldovenești din secolul al XV-lea se distinge și prin preluarea unor împrumuturi neoslave, unele care au rezistat, altele care s-au pierdut ulterior. Printre formele onomastice efemere se numără prenumele *Boris*, cu trei înregistrări, care nu s-a impus în antroponomia românească. Cele mai multe împrumuturi sunt

ucrainene, importate direct de la populația ucraineană, stabilită în Moldova. Numele ucrainene sunt înregistrate fără mențiuni asupra etniei purtătorului. Le consemnăm fără a avea siguranța adoptării lor de către români. În orice caz, unii dintre purtătorii acestor nume sunt persoane integrate în viața socială românească: *Grinco* sau *Hrincu*, precum și *Hodco*, *Știbor* sunt numele unor boieri din Divanul Moldovei, ca și *Horaet* care este vistier. Uneori numele împrumutate de la populația ucraineană apar alături de supranume românești, fiind atribuite unor persoane, probabil, de etnie română: *Hodco al lui Crețu*, *Hodco Costici* (*Costea*) postelnic. O formă a românizării unor nume ucrainene este derivarea diminutivală cu sufixe specific românești: într-un act din anul 1466 este menționat *Fedorel*, fiul lui *Fedor*. Uzul celor două nume de persoană în mediul românesc este dovedit indirect de numele fratelui lui *Fedor*, *Toader*, care poartă același nume: *Teodor*, dar într-o variantă populară românească.

Între prenumele atestate în Moldova sunt forme străine, în special, maghiare, de diferite origini, neadaptate sau adaptate la sistemul românesc: *Blaș* (1) < lat. *Blasius*, *Deniș* < grec. *Dionisios*, *Laslău* (2), *Lațco* (9) < sl. *Vladislav*, *Leurinț* (2) < lat. *Miclăuș* (3), *Miclouș* (7), *Miclea* (6) < lat. *Nicolaus*, *Mogoș* (2) < magh. *Mogos*, *Neagăș* (1), *Tamaș* (4) < *Thomas*. Pătrunderea numelor maghiare se face de cele mai multe ori direct, prin persoane strămutate în Moldova. Migrația transilvăneană în această regiune învecinată este puternică la începutul secolului al XV-lea, asociindu-se cu o intensă acțiune de catolicizare, inclusiv prin infiltrare etnică în zonele vestice al Moldovei: ceangăi, secui etc. Uneori, prenumele străine, deși românizate, sunt purtate de persoane aparținând unor familii alogene, considerate în acest fel după numele celorlați membri: *Blaș* este fiul lui *Ghelebi Miclouș* < magh. *Miklos* și fratele lui *Domoncuș* (*Damacuș*/ *Domocuș*) < magh. *Domokos* stolnic (anul 1409). Este adevărat, că funcția de stolnic a unui membru din aceeași familie, indică o integrare socială deplină în mediul românesc. Orientându-ne tot după contextul onomastic (diferiți membri ai familiei) în care apare un nume de persoană, constatăm că unele prenume străine sunt adoptate în familii românești. Astfel, *Miclouș*, fiul lui *Tâmpa*, este frate cu *Giurgiu*, *Iancul* și *Mihău* (anul 1443). De multe ori, prezența unui nume maghiar împrumutat nu este concludentă în legătură cu etnia persoanei: într-un document din anul 1418, *Ardău* < probabil magh. *Erdő*, împreună cu *Pitic*, *Ghiocu* și *Bucur* sunt întăriți pe moșia lor Sărbeștii.

Dintre numele de origine cumană nu se mai păstrează în antroponomia Moldovei decât *Berindei* (1) și etnicul *Coman* (8), cu rezerva că ultimul nume, este de fapt, o formă românească cu bază lexicală.

Datorită relațiilor politice ale Moldovei cu Lituania sau Polonia, pătrund, pe cale cultă, forme onomastice străine, dintre care prenumele *Vitold / Vitolt* este cel mai bine reprezentat, fixându-se ca supranume patronimic în forma *Vitoltescu* și ca supranume colectiv în toponimul *Vitoltești*. Unele nume germane din aria onomastică moldovenească: *Herman, Herțea* au fost preluate, mai mult prin aceste filiere onomastice, decât prin intermediul onomasticii transilvănene. Asemenea nume se răspândesc prin persoane stabilite sau împrumutate în pământul Moldovei, ca *Didrih* Buceaschi, staroste al Podoliei și al Cameniței, cumătrul lui Iliș voievod, care primește danie domeniul domnesc (anul 1443), precum și întăriri de moșii (anul 1448).

Prenumele feminine înregistrate în hrisoavele Moldovei sunt mai numeroase decât formele similare muntenești, prezentând o mare varietate de forme originale. Majoritatea acestora, înregistrate izolat, nu s-au fixat ulterior în onomastica românească. Și în Moldova, numele religioase feminine se impun prin frecvență, stabilitate și productivitate: *Anna/Ana, Anastasia, Ileana* (1), *Maria* (4), *Mara* (1), *Marena/Mărena* (6), *Marina* (4), *Marta* (3), *Marușca* (9), *Măgdălina* (1). Numele slave sunt mai rare: *Cerna* (3), *Chiajna* (1), *Grada* (1), *Neaga* (1). Formele hipocoristice: *Lola, Nastasia* (2), *Naste/Nasta/Nastea* (9) < *Anastasia*, și cele diminutivale: *Anușca* (9), *Anghelina* (2), *Draghița* (1) funcționează ca nume independente. Numele de botez cu forme diminutive sunt mai des înregistrate decât prenumele de bază: *Ajna/Ana* (4), *Anușca* (9). În unele cazuri se înregistrează numai diminutivul: *Dobrușa* (1), *Sofica* (2), *Zoica* (2), în absența formei de bază *Dobra, respectiv, Sofi(i)a, Zoe*.

Ca nume monahale feminine sunt înregistrate forme calendaristice culte: *Antonida, Fevronia*, care nu au circulație populară, nici în epoca medievală, nici mai târziu.

Prenumele feminine cu bază lexicală sunt mai frecvente decât cele muntenești, prezentând forme rar întâlnite în onomastica românească: *Ghinda* (2), *Luna* (1), *Motruna* (1), *Matușita, Negrita* (1). Numele *Mușca* (2) este pus de N. A. Constantinescu în relație cu forma lexicală comună *moașa*, femininul substantivului *moș*, deși poate fi interpretat și ca un hipocoristic de la prenumele specific moldovenesc *Mușata*. Printre prenumele feminine delexicale moldovenești apar și forme etnice: *Armanca*,

Rusca, nelegate de etnia purtătoarei. În orice caz, particularitatea onomasticii românești de a prelua numele comune etnice ca prenume se accentuează în secolul al XV-lea. Faptul prezintă interes, pentru că, alcătuiește un aspect exclusiv al denominației medievale.

Prenumele laice feminine de origine slavă sunt rare, integrându-se, probabil, ca și prenumele masculine de aceeași origine, în tendința de diminuare a uzului acestor forme onomastice. Numai câteva prenume dintre cele înregistrate în Țara Românească: *Stana* (3), *Neagșa* (*Neagștia*) (1), *Staiia* (1), *Vișa* (1) se regăsesc în inventarul onomastic moldovenesc. Specifice ariei moldovenești sunt formele onomastice feminine ucrainene: *Fedca*, *Fetca*, *Fedora* < *Teodora*, *Olenca*, *Oliușca* < *Alexandra*, *Vasutca* < *Vasilie*, reperate în contextul românesc al altor nume specific românești. De exemplu, una dintre purtătoarele numelui *Fedca* este fiica lui *Marmură*, sora lui *Toma* și a lui *Giurgiu*. Unele nume feminine sunt dificil de interpretat în perspectivă etimologică: *Maicolea*, *Tuzoana*.

Numele duble. După mărturiile documentare, în Moldova secolului al XV-lea numele dublu se impune în sistemul onomastic românesc. Au fost înregistrate 592 de nume duble. Majoritatea prenumelor sunt însoțite de supranume, pentru unele dintre acestea existând dovezi asupra caracterului lor transmisibil pe cale ereditară. Numărul mare al formulilor denominative duble este unul dintre aspectele care se evidențiază la prima lectură a documentelor moldovenești. Atestate încă din secolul al XIV-lea, numele duble își consolidează tradiția. În secolul al XV-lea, uzul numelor ereditare, de fapt, a numelor de familie, cu două secole înaintea actului juridic care le oficializează, situează onomastica românească la nivelul sau chiar înaintea altor sisteme onomastice europene.

Structura numelor duble se dovedește a fi, în general, stabilă: prenume + supranume complementar/aditional. Supranumele nu precede numele de botez/prenumele în cadrul unei formule de denotație, decât ca o excepție, care ridică uneori semne de întrebare asupra identificării corecte a prenumelui, respectiv, a supranumelui: *Barbă Stan*, menționat ca atare într-un document din anul 1437. În schimb, la numele duble *Ciunca Stan* și *Ciunca Giurgiu*, atestate indirect în anul 1455, este clară poziția secundă a prenumelui. Cu toate acestea, și în onomastica moldovenească, criteriul de identificare a numelui complementar, ca și al prenumelui, rămâne, în general, poziția în structura formulei denominative duble. Se constată, de asemenea, prezența supranumelui exclusiv pe lângă prenume masculine. Prenumele feminine nu sunt niciodată

identificate sau individualizate suplimentar. Se pare că un rol hotărâtor în fixarea numelor duble l-a jucat și poziția socială a purtătorilor, de obicei, capi de familie, cu drepturi bine precizate în relațiile de proprietate, identificați ca moștenitori.

În secolul al XV-lea în Moldova se generalizează aceleași modele de constituire a supranumelor care însoțesc prenumele: a) nume de persoană cu valoare patronimică, matronimică sau maritală; b) elementele lexicale cu valoare calificatoare obiectivă sau afectivă (porecle); c) nume de locuri cu funcție identificatoare.

a) Supranumele care indică descendența pe linie paternă a persoanei alcătuiesc cel mai răspândit model de individualizare suplimentară a prenumelui. Numărul relativ mare de mențiuni documentare ale unor nume duble în sursele moldovenești relevă diferitele structuri ale supranumelor patronimice. Acestea se exprimă atât flexionar, prin prenumele/supranumele tatălui (mai rar, al unui bunic, strămoș) la cazul nominativ: *Andriaș Căliman / Baliță Bârlici* sau la cazul genitiv: *Dumitru al lui Badea / Ștefan al lui Jumătate*, cât și derivativ, prin sufixul specializat *-escu(l)*, adăugat la prenumele / supranumele patern (se subînțelege al unui bunic, strămoș): *Tador Vlădescul / Crăciun Purcelescul*.

Prenumele de la baza supranumelui patronimic poate fi religios: *Duma a lui Isaie* sau laic: *Ivașco Vladicicu*, creație românească: *Vasile Șerban* sau împrumut străin: *Duma Uranie*, nume de botez: *Petru Mihail* sau hipocoristic: *Nan Oană*. Din punct de vedere formal, prenumele poate fi simplu: *Ion Stan* ori derivat cu un sufix: *Danciul Julici < Julea + -ici* sau cu două sufixe: *Bob Oprișac < Oprea + -iș + -ac*.

Supranumele tatălui (al bunicului sau al strămoșului) este dificil de identificat mai ales în cazul unor forme delexicale: *Vasile Albul*, datorită confuziei cu supranumele propriu-zis al descendentului.

Supranumele patronimice în nominativ, asemănătoare numelor de familie actuale, sunt mult mai puțin numeroase decât cele în cazul genitiv. Cele citate mai sus: *Andriaș Căliman, Ivașco Vladicicu, Petru Mihail, Nan Oană, Ion Stan* sunt aproape singurele înregistrate. Supranumele patronimice sunt reprezentate uneori de forme onomastice străine autentice, indicând etnia familiei, în cazul în care forma lor este specifică pentru un anumit sistem onomastic, sau împrumutate în sistemul românesc: *Iliaș Bonta, Ivan Cautiș, Ioan Cormeleu, Stanciul Cormohuz, Ion Cupcici, Mihail Dolh, Stroișor Drujă, Boris Golovat, Bode Hârje, Dan Mesehnă, Costea Orâș, Danciul Pardos, Costea Perecichi, Stanislav*

Rotompan, Bratul Stravici (Straovici), Iliș Sanga, Ivan Surinschi, Dan Uncleat, Giurgiu Vereșeac, Giurgiu Vlișniță, Ilie Vucenic.

Cele mai numeroase sunt supranumele patronimice exprimate în cazul genitiv. Exprimând descendența directă, forma de genitiv, care ocupă poziția a doua în formula denominativă de acest tip, indică exclusiv prenumele tatălui: *Coste al lui Andronic, Dumitru al lui Badea, Ivașcu al lui Bratei, Mihail al lui Coșco, Stanciul al lui David, Costea al lui Dragoș, Danco al lui Giurgiu, Duma al lui Isaie, Ivașco al lui Lațco, Oană al lui Manea, Mic al lui Voinea* etc. (Forma românească a supranumelui la cazul genitiv, pe care o cităm este dedusă din forma genitivului slav care apare în document.) Celelalte supranume patronimice din documentele secolului al XV-lea pot arăta prenumele tatălui, mai rar, cât și supranumele acestuia: *Ivașco al lui Balosin, Coste al lui Biro, Boris al lui Brae, Duma al lui Brae, Iurie al lui Brae, Costea al lui Brătîlă, Iachim al lui Caliiian, Hodco al lui Crețul, Dragomir al lui Mândrea, Ivașco al lui Uncleat, Ivașco al lui Usteclă.*

Supranumele patronimice derivate cu sufixul: *-escu(l)* alcătuiesc o serie denominativă destul de extinsă (54 de atestări) față de cele consemnate în aceeași perioadă în documentele Țării Românești (4). Atestate pentru prima oară în secolul al XIV-lea, în Țara Românească (anul 1387) și în Moldova (anul 1392), formele onomastice derivate cu sufixul *-escu(l)* reapar în secolul al XV-lea în sursele documentare moldovenești (anul 1409: *Stan Preutescul*) și muntenești (anul 1441: *Stanciul Moenescul*).

Baza de formare a derivatelor cu sufix patronimic *-escu(l)* este:

a) prenumele tatălui: *Petru Bratescul* (< *Bratu, Bratea*), *Ioaniș Borilescul* (< *Borilă*), *Oană Cândescul* (< *Cânde, Câdea*), *Mihai Cârștianescul* (< *Cârștian*), *Giurca Dragotescul* (< *Dragotă*), *Iancul Miclescul* (< *Micle, Miclea*), *Ion Negoescu* (< *Neagoe*), *Oană Sinescul* (< *Sin*), *Roman Temeșescul* (< *Tamaș*), *Ivașco Vitoltescu* (< *Vitolit*), *Petru Vlașinescul* (< *Vlașin*), *Tador Vlădescul* (< *Vlad*), *Ivul Voinescul* (< *Voinea*);

b) supranumele patern: *Dragoș Albescul* (< *Alb, Albul*), *Toma Băcescul* (< *Bacea, Baci*), *Isaia Băloșescul* (< *Băloș, Baloș*), *Crăciun Belcescul* (< *Belcea, Belciu*), *Tatul Berivoescul* (< *Berivoie*), *Brăescul* (< *Brae, Braia*), *Vlașin Crețescul* (< *Crețul*), *Oancea Doljescul* (< *Dolh, Dolj*), *Duma Dulcescul* (< *Dulce, Limbădulce*), *Toader Gănescul* (< *Ganea*), *Ivașco Goenescul* (< *Goian*), *Băloș Horgescul* (< *Horga, Horgea*), *Mic Jăurescul* (< *Jaur?*), *Vlașin Mogoșescul* (< *Mogoș*),

Toader Moicescul (< *Moicea*), *Mihail Moimescul* (< *Moimă?*), *Ion Negrilescul* (< *Negrilă*), *Serba Păușescul* (< *Păuș*), *Luca Pârcălăbescul* (< *Pârcălăbul*), *Bratul Pleșescul* (< *Pleșa*), *Balea Plopescul* (< *Plop*, *Plopul*), *Ignat Popescul* (< *Popa*), *Ion Purcărescul* (< *Purcaru*), *Ilie Purcelescul* (< *Purcel*), *Stan Preutescul/ Preuțescul*, (< *Preutul*), *Nicoară Sârbescul* (< *Sârbu*), *Andrieș Slujăscul* (*Slujea?*), *Toader Trudescu* (< *Trudă*, *Trudea*), *Vlad Zlătărescu* (< *Zlătaru*).

Prezentarea pe larg a acestor forme onomastice permite unele observații atât asupra sufixului *-escu(l)*, cât și asupra bazei antroponimice de derivare a supranumelui. Sufixul *-escu(l)* provine din sufixul adjectival moștenit *-esc*, *-ească* (< lat. *iscus*), care derivă nume comune indicând calitatea, felul obiectului, asemănarea sau originea. Forma onomastică a sufixului rezultă din articularea cu articol hotărât a sufixului *-esc*, potrivit gradului de cunoaștere sau de determinare a persoanei pe care o denumim. Este interesant că, și în sistemul onomastic latin, formele derivate cu sufixul *-iscus* aveau preferențial o funcție onomastică. Formarea unui supranume de descendență cu ajutorul sufixului *-escu(l)* de la numele patern nu este întotdeauna directă. De foarte multe ori, un supranume colectiv format cu sufixul *-ești(i)*: *Vitoltțești* de la numele unui înaintaș: *Vitolt* (boier în sfatul țării) precede supranumele individual: *Ivașco Vitoltescul*. În acest caz, supranumele indică simultan descendența și apartenența la un grup social/familie.

Sufixul *-escu(l)* are o valoare exclusiv onomastică, pentru că derivă numai nume de persoană, în cadrul căreia îndeplinește o funcție patronimică de indicare a genealogiei sau a filiației. În forma de singular, rareori, sufixul se regăsește în nume de locuri. Forma de plural a sufixului: *-ești(i)* are, de asemenea, valoare antroponimică, alcătuind supranume colective care exprimă descendența comună (din același strămoș) a unui grup de persoane sau apartenența lor la o familie. Prin fixarea ca nume de sate sufixul *-ești(i)* capătă valoare toponimică specifică.

Unele dintre formele înregistrate în secolul al XV-lea oscilează în privința notării articolului hotărât *-l*. De asemenea, sufixul *-escu(l)* este adesea concurat de sufixul patronimic slav *-ici*, impus mai mult pe cale cultă, oficială: *Belcescu / Belcici*, *Bârtescu / Bârlici*, *Șerbescu / Șerbici*.

În privința bazei de derivare, aceasta poate fi o formă atestată, frecventă, dar și o formă necunoscută: *Andrieș Slujăscul* (*Slujea?*), sau de nerecunoscut într-o variantă greșită /coruptă etc.: *Mihail Moimescul* (< *Moimă?*), pe care le marcăm cu semnul întrebării. De foarte multe

ori, datorită existenței în sistem a mai multor variante de la același nume este imposibil să restabilim exact forma prenumelui sau a supranumelui patern: *Toma Băcescul* (< *Bacea*, *Baciu*). De altfel, numai atestarea documentară a numelui înaintașului poate da certitudine unei reconstrucții genealogice pe baza patronimului. Istoria numelui *Dulcescul* este semnificativă din acest punct de vedere. Forma *Dulcescul* cu varianta *Dolcescul* apare ca supranume ereditar al fraților *Duma Dulcescul* (anul 1438) și *Mircea Dulcescul* (anul 1449). Mențiunile anterioare ale numelui lui *Duma Dulcescul* din anul 1435 consemnează forma *Dima Limbădulce* și *Duma a lui Limbădulce* (*Duma a lui Dulce*), ca forme intermediare de stabilire a supranumelui patronimic. Iată, așadar, că drumul de la numele înaintașului, boierul *Limbădulce*, atestat la 1433, la supranumele patronimic al descendentului: *Dulcescul* este ocolitor și plin de schimbări. Fără informațiile documentare, stabilirea provenienței numelui ar fi greșită, o persoană numită *Dulce* neexistând de fapt.

Tot prin probe documentare se poate stabili transformarea supranumelui patronimic în nume ereditar, de fapt, în nume de familie neoficializat, deși consemnarea lor în actele juridice sau administrative ale epocii este o formă de senioficializare. De obicei, frații purtători ai aceluiași supranume patronimic sunt menționați împreună: „Unde au fost casa lui *Dobrăcin* și *Bratul Pleșescul*“ (anul 1427).

Alături de supranumele patronimice, în materialul documentar al secolului al XV-lea privitor la Moldova, se înregistrează, mult mai rar, supranume matronimice și maritale. Supranumele matronimice în cazul nominativ: *Ștefan Orgoaie* < *Orgoaia* și cele în genitiv: *Ion Bulbosii* < *Bulboasa* sunt forme izolate. Mai frecvente sunt numele maritale, influențate parțial și de sistemul onomastic slav care marchează forma feminină a supranumelui bărbătesc. Cele mai multe nume maritale se formează prin sufixare moțională cu ajutorul sufixelor *-easa*: *Ciumuleasa*, *Ana Nimăiasa*, *Marușca Stroiasa* și *-oaia* *l-oea*: *Comisoae*, *Icoșoae*, *Văleșoae*. Numele maritale sunt derivate de la prenumele sau supranumele soțului, și, uneori, după cum arată exemplul *Comisoaie*, de la un nume comun derivat cu sufix moțional, desemnând rangul soției după cel al soțului: *comis* > *comisoaie* > *Comisoaia*.

b) Supranumele formate de la nume comune alcătuiesc o serie bogată de forme în onomastica moldovenească. În tipologia supranumelor, în această categorie se includ, mai ales, formele de calificare obiectivă, dar și subiectivă, afectivă (poreclele). Creația românească își

pune amprenta pe aceste nume, care uneori reprezintă extensii figurate ale unor nume comune. Problema dificilă a acestor supranume este cea a departajării lor de supranumele patronimice, în cazul în care porecla tatălui (a bunicului, a strămoșului) devine ereditară.

Câmpurile semantice implicate în denotația personală prin supranume de calificare (în ordinea numărului de atestări) privesc: calități/defecte fizice sau morale: *Oană Bărbosul, Stan Cretul, Lațco Furul, Manoil Gârbovul, Miclea Greul, Giurgiu Jumătate, Petru Lungul, Mihail Nevolnic, Bratul Netedul, Iacuș Pântecosul, Toader Pitic, Ivașco Podobitu, Mihail Scumpul, Giurgiu Stângaci*; nume de meserii: *Stan Aprodul, Giurgiu Blidaru, Durnea Ceatariul, Mic Crai, Mihai Croitor, Iuga Pățurnicherul, Cozma Pivniceriu, Cernat Ploscar, Opriș Rășpop, Ion Tălmaciu, Ștefan Zugraf*; nume de animale: *Oană Berbece, Ștefan Brebu, Ion Mânzu, Ivașco Murgul, Ion Porcu, Coman Șalău*; corpul omenesc: *Barbă Stan, Oană Pântece, Ion Ureacle (Urechie, Ureche)*; mediu natural: *Giurgiu Găurice, Giurgiu Piatră, Radul Pisc, Stan Poiană*; mediu casnic: *Giurgiu Cotet, Ștefan Foați, Mihail Oțel, Lână Rugină, Mihlea Tavă*; etnice: *Axinte Frâncu, Manoil Grecu, Stan Sârbul, Giurgiu Ungureanu*; nume de culori: *Mic Albu, Giurgiu Galbenu, Cristea Negru*.

Supranumele delexicale compuse sunt forme afective, expresive ca *Limbădulce*. Ca și supranumele delexicale simple, aceste forme dezvăluie unul dintre cele mai captivante aspecte ale sistemului denominativ românesc, inventivitatea poreclelor.

c) Supranumele de proveniență locală nu corespund, ca mărime a inventarului și ca răspândire, celorlate tipuri de supranume, patronimice și calitative. În documentele secolului al XV-lea se înregistrează trei asemenea supranume *Giurgiu Drăgușanul, Cristea Iucășeanul, Toader Pobrăteanul*. O explicație a acestei slabe difuziuni stă în preferința onomasticii moldovenești de identificare a obârșiei locale prin formule denominative explicite: *Jurj de la Frătăuți, Giurgiu de la Volhoveț* etc.

Sistemul de denotație personală. Moldova secolului al XV-lea se caracterizează printr-un sistem denominativ personal bine încheat, caracterizat succint de următoarele particularități:

a) numele unic a cedat deja locul numelui dublu cel puțin în denotația oficială;

b) prenumele și supranumele complementare funcționează, în cadrul numelui dublu, ca forme paralele de identificare a persoanei;

c) dezvoltarea supranumelor patronimice, în general, și a celor derivate cu sufixul de descendență *-escu(l)*, în special, se încadrează în procesul de formare a numelor de familie;

d) uzul onomastic al supranumelor complementare le transformă în forme ereditare, fixate întregii familii.

e) supranumele este pe cale de a se transforma în nume de familie, consacrat semioficial de actele juridice medievale.

2. Numele de persoană românești în secolul al XVI-lea și al XVII-lea

Prezentarea onomasticii românești din secolul al XVI-lea și al XVII-lea este legată de descrierea etapelor anterioare ale evoluției sistemului antroponimic românesc. La începutul secolului al XVI-lea, onomastica românească depășește fazele de fixare și de consolidare a sistemului denominativ, aflându-se în faza uzului propriu-zis, în cadrul istorico-social al epocii medievale târzii, prelungindu-se, însă, dincolo de limitele acesteia.

O cercetare a etapelor de evoluție a antroponimiei românești, pe baza mărturiilor documentare, pune în lumină caracterul unitar al denotației personale în perspectivă istorică și sincronică, în perimetrul tuturor ariilor onomastice. În secolele al XVI-lea și al XVII-lea se prelungesc formele onomastice și funcțiile lor din veacurile anterioare, amplificându-și răspândirea, o dată cu creșterea naturală a populației. Deosebirile dintre onomastica acestei perioade și cea anterioară sunt doar cantitative și de frecvență. Desigur, unele forme onomastice dispar, altele sunt introduse prin împrumuturi dictate de modă sau de atracția noului, dar aceste schimbări, de obicei, superficiale, nu afectează structura stabilă a inventarului.

Continuitatea sistemului onomastic din secolele al XVI-lea și al XVII-lea cu cel din secolele anterioare, precum și aspectele comune ale denotației onomastice din diferitele arii românești, ne-au îndemnat să renunțăm, de teama repetiției inerente, la descrierea comparativă a antroponimiei medievale pe provincii istorice. Am recurs la o caracterizare sintetică a onomasticii epocii, respectând, însă, coordonatele descrierilor precedente pentru a da coerență prezentării generale. De altfel, datorită amplei documentații istorice, o descriere detaliată a onomasticii românești din cele două secole merită o lucrare separată.

În secolele al XVI-lea și al XVII-lea, onomastica românească este mult mai bine reprezentată în sursele istorice cunoscute. Numărul actelor medievale se amplifică, atingând cifra de 2681, numai cele privitoare al Țara Românească în secolul al XVI-lea. Numărul atestărilor sporește la cote considerabile, corespunzător numărului persoanelor denumite. Cu toate acestea, se constată cu surprindere că, numărul real al formelor onomastice în uz se modifică foarte puțin, întrucât creșterea are în vedere mențiunile repetate ale fiecărui nume. Inventarul de nume proprii cuprinde constant aproximativ aceleași forme, perpetuate în denotația mai multor persoane. Această particularitate a sistemului onomastic medieval, care acoperă cu un număr limitat de forme necesități denominative în continuă creștere, nu a fost încă evidențiată în studiile de onomastică istorică. Ea nu rezultă din evaluări generale ale onomasticii medievale, ci numai din abordarea diferențiată pe etape evolutive a sistemul onomastic medieval.

Numele unic. Din punctul de vedere al sistemului denominativ, în secolele al XVI-lea și al XVII-lea, numele unice și cele duble sunt principalele forme de manifestare a denumirii personale, atât în perspectiva circulației populare a formelor onomastice, cât și a consemnării lor în actele interne ale cancelariei domnești feudale. Între mențiunile onomastice ale epocii, numele unice ocupă o poziție dominantă față de numele duble. De asemenea, în cadrul numelor unice, se constată statistic preponderența prenumelor asupra supranumelor individuale

Prenumele. În sistemul onomastic românesc medieval din secolele al XVI-lea și al XVII-lea funcționează două serii de nume de botez / prenume, specializate în denotația individuală masculină și, respectiv, feminină. Seria masculină este mai bogată în forme atestate decât cea feminină și, implicit, este mai diversificată, mai bine structurată. Formele onomastice ale celor două serii apar fie ca nume unice, fie în cadrul numelor duble, dar, întotdeauna ca elemente de identificare directă a persoanei. Atât seria masculină, cât și cea feminină înscriu două tipuri de forme onomastice: religioase și laice. Caracterul religios sau laic (profan) al numelor are în vedere proveniența numelor din surse religioase sau laice și nu distribuția lor în mediul clerical sau mirean.

Concurența dintre numele religioase și cele laice în onomastica medievală are ca rezultat, în secolele al XVI-lea și al XVII-lea, o întărire a pozițiilor numelor religioase, a căror difuziune crește foarte mult.

Inventarul numelor religioase rămâne stabil în această perioadă. Mențiunile documentare ale epocii nu aduc schimbări în lista celor mai răspândite nume de botez hagiografice: *Ioan, Nicolae, Gheorghe, Constantin, Petru, Ilie, Dumitru, Mihail, Gavril, Andrei, Vasile, Ștefan*, care coincide cu cea a principalelor sărbători anuale dedicate marilor sfinți ai bisericii ortodoxe. Alături de numele hagiografice, se remarcă accentuarea tradiției numelor de botez legate de Crăciun și Paști, cele două mari momente ale vieții creștine. Numele de botez *Crăciun*, fără a fi un nume calendaristic, ca și *Pascu, Pașca, Paștea*, are înregistrări tot mai numeroase pe parcursul celor două secole, ajungând în secolul al XVIII-lea la un număr de 98 de atestări. Nici ierarhia numelor de botez, stabilită pe baza frecvențelor relative nu se modifică prea mult. Crește constant doar numărul înregistrărilor acestor nume la persoane diferite. De exemplu, numele religios cel mai frecvent în secolele anterioare, *Ioan*, își păstrează locul fruntaș, în secolul al XVI-lea, cu un total de 146 de atestări în Țara Românească și 118 în Moldova. Cu o evoluție specifică în epoca medievală, se remarcă numele de botez *Antonie*. Atestat în Țara Românească, izolat în secolul al XV-lea (anul 1425) și sporadic în secolul al XVI-lea: (4 atestări), numele *Antonie* cu variantele sale *Anton, Antone, Andonie, Andon, Andone*, nume de botez întrece multe dintre numele de botez tradiționale printr-o extinsă difuziune în secolul al XVII-lea în onomastica muntenească (25 atestări) și în cea moldovenească (17 atestări). Sporirea frecvențelor formelor din fondul onomastic principal religios este legată de atribuirea numelor de botez după sărbătoarea din ziua nașterii copilului, din ziua botezului, din luna nașterii sau a botezului, criterii stabilite de Ștefan Pașca pe baza chestionarului Muzeului Limbii Române.

Începând cu a doua jumătate a secolului al XVI-lea, dar mai ales în secolul al XVII-lea, apar cu frecvențe moderate nume religioase sporadic sau deloc înregistrate anterior: *Damaschin, Damian, Haralambie, Nichifor, Nichita, Pantelimon, Sava, Savin, Simion, Spiridon, Stamate, Zaharia*, care vor schimba temporar, prin diversificare, înfățișarea inventarului onomastic. Rezistența lor în repertoriul onomastic general a fost direct legată de circulația formelor, diferită de la un nume la altul.

La acestea se adaugă forme onomastice necalendaristice, dar legate de viața religioasă, difuzate aproape exclusiv în secolele al XVI-lea și al XVII-lea: *Anghel, Arhanghel, Apostol*. Dintre acestea, mai ales prenumele *Răzvan* < sl. *raz-van* „rebotezat“, în strânsă legătură cu

supranumele *Botez*, se răspândește, aproape exclusiv în Moldova, influențat de numele domnitorului Răzvan Ștefan voievod.

Numele de botez religioase au numeroase variante populare, care circulă paralel cu cele culte, calendaristice, preferându-se, de fapt, varianta populară. Fiecare variantă onomastică a numelor religioase se fixează ca nume independent, constituindu-și propria tradiție. Dintre acestea, cele mai răspândite sunt variantele: *Ion*, *Costandin*, *Petre*, *Pătru*, *Giurgiu*, *Gherghe*. Frecvența variantelor populare este uneori diferită de la o arie onomastică la alta: *Nicoară*, *Nicula* în Transilvania, *Nicola* în Țara Românească, *Neculai* în Moldova depășesc numărul de atestări ale formei religioase calendaristice de bază și pe cel al variantelor concurente. Numele religioase mai noi, apărute sau răspândite în secolele al XVI-lea și al XVII-lea, oscilează între variantele culte și cele populare. Nume calendaristice culte ca *Silvestru*, *Stelian*, circulă și sub forma variantelor populare *Silvăstru*, *Solovăstru*, respectiv, *Stelea*, *Sterie*, *Sterian*.

Numărul de hipocoristice și derivate de la un singur nume se amplifică proporțional cu înmulțirea mențiunilor documentare, dar nu se mai înregistrează forme noi în onomastica medievală târzie. Sufixele onomastice rămân aceleași. Crește, în schimb, numărul derivatelor unui singur sufix, mai ales a celor patronimice și maritale, implicate în constituirea numelui de familie, precum și a celor diminutive, afective.

De asemenea, se înregistrează nume religioase apărute și răspândite mai mult sub forma lor hipocoristică decât în varianta cultă. *Anastasi*e are atestări medievale mai ales prin varianta simplificată *Năstase*, *Andronic* prin *Dron*, *Druță*, *Atanasie* prin *Tănase*, *Teodosie* prin *Tudose*, *Tudose*.

Spre deosebire de numele mirenilor, inventarul numelor clericale se îmbogățește permanent, prin introducerea în denotația monahală a unor noi forme calendaristice, de origine greco-slavă: *Amfilohie*, *Artemie*, *Averchie*, *Calinic*, *Chesarie*, *Eftimie*, *Elefterie*, *Eustratie*, *Ghelasie*, *Glicherie*, *Ilarie*, *Meletie*, *Vichentie*, *Visarion*, care, ca și în secolele trecute, nu vor avea, decât în foarte mică măsură, o difuziune populară. Ele constituie totuși o rezervă de forme pentru diversificarea denotativă, tendință care exercită puternice presiuni asupra sistemului de nume tradiționale.

Formele onomastice biblice necalendaristice, care constituiau o sursă a onomasticii culte medievale, suferă un declin în denotația ultimelor secole, în raport cu numele religioase calendaristice. Nume de botez de

sorginte biblică ca *Avram, David, Ieremia, Moise, Solomon* apar în tot mai puține înregistrări în Țara Românească, păstrându-se mai mult în Moldova. În schimb, nume vehiculate de cărțile populare, ca *Archir, Arghir, Arghirie*, creează trecătoare mode onomastice.

Prenumele laice bazate pe forme lexicale românești au o evoluție diferită de cea a numelor religioase, integrate stabil într-un fond onomastic principal, aproape neschimbat de-a lungul secolelor. Prenumele cu bază lexicală alcătuiesc un repertoriu mobil, deschis, în care vechile forme: *Badea, Bucur, Fătu(l), Lupu(l), Micu(l), Mușat, Puiul, Șerban* coexistă cu elemente noi. Apariția unora dintre acestea este motivată de vechi superstiții populare românești privitoare la forța benefică sau malefică a numelui. Obiceiuri străvechi, ca schimbarea numelui unui copil bolnav pentru a înșela boala sau moartea, alegerea unor nume de alungare a răului, de conjurare a sorții potrivnice (piaza-rea) sau de înduplecare a ei, a dus la crearea unor prenume specifice ca: *Aspru, Balaur, Groza, Grozav, Urātu, Urâta, Ursul*. De aceleași tradiții și ritualuri se poate lega și larga difuziune a unui prenume mai vechi ca *Lupu(l)*, cu 36 de înregistrări numai într-un singur an (1626–1627), cu o bogată familie de forme onomastice atestate în secolele al XVI-lea și al XVII-lea: *Lupa, Lupan, Lupandru, Lupaș, Lupașco/Lupașcu, Lupănaș, Lupănel, Lupe, Lupea, Lupei, Lupes, Lupică, Lupilă, Lupișor, Lupotă, Lupșa, Lupșe, Lupșea, Lupuș, Lupușor, Lupuț*. Ampla extensiune a prenumelui se explică și prin interferența prenumelui delexical *Lupu(l)* cu forma onomastică calendaristică de origine latină *Lup < Lupus*, căreia probabil i se pot atribui varianta masculină *Lupa*, și *Lupe*, cu 24 de mențiuni documentare.

Formele onomastice laice create pe terenul limbii române concurează pe cele împrumutate, mai ales pe cele de origine slavă, în tendința de reînnoire a inventarului onomastic, manifestată constant, în paralel cu tendința opusă de conservare a prenumelor. În același timp, se observă pierderea unor forme onomastice care fixează nume comune, unele pierzând motivația denumirii, altele influențate de prea marea, uneori supărătoarea asemănare cu numele comune. În secolul al XVI-lea, de exemplu, dispar din documente prenumele cu origine etnică: *Tătar, Sas* etc. Formele onomastice cu semnificație etnică, care se mai întregesc sporadic, sunt de tip supranume unic (porecle).

În secolele al XVI-lea și al XVII-lea, prenumele de origine slavă continuă să dețină poziția dominantă în cadrul formelor onomastice laice.

Ca și la numele religioase, se constată creșterea frecvenței formelor deja consolidate în tradiția denominativă, dar inventarul lor are deja un caracter limitat, închis, în care nu se mai produc inovații sau schimbări de forme. Marea stabilitate a formelor laice, ca și a celor religioase, se întemeiază pe tradiția atribuirii numelor la români, prin preluarea numelui de botez al bunicului, al strămoșului mai îndepărtat, mai rar al tatălui, al nașilor de botez. Transmiterea obligatorie a unor nume de la o persoană la alta, pe linia înrudirii directe sau indirecte, asigură prezervarea unor nume în fondul onomastic românesc: *Dan, Dobre, Dragu(l), Mircea, Neagu(l), Oprea, Preda, Radu(l), Stan, Stoica, Vlad, Vlaicu(l), Voicu(l)*. În același timp este favorizată și creația onomastică, prin necesitatea formării unor prenume feminine de la numele donatorului (bunic, strămoș, tată, naș) sau, mai rar, a unor forme masculine de la prenume feminine. Numele nou create nu afectează stabilitatea inventarului, pentru că alcătuiesc cu prenumele de bază o pereche onomastică, după modelul: *Dobre / Dobra*, integrându-se, de fapt, familiei acestor prenume. De asemenea, prenumele provenite de la formele slave compuse devin tot mai rare între atestările documentare, cu excepția formelor *Dragomir, Dragoslav, Stănilav*, care asigură perpetuarea acestui tipar formativ.

Cea mai dinamică parte a inventarului de prenume este cea a împrumuturilor din onomastica străină. În secolul al XVI-lea, treptat, dispar unele prenume alogene, efemer atribuite unor persoane sub presiunea modei. În același timp, influențe noi determină apariția unor prenume de origine greacă: *Chirca, Chirea, Chircă, Chiru, Chiřiac*, turcă: *Hasan, Hadâr*, germană: *Dridih (Tridih)* < germ. *Dietrich*, italiană: *Aloiz* < it. *Aloisio*, *Amedeu* < it. *Amedeo*, *Urlandea, Urlandu, Urlanduș* < it. *Orlando*. Prenumele străine sunt adaptate formal sistemului românesc, cu variante de pronunțare și de grafie foarte diferite unele de altele, care vor evolua ca forme onomastice distincte. De pildă, prenumele italianului *Bernardo* Borussi, ginerele postelnicului domnitorului Petru Șchiopu, *Bartolomeo* Brutti, stabilit în Moldova în secolul al XVI-lea, este înregistrat sub următoarele variante: *Bernarea, Bernadea, Bernade, Bârnade, Bârnat* și *Brănad*. Toate aceste forme se regăsesc în seria numelor de familie contemporane, dificil de apropiat de modelul onomastic inițial.

Seria numelor de botez/prenumelor feminine din secolele al XVI-lea și al XVII-lea, ca și cea a prenumelor masculine, include forme onomastice care și-au multiplicat atestările documentare, fără ca numărul

total de prenume de bază din repertoriu să sufere schimbări importante. Și în cazul prenumelor feminine se poate vorbi de stabilitatea inventarului, atât în ceea ce privește formele religioase, cât și cele laice, creații românești sau împrumuturi. Totuși, în secolul al XVI-lea, se situează documentar începutul unor nume de botez hagiografice și calendaristice ca: *Paraschiva, Elina/Elena, Eufrosina, Ecaterina, Elisaveta*, a căror tradiție populară este, fără îndoială, mai veche. Numele de botez specifice acestei epoci se diversifică în serii hipocoristice și diminutive bogate: *Elena /Elina, Eliana / Iliana, Ileana, Elenca / Ilinca, Leana, Lena, Lenca, Leanca, Leanța, Lina, Lința* etc.; *Ecaterina > Catrea, Catrina, Catina, Catinca, Catita, Cătuța*; *Elisaveta > Elisafta/Illisafta, Safta* etc. Continuitatea prenumelor de origine slavă se manifestă în paralel cu unele forme noi, de aceeași origine: *Calea, Caplea*. Ca și prenumele masculine, cele feminine, mai ales religioase, se grupează în dublete onomastice: *Ana Eftimia, Tudora Mieriora*, înregistrate în Moldova în anii 1554, respectiv, 1558.

Cele mai multe prenume nou înregistrate rezultă din feminizarea unor prenume masculine, religioase sau laice, în vederea stabilirii perechilor onomastice, adaptate tradițiilor românești de perpetuare a numelui în familie: *Adama, Andreiana, Antimia, Avramia, Anghelina, Anghelușa, Barba, Chiriaca, Costina, Dionisia, Filipa, Gherghina, Maxena, Mitrofana, Prodana, Șărbana* etc.

Prenume de proveniență religioasă cultă ca *Agatha* < grec. *agathós* „bun“ se răspândesc în această perioadă, prin asocierea lor cu formele provenite din nume comune de pietre prețioase: *Smaranda* < *smaragd* „smarald“, *Samfira / Zamfira* < *samfir* „safir“, *Bălașa* < *bălaș* „rubin“. Numele de plante și flori creează prenume feminine motivate: *Brândușa, Dafina, Floarea, Florica*. În strădania de a găsi prenume noi, sunt preluate din vocabular tot mai multe nume comune din câmpuri semantice diferite, ca nume de animale, păsări, insecte: *Căpriia, Mierla, Mierlușca, Furnica* etc.; termeni de rudenie: *Fata, Fecioara, Fetita, Fiica, Sora, Surata*; nume etnice: *Armanca, Cercheza, Sasca, Șcheauca*. Cele mai multe dintre aceste prenume au avut o existență efemeră în sistemul onomastic românesc, dispărând chiar din secolul al XVII-lea. Având un pronunțat caracter afectiv, expresiv, unele dintre aceste forme par a fi supranume individuale sau porecle feminine, categorie onomastică despre care s-a vorbit foarte puțin în literatura de specialitate, corespunzătoare supranumelor individuale masculine. Atestate izolat,

frecvența lor nu poate fi invocată în stabilirea adevăratei lor funcții onomastice. Numai contextul onomastic în care apar asemenea nume, înșiruite alături de prenume masculine sau feminine propriu-zise, poate indica apartenența la inventarul prenumelor.

Supranumele unice. Substituirea prenumelor sau a numelor de botez cu supranume individuale este o caracteristică a onomasticii medievale în general. Deși ne-am aștepta la o diminuare a acestui fenomen în perioada medievală târzie, documentele epocii îl atestă cu numeroase exemple. Aceste forme onomastice sunt creații românești, expresive, de calificare obiectivă sau subiectivă a persoanei (porecle), specifice sistemului onomastic popular. Cele mai multe dintre supranumele unice s-au fixat ca supranume complementare/aditionale în structura numelor duble/mixte, devenind mai târziu nume de familie. Între cele două tipuri de supranume nu există, de fapt, diferențe de forme, ci numai de distribuție a lor: supranumele unice sunt mai ales forme provenite de la nume comune sau nume maritale, supranumele complementare/aditionale includ, pe lângă supranumele delexicale, și supranumele patronimice, matronimice, precum și pe cele locale, care apar mai rar în forme unice. Datorită ariei de cuprindere mai largi a supranumelor complementare, prezentarea lor generală va cuprinde și referințe la supranumele unice din secolul al XVI-lea și al XVII-lea.

Numele duble. Alternanța formelor onomastice unice cu cele duble se păstrează în toată perioada medievală. Dacă secolul al XV-lea, mai ales în Moldova, marca scăderea accentuată a ponderii numelor unice, secolul al XVI-lea stopează acest fenomen, mai ales în ultima sa perioadă, când se înregistrează foarte puține nume duble, față de perioada precedentă. Curba ascendentă a evoluției numelor duble este reluată treptat în secolul al XVII-lea, dar numele unic nu dispare în referința denominativă decât foarte târziu, în faza de oficializare a numelui de familie.

În cadrul numelor duble, mai ales a celor din secolul al XVII-lea, care pregătesc apariția numelui oficial de familie, supranumele complementar /aditional are aceleași funcții individualizatoare: marcarea genealogiei sau a filiației, calificarea și identificarea obârșiei locale.

Supranumele patronimice, care exprimă descendența pe linie paternă, apar în documentele epocii medievale târzii mai mult sub forma derivată decât sub cea flexionară de nominativ sau vocativ. Această particularitate privește numai varianta fixată în scris a supranumelor, căci

sistemul popular păstra până în secolul trecut și, în unele sate, până astăzi, identificări ale persoanei prin forme genitivale de descendență dispuse în adevărate lanțuri onomastice: *Nică a lui Ștefan a Petrii* etc. Deși nu se mai înregistrează explozia de supranume patronimice formate cu sufixul *-escu*, ca în Moldova secolului al XV-lea, forme de acest fel sunt menționate destul de des și în această perioadă. Se întâlnesc două tipuri de patronime cu sufixul *-escu*, formate fie de la prenumele tatălui: *Petrică Șăndrescu, Tatul Berivoescu* etc., fie de la supranumele acestuia: *Toma Tricolescu, Vlad Orbescu* etc.

Supranumele maritale, având ca bază prenumele sau supranumele soțului se înregistrează destul de frecvent în forme diversificate, prin sufixele:

-easă / -easa: Bocaleasă, Lupeiasă, Luponiasă, Lupșeleasă, Lupuleasă etc., / *Armeneasa, Bănciuleasa, Bădeasa, Bărbuleasa* etc.;

-easca: Bereasca, Dombreasca, Mândeasca, Mirileasca, Slăvileasca;

-oael/-oane: Albotoae, Angheloe, Apostoloe, Arcoae, Armășoae, Băcioae, Bădișoae, Borșoae, Cerboae, Cernătoae, Chiricoae, Cârjoae, Codoae, Cornoae, Costăchioae, Cretoae / Balicioane, Cârjoane, Găjoane, Miclăușoane, Murgoane etc.;

-evița, -ovița (sufix slav cult, în actele de cancelarie): *Stroevița/ Cârjeovița, Stepanovița*.

Ele se folosesc sistematic în secolele al XVI-lea și al XVII-lea, ca forme semiformale în acte juridice și administrative, fără a se putea impune în onomastica oficială de mai târziu. Vitalitatea lor depășește, însă, mențiunile documentare, uzul lor popular păstrându-le până în prezent.

Ca supranume de calificare a persoanei sunt folosite frecvent, în această perioadă, cuvintele comune din vocabular, potrivit unor motivații obiective sau subiective. După cum am mai arătat, transmiterea lor ereditară, pe filieră, mai ales, patronimică le desprinde și le îndepărtează definitiv de motivația transparentă. Din seria supranumelor calificative obiective, cele mai numeroase, în această epocă, sunt cele etnice: *Arman* < *armean*, *Arvat* < *arvat* „croat“, *Cazacu*, *Cerchez*, *Frâncu(l)* < *frânc* „francez“, *Leahu(l)* < *leah* „polonez“, *Sasu(l)*, *Șchiau(l)* < *șchiau* „slav“, *Tăutu(l)* < magh. *toth* „slovac“. De multe ori, supranumele etnice corespund, în plan social, unor mișcări de populație, unor imigrații izolate etc. Ca semn distinctiv al persoanei, etnia menționată nu aparține, însă, întotdeauna purtătorului. Tradiția veche, din secolele anterioare, a atribuirii

unor prenume laice de tip etnic: *Alăman, Sas, Tătar* etc. creează posibilitatea transmiterii lor ca simple patronime românești. Alteori, supranumele etnice sunt imitate după numele unor personalități ale momentului, după cum mărturisesc tradițiile cărturărești sau de familie: supranumele *Cerchez* al unei vechi familii moldovenești, a fost adoptat, se pare, sub influența faimei lui Cerchez-Mehmet-Pașa, dar în secolul al XVII-lea același supranume există în afara familiei respective, în forme românzate: *Cercheaj, Cercheaz*. Astfel, mai multe persoane din Moldova, printre care și nepotul domnitorului Vasile Lupu: *Nicolae Abază*, poartă un supranume, care indică originea abhaziană a unor familii venite în țară o dată cu soția voievodului. Pare mai puțin probabilă preluarea numelui după Abază-Pașa de Silistra. În secolul al XVII-lea, sunt menționați *Arap Alexa* și *Arap Gheorghe*. Numele etnic *Calmăcu, Calmășu* are mai multe înregistrări, mai ales în Moldova, unde apare în formă slavizată de cancelarie: *Calmășchi, Calmuschi*. Schimbarea voită a unor asemenea nume, prin modificări, uneori, minore, dă naștere unor nume complet noi: dragoman al Porții, Ioan, fiul vornicului de Câmpulung, Toader *Calmășu*, își schimbă, ca domnitor, numele, prin grecizare, în Ioan vodă *Callimachi*, după cel al poetului elin *Callimachos*, păstrând totuși asemănarea cu supranumele vechi al tatălui. Supranumele etnice au și forme regionale. Varianta ardelenescă *mager/ magher* a cuvântului *maghiar* stă la baza unor supranume ca *Magiaru, Madgearu, Magheru*, iar numele etnic *raț* < magh. *rac* „sârb“ poate fi recunoscut în supranumele ardelenesc *Rățiu*. Mai puțin clară este prezența etnicului arhaic *ispan, span* „spaniol“, la supranume ca *Spancioc* și *Spanțov*, cum susține N. A. Constantinescu.

Ca și în cazul prenumelor, supranumele delexicale arată selectarea preferențială motivată a unor cuvinte comune din mai multe serii semantice, pe care le-am prezentat deja pe larg în capitolele anterioare. Reținem, ca specifice pentru secolele al XVI-lea și al XVII-lea, unele supranume legate de denumiri de îndeletniciri, funcții, ranguri, specifice epocii medievale: *Azap* < tc. *azap* „ostaș de gloată“, *Banu(l)* < *ban* „guvernator, mare dregător“, *Beiu(l)* < tc. *bey* „prinț“, *Berciu(l)* < *berci* „crainic“, *Brăgaru (l)* < *brăgar* „vânzător sau producător de bragă“, *Cămărașu(l)* < *cămăraș* „slujbaş însărcinat cu veniturile cămării domnești“, *Cilibiu(l)* < tc. *celebi* „nobil“, *Dărăban* < magh. *darabant* „dorobanț“ < germ. *trabant*, *Dârvaru(l)* < *dârvar* „tăietor de lemne“, *Manafu(l)* < *manaf* „ostaș turc“, *Paicu(l)* < *paic* „soldat din garda

sultanului“, *Panțâru(l)* < *panțir* „ostaș mercenar călare, pentru paza granițelor sau transmiterea știrilor“ < pol. *pancerz*, srb. *pancir* etc.

De asemenea, unele supranume de calificare subiectivă (porecle), din această perioadă, fixează și conservă forme lexicale populare și arhaice: *Dărângă* < „prăjină“, *Căltun/ Colțun* < „ciorap“, *Condur* < „pantof femeiesc cu tocul înalt, uneori brodat“, *Colunu(l)* < „măgar sălbatic“, *Faur, Făurel* < „fierar“, „februarie“, *Contăș* < „haină lungă boierească“ etc. În onomastica expresivă a epocii se regăsesc și regionalisme din Ardeal: *Cotarcă, Cotarcea* „pățul“, *Șanta, Șanta* < „șchiop“; din Muntenia: *Nămaie, Numaiu* „oaie, animal tânăr“, *Năvrăp* < „prădător“, *Plotun* < „cerb“ și din Moldova: *Bortă* < „gaură“, *Chiper* < „ardei iute; piper“, *Cotarlă* „câine de maidan, javră, potaie“, *Chișcă* < „caltaboș“ etc. Formele compuse expresive devin tot mai frecvente în denotația populară. Exemplificăm prin diversitatea supranumelor compuse din seria numelui comun *cap*, înregistrate în această perioadă: *Capdebou, Capdeghindă, Capdefier, Caprău, Caproșu, Captare*. Fiecare formă delexicală își creează propria tradiție onomastică, independent de motivația inițială. Astfel, supranumele compus *Captare* este prezent în documentele muntenești în variantă patronimică *Căptărescu* și în cele moldovenești în formă ucrainizată *Captarenco*.

Supranumele locale, derivate cu sufixele *-ar, -anul -eanu* sunt relativ frecvente în identificarea suplimentară a persoanei: *Colibaru, Coliban, Poienaru, Poineanu* etc. Se înregistrează, ca o caracteristică a acestei perioade, prezența sufixelor de derivare locală la unele supranume feminine din Moldova: *Bădeanca, Bârlădeanca, Podoleanca*. Este dificil de stabilit, însă, dacă aceste forme reprezintă o extindere funcțională a sufixului local sau sunt rezultatul reconstituirii moșionale de la supranumele masculine corespunzătoare, după modelul: *Bădeanu / Bădeanca* etc.

Concluzii. Descrierea numelor de persoane purtate de români de-a lungul secolelor al XV-lea, al XVI-lea și al XVII-lea reflectă procesul de consolidare a sistemului onomastic medieval, ca parte integrantă a sistemului denominativ românesc general.

Trăsăturile esențiale ale denotației personale românești legate de atribuirea și perpetuarea numelor, structura inventarului de forme onomastice distribuite după semnificația religioasă / laică, după proveniența biblică hagiografică, calendaristică / lexicală românească, străină se stabilesc în această perioadă. Schimbările ulterioare: crearea de nume

noi, împrumuturile onomastice, dispariția sau modernizarea unor forme se realizează numai în cadrul sistemului tradițional.

Secolul al XVII-lea este reprezentativ pentru modul de funcționare a acestui sistem, format și stabilizat în secolele anterioare.

Distribuția funcțională a formelor onomastice în nume unice: de botez, prenume, supranume/nume duble: prenume + nume complementar/aditional se perfecționează, pregătind apariția numelui de familie oficial.

IV. MODERNIZAREA SISTEMULUI ONOMASTIC ROMÂNESC

În general, se acceptă că, în secolul al XVIII-lea, onomastica românească intră, simultan cu alte sectoare ale vieții culturale, printre care și limba, într-un proces amplu de modernizare desfășurat pe parcursul aproape a două secole, prelungindu-se, de fapt, și în prezent. Dinamica continuă a acestui proces este determinată de condițiile sociale ale vieții moderne, la care, limba și onomastica trebuie să se adapteze. Trecerea târzie a societății românești de la economia de tip feudal la forme capitaliste se asociază în plan cultural cu o asimilare rapidă, uneori forțată, a valorilor, mai ales occidentale, care schimbă total fața societății românești. În limbă, de pildă, modernizarea a adus un inventar lexical nou, neologismele, care restructurează, în anumită măsură, vocabularul. Se pune deci, firesc, întrebarea: ce a adus nou modernizarea în sistemul numelor de persoană? Sistemul onomastic modernizat este altul decât cel vechi, tradițional?

Cunoașterea sistemului onomastic românesc medieval ne invită la o comparație cu antroponimia actuală, tocmai pentru a evalua schimbările esențiale, în planul denominației personale, din intervalul de aproape un secol care separă onomastica medievală de cea modernă. În locul acestei evaluări necesare, s-a preferat, adeseori, punerea în evidență a unor influențe onomastice trecătoare. Se pot pune sistematic față în față principalele aspecte ale denominației din două epoci diferite pentru a vedea ce s-a pierdut, ce s-a câștigat, ce s-a transformat. Se poate aprecia și rolul influențelor externe în noua etapă evolutivă a limbii.

După cum arătam în introducerea lucrării de față, onomastica din secolul al XVIII-lea este bogat documentată prin existența primelor mari liste nominale, prilejuite de primele recensăminte ale populației din provinciile istorice românești: *Urbariile Țării Făgărașului* (anii 1722,

1726, 1758, 1788), *Conscriptio Aradiensis* (anii 1746, 1752) și *Recensămintele populației Moldovei din anii 1772–1773 și 1774*. Inițiativa acestor statistici nominale este, în sine, o formă de modernizare administrativă la jumătatea secolului al XVIII-lea. Avantajul documentar al acestui material este, în afara numărului foarte mare de nume înregistrate, cuprinderea a trei mari arii onomastice: Banatul, Transilvania sudică și Moldova. Unitatea onomasticii din Țara Românească cu cea din Moldova face posibilă aprecierea generală asupra întregului sistem onomastic românesc.

Antroponimia românească la jumătatea secolului al XVIII-lea.

O privire sintetică asupra antroponimiei românești din statisticile acestei perioade este, inerent, deficitară în privința detaliilor și a exemplelor, dar spațiul și scopul acestei lucrări nu ne permite un studiu asupra onomasticii acestor ample surse, care necesită o lucrare independentă. Pentru a surprinde, însă, momentul de început al modernizării onomasticii românești ne interesează doar conformitatea sistemului din secolul al XVIII-lea cu cel medieval tradițional.

Respectând ordinea cronologică a surselor documentare, vom observa trăsăturile generale ale onomasticii din Țara Oltului, din Banat și din Moldova, din următoarele puncte de vedere: atribuirea și transmiterea numelor, structura inventarului, sistemul de denotație.

Ștefan Pașca deosebea trei factori determinanți în atribuirea numelui: a) factorul religios, în funcție de calendarul sărbătorilor ortodoxe; b) continuitatea onomastică în familie; c) tendința de modernizare. Primii doi factori reprezintă conservatorismul sistemului denominativ, fiind specifici colectivităților rurale, mai ales, al celor izolate. Rezultatul acțiunii lor duce la concentrarea formelor în fondul onomastic stabil, o dată cu creșterea puterii de circulație a unui nume. În tendința de modernizare se încadrează, după Ștefan Pașca, numele cu prestigiu purtate de personalități, de intelectuali din mediul rural, atribuirea a două nume de botez, alegerea influențată a numelui de către preot, naș, notar. Printre formele concrete considerate de Ștefan Pașca, ca elemente de modernizare în lumea satului, se numără nume masculine ca *Palestina*, *Călugăru*, *Teologu* și numele de râuri preferate ca prenume în medii sociale intelectuale: *Volga*, *Oltu*, *Mureșu*, *Crișu*.

Din punctul de vedere al inventarului de forme, se constată păstrarea formelor onomastice tradiționale, atât religioase, cât și laice. Aproape

toate prenumele și supranumele din Țara Făgărașului se situează în continuitatea formelor onomastice din sistemul medieval. Nici sistemul denominativ nu a suferit modificări: numele unic continuă să funcționeze alături de nume duble, în care se includ numele complementare ereditare pe cale de a deveni nume de familie. Numele unic este reprezentat din ce în ce mai mult de supranume decât de prenume.

În ansamblu, onomastica din Țara Făgărașului se înscrie în tradiția conservatoare, dar primele manifestări de modernizare ating inventarul de forme care se îmbogățește cu nume atipice, rare: *Iuliana, Victor, Cezar*.

În cazul conscripțiilor arădene, situația este, în general, aceeași, dar conservatorismul rural este mai pronunțat. Repetabilitatea prenumelor în cadrul aceleiași comunități este evidentă, confirmând perpetuarea lor în același mediu social sau de familie. Formele onomastice înregistrate, religioase sau laice, aparțin fără excepție fondului principal onomastic vechi.

Singurul element de modernitate a numelor cuprinse în conscripțiile din zona Aradului privește sistemul de denotație, din care a dispărut complet numele unic. Toate mențiunile onomastice (redate în grafie maghiară) sunt reprezentate de nume duble, în cadrul cărora prenumele ocupă poziția secundă, după supranumele care pare a fi ereditare: *Molecz Dumitru (Molecz Dumitru), Gurban Dănilă (Gurban Danyla), Ardelean Lazar (Argyelan Lazar)* etc. Este o ordine în structura numelui dublu, specifică denotației oficiale maghiare, dar și celei românești de mai târziu, care pune accent mai mult pe numele de familie în individualizarea persoanei. Supranumele care ocupă poziția numelui de familie sunt alcătuite în general din forme onomastice la cazul nominativ, cu valoare patronimică. Supranumele patronimice: *Crișan Ion (Krisan Iuon), Voica Petru (Voyka Petru)* sunt mult mai frecvente decât cele laice delexicale: *Ciupercă Nicoară (Csupertye Nikora), Bou Petru* etc. Genitive de descendență nu apar, nici formule denominative dezvoltate de identificare a filiației. Prezența într-un singur sat a mai multor persoane cu același prenume sugerează transmiterea sa de la un membru al colectivității la altul. De asemenea, mai multe persoane menționate succesiv au același supranume, ceea ce sugerează caracterul său ereditare și înrudirea directă a persoanelor purtătoare ale acestor nume.

Nici în cuprinzătorul repertoriu al numelor de persoană din Moldova nu se găsesc elemente moderne. Lista formelor onomastice din acest recensământ coincide cu cea a numelor de persoane înregistrate în

documentele moldovenesti medievale. Nu apar nume noi sau forme culte. Numele unic este încă funcțional, deși precumpănitoare este denomi-nația dublă. De obicei numele unice sunt însoțite de un cuvânt sau, mai rar, două, care arată a) meseria sau ocupația: *Petre*, grosar, *Ion*, olar, *Toader*, haidău, *Ion*, bărbieriul, cioclu; b) etnia: *Eni*, grecul, *Zaharnic*, armean; c) starea socială: *Anghelina*, săracă, *Neculai*, slugă; d) religia: *Ion*, calvin. La unele nume caracterizarea profesională, etnică, socială a devenit supranume în cadrul numelui dublu: *Ion Cătană*, *Gherghel Cazacul*, *Ciorcilă Calic*, *Frenți Calvinul* etc. Prenumele masculine sau feminine sunt tradiționale. Majoritatea se încadrează în fondul religios de bază, numele de botez hagiografice: *Ion*, *Neculai*, *Petre*, *Ilieș*, *Mihaiu*, *Gheorghe* ocupând primul loc cu frecvențe foarte mari. Sunt sate în care nu se înregistrează nici un nume laic. Numele religioase au câștigat în concurența cu cele profane. Raritatea numelor laice este evidentă. Găsești cu greu exemple care să ilustreze prenumele formate de la nume comune: *Bucur*, *Lupul*, *Lupușorul*. Nici numele de origine slavă nu sunt mai numeroase. Apar sporadic, și numai în anumite sate: *Stan*, *Oancea*, *Neagul*, iar *Radul*, *Vlad*, *Mircea* nu se mai înregistrează. Numele complementar cuprinde de cele mai multe ori patronime masculine la nominativ *Mihai Andrieș*, *Vasile Marin*, supranume de calificare: *Ion Năfrămiță*, *Maștei Papuc*. Identificarea suplimentară se face uneori prin precizarea unor relații de familie: *Ion sin Neculai*, *Andrieu brat popii Alexandru*, *Ștefan a babii Vasilcăi*, *Timofti a Vasiloaii* etc.

Listele denominative românești de la mijlocul și sfârșitul secolului al XVIII-lea sunt cel mai bun argument al păstrării de către români, nestrămutat, de-a lungul secolelor a numelor lor tradiționale, a fondului religios, în special. Nici sugestia diferențelor dintre onomastica rurală și cea urbană, din punctul de vedere al inovației sau al modernizării nu se susține. Onomastica urbană, cel puțin cea moldovenească, are exclusiv elemente tradiționale. În fața probelor evidente asupra continuității numelor de persoană românești până la sfârșitul secolului al XVIII-lea, ne punem din nou întrebări: când se produce modernizarea onomasticii românești și în ce constă ea?

Modernizarea onomasticii românești. Primele semne ale modernizării numelor de persoane apar totuși la sfârșitul secolului al XVIII-lea, mai întâi în onomastica transilvăneană, iradiind mai apoi spre celelalte arii. Cele mai importante etape ale procesului de modernizare a

antroponimiei românești sunt: a) oficializarea supranumelui ereditar, ca nume de familie; b) înnoirea inventarului de prenume; c) fixarea prenumelor culte în tradiția românească.

a) Oficializarea numelui de familie nu trebuie confundată cu apariția numelor de familie în sistemul onomastic. În sens larg, orice supranume ereditar funcționează ca un nume de familie sau, mai bine zis, ca un nume al membrilor familiei. De altfel, în majoritatea lucrărilor de specialitate mai vechi și chiar în unele mai recente, nu se face distincția între supranumele ereditar și numele de familie. Un scrupul terminologic poate duce, însă, la înțelegerea greșită a apariției numelor de familie românești, care nu trebuie amânată până la data oficializării lor. De aceea, o scurtă trecere în revistă a principalelor faze din istoria numelor de familie românești, prin raportare la cea a formelor similare europene, ni se pare binevenită.

Stabilirea patronimului sau a matronimului, ca nume al descendenților sau al membrilor unei familii, este un proces istoric îndelungat, pe care l-am putut urmări pe întreg parcursul lucrării noastre. Semnul distinctiv al uzului unei forme onomastice, ca nume de familie, este ereditatea. Transmiterea ereditară a numelui poate fi unilaterală, de la părinte la fiu, sau multilaterală de la un părinte către toți fiii săi, cea din urmă fiind foarte aproape de funcția numelui de familie actual. Fixarea prenumelui sau a supranumelui unei persoane în denotația suplimentară a întregii familii nu a fost omogenă și nici stabilă în toate ariile românești. Fenomenul este caracteristic tuturor sistemelor onomastice europene, în care se încadrează sincron și sistemul denominativ românesc.

Apariția supranumelui ereditar este veche la toate popoarele Europei (secolul al XI-lea în Germania, Belgia, secolul al XII-lea în Franța). La români, primele supranume în structura unor nume duble apar în onomastica sud-dunăreană în secolul al XI-lea, sub influența sistemului bizantin, fără, însă, ca etnia purtătorilor să fie cert atestată. Primele forme ereditare ale numelui unic sunt menționate în Transilvania la mijlocul secolului al XIV-lea (anul 1349), iar primele supranume patronimice (inclusiv cele derivate cu sufixul *-escu*) sunt consemnate în secolul al XIV-lea în Țara Românească (anul 1387: *Dimitru Dăbăcescul de Dăbăcești*). Funcția ereditară a supranumelor se identifică cu certitudine, prin atestarea transmisibilității lor în familie, în secolul al XV-lea, atât în actele muntenești, cât și în cele moldovenești. Uzul supranumelor ereditare, ca nume al membrilor familiei, se înregistrează continuu în sistemul românesc până la data oficializării numelui de familie.

Apariția supranumelor ereditare la români a fost legată istoric de emanciparea economică și socială a clasei țărănești o dată cu schimbarea relațiilor de proprietate asupra pământului, cu trecerea de la stăpânirea în devălmășie la proprietatea individuală. Recunoașterea dreptului de moștenire asupra proprietății familiare a asigurat caracterul ereditar al supranumelui. Așa se explică că supranumele ereditare românești nu apar mai întâi exclusiv la clasa aristocratică ca în Apusul Europei, ci la țărănimea liberă, care-și întărește cu hrisoave drepturile și moșiile. Ștefan Pașca consideră că nașterea numelui de familie stă sub semnul unor condiții istorice speciale: „Din comunitatea de interese ale membrilor coborâtori din același ascendent a ieșit și s-a impus acea solidaritate familială, care a făcut ca familia să devină o adevărată realitate socială... Această gospodărie familială, conservată prin tradiție și susținută de legiuiri tradiționale a mijlocit la început și a impus mai târziu în documente uzul consecvent și colectiv al unui distinctiv familiar, care era simbolul solidarității familiare manifestat față de oficialitate și față de colectivitatea socială: numele familiar“.

Înscrierea supranumelor ereditare în documentele juridice ale cancelariei domnești din secolul al XV-lea până în secolul al XVIII-lea, ca și consemnarea lor în recensămintele administrative, corespunde mențiunilor de stare civilă a persoanelor din registrele europene occidentale, franceze, italiene etc. Obligatorietatea registrelor de stare civilă, introdusă în Franța prin *Ordonanța de la Villiers-Cotterets* din anul 1539, emisă de François I, a contribuit la fixarea supranumelor ereditare din domeniile regale, dar nu a reușit să impună generalizarea acestora. Se admite, de obicei, că oficializarea numelor de familie în Franța s-a produs după Revoluția din 1789, prin legea laicizării stării civile (1792) și, mai apoi, prin introducerea Codului napoleonian (1804). De altfel, la sfârșitul secolului al XVIII-lea, asistăm la oficializarea supranumelor ereditare în toată Europa. În Belgia, numele de familie s-au fixat la sfârșitul secolului al XVIII-lea, în Germania, la sfârșitul secolului al XVIII-lea și începutul secolului al XIX-lea. În Ungaria ea începe o dată cu prima reglementare asupra registrelor de stare civilă, emisă de împăratul Iosif al II-lea la sfârșitul secolului al XVIII-lea, reînnoită în anul 1827, sfârșindu-se la introducerea definitivă a stării civile în anul 1895. Actul oficializării numelor în Ungaria implică și populația românească din Transilvania. Oficializarea numelor de familie românești are loc în

aceeași perioadă, ca o manifestare a modernizării juridice și administrative nu numai la români, ci la toate popoarele europene.

Primele legiuri românești asupra folosirii numelui de familie sunt înscrise în *Sobornicescul hrisov* din 1785 emis de Alexandru Mavrocordat în Moldova și în *Codica civilă a Moldovii* a domnitorului Scarlat Calimach din 1816, tipărită mai întâi în grecește cu titlul *Codul civil al Principatului Moldovei*, cunoscută sub numele de *Codul Calimach*. Dispozițiile legale priveau modul de fixare a numelui de familie, copiii dobândind numele de familie al tatălui lor, bastarzii „copiii nelegiuți“, numele familiei după mamă, iar femeia primește „numele familiei“ bărbatului său.

Încadrarea legislației românești într-un curent european de reglementare a uzului numelor de familie este evidentă. De aceea ne îndoim asupra autenticității documentului publicat în revista „Universul“ din 12 aprilie 1934 de C. Popescu-Lumină, luat în considerație și de Ștefan Pașca, ca o posibilă primă dispoziție oficială cu privire la fixarea numelor de familie. Documentul, emanat din cancelaria lui Șerban Cantacuzino la data de 26 noiembrie 1680, nu a mai fost menționat într-un act ulterior, așa cum se întâmplă de obicei, și nu a fost publicat în nici o colecție documentară. În acest act, voievodul muntean, constatând, la mulți români, lipsa unui „nome, pe lângă pronome“, decide ca „numirea unui român să fie făcută din nome și pronome, adecă pe lângă pronome să se adauge și un nome“. Unele comentarii asupra limbii ar fi, de asemenea, defavorabile autenticității. „Nomele să se ia: cel ce are moșie sau subt a lui putere cu temei moștenit vreun sat, să-și puie numele satului adăogându-i scurtimea...-eanu sau-escu. Așa pronomele unui român este *Ioan* și are moșia *Plop*, prin adăugirea la *Plop* scurtimea -eanu, face *Plopeanu* și cu *Ioan*, va fi *Plopeanu Ioan*. Cel ce nu are nici una din aceste bogății (moșie sau sat), apăi să-și formeze viitoarea numire luând pronomele lui tată-său adăugându-i scurtimea -escu sau -eanu și cu pronomele ar ieși *Adam Ivănescu*.“ Unele obiecții asupra acestui document sunt de natură onomastică. Autorul documentului pare a cunoaște mecanismul de formare a numelor de familie, care a acționat sistematic abia după introducerea obligativității numelor de familie. De altfel, nici stilul juridic nu este respectat. Nici o prevedere legislativă nu este atât de detaliată, încât să ofere exemple de reglementare a numelor de familie.

Prin oficializarea numelui de familie, devenit obligatoriu, se restructurează întregul sistem denominativ. Numele complementar, fie patronimic/matronimic, fie poreclă, este înregistrat ca nume de familie. Acolo unde numele de persoană era unic, oficialitățile reconstituie după numele tatălui o formă a numelui de familie de obicei prin adăugarea sufixului *-escu*. Procedul a funcționat și în învățământ, mulți copii fiind înscriși, acolo unde este cazul, cu numele de familie refăcut. Pe această cale, repertoriul numelor de familie se îmbogățește foarte mult. Se poate spune, că seria numelor de familie absoarbe tot inventarul onomastic românesc. Multe prenume vechi, ieșite din uz, forme onomastice cu existență efemeră, nume străine cu circulație redusă, aproape tot ceea ce s-a pierdut în repertoriul istoric al numelor de persoană românești se regăsește, ca într-o arhivă, în lista numelor de familie de astăzi. Reglementările juridice privind numele de familie nu au modernizat formele onomastice în sine, ci folosirea lor, care capătă un caracter sistematic și controlat. Din acest moment, cele două sisteme onomastice, cel oficial, folosit în justiție, administrație, armată și școală și cel popular, de denotație în cadrul comunităților sociale restrânse, se despart. De foarte multe ori, numele de familie oficial nici nu este folosit în relațiile umane, mai ales, în mediul rural, preferându-se porecla sau supranumele patronimic pentru identificarea unei persoane. Adaptat cerințelor vieții moderne, sistemul oficial se impune în defavoarea sistemului popular.

b) Unul dintre aspectele cele mai importante ale modernizării onomasticii românești îl constituie înnoirea inventarului de prenume. Importul de forme din afara sistemului tradițional s-a făcut pe mai multe căi, în etape diferite.

După ce timp de mai multe secole, alegerea prenumelui s-a făcut dintr-un inventar stabil de forme religioase și laice impuse de tradiție, la sfârșitul secolului al XVIII-lea, apar semnele unor schimbări determinate de influențe culturale care impun anumite mode onomastice. Primul val de prenume noi este cel al formelor onomastice neogrecești, importate în epoca fanariotă. Într-o perioadă relativ scurtă, viața socială și, mai ales, cea culturală se grecează prin adoptarea limbii, a muzicii, a portului, a obiceiurilor și a numelor. Onomastica vremii suferă impactul unei mode susținute de prestigiul administrativ și cultural al aristocrației timpului, care va adopta prima prenumele noi. După cum am arătat în capitolele anterioare, numele grecești, mai ales cel feminine, precum și sufixul grecesc *-ache/ -achi* care derivă diminutive de la prenumele

masculine, pătrunseseră mult mai devreme în onomastica românească. În perioada fanariotă sufixul *-ache* se impune la majoritatea prenumelor bărbătești. În documentele orașului București dintre anii 1750 și 1800 sunt înscrise nenumărate forme de acest fel: *Andronache, Antonache, Balasache, Canachi, Dumitrache, Ianachi, Iordachi, Lascarache, Manolachi, Nicolachi* etc. Moda acestor diminutive va supraviețui până în prima jumătate a secolului al XX-lea. Paralel, se introduc prenume noi, atât masculine, *Aristide, Aristia, Filaret, Palade, Pamfil, Pantazi, Policarp, Scarlat, Sotir, Spiridon, Stamate, Stavru, Sterie, Stere, Sterian* sau feminine: *Areti, Aretina, Caliopi, Calipso, Fotinia, Hariclea, Polixenia, Ralu, Zoe*. Unele prenume feminine s-au format în românește de la prenume masculine de origine greacă: *Chiriachița < Chiriac, Aristița < Aristia* etc.

Uzul lor a fost influențat de împrejurările în care au apărut. Pre-numele grecești s-au răspândit pe cale cultă în mediul urban, numai în Țara Românească și în Moldova. Deși au constituit o modă a epocii, frecvența lor a fost moderată și existența, efemeră. Unele nume grecești au circulat mai mult, fiind susținute de prestigiul cultural al purtătorului sau al purtătoarei. Numele *Aristița* a dăinuit datorită faimei actriței Aristița Romanescu. La începutul secolului al XIX-lea, treptat au fost date uitării sub presiunea influenței occidentale franceze, deși unele se păstrează până în prezent.

Cea mai importantă mișcare de înnoire a onomasticii românești are loc tot la sfârșitul secolului al XVIII-lea, în Transilvania. Ea constă în introducerea unor prenume noi, preluate din repertoriul onomastic latin, și va afecta, în bună măsură, întreg inventarul prenumelor tradiționale. Rădăcinile acestei schimbări sunt serioase și profunde, de cu totul altă factură decât grecizarea fanariotă din Principate. Factorul determinant nu este extern, așa cum se întâmplă cu celelalte mode onomastice, ci intern, legat de emanciparea națiunii române prin acțiunea și îndemnul marilor învățați ai Școlii Ardelene. Afirmarea răspicată a latinității, a unității și continuității de neam și limbă, lupta necurmată pentru drepturile românilor au fost asumate ca o misiune sfântă în numele idealului de libertate națională. Roadele militantismului Școlii Ardelene vor apărea în toate domeniile vieții culturale și sociale. Efectul asupra onomasticii a fost puternic și de lungă durată, pe fondul social al nemulțumirii românilor în legătură cu maghiarizarea oficială, legiferată și metodică a numelor lor. Administrația maghiară avea la îndemână chiar un glosar

de nume de persoană românești cu forme maghiare corespunzătoare, în vederea traducerii imediate în funcție de necesitățile oficiale. Numele religioase de botez sau de familie erau cel mai ușor de redat prin echivalente onomastice maghiare, numele laice cu bază lexicală se traduceau, iar numele slave se adaptau grafic. De fapt, maghiarizarea numelor românești din Transilvania avea o tradiție îndelungată cu care ne familiarizează documentele istorice încă din primele secole de atestare a formelor onomastice (secolul al XI-lea–al XIV-lea). Ștefan Pașca caracterizează succint procesul de înnoire din imperative politice a onomasticii românești: „Fanatismul binecuvântat al reprezentanților celei de a doua faze a școlii latiniste a atins și sistemul nostru antroponomastic. Către sfârșitul secolului trecut apar nume de botez care evocă marile figuri istorice din viața romană, mai întâi în clasa intelectualilor, din centrele culturale, apoi prin extensiune la învățătorii și preoții de țară, iar prin imitație chiar în păturile țărănești. Numele latiniste aveau avantajul noutății, satisfăceau sentimentul de mândrie națională, rezumau ideologia unei generații intelectuale și aspirațiile ei de viitor. În același timp întruneau o calitate însemnată: nu se puteau înstrăina“. Se pare că moda numelor romane a mai acționat în epoci de puternice frământări naționale și în alte spații romanice, cum ar fi Italia.

Introducerea prenumelor romane în sistemul onomastic românesc se face pe cale savantă, formele onomastice fiind împrumutate, în primul rând, din civilizația și cultura latină. (Vom reda formele onomastice latiniste în varianta în care au circulat în limba română, păstrând în paranteză terminația formei latine, preluată uneori de nume românești mai puțin circulante). În inventarul numelor latiniste se preiau, în serii compacte, nume legendare *Remus*, *Romulus*, nume istorice de împărați romani: *Traian(us)*, *Cezar*, *Octavian(us)*, *Aureliu(s)*, *Aurelian(us)*, *Tiberiu(s)*, de istorici: *Tit(us)* *Liviu(s)*, de scriitori: *Horatiu(s)*, *Lucrețiu(s)*, *Ovidiu(s)*, *Virgiliu(s)*. Îmbogățirea repertoriului onomastic se face și prin prenume și nume gentilice luate direct din onomastica latină: *Caius*, *Camil(lus)*, *Candid(us)*, *Cincinat(us)*, *Claudiu(s)*, *Claudian(us)*, *Coriolan(us)*, *Corneliu(s)*, *Duiuliu(s)*, *Felix*, *Felician(us)*, *Flaviu(s)*, *Flavian(us)*, *Emil(ius)*, *Emilian(us)*, *Iuliu(s)*, *Iulian(us)*, *Innocențiu(s)*, *Lactanțiu*, *Liviu(s)*, *Luciu(s)*, *Lucian(us)*, *Lucrețiu(s)*, *Marius*, *Marian(us)*, *Marcian(us)*, *Marțian(us)*, *Pompiliu(s)*, *Pomponiu(s)*, *Quintus*, *Quintilian(us)*, *Sebastian(us)*, *Septimiu(s)*, *Sever(us)*, *Sextus*, *Sextiliu(s)*, *Silviu(s)*, *Tibul(lus)*, *Ulpiu(s)*, *Valentin(us)*, *Valeriu(s)*, *Vincentiu(s)*, *Viniciu(s)*. Variantele de adaptare

românească sunt diferite: unele nume păstrează intactă forma latină: *Caius, Marius, Quintus, Remus, Romulus, Sextus*, altele pierd terminația latină (-us /-s), după modelul: *Camil < Camillus, Coriolan < Coriolanus, Corneliu < Cornelius*.

Multe nume latiniste sunt în același timp nume calendaristice, atestate cu mult înaintea curentului latinist de înnoire onomastică: *Adrian, Marcu, Laurențiu, Vincentiu*, unele având corespondent și în onomastica maghiară. Intrate prin tradiția catolică, prin influența italiană sau prin împrumuturi maghiare, aceste nume sunt reactivate în perioada latinistă. De pildă, numele latin *Iulius* intră în onomastica românească medievală în formele populare *Giulea, Julă, Julea* și este reluat în forma sa literară *Iuliu* în perioada latinistă.

Variantele feminine ale unora dintre numele romane, preluate din inventarul latin: *Aurelia, Claudia, Cornelia, Felicia, Feliciana, Flaminia, Flavia, Emilia, Iulia, Iuliana, Letiția, Livia, Lucia, Luciana, Lucreția, Marciana, Octavia, Pompilia, Sebastiana, Silvia, Ulpia, Valentina, Valeria, Veturia*, sau create în limba română de la formele masculine: *Cezar, Cezarina* alcătuiesc o serie poate mai răspândită chiar decât cea a numelor bărbătești. De multe ori, în zelul preluării cu orice preț a formelor latiniste, se atribuie și prenume compromise ca *Messalina*.

Adoptarea modernă a numelor de persoană latine a avut mari șanse de a se impune în onomastica românească, datorită triplei valori a formelor onomastice de acest fel: nume evocatoare a originii latine, nume afective, nume specifice, intraductibile. Epoca răspândirii numelor latiniste în Ardeal corespunde reactivării luptei naționale. Răspândirea și în clasele țărănești a numelor romane se realizează prin acțiunea culturală a „Asociațiunii transilvane pentru cultura și literatura poporului român“, care prin conferințe populare, prin broșuri a îndrumat populația românească din Ardeal să adopte numele latiniste. Din Transilvania, numele latiniste s-au răspândit în Regat în epoca premergătoare primului război mondial. Unele au avut succes, altele au apărut sporadic, dispărând în perioada interbelică. Ștefan Pașca deplângea deprecierea numelor latiniste prin răspândirea în păturile urbane de mahala. În realitate numele latiniste au avut o circulație mai largă, fiind apreciate de diferite clase sociale. Cele mai multe dintre acestea au înlocuit forme tradiționale, religioase sau laice slave. Este adevărat că o dată cu creșterea frecvenței, se creează forme hipocoristice și forme diminutive, nepotrivite sugestiilor culturale inițiale ale acestor nume: *Cornel, Trăienel, Octăvel, Tavi*,

Cezărică, Pompilică, Pompei, Romică, Silvică etc., dar abia acestea indică intrarea în uz a formelor latiniste. Semnificația culturală a numelui este uitată sau ignorată, numele funcționând ca orice prenume din inventarul românesc.

Faza modernă a antroponimiei românești, care începe la sfârșitul secolului al XVIII-lea, se continuă în secolul al XIX-lea printr-un împrumut masiv de forme onomastice occidentale. Caracterul preponderent religios al inventarului onomastic se schimbă în favoarea formelor laice. Prenumele religioase se adaptează modernizării onomastice prin adoptarea unor variante occidentale, mai ales, franceze a numelor de botez. Formele noi: *Bazil* < fr. *Basil*, *Jorj*, *George* < fr. *George*, *Jan* < fr. *Jean*, *Mariana* < fr. *Marie-Jeanne*, *Nicoleta* < fr. *Nicolette*, *Georgeta* < fr. *Georgette* iau locul hipocoristicelor și a diminutivelor tradiționale ale vechilor nume religioase.

Prenumele franceze, mai ales, cele feminine: *Alice*, *Beatrice*, *Clarisse*, *Denise*, se adaptează grafic în variantele: *Alis*, *Claris*, *Denis* sau morfologic prin terminația de feminin: *Alisa*, *Clarisa*, *Denisa*. Cele mai multe dintre prenumele franceze sunt adaptate morfologic: *Celestina* < *Celestine*, *Gisela* < *Gisèle*, *Iolanda* < *Yolande*, *Ivona* < *Yvonne* etc.

Alături de prenumele franceze apar nume germane: *Carol*, *Berta*, *Brigita*, *Hermiona*, *Hilda*, *Leopoldina*, *Matilda*, italiene: *Ciprian*, *Sergiu*; *Bianca*, *Carina*, *Gioconda*, *Grațiela*, *Renata*, spaniole: *Carmen*, *Consuela*, *Ramona*, englezești: *Edgar*, *Edmond*, *Eduard*, *Robert*; Edita, rusești: *Boris*, *Igor*, *Galina*, *Ludmila*, *Natalia*, *Olga*, *Svetlana*, *Tamara*, *Tatiana*, *Vera*.

Alegerea unor nume de personaje literare, mai mult feminine decât masculine, ca: *Romeo*; *Aminta*, *Antigona*, *Arabela*, *Beatrice*, *Corina*, *Elvira*, *Esmeralda*, *Genoveva*, *Isolda*, *Julieta*, *Ofelia*, *Olivia*, *Otilia*, *Ozana*, *Rodica*, *Monica*, *Violeta*, *Virginia*, corespunde gustului epocii și satisface necesitatea de schimbare a prenumelor în pas cu moda. Paralel, seria de prenume se îmbogățește continuu prin forme onomastice culte, selectate dintre numele de personalități istorice, politice, culturale. După modelul latinist se atribuie nume evocatoare ale istoriei naționale: *Basarab*, *Bogdan*, *Crișan*, *Decebal*, *Dragoș*, *Horia Mihnea*, *Mircea*, *Răzvan*, *Rareș*, *Vlad* etc. O întreagă literatură cu subiect istoric și mesaj educativ alimentează onomastica cu prenume încărcate de afectivitate. Istoria universală oferă, prin personalități exemplare, puternice sugestii onomastice: *Napoleon*, *Cleopatra* etc.

Numele mitologice au fost și ele preferate, indiferent de mitologia pe care o reprezentau: *Adonis, Ahile, Apolon, Narcis; Afrodita, Apolonia, Ariadna, Atena, Casandra, Cyntia, Diana, Ifigenia, Minerva, Penelopa* etc.

În afara numelor împrumutate, prenume românești nou create de la nume comune se înscriu în inventarul tradițional, dintre care unele au creat o adevărată modă onomastică la mijlocul secolului al XX-lea: *Alin, Alina, Crenguța, Crin, Crina, Doina, Domnița, Garofița, Gloria, Lăcrămioara, Luminița* etc. Unele hipocoristice de la prenume religioase sau laice sunt asociate cu unele nume comune, fiind atribuite ca prenume motivate: *Doru, Dorin < Teodor, Norocel, Noru < Eleonora*.

Trecerea în revistă a prenumelor introduse în repertoriul onomastic românesc în a doua jumătate a secolului al XIX-lea și începutul secolului al XX-lea ridică problema circulației reale a acestor forme, care pot reprezenta forme general răspândite sau nume izolate, atribuite din capriciul părinților, al donatorilor etc.

c) Problema fixării prenumelor moderne, culte în tradiția onomastică românească este una a viitorului, care va decide care forme vor supraviețui sau care se vor pierde. Totuși, câteva aprecieri asupra acestui aspect ne sunt sugerate de studiul de statistică onomastică realizat de Gh. Bolocan pe un material actual complet, 58400 de prenume, repartizate după rangul de frecvență. Din punctul de vedere al modernizării sistemului onomastic se constată: a) schimbarea aspectului inventarului onomastic actual față de cel medieval; b) schimbarea nu afectează structura inventarului onomastic, formele tradiționale coexistând cu cele noi; c) modernizarea antroponimiei nu constă în înlocuirea formelor vechi cu unele noi, ci în suplimentarea inventarului onomastic; d) modernizarea atinge numai fondul de prenume, nu cel al numelor de familie; e) prenumele religioase tradiționale, masculine sau feminine, continuă să ocupe primele locuri în ierarhia de frecvență (cifra notează rangul de frecvență): 1. *Gheorghe*, 2./3. *Ioan/ Ion*, 4. *Vasile*, 5. *Constantin*, 6. *Nicolae*, 7. *Dumitru*, 8. *Alexandru*, 9. *Mihai*, 12. *Adrian*, 13. *Ștefan*, 15. *Petru*, 17. *Daniel*, 18. *Ionel*, 19. *Ilie*, 20. *Ionuț*, respectiv, 1. *Maria*, 2. *Elena*, 3. *Ana*, 4. *Ioana*, 5. *Mariana*, 6. *Mihaela*, 8. *Ileana*, 9. *Elisabeta*, 11. *Daniela*. În prima grupă de frecvență (nume cu peste 100000 de purtători/apariții) apar ca nume legate de sărbători religioase : 10. *Florin*, 22. *Cristian*, respectiv, 7. *Floarea*, 12. *Cristina*; iar, ca nume moderne: 11. *Marian*, 14. *Marius*, ambele interpretate, de obicei, ca forme provenite din numele religios *Maria*, deși numele latinist *Marius* nu are nici o legătură cu

prenumele *Maria*; g) numele laice formate de la nume comune sunt rare, cele mai multe forme vechi fiind în declin; numai numele moderne 21. *Viorel* și 10. *Viorica* intră în prima grupă de frecvență; h) prenumele laice slave, care se remarcă prin frecvența lor ridicată în sistemul medieval, ocupă ranguri medii sau foarte modeste: 26. *Mircea*, 34. *Radu*, 38. *Bogdan*, 39. *Dan*, 102. *Vlad*, 103. *Stan*, respectiv, 106. *Stana*, 107. *Rada*, 139. *Stanca*; i) numele moderne se regăsesc pe întreaga scară ierarhică, dar din inventarul existent numai unele au un grad ridicat sau mediu de frecvență: 29. *George*, 31. *Iulian*, 32. *Valentin*, 33. *Victor*, 40. *Liviu*, 42. *Lucian*, 44. *Cornel*, 46. *Ovidiu*, 48. *Traian*, 52. *Claudiu*, 54. *Ciprian*, 55. *Alin*, 66. *Robert*, 71. *Silviu*, 78. *Octavian*, 83. *Tiberiu*, 84. *Valeriu*, 92. *Aurelian*, 114. *Eduard*, 119. *Romeo*. La numele feminine modernizarea este și mai accentuată. 13. *Georgeta*, 14. *Rodica*, 15. *Nicoleta*, 17. *Alina*, 19. *Iuliana*, 22. *Andreea*, 30. *Carmen*, 34. *Cornelia*, 36. *Silvia*, 37. *Simona*, 42. *Mirela*, 44. *Florentina*, 46. *Doina*, 48. *Claudia*, 49. *Monica*, 52. *Valeria*, 57. *Lucreția*, 58. *Ramona*, 61. *Luminița*, 72. *Corina*, 79. *Virginia*, 80. *Livia*, 81. *Loredana*, 91. *Olga*, 94. *Natalia*, 100. *Anamaria*, 102. *Adela*, 110. *Lăcrămioara*, 116. *Bianca*, 128. *Elvira*, 140. *Otilia*.

Schimbarea aspectului inventarului de prenume sub presiunea inovației și a modei onomastice se va accentua o dată cu modernizarea vieții sociale a românilor. Căile de pătrundere a numelor noi se diversifică și se perfecționează prin intervenția televiziunii, a radioului, a informaticii, care anulează distanțele, micșorând izolarea. Conectarea vieții românești la performanțele civilizației moderne va marca, fără îndoială, sistemul onomastic al viitorului.

V. CONCLUZII

Pornită din dorința de a prezenta onomastica românească în perspectivă istorică, lucrarea noastră a adunat fapte, argumente, exemple care ni s-au părut semnificative pentru înțelegerea evoluției sistemului de denotație personală la români. La capătul unui drum în lumea numelor pe care le purtăm, vom încerca să formulăm pe scurt câteva concluzii asupra istoriei antroponimiei românești, pe care nu le considerăm un răspuns final la problemele pe care le ridică onomastica istorică, ci o deschidere spre cercetarea lor.

1. Crearea sistemului de denotație personală la români se desfășoară o dată cu procesul de formare al limbii române, în conformitate cu evoluția romanică generală.

2. Istoria onomasticii românești cuprinde mai multe perioade:

a) formarea unui sistem primar de denotație personală, anterior istoriei documentate a numelor de persoană românești;

b) fixarea sistemului onomastic medieval (secolele al XI-lea–al XIV-lea);

c) consolidarea sistemului onomastic medieval (secolul al XV-lea) și dezvoltarea sa prin uz (secolele al XVI-lea–al XVII-lea);

d) modernizarea sistemului onomastic românesc (secolul al XVIII-lea–secolul al XX-lea).

3. Coagularea sistemului onomastic primar se desfășoară pe fondul general al romanizării și în condițiile specifice ale creștinării populației romanizate. Difuziunea numelor de botez unice provoacă disoluția sistemului onomastic latin tripartit, care înlocuise, la rândul său, onomastica autohtonă.

4. Din fondul de nume creștine al primului sistem denominativ romanizat s-au conservat câteva nume religioase, pe care le putem considera nucleul onomasticii românești.

5. Constituirea sistemului onomastic românesc continuă prin crearea unor forme proprii de la nume comune din vocabularul limbii. Acestea accentuează caracterul romanic al antroponimiei românești.

6. Procesul de formare a inventarului de nume personale românești este marcat de influența cultă a elementului grecesc vechi, manifestată direct sau prin intermediul formelor religioase.

7. Împrumutul unor nume de persoană prin contactul direct cu unele popoare migratoare, ca slavii și cumanii, stabilește definitiv profilul sistemului onomastic nou creat. Influența slavă veche asupra onomasticii românești în formare s-a exercitat mai mult prin introducerea unor forme laice specifice decât prin acțiunea slavonei bisericești asupra numelor creștine greco-latine și greco-bizantine. Întrărirea slavă în onomastică se consolidează prin împrumuturi ulterioare aparținând popoarelor neoslave.

8. Istoria documentată a onomasticii românești începe în secolul al XI-lea, când are loc fixarea sistemului antroponimic medieval. Aria sud-dunăreană are întâietatea atestării primelor nume de persoană românești, în forme care arată că sistemul denominativ era deja constituit la acea dată.

9. Fixarea sistemului onomastic medieval românesc se realizează treptat pe parcursul a patru veacuri, până la sfârșitul secolului al XIV-lea. Structura inventarului numelor de persoană se stabilizează. Sistemul de denotație se perfecționează prin trecerea de la numele unice la numele duble, în structura cărora se identifică toate tipurile de supranume: patronimice, calificative, locale etc.

10. După secolul al XIV-lea, sistemul onomastic stabil nu mai este supus modificărilor de structură, consolidându-se treptat până la sfârșitul secolului al XVII-lea. Structura inventarului onomastic se precizează în relație cu clasele sociale și în perspectiva distincției dintre un sistem denominativ popular și unul cult. Caracterul ereditar al supranumelui se precizează, impunându-se în denotație tuturor membrilor familiei. Relația dintre numele de locuri și numele de persoană se evidențiază, de asemenea, pe fondul raporturilor de proprietate.

11. Sistemul onomastic medieval românesc se caracterizează prin unitate și coerență în toate ariile locuite de români. De-a lungul mai multor secole se constituie o tradiție onomastică în privința atribuirii și a perpetuării numelor de persoană, a creării unui fond de forme antroponimice religioase și laice stabile, a uzului unei tipologii denominative care va face trecerea de la numele unice la cel duble, care se va dovedi

partea rezistentă a sistemului denominativ general, care funcționează și astăzi.

12. La sfârșitul secolului al XVIII-lea, sistemul onomastic medieval suferă șocul modernizării, care îi marchează sfârșitul. Modernizarea a implicat oficializarea numelor de familie, reînnoirea inventarului prin forme neogrecești, latiniste și occidentale. Sistemul onomastic se adaptează schimbării ritmului vieții sociale, primind o înfățișare modernă în acord cu epoca.

BIBLIOGRAFIE SELECTIVĂ

- Codul Calimach*, ed. critică, București, 1958.
- Candrea, I. Aureliu, *Poreclele la români*, București, 1896.
- Constantinescu, Nicolae A., *Dicționarul onomastic românesc*, București, 1963.
- Densusianu, Ovid, *Istoria limbii române*, vol. I, II, București, 1961.
- Drăganu, Nicolae, *Românii în veacurile IX–XIV pe baza toponimiei și a onomasticeii*, București, 1933.
- Drăganu, Nicolae, *Nume proprii cu sufixul -șa*, Cluj, 1933.
- Graur, Alexandru, *Nume de persoane*, București, 1965.
- Ionescu, Christian, *Mică enciclopedie onomastică*, București, 1975.
- Ionescu, Christian, *Sistemul antroponomic românesc în secolele al XIV-lea și al XV-lea (Țara Românească)*, în „Limba română” (1978), nr. 3, p. 243–252.
- Ionescu, Christian, *-escu în antroponomia românească*, în „Studii și cercetări lingvistice” XXXI (1980), nr. 4, p. 417–421.
- Iordan, Iorgu, *Dicționar al numelor de familie românești*, București, 1983.
- Mihăescu, H., *La romanité dans le sud-est de l'Europe*, București, 1993.
- Pașca, Ștefan, *Nume de persoane și nume de animale în Țara Oltului*, București, 1936.
- Pătruț, Ioan, *Onomastica românească*, București, 1980.
- Pătruț, Ioan, *Nume de persoane și nume de locuri românești*, 1984.
- Philippide, Alexandru, *Originea românilor*, vol. I, II, Iași, 1923, 1928.
- Pușcariu, Sextil, *Limba română I, Privire generală*, București, 1940.
- Rosetti, Alexandru, *Istoria limbii române de la origini până în secolul al XVII-lea*, București, 1968.
- I. I. Rusu, *Onomasticon Daciae*, Cluj, 1943.
- Xenopol, A. D., *Istoria românilor din Dacia Traiană*, București, 1995.

INDICE DE NUME

- A**
- Aaron* 100
Abraám 26
Abrahám 26
Abram 26
Acachie 36
Achilleus 22
Adam 27
Adama 117
Addebar 22
Aelia 19, 21
Aelius 18, 19, 20, 21
Aemilius 20, 28
Aetius 50
Afanasie 100
Africanus 21
Afumatul 92
Aga 68
Agapie 36
Agatha 117
Agaton 82, 83
Agathon 83
Agripina 21
Agrippa 21
Alagoz 91
Alaman 33, 68
Aláman 33
Alámanu 92
Albescu 107
Albeus 55
Albina 33
Albină 32
Albotoae 119
Alb 107
Albu(l) 31, 33, 68, 71, 72, 74, 83, 100, 107
- Albula* 90
Aldea 38, 68, 69, 86, 94
Aldi 38
Aldija 38
Aldimir 38
Aldino 38
Aldo 38, 69
Aldomir 38, 40, 102
Aldus 38
Aleksandru 71
Aleksij 46
Alessandro 47
Alexa 96
Alexander 22
Alexandra 105
Alexandru 36, 67, 71, 81, 97
Alexie 46, 82
Alexios 46
Alice 134
Alin 134
Alina 134
Alis 134
Alisa 134
Allamanus 33
Aloisio 116
Aloiz 116
Amedeo 116
Amedeu 116
Amfilohie 36, 114
Amza 86
Ana 87, 104
Anania 65
Anastasia 104
Anastasie 36, 37, 100
Anatolie 36
- Anca* 87
Andarus 22
Andena 22
Andon 111
Andone 111
Andonie 111
Andréa 27
Andreas 27, 29
Andrei 81, 97, 98
Andreiana 117
Andreiaş 96
Andreica 96
Andreico 96
Andreicu 96
Andrieu 96
Andrian 93
Andriaş 71, 96, 106
Andrica 96
Andrică 96
Andrieş 96
Andriia 57
Andriicu 96
Andronic 36, 107, 114
Andruşco 96
Andruşu 96
Andueia 22
Anduenna 22
Anghel 111
Anghelina 104, 117
Angheluşa 117
Anna 24, 104
Anshim 100
Antim 36, 67
Antimia 117
Anton 111
Antone 111

- Antonida* 104
Antonie 81, 97
Antonius 28, 29
Anușa 96
Anușca 104
Apostoloae 119
Apollonius 22
Apostol 111
Appius 20
Aprodu(l) 110
Arbore 32, 33
Ardău 103
Areti 131
Arhanghel 111
Archir 115
Arghir 115
Arghirie 115
Ariciu 32
Arin 32
Ariort 19
Aristia 131
Arman 120
Armanca 104
Armășoae 119
Arria 21
Artemie 114
Asan 51, 88
Asiaticus 21
Aspra 115
Aspru 115
Atanasie 36, 67, 114
Attalos 36
Augustin 46
Augustinus 28
Aulenus 18
Aulus 20
Aulusanus 18
Aurelia 20
Aurelianus 20
Aurelius 18, 19, 20, 21
Aușu 31
Averchie 114
Avilius 19
Avram 115
Avramia 117
- B**
Babeș 42
Babiuc 43
- Babus* 18
Babușin 91, 94
Badea 68, 74, 79, 83, 84,
 87, 92, 94, 100, 105
Baia 64
Baico 84
Baicu 84
Baiu 64
Bala 41, 57
Balaban 93
Balata 64
Balathin 62
Balaur 115
Balbus 24
Balc 62, 64, 65, 68, 85
Balca 42
Balcă 42
Balcea 41, 42
Balciu 41, 42
Balco 41, 42, 68, 69
Balcu 41, 42
Baldovin 86
Bale 85
Balea 41, 84, 85, 94, 101
Balicica 73
Balicică 73
Balin 94
Baliță 73, 74, 105
Balius 18
Balomir 40, 102
Balosin 102
Balotă 41, 64, 65
Balș 42
Balșa 42
Bambakas 51
Ban 87
Banov 88
Banu(l) 88
Barba 117
Barbara 24, 29
Bárbara 27
Bárbarus 27
Barbatus 23, 24, 50
Barbă 24, 31, 33, 105,
 110
Barbăalbă 34
Barbăr 29
Barbără 24, 29
- Barbius* 24
Barbor 24
Barboră 24, 29
Barb(u) 24, 29
Barbur 24, 29
Barbura 24, 29
Barbură 24
Bartalmaj 26
Bartholomaeus 26
Bhartolomaios 26
Bartolomeu 47
Bartolomeus 47
Basarab 43, 44, 64, 65,
 67, 71, 90
Basarabă 43, 44
Basarabesti 44
Basarabi 44
Basea 68
Bastleios 28
Basilius 28, 55
Batie 84
Batina 58
Bay 64, 65
Baya 64
Bazarab 64, 65
Băcescul 107
Băcioae 119
Bădeasa 119
Bădișoae 119
Bălan 42
Bălașa 117
Bălca 42
Bălcin 42
Bălciu 42
Bălcu 42
Bălea 42
Bălica 42
Bălicea 42
Bălicu 42
Bălin 42
Bălinț(u) 42
Bălița 42
Băloi(u) 42
Băloș 96
Băloșescu 107
Bălotă 42
Bălu 42
Băncilă 42

- Bănciuleasa* 119
Bărbat 23, 24, 31, 33, 59, 64, 65, 83
Bărbosul(l) 33, 110
Bărbuleasa 119
(cel) Bărrân 90
Bărrănu 31
Bălca 42
Bălcea 42
Bălciu 42
Bălea 42
Băra 89
Bără 87
Bârcă 84
Bârlă 73
Bârlea 73
Bârleață 94
Bârlici 74, 106, 108
Bârul 84
Beagota 58
Beajan 57
Beală 42
Bealota 58, 84
Bea-zăce 34
Bedarus 22
Bela 42
Belcea 42
Belcescu(l) 107
Belcici 108
Belcin 42
Belciu 42
Belcu 42
Belea 42
Belin 42
Belicița 74
Beliciță 73, 74
Belinț(u) 42
Beloi(u) 42
Beleş 42
Belotă 42
Belu 42
Benedict 46
Benedict(us) 38
Berbece 32, 110
Berbecu 32
Berende 85
Berilo 58
Berindei 68, 104
Berislav 58, 61
Berivoe 94
Berivoi 94
Bernade 116
Bernadea 116
Bernardo 116
Bernarea 116
Bernat 116
Bessa 18
Bilbaneș 91
Biro 107
Bisa 69
Bithus 18
Blaj 103
Blasa 18
Blasius 103
Blându 31
Blidaru 110
Bob 106
Boba 41, 87
Boban 42
Bobe 94
Bobeia 41, 94
Bobeș 42
Boboș 42
Boe 95
Boeslav 61
Bogdan 45, 62, 63, 73
Bogoslov 45
Boian 64, 65
Boica 84
Bojaia 58
Bolovan 92
Bolyen 64
Bonta 106
Bora 84
Borbat 55
Borbath 65
Borcan 92
Borcea 94
Bordea 94
Borilescu 107
Boris 102
Borșoae 119
Boru 42
Botez 24
Botu 33
Boțea 94
Bou 32
Bozgaciu 44
Brae 73, 107
Braia 57, 73
Braien 57
Bran 40, 42, 67, 84, 101
Branco 84, 85
Branislav 83, 84, 85, 87
Brapa 57
Brasus 18
Brat 41, 84, 85
Brata 92
Bratan 57
Bratco 41
Bratea 94
Bratei 73
Bratescul 107
Brateș 58
Bratilo 58
Bratin 58
Bratomir 40
Bratoneag 58
Bratoslav 40, 58, 61
Brat(ul) 41, 73, 74, 84, 101
Bratula 90
Brăescul 107
Branad 116
Brătac 42
Brătan 42
Brătămîr 58
Brătei 73
Brătîla 73, 95, 107
Brătîlo 58
Brătina 58
Brătivoe 95
Brătöe 41
Brătöiu 41
Brătuș 73
Brebu 110
Brerer 64
Brumă 33
Buca 54
Bucă 31, 33
Bucea 57
Bucor 57
Bucșa 92

- Bucse* 92
Bucur 57, 83, 100, 103
Budac 42
Budin 58
Budislav 58
Budul 68
Buduşlov 85
Buia 94
Bukan 53
Bulboasa 109
Bulbosii 109
Bun 31, 57
Buna 52, 54, 55, 87
Bunce 94
Bunilo 58
Bura 90
Burcea 68
Buşaga 91
Butes 18
Buthe 52
Butus 18
Buşcat 57, 91
Buz 64
Buză 64, 92
Buzea 90, 94
Bybarch 66
- C**
Cabra 34, 35
Cabre 35
Caecilius 20
Caelestinus 28
Caesar 21
C(aius) 21, 28
Calcea 84
Calcio 84
Calciu 84
Calea 87, 117
Caliian 68
Calin 68
Calinic 36, 69, 114
Calinichia 69
Caliopi 131
Calipso 131
Callimachi 131
Callimachos 131
Callistus 22
Calmăcu 120
- Calmăschi* 120
Calmăsu 120
Calminus 18
Calmuschi 120
Caloian 51, 74, 88
Caloiana 88
Caloianu 88
Calu 32
Camil(lus) 28
Cancio 84, 85
Candachia 69
Candid(us) 23, 28
Caplea 117
Capotă 95
Capra 34, 35
Capră 32, 35
Caproşu 34
Captare 121
Captarenco 121
Captarescu 121
Caragea 91
Caraja 91
Carasun 52
Carcilius 20
Carpnius 22
Cassianus 28
Catalina 87
Catina 117
Catinca 117
Catiţa 117
Cato 21
Catrea 117
Catrina 117
Catullus 21
Cautiş 106
Cavra 35
Cazan 44, 68, 69, 85, 86, 91
Căliman 106
Călfun 121
Cănădin 94
Căpăţână 31, 101
Căpria 33
Căpria 34, 117
Căprina 34
Căpriţa 33, 34
Cârstea 87
Cârstiiana 87
- Căruntu* 31
Căruţa 117
Căpelu 32
Căine 32
Cânda 94
Cânde 23, 94
Cândescul 107
Cânepă 32
Cârjău 94
Cârjeu 94
Cârjoae 119
Cârjoane 119
Cărlig 92, 100
Cărpitul 92
Cârstea 61, 81, 89, 94, 99
Cârştian 68, 89
Cârştianescul 107
Cârştian 79, 80, 81, 87, 93
Cârştişor 99
Ceapă 32, 92
Ceataritul 110
Cerboae 119
Cerbu 32
Cerbula 50
Cercheaj 120
Cercheaz 120
Cerchez 120
Cercheza 117
Cerna 42, 104
Cernat 84
Cernătoae 119
Cernota 58
Ceucuţ 94
Cezar 132
Cezarina 132
Chabra 35
Chabre 35
Chera 88
Cheraţa 88
Chesarie 114
Chèvre 35
Chiabra 35
Chiajna 104
Chicoş 94
Chieure 35
Chieure 35
Chindea 36

- Chiprien* 100
Chirca 116
Chircă 93, 116
Chirea 116
Chiriac 36, 37, 116
Chiriaca 117
Chiriachița 117
Chiricoae 119
Chiril 36
Chiru 116
Chișcă 121
Chivre 35
Chomak 64
Chot 52
Christian 49
Christianus 66, 80
Christodor 37
Christodul 37
Christofor 37
Chrysos 51
Chuca 55
Chula 55, 58
Chuma 54, 55
Chupa 54
Chuth 55
Ciârneaga 58
Cicero 21
Cincin(n)atus 21
Cioban 68
Ciocuș 94
Ciola 58
Ciomac 64, 65
Ciorbă 100
Ciorea 94
Ciot 52, 55
Cireașa 33
Cireășă 33
Cireș 32
Ciucea 57
Ciumuleasa 109
Ciuñca 105
Ciutin 83, 84
Clarisa 134
Clarisse 134
Claudian(us) 132
Claudiu(s) 20, 28, 132
Coadă 31
Codoae 119
Coica 85
Coico 85
Colfun 121
Colunu(l) 120
Cojoc 92
Colțea 90
Coman 44, 72, 86, 92, 93, 101
Cóman 44, 57
Comana 44
Comisoaia 109
Comisoa(i)e 109
Constantin 46, 50, 62, 64, 72, 73, 81, 97, 99
Constantinus 28
Contăș 121
Conț 89
Copach 55
Corbu 32
Coriolan 132
Coriolan(us) 21, 132
Corlat 100
Corman 92
Cormeleu 106
Cormohuz 106
Cornea 33
Corneliu 132
Cornelius 20, 28, 132
Cornoae 119
Cornu 31, 33
Cortofleș 91
Corvinus 21
Corvus 21
Cosiță 101
Cosma 90
Costa 62, 64, 65
Costantin 64, 65, 81
Costân 71
Costea 67, 71, 72, 82, 96, 99, 103
Costici 103
Costin 99
Costina 117
Costișatul 92
Coșcă 102
Coșco 73
Coșcu 102
Cotelea 43
Cotescul 83
Coseș 110
Cozma 96, 98
Cozmaciuc 43
Cozmișă 99
Crabe 35
Crachin 55
Crachinus 55
Chrachun 55
Crai 110
Crasimir 58
Crava 35
Crăciun 24, 33, 52, 55, 62, 82, 83, 97, 106
Crătun 43
Crețescul 107
Crețoae 119
Crețul 92, 110
Croitoru 110
Crisan 53
Cristian 66, 68, 81, 97
Cristofor 36, 81
Croitoru 101
Cucu 32, 33, 101
Culin 58
Cuman 44, 57
Cupcici 106
Cuplen 57
Curcea 94
Curmaz 91
Čusman 51
D
Daan 66
Dacia 19
Dacianus 19, 21
Dacicus 19
Dacio 19
Daciscus 19
Dacus 18, 19
Dades 18
Dadu(l) 84, 85, 101
Daghid 73
Daișa 57
Dalc 64, 65
Damaschin 111
Damian 111
Damiano 55

- Dan* 64, 65, 66, 67, 84,
86, 92, 101
Danca 42
Dancă 42
Dancea 42
Danciu(l) 42, 68, 84, 92,
93, 101
Danco 42
Dancu 42
Daneş 42
Daniel 27
Daniel 26
Dăniel 26
Danihel 26
Daniil 82
Dasas 22
David 73, 83, 89, 100, 115
Dăbăcescul 69, 70
Dăbăceşti 70
Dălban 93
Dânjina 57, 58
Dărma 43
Dead 42, 57, 58
Deatco 84, 85
Decebalus 18
Decibalus 18
Decimus 19, 20
Delphinds 51
Demetra 28
Demétrios 28
Demetrius 22, 29, 36, 64,
65, 66
Deniş 103
Denzi 19
Desiderius 28
Desilo 58
Desimir 58
Desislav 58
Detco 68
Diales 19
Dida 18
Didrih 104
Digna 19
Diia 94
Dijanul 92, 93
Dima 99
Dimitrie 50, 69, 71, 78,
81, 97, 99
Dimitrios 28
Dimitru 69, 81
Diodor 36
Dionisia 117
Dionisie 36, 82
Dionisios 103
Dionysius 22
Dituentus 18, 19
Ditugenius 19
Dizo 18
Dobă 69
Dobra 87, 104
Dobran 42
Dobre 84, 85, 93, 101
Dobrec 42
Dobreci 42
Dobreţ 42
Dobriła 42
Dobriţa 84, 88, 91
Dobriţa 58
Dobromir 40, 51, 58, 85
Dobroslav 58, 61
Dobrotă 41, 84, 95
Dobru(l) 41, 84, 85, 101
Dobruleţ 101
Dobruşa 104
Dohoreţ 91
Doja 64
Dolh 106
Doljescul 107
Dolofan 92
Domentian 100
Domentian 82
Domitianus 50
Dominic 46
Domniţa 33
Domokos 103
Domocuş 103
Domoncuş 103
Dositei 100
Dosoftei 100
Dracula 90, 91
Draculea 91, 94
Dracul 90, 91
Drag 41, 61, 62, 63, 84,
101
Draga 57
Dragh 61, 63
Draghici 43, 95
Draghislav 85
Draghiţa 104
Dragnea 57
Dragobrat 40
Dragoe 84
Dragole 84
Dragolea 85
Dragomir 40, 58, 62, 64,
65, 71, 74, 78, 85, 88,
89, 91, 93
Dragoslav 40, 58, 61, 85
Dragoş 42, 58, 61, 62, 63,
64, 73, 94
Dragotă 41, 84, 95
Dragotescu 107
Dragoviţa 61
Drag(ul) 41, 84, 101
Dragula 90
Dragumer 62
Dragus 61, 62, 63
Draguş 58, 63, 73
Drajan 61
Drăculea 91
Drăculeşti 90
Drăgan 67, 69, 84
Drăgăsan(ul) 57, 110
Drăghici 84, 89, 93, 95
Dragoi(u) 68, 73, 84, 88,
94
Draguş 58, 63, 73
Drebias 19
Dreptu 31
Dridih 116
Drilgisu 18
Dron 114
Drujă 106
Drujoe 61
Druţă 114
Dubraviţa 61
Duca 90
Duda 19
Duilius 20
Dula 19
Dulcescul 107
Duma 99, 106
Dumitraş 99

- Dumitru* 64, 65, 66, 81,
 99, 106
Dusa 64
Dușă 64, 65
Dușman 92
- E**
Ecaterina 87, 117
Eftemie 36
Eftimie 82, 83, 114
Eftipia 19
Elena 87, 117
Elefterie 114
Elenca 117
Eliana 117
Elias 26
Elijăh(u) 26
Elisabeth 26
Elisafia 117
Elisaveta 117
Elisheba 26
Eliyâbu 26
Emanuel 26
Epicadus 22
Eptala 18,
Eptidius 19
Erdö 103
Esbenus 18
Eufrosina 117
Eupraxia 87
Eusebiu 36
Eustatie 100
Eustratie 114
Eutymios 83
Eva 27
Evghenie 36
Evstatie 36
Evtimie 83
- F**
Fabia 19
Fabian 46
Fabius 19, 28
Falcă 31
Farcasii 60
Farcaș 59, 60
Fata 31, 55, 117
Faustinus 28
- Făgărășanul* 93
Făru(l) 31, 33, 83, 100
Fârcea 94
Fecioara 117
Fecior 31
Fedca 96, 105
Fedco 99
Fedor 99, 103
Fedora 105
Fedorel 103
Felicianus 28
Felix 28
Fetca 105
Fetco 99
Fetița 117
Fevronia 104
Fiare 52
Fichur 54, 55
Fiiuca 117
Filimon 36
Filip 36, 97
Filipa 117
Filipus 55
Filotei 37
Flaccus 21
Flavian(us) 28
Flavius 18, 28
Flămându 33
Floarea 24, 117
Flor 24
Florea 24, 89
Florescul 89, 93
Florev 89
Florica 117
Florinus 24
Florius 24
Floru 24
Foali 100, 110
Foca 90
Forquu 55, 56
Fortunatus 28
Fot 52
Foth 52
Fotinia 69
Francus 23, 33
Frasin 32
Frate 31, 33, 64
Fratea 33
- Frath* 64
Frățila 34, 95
Frâncu 23, 33, 110
Frigură 32
Frumosu 31
Frunte 31
Fruntelată 34
Fuge-bine 34
Fulvia 21
Fulvius 20, 21
Furău 101
Furcă 56, 91
Furcovici 91
Furdui 94
Furko 55, 56
Furnica 117
Furnică 32
Furul 110
Fusea 94
- G**
Gabriel 26
Gabriel 27
Gabriel 26
Găbriel 26
Gaius 20
Gal 86
Gâl 86
Galben(u) 31, 33, 110
Galeș 94
Galian 93
Gallus 23, 86
Galu 23
Ganea 92
Gavalin 94
Gavril 97, 98
Gavrilă 98
Gavriil 67, 82, 98
Găină 32
Gănescul 107
Gârdoș 58
Găurice 110
Gădea 74
Gârbovul 110
Gârdea 94
Gârdu 102
Geamănu 31
Geană 31

- Gemelus* 21
George 134
Georgeta 134
Georgette 134
Georgios 28
Georgius 28, 29, 47, 65, 66
Georz 29
Gerásimos 83
Gheață 33
Ghebu 31
Ghedeon 100
Ghelasie 114
Ghelebi 103
Ghenadie 100
Gheorghe 46, 60, 62, 66,
 71, 72, 81, 92, 97, 99
Gheorghie 46
Gheorghios 28
Gherasim 83
Gerásimos 83
Gherghe 72, 81
Gherghi 81
Gherghina 88, 94, 117
Gherondie 100
Ghervasie 82
Ghica 90
Ghinda 104
Ghiocu 100
Ghiula 63, 64
Ghizdavăț 78
Ghizdaveț 92
Giàcomi 47
Giàcomo 47
Gioan 47
Gioàn 47
Gioană 47
Gioàni 47
Giona 47
Gionea 47
Giorgio 47
Giorzu 29
Giovanni 47
Giula 62
Giulă 47, 98
Giulea 47, 62, 63, 64, 65,
 98
Giulie 47
Giulio 47
- Giuliu* 47
Giurge 98
Giurcea 98
Giurgevici 74
Giurgică 99
Giurgiu 47, 71, 72, 74, 98
Gjon 29
Glicherie 114
Gligorașco 99
Gnaeus 20
Godea 94
Godes 19
Goe 95
Goenescul 107
Gogoase 92
Goia 94, 95
Goșin 61
Golin 69
Golovat 106
Gostilo 58
Gostimir 57, 58
Gostița 58
Gostilo 57, 58
Gothul 36
Grada 104
Grasu 31
Grăbeșică 61
Grăd 102
Grădan 57
Grădiu 102
Grăgur 57
Grecul 110
Greiere 32
Gremianites 51
Greul 110
Grigor 57
Grigore 81, 97
Grigorie 36, 50, 51, 57
Grinco 103
Grosu 31
Grossus 52
Groza 69, 70, 83, 115
Grozav 92, 100, 115
Grozea 74
Gruban 102
Gugota 58
Gulya 64, 65
Guna 52
- Gunea* 57
Gurălungă 34
Gureș 62, 83, 92
Gurheș 62
Gurheș 62
Guriță 34
Gușilă 95
Gyula 47, 62, 63, 64
Gyule 62
- H**
Habibis 22
Hacico 84, 85
Hadrianus 21, 28, 88
Halgaș 69, 70
Hammonius 22
Hamza 86
Han 89
Haneș 69, 86
Hannah 26
Hanoș 86
Hans 69
Haralambie 111
Hariton 37, 82
Hasan 86
Hasanum 86
Hassan 86
Hândău 74
Hânsea 94
Hârgota 95
Hârje 106
Hârlăoanu 74
Hârseanul 93
Heptapor 18
Herman 104
Herțea 104
Hieremias 26
Hilarion 83
Hinătești 70
Hintea 94
Hodco 103
Hodișa 58
Hodor 86
Hojîța 58
Honoi 94
Horaeț 74, 103
Horățiu(s) 20
Horgescul 107

Hrăste 99
Hrelia 57
Hrinco 103

I
Iachim 98, 100
Iacob 27, 73, 100
Iacobos 26
Iacobus 26, 47
Iacom 47
Iacomî 47
Iacomo 47
Iacomus 47
Iacov 67, 82
Ianache 94
Iano 82
Iapă 32
Iarciul 84
Iaşco 73
Iaşcu 73
Icoşoae 109
Iepure 32
Ieremia 100
Ieremiás 26
Ieronim 46
Ignat 97, 98
Iiddeus 22
Ilarie 114
Ilarion 82, 83, 100
Ilea 99
Ileana 104, 117
Iliana 117
Ilie 27, 57, 82, 97, 98, 99
Ilinca 117
Immanoil 26
Indrea 98
Ioachim 26, 98
Ioakim(os) 26
Ioan 50, 51, 59, 62, 64, 66, 67, 81, 82, 97, 98
Ioanăş 71, 98
Ioanăş 71
Ioanichie 82
Ioaniş 71, 98
Ioănnes 26, 29, 47, 51
Ioannis 26, 47
Ioannus 50, 55

Iochanan 26
Iohănnes 26, 69, 86
Ioil 82
Ion 53, 67, 74, 81, 82, 98
Ionaşco 98, 99
Ionita 50, 51
Ionită 51, 88, 98
Ionuţ 52, 53
Ioséph 26
Ióseph 26
Iosephus 29
Iosepos 26
Ioséppus 26
Iosif 27, 73, 82, 100
Isac 27, 100
Isaia 100
Isaie 106
Isaiu 100
Iuba 84
Iuban 93
Iucăşeanul 110
Iudita 27
Iuga 62, 72, 74, 82, 99
Iugsa 99
Iulea 64
Iulia 18, 19, 20, 21
Iulian 46
Iulianus 28
Iulie 98
Iuliu 98
Iulius 19, 20, 21, 28, 47, 64, 65
Iura 99
Iurca 99
Iurie 72, 96, 99
Iurga 72
Ivan 62, 74, 82, 99
Ivanaş 71, 74
Ivanco 82, 93, 99
Ivancu 51
Ivaşco 99, 106
Ivaşcu 99
Ivu 99
Iwan 64, 66
Iwanus 53
Izvoranul 78, 93

I
Împăratu 33
Îndon 29
Îndre 29
Îndrea 29
Înton 29

J
Jăurescul 107
Jebojakim 26
Jitian 93
Joannis 59
Jorj 134
Jucu 43
Jula 64, 72, 98
Julea 98, 106
Julici 106
Jumătate 101, 106, 110
Jurj 64, 65, 72
Jurja 98

K
Kaas 55
Kaeso 20
Kallinicos 69
Kamasis 36
Karachin 54, 55
Karachun 52
Karachyno 52
Karácsony 52
Karapeh 66
Karmalakes 51
Keczel 52
Kepha 26
Kerá 88
Ketel 55
Kira 88
Kiriakos 45
Kokor 53
Kopacs 55
Kosmas 98
Kuine 55
Kusta 62

L
La Capra 35
La Chievre 35
La Chievre 35

- Lachèvre* 35
Lacabra 35
Lad 62
Ladislav 86
Ladislau 64, 66
Lal 92
Lambro 37
Laslău 103
Laslău 86
László 86
Laço 86, 103
Laura 133
Laurentius 20, 28
Laurențiu 47
Lavrentie 47
Lazăr 50, 97, 98, 99
Lazea 99
Lazor 96, 98
Lăpădat 83
Lăptea 34
Lăudat 92
Lână 110
Lângoare 32
Leahu(l) 119
Leana 117
Leanca 117
Leanța 117
Leav 57, 58
Leca 90
Lena 117
Lenard 86
Lenca 117
Leurinț 103
Liccaius 22
Lie 99
Limbă 31, 33
Limbădulce 34
Lina 117
Linart 86
Lingoare 32
Lința 117
Lita 59
Litea 59
Litobor 59
Litomir 59
Litovoe 59
Litovoi 59, 65, 73
Litu(l) 59
Liubota 58
Livius 20
Lola 104
Longinus 19
Longum 64
Longus 64, 65
Luca 67, 81, 97
Lucanus 28
Lucas 28
Lucianus 19
Lucilius 20
L(ucius) 18, 19, 20
Lucretius 20
Lucyâneasa 93
Lucyineasa 93
Lumosa 95
Luna 104
Lung(ul) 31, 64, 92, 101, 110
Lup 115
Lupa 115
Lupan 115
Lupandru 115
Lupaș 115
Lupașco 115
Lupașcu 115
Lupănaș 115
Lupănel 115
Lupe 115
Lupea 115
Lupei 115
Lupeș 115
Lupică 115
Lupilă 115
Lupișor 115
Lupotă 115
Lupșa 83, 100, 115
Lupșe 100, 115
Lupșea 115
Lupu(l) 32, 33, 60, 83, 101, 115
Lupus 115
Lupuș 115
Lupușor 115
Lupuț 115
Luțan 57
Lytuouy 59
M
Macarie 36, 82, 83
Macrea 94
Macovei 27
Magdalena 62
Magdalina 87
Maican 93
Makarios 83
Malanca 43
Malancă 43
Malciul 84
Maleș 94
Mamercus 20
Man 94
Mana 41
Manase 27
Manciul 84
Mane 94
Manea 41, 88, 89, 90, 94
Manevici 90
Manius 20
Manoil 96, 97, 98
Manoli 98
Mara 96, 104
Marciana 21
Marcianus 21
Marco 97
Marcu 46
Marcus 20, 28, 55
M(arcus) 18
Mardarie 82
(cel) Mare 31, 90
Marga 87
Margareta 87
Marena 97, 104
Mareș 94
Maria 26, 87, 96
Marin 23
Marina 87, 97, 104
Marinus 23
Marișca 97
Marius 20, 21
Marmură 105
Marta 19, 104
Martin 23, 82, 97
Martinus 23, 28, 29, 50
Marișca 97, 104
Maryam 26

- Matei* 82, 97
Mateş 94
Matithyah 26
Mattheus 26
Matthaios 26
Matusița 104
Mauriciu 61, 62
Maxena 117
Maxentius 28
Maxim 46, 97
Maximianus 28
Maximinus 28
Maximus 21, 28
Măcui 94
Mădricica 68
Măgdalina 104
Măneci 42
Măneț 42
Mărena 97
Mărgărita 72
Măria 97
Mărina 97
Măriuța 97
Mărtin 82
Măruntu 31
Mărușca 97
Măndre 100
Măndrea 91, 100
Mănea 94
Mânzu 110
Medrea 29
Medru 29
Meletie 114
Merti 29
Mértir 29
Mesebnă 106
Messalina 21
Meta 90
Mica 87
Michael 26, 64, 65
Micha'el 26
Miclăuș 63, 103
Micle 86, 94
Miclea 86, 94, 103
Micleauș 94
Miclescul 107
Miklós 86, 103
Micloș 63

Miclouș 103
Micou 55, 65
Mic(ul) 55, 57, 64, 65, 72, 74, 83, 86, 100
Micula 100
Micus 54, 65
Mielu 32, 33
Mierla 117
Mierlă 32, 33
Mierlușca 117
Mihai 81
Mihail 27, 64, 65, 71, 81, 86, 97, 98
Mihal 89
Mihalaș 71
Mihală 82
Mihalco 98
Mihály 82
Mihăilaș 71, 98
Mihăilă 95, 98
Mihău 98, 103
Mihlea 98
Mihnea 98
Mihno 98
Mihu(l) 64, 65, 82, 98, 99
Mihuța 98
Milco 84, 93
Milcu 84
Milea 94
Milobrat 40, 58
Mina 36
Mințică 94
Mirăslau 64
Mircea 41, 67, 78, 84, 91, 92, 94, 101
Mirciu 41
Mirco 41
Mircu(l) 41
Mirilă 95
Miroslav 40, 64
Miroș 58
Mir(u) 41
Mitrofana 117
Mladin 94
Mochou 55
Modestus 19
Moenescul 86, 89, 93, 107
Moga 86

Mogós 86, 103
Mogoș 68, 94, 103
Mogoșel 93
Mogoșescul 107
Moian 86, 87
Moicescul 108
Moimescul 108
Moise 82, 83, 100
Moișă 100
Moldovan 70
Moldovean 93
Moncat 52
Moșu 55
Motruna 104

Mucapa 18,
Mucapor 18, 19
Mucapuis 18
Mucatra 18
Mucatralis 18
Mucasenus 18
Muciale 19
Mucianus 18, 19
Mudrăcica 68
Mujilo 57, 58
Murc 64
Murga 55
Murgul 110
Murk 65
Musana 64
Muscă 32
Mustăță 31
Mustea 94
Mușa 104
Mușat 72, 83, 86, 100
Mușata 72, 104
Mușatini 72
Mutu 32
Mychaelis 64
Myk 65
Myriam 26
Myruslou 62
Myruzlo 64

N
Nan 64, 65, 69, 70, 82, 88, 99
Nanotă 58, 95
Nară 31

Naso 21
Nasta 104
Nastasia 104
Naste 104
Nastea 104
Natoporus 18
Nămaie 32
Nămai(u) 32
Năstac 42
Ndre 29
Ndue 29
Neacsa 87
Neacșu 84, 87
Neag 57, 85, 90, 92
Neaga 87
Neagăș 103
Neago(i)e 41, 84, 101
Neagoiu 41
Neagomir 40
Neagoslav 40, 58, 61
Neagoș 42
Neagota 58
Neagotă 41
Neagsa 42, 105
Neagsia 105
Neagu(l) 41, 66, 84, 85,
91, 101
Neagus 58
Neatedul(ov) 74
Nebuncica 92
Nechifor 82
Necoară 98
Necora 29
Neculai 98
Nedelea 45
Neg 53
Negh 66
Negoescul 107
Negomir 40
Negovan 93
Negre 94
Negrea 94
Negreva 90
Negrilă 95
Negrilescul 108
Negrița 104
Negroviți 90
Negru 31, 72

Negul 61
Negură 33
Negurița 33
Negwe 66
Nenciul 78, 85
Neofit 36, 37
Nerad 58
Nestor 36
Netedul 74, 110
Nevolnic 110
Niceta 36
Nichifor 36, 82, 111
Nichita 36, 111
Nicoară 29, 98
Nicodim 67
Nicola 57, 81, 98
Nicolae 61, 62, 66, 67, 81,
97, 98
Nicolai 61, 98
Nicolăuș 28, 29, 55, 62
Nicoleta 134
Nicolette 134
Nicolus 53
Nicula 78, 81
Niculae 98
Niculita 50, 51
Nikólaos 28
Nimăiasa 109
Noe 27
Nonia 19
Nota 90
Numerius 20
Nuqucz 54
Nuțu 52
Nuutz 53
Nuuzou 52

O

Oaie 32
Oana 98
Oană 98, 106
Oancea 82, 94, 98
Oanciul 98
Oanică 98
Oanța 98
Oanță 98
Obraz 92
Ochialbi 34

Ochiu 31
Oița 33
Octavianus 21
Octavius 20
Olachus 66
Olecsandro 71
Olenca 105
Oleșco 99
Oliușca 105
Ona 82
Once 98
Oncea 68, 98
One 82, 98
Onea 98
Onica 98
Onică 98
Onicica 98
Onicică 98
Onița 98
Onța 98
Onu 82, 98
Oprea 40, 84, 85, 89
Oprischi 89
Oprișa 94
Oprișac 106
Oprișe 94
Orăș 106
Orbu(l) 32, 92
Orda 52
Oreaov 69, 70
Orgoae 109
Orgoaiia 109
Osif 100
Osl(u) 42
Oșel 110
Ovidius 20

P

Pacemil 57
Pacen 57
Pal 29
Pahule 94
Pahulea 94
Paisie 100
Palestina 124
Pana 90
Pantelimon 111
Pardos 106

- Pasăre* 32
Pascal 46, 88
Pascale 46
Pascalie 46, 82
Pascha 55
Pascu 24
Pașca 33
Pașcan 42
Paște 33
Paștea 33
Paști 33
Paulina 21
Paul(us) 29
Paul(l)us 21, 28
Pavel 97
Păcuraru 33
Păducel 51
Păduchel 51
Pătrașco 99
Pătrașcu 99
Pătru 79, 81, 98
Păturnicherul 110
Păun 32
Păunul 83
Păușescul 108
Pântece 31, 110
Pântecosul 110
Pârcălăbescul 108
Pârciuovoiaia 94
Pârlea 94
Pârvana 87
Pârve 84, 85, 94
Pârvea 94
Pârvoslav 58
Pârveu(l) 42, 84, 85
Pecingine 32
Pelagius 34
Perpetuus 21
Pescaru 33
Petec 91
Petraș 99
Petrașco 99
Petre 81
Petrică 71, 99
Petrișor 99
Petriță 99
Pétros 26
Petrovici 74
Petru 27, 50, 62, 64, 65,
 71, 81, 89, 96, 97, 98
Pétrus 26, 50
Philippus 27, 36
Philippus 27
Piatră 110
Piele 31
Pieporus 18
Pieptea 34
Pieptu 31
Pilea 94
Piper 92
Piprea 94
Pirusus 18
Piscu(l) 55, 96, 110
Pitic 64, 65, 101, 110
Pivnicerul 110
Plares 22
Plator 22
Plânge-banul 34
Plean 58
Pleşeschi 89
Pleşescul 108
Ploaie 33
Plop(u) 32
Plopeanu 108
Plopescul 108
Ploscar 110
Pobrăteanu 110
Podobitu 110
Poiană 110
Pojar 100
Policarp 36
Poneag 58
Popescul 108
Popșor 79
Porc 55, 56
Porca 56, 89
Porcea 56
Porcha 56
Porchia 56
Porck 56
Porcu(l) 32, 33, 110
Porumb 32
Porumbelu 32
Porquo 56
Preadhina 58
Preadmir 58
Precopie 82
Preda 45, 84, 101
Predilo 58
Preotu 33
Preutescul 107, 108
Preușescul 108
Prisosta 19
Procopie 36
Prodan 58, 64, 65
Prodana 117
Proica 84
Prujina 58
Prună 33
P(ublius) 18, 19, 20, 21
Pudilă 51
Puiu(l) 83, 100
Purcărescul 108
Purcelescul 106, 108
Purice 32, 101
Pușchea 32
Q
Quintus 20
R
Rada 87
Radici 43
Rado(i)e 41
Radoiu 41
Radomir 40, 58, 67, 73,
 85
Radoslav 40, 58, 67, 85, 92
Radoș 58
Radota 58
Radota 41
Radu(l) 41, 51, 55, 57, 67
 67, 68, 78, 79, 84, 85,
 86, 87, 88, 89, 101
Raduș 58
Raica 42
Raică 42
Raicea 42
Raiciu 42
Raico 42
Raicu 42
Raphael 26
Ratea 94
Raveca 27

- Razimir* 85
Rădeci 42
Rădei 93
Rădeț 42
Rădilă 42
Rădin 94
Rădinița 94
Răducan 42
Răspop 110
Răzvan 111
Râie 32
Râmunc 50
Rândunea 32
Rândunică 32
Rebeca 27
Rebur 19
Reman 66
Rephael 26
Roade-oală 34
Rodea 94
Rodu 55
Roman 64, 65, 68, 71, 81, 86, 97
Romanul 36
Romanus 28, 81
Romașco 97, 99
Romașcu 99
Românel 97, 99
Românu(l) 33, 64, 66
Roșca 93
Roșu 31, 64, 65
Rotâmpan 74
Rotompan 74, 107
Rou 52
Rufius 18
Rufus 64, 65
Rugas 62
Rugină 110
Rubat 91
Runceanul 93
Rutaș 93
Rusca 105
Rusin 94
Rusul 92
- S**
Sabinianus 19
Sabinus 19, 28
- Sahac* 86
Samoil 82
Samonida 87
Sandria 72
Sandro 47
Sanislav 59
Sânislav 59
Sarabă 44
Saraceno 65
Sarachenus 64
Sarachinus 65
Sarandino 91
Sarapion 67
Sas 62, 115
Sasca 117
Sassa 18
Saturnina 21
Sava 36, 81, 97, 111
Savin 111
Saviuc 43
Sărăcin 62, 64, 65
Sâna 58
Sângeorz 29
Sânislau 59
Sânmedrea 29
Sânicoară 29
Sânnicoară 29
Sânpietru 29
Sânzian 33
Sânziana 29, 33
Sânzor 29
Sârbescul 108
Sârb(ul) 92, 110
Scenobarbus 22
Scequ 52
Scorilo 18,
Scoromir 58
Scumpul 110
Scurtu 32
Sebastianus 28
Secară 33
Secundinus 19
Sedida 19
Semjordzu 29
Seneslau 59, 74
Seneslav 59, 74
Senislav 59
Serapion 36, 67
- Servius* 20
Seuthes 18,
Sever 60
Severian 60
Severin 60
Severinus 28, 60
Sex(tus) 18, 20
Shim' on 26
Shtjefën 29
Silvăstru 114
Silvestru 114
Silvius 20
Sima 53, 57
Simedrea 29
Simedru 29
Simen 51
Simeon 27, 53, 81
Simion 111
Simon 26
Simziana 29
Sin 73, 86
Sinco 73, 74
Sincu 73
Sinea 94
Sinescul 108
Singur 57
Sinislau 59
Sinov 74
Sisi 18,
Slavomir 40
Slavota 51
Slavul 84, 87
Slăveiu 93
Slujăscul 108
Smaragd 55
Sofi(i)a 104
Sofronie 36, 67, 82, 83
Sokol 53
Sola 18
Solcea 94
Solea 94
Solomon 27, 100
Solovăstru 114
Sora 24, 31, 56, 117
Sorica 33
Soricu 24
Sorin 24
Sorou 56

- Soru* 31, 56
Spătaru 33
Spiridon 111
Sprânceană 31
Sprinten 92
Spurius 20
Srațin 57, 58
Srațin 58
Staan 62
Stăia 87, 105
Staicu 84
Staicu 84
Stamate 111
Stan 41, 51, 57, 62, 69,
 70, 78, 79, 84, 85, 87,
 89, 101, 105
Stana 86, 87, 105
Stanca 86, 87, 91
Stance 68, 69, 85
Stancea 41, 68, 69, 85, 94
Stanciu(l) 41, 68, 69, 70,
 84, 85, 86, 89, 91, 92,
 101
Stanco 41
Stanilo 84
Stanimir 58
Stanislav 40, 61, 67, 69,
 70, 73, 74, 85
Stanizlău 66
Stanu 91
Stănciulea 94
Stăneasa 93
Stănilă 85, 87, 95
Stănislav 85
Stăngaci(ul) 92, 110
Stelea 114
Stelian 114
Stepan 92
Stephano 62
Stephanus 29, 61
Sterian 114
Sterie 114
Sterissa 18,
Sterpu 32
Ștețco 73
Ștețcu 73
Șthanu 55
Stoe 84
Stoia 84, 94
Stoian 64, 65, 67, 70, 86,
 87, 93
Stoica 84, 85, 86, 87, 89,
 91, 92, 101
Stoican 93
Stoicea 85
Stoico 84, 93
Stoicu 85
Stoila 95
Stroaia 84
Strațimir 85
Strațivici 73, 74, 107
Straovici 107
Strâmbu 32
Stroe 84, 101
Stroiasa 93, 109
Sturza 32
Sturzu 32
Subt Coastă 92
Sucală 92
Sugel 32
Sumedru 29
Surata 117
Surban 66
Surdu 32, 33
Surinschi 107
Surs 64, 65
Sutilă 95
Sutta 22
Suttius 22
Syrus 22
Syrillio 22
Szeneslay 59
Szor 56
Ș
Șalău 110
Șandor 47
Șandra 99
Șandrea 99
Șandrică 99
Șandrișor 99
Șandro 99
Șandru 47, 72, 99
Șarban 72, 74
Șărban 57, 83, 93
Șcheauca 117
(cel) Șchiop 51
Șchiopu 32
Șendrea 47, 72
Șendrică 99
Șerba 100
Șerban 33, 66, 72, 83, 86,
 106
Șerbanovăsk(ov) 74
Șerbănescu 74
Șerbea 100
Șerbescu(l) 96, 108
Șerbici 108
Șerbu(l) 33, 83, 100
Șerbănescu 74
Șoarece 32
Șoimul 92
Ștef 67
Ștefan 36, 61, 62, 71, 73,
 81, 97
Ștefănel 99
Ștefu(l) 82, 99
Știbor 103
Știrbeț 94
Știubei 100
Șula 91
Șuşman 86
T
Tador 98
Taeincoș 92
Tagsaba 43
Talaba 43
Talabă 43
Talabu 43
Tamas 68
Tamaș 68, 103
Tarasie 100
Tarsa 18
Tartabă 43
Tassios 36
Tatar 62
Tath 52
Tathemirus 64
Tatomir 64, 65, 67, 85, 88
Tatul 89, 92
Taurul 90
Tavă 110
Tălmăciu 110

- Tănase* 114
Tănasië 114
Tătar 115
Tăun 32
Tâmpa 103
Tâmplă 31
Tărtaba 43
Tărtoabă 43
Teiu 33
Teșescul 107
Teoctist 36, 37
Teodor 36, 37, 57, 71, 81, 97, 98
Teodosie 36, 37
Teodul 36, 37
Teofan 36, 37
Teofil 36, 37
Teofilact 37
Teofor 37
Teohari 37
Tepsa 95
Terentius 20
Teșă 84
Teșimir 58
Tetula 18
Thomas 26, 68
Thómas 26, 68
Thomás 18
Theodor 50
Theodoros 45
Theodorus 36
Theologos 45
Thimotheus 36
Tiberius 20
Ticuci 85
Tihoci 58
Tihomir 40, 58
Tihoslav 58
Timotei 36
Titus 20
T(itus) 18
Toader 71, 81, 98
Tocsaba 85
Tocsabă 43
Tocsabe 43
Tocsobă 43
Toder 98
Todor 98
- Toma* 97
Tomșa 42
Tortaba 43
Toxaba 85
Traianus 50
Traibithus 18
Trămândan 93
Tricolescul 119
Trifo 84
Trifu 85
Trudescul 108
Trușea 68
Tudor 57, 60, 78, 81, 98
Tudora 87
Tudoran 93
Tudose 114
Tudose 114
Tughea 94
Turba 52, 55
Turcu(l) 69, 70, 92
Turiac 57
Turtaba 43
Turturea 32
Turturică 32
Turz 52
Tuzoana 105
Tzino 18
Tzinta 18
Tzolotus 19
- Ț*
Țacal 91
Țeastă 31
Țepeș 90
- U*
Udar 19
Udobă 68, 70
Udriște 88, 89
Uliu 101
Ulpiu(s) 18, 19, 20
Unclear 107
Undrea 29
Uranie 106
Urātu 33
Ureacle 101, 110
Ureche 31, 101, 110
Ursea 88
- Ursu(l)* 32, 33, 83
Ursus 50
Usteclă 107
- V**
Vaca 55
Vacă 32
Vaja 55
Valens 18
Valente 19
Valentinus 28
Valeria 19, 20
Valerianus 28
Valerius 19, 20, 28
Varlaam 100
Vartolomei 47
Vasâle 98
Vasile 46, 57, 61, 68, 82, 98
Vasilie 46, 98, 105
Vasutca 105
Vâlcan 57
Văleșoae 109
Vâlcan 68, 84
Vâlce 84, 85
Vâlcea 85, 90
Vâlcoslav 58
Vâlcan 84, 89
Vâlcu(l) 42, 68, 84, 85
Vânjea 94
Vântu 33
Velimir 58
Veresceac 107
Veriga 100
Verivoi 51
Vibia 19
Vibius 18
Vichentie 114
Viespe 32
Vilna 96
Vincentiu 28
Vincentius 20, 28
Vimicius 20
Vintilă 79, 84, 89, 93, 95
Vintilescul 88, 89, 93
Vintilev 89, 90
Vintilov 89, 90
Virgiliu(s) 132

- Virginus* 20
Visarion 82, 114
Vişa 105
Vitalis 28
Viteazul 71
Vitiiazul 74
Vitold 104
Vitolt 104
Vitoleţescu(l) 104, 107
Vitoleşti 104
Vişel(u) 32
Vlad 41, 57, 64, 65, 73, 74, 84, 86, 90
Vladicicu 106
Vladimir 40, 73, 85
Vladislav 40, 74, 85, 86
Vladu(l) 41, 68, 91
Vlahul 51
Vlaicu(l) 61, 84, 85, 87
Vlaşinescul 107
Vlădaia 87
Vlădescul 106, 108
Vlădilă 42
Vlişniţa 107
Voica 87
Voicea 41, 94
Voiciu 41
Voico 41, 68, 84, 91
Voicu(l) 41, 64, 68, 84, 85
Voila 58
Voimir 58
- Voina* 84
Voinea 57, 61, 94
Voineasa 93
Voinescul 107
Voineag 58
Voislav 40, 58, 85
Voitec 42
Voiteci 42
Voiteţ 42
Voivoda 55
Voya 55
Vrană 69
Vrancea 90
Vranin 69
Vran(u) 42
Vratişa 58
Vrsac 52
Vucenic 107
Vulpe 32, 33
Vultur 32
Vusin 58
- W**
Waca 52
Wasil 51, 53
Waya 55
Wlanijk 66
- Y**
Ya'aqobh 26
Yirmeyah 26
Yoseph 26
- Z**
Zaharia 111
Zacharia(s) 26
Zaharias 26
Zamona 91
Zampa 64, 65
Zarna 61
Zef 29
Zekarjäh 26
Zenobius 36
Zenouis 36
Zerechen 62
Zgaibă 32
Zinon 36
Zlata 58
Zlatan 58
Zlatco 84, 85
Zlătărescul 108
Zlina 57
Zoe 131
Zoica 131
Zombur 64
Zoran 100
Zorea 100
Zorilă 100
Zorj 29
Zosima 36
Zottikos 36
Zugraf 110
Zurozis 18

CUPRINS

INTRODUCERE	5
Stadiul cercetării	7
Metoda	7
Sursele de documentare	8
Terminologia onomastică	9
ABREVIERI	13
I. FORMAREA ȘI EVOLUȚIA SISTEMULUI NUMELOR DE PERSOANĂ	15
1. Periodizare istorică	15
2. Formarea sistemului onomastic românesc	16
Ce spun inscripțiile dunărene?	17
Numele traco-dacice	18
Numele latine	20
Nume de alte origini	22
Continuitatea onomasticii latine	22
Romanitatea numelor de persoană românești	30
Influențe onomastice culte: elementul grec	36
3. Împrumuturi onomastice directe: elementul migrator ...	37
Împrumuturi germanice	38
Împrumuturi slave	38
Împrumuturi cumane	43
4. Împrumuturi onomastice culte: factorul religios	44
Împrumuturi slave religioase	45
Împrumuturi romanice (italiene)	46
Concluzii	47

II. FIXAREA SISTEMULUI ONOMASTIC ROMÂNESC	
MEDIEVAL	49
1. Numele de persoană românești în secolele al XI-lea și al XII-lea	49
Antroponimia sud-dunăreană	50
Antroponimia la românii din Panonia și Moravia	51
Antroponimia din Transilvania	53
Sistemul de denotație personală	53
2. Numele de persoană românești în secolul al XIII-lea	54
Antroponimia din Transilvania	54
Antroponimia sud-dunăreană	56
Antroponimia din Țara Românească	59
Sistemul de denotație personală	60
3. Numele de persoană românești în secolul al XIV-lea	60
Antroponimia sud-dunăreană	60
Antroponimia din Transilvania	61
Antroponimia din Țara Românească	66
Antroponimia din Moldova	70
Sistemul de denotație personală	75
Concluzii	75
III. CONSOLIDAREA SISTEMULUI ONOMASTIC ROMÂNESC MEDIEVAL	77
1. Numele de persoană românești în secolul al XV-lea	77
Antroponimia din Țara Românească	78
Antroponimia din Moldova	95
Sistemul de denotație personală	110
2. Numele de persoană românești în secolul al XVI-lea și al XVII-lea	111
IV. MODERNIZAREA SISTEMULUI ONOMASTIC ROMÂNESC	123
Antroponimia românească la jumătatea secolului al XVIII-lea	124
Modernizarea onomasticii românești	126
V. CONCLUZII	137
BIBLIOGRAFIE SELECTIVĂ	140
INDICE DE NUME	141

